

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΟ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΜΣ «ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ:
ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ»

Της μεταπτυχιακής φοιτήτριας

Σουσάνας Σαββίδου

A.M.:56/2016

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Μ.Δ. Χρυσομάλλης, Αν. Καθηγητής

ΚΟΜΟΤΗΝΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α. ΓΕΝΙΚΑ

Β. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ»

Γ. ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

2. ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Α. ΓΕΝΙΚΑ

Β. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ ΡΩΣΙΑΣ –ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑΣ

Γ. ΟΙ ΟΥΚΡΑΝΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

3. ΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ

Α. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

Β. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

Γ. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Δ. ΚΟΙΝΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΥΛΕΣ

4. Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Α. Η ΡΩΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Β. Η ΝΕΑ ΧΙΛΙΕΤΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΥΤΙΝ

Γ. ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΙ ΚΟΛΟΣΣΟΙ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

ι. ΥΥΚΟΣ

ii. LUKoil

iii. ROSNEFT

iv. GAZPROM

Δ. Η ΡΩΣΙΑ ΩΣ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Ε. Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗ «ΠΑΛΙΑ» ΚΑΙ «ΝΕΑ» ΕΥΡΩΠΗ

i. ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

ii. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ «ΠΑΛΙΑΣ» ΕΥΡΩΠΗΣ

iii. ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ «ΝΕΑ» ΕΥΡΩΠΗ

5. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

A. ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΦΑΣΕΙΣ

B. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

6. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΣΙΑ – ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

1. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

i. ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ – Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΡΤΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

α) Η έννοια της επένδυσης

β) Προώθηση και προστασία των επενδύσεων

γ) Πολιτικοί κίνδυνοι για τις επενδύσεις

2. ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

7. Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ «ΠΟΛΕΜΟΣ» ΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ

A. ΓΕΝΙΚΑ

B. NORD STREAM

Γ. SOUTH STREAM

Δ. Ο ΑΓΩΓΟΣ TAP

i. Ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου

ii. Ο αγωγός TAP

iii. Οι αδυναμίες του TAP

E. EAST MED

8. «ΥΓΙΗΣ» ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

i. Άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ – ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ

ii. Αντιμονοπωλιακή συμπεριφορά της Gazprom – Αντίδραση της ΕΕ

9. Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΣΙΑ

i. Ανακοίνωση της Επιτροπής COM (2014) 330 final Βρυξέλλες, 28.5.2014

ii. Ανακοίνωση της Επιτροπής COM (2015) 80 τελικό Βρυξέλλες 25.5.2015

iii. Ευρωπαϊκός Χάρτης της Ενέργειας

iv. Ενεργειακή Κοινότητα – Ευρωμεσογειακή Ενεργειακή Συνεργασία

α. ΓΕΝΙΚΑ

β. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

γ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

i. Η Ανατολική Μεσόγειος

α. Γενικά

β. Η σημασία της Ανατολικής Μεσογείου για την Ευρώπη

ii. Η Νότιος Μεσόγειος

iii. Το ΥΦΑ στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο

iv. Η ΕΛΛΑΔΑ

α. ΝΗΣΟΣ ΡΕΒΥΘΟΥΣΑ

β. ΤΕΡΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΗ ΚΑΒΑΛΑ

γ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ:ΥΠΕΡΑΚΤΙΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ ΚΑΙ
ΑΕΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΥΦΑ

γ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

12. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α.ΓΕΝΙΚΑ

Η ενέργεια είναι ο πλέον καθοριστικός παράγοντας τόσο για την ύπαρξη της παγκόσμιας οικονομίας όσο και για την ύπαρξη της ίδιας της ζωής και για αυτό το λόγο αποτελεί την κινητήριο δύναμη όσον αφορά στην επίλυση των γεωπολιτικών ζητημάτων που ανακύπτουν στο παγκόσμιο χάρτη.

Περαιτέρω η ενέργεια επηρεάζει τη ζωή δισεκατομμυρίων κατοίκων του πλανήτη μας. Από τη μια πλευρά η έλλειψη της σε κάποιες περιοχές δυσχεραίνει την οικονομική ανάπτυξη τους, και από την άλλη πλευρά η μη ορθολογική αξιοποίηση της μπορεί να οδηγήσει σε οικολογική καταστροφή. Αν και συνειρμικά πολλές φορές η ενεργειακή ασφάλεια συνδέεται με τα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων κρατών, δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι 2 δισεκατομμύρια άνθρωποι στον πλανήτη μας δεν απολαμβάνουν σύγχρονες ενεργειακές υπηρεσίες, πολλοί δε δεν έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρικό ρεύμα.

Η ενέργεια, λοιπόν, αποτελεί τον κινητήριο μοχλό προκειμένου να επιλυθούν ζητήματα παγκόσμιας γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σημασίας, ερχόμενη όμως πάντα αντιμέτωπη με την μείωση των φυσικών αποθεμάτων του πλανήτη καθώς και με τις ολοένα αυξανόμενες ενεργειακές απαιτήσεις της παγκόσμιας κοινότητας, και δη των αναδύομενων οικονομιών με τεράστιους πληθυσμούς, όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία. Η ζήτηση για ενέργεια αναμένεται να αυξηθεί ετησίως κατά 1,4% ως το 2035, με «πρωτοπόρο» την Κίνα να είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη ανάγκη για ενέργεια. Αντίστοιχα αναμένεται να αυξηθεί η παραγωγή πετρελαίου, φυσικού αερίου και σχιστολιθικού φυσικού αερίου καθώς και η χρησιμοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίες όμως λόγω αυξημένου κόστους απαιτούν να ενταχθούν σε κοστοβόρα και χρονοβόρα επιχειρηματικά σχέδια.

Β. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ «ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ»

Ενόψει των ανωτέρω βασική προτεραιότητα των Κρατών είναι η λεγόμενη «ασφάλεια του εφοδιασμού». Η έννοια της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού μπορεί να προσδιοριστεί βάσει των κατωτέρω τεσσάρων στοιχείων: α) τη διαθεσιμότητα/ ύπαρξη φυσικών ενεργειακών πόρων σε μια οικονομία, β) την προσβασιμότητα, που συνδέεται με γεωπολιτικές παραμέτρους, γ) την οικονομική «προσιτότητα», που

αφορά στο κόστος της ενέργειας και δ) το βαθμό αποδοχής, που αναφέρεται στην περιβαλλοντική διάσταση και την ευρύτερη κοινωνική «ανεκτικότητα». Στο πλαίσιο αυτό η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού μπορεί να οριστεί ως «η ικανοποίηση της ζήτησης από τις ροές του ενεργειακού εφοδιασμού, κατά τέτοιο τρόπο και σε τέτοιο επίπεδο τιμών, ώστε να μη διακόπτεται η πορεία της οικονομίας, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας» {Chevalier}¹. Ως μια σφαιρικότερη προσέγγιση ο Roze αποδίδει την έννοια της ασφάλειας του εφοδιασμού ως «μια εξελισσόμενη έννοια, από τη μια περίοδο στην άλλη, από τη μια χώρα στην άλλη, εξαρτώμενη από ορισμένους βασικούς παράγοντες : το επίπεδο των εγχωρίων πηγών εφοδιασμού, την εξάρτηση από τις εισαγωγές, το μερίδιο της εισαγόμενης ενέργειας στο εθνικό ενεργειακό ισοζύγιο, το ρόλο του κράτους στην εθνική ενεργειακή πολιτική, την ισχύ των ιδιωτικών εταιριών και το επίπεδο των γεω-πολιτικών κινδύνων»².

Περαιτέρω γίνεται διαχωρισμός σε βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ασφάλεια. Η πρώτη αφορά σε ξαφνικές και απρόσμενες διακοπές στον εφοδιασμό, ενώ η δεύτερη συνδέεται με το επίπεδο των υποδομών του ενεργειακού συστήματος, στις οποίες, συχνά, άλλωστε εντοπίζονται και τα πραγματικά αίτια για τις διακοπές στον εφοδιασμό και τα προβλήματα στην βραχυπρόθεσμη διάσταση. *Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τονίζει αυτή την ανάγκη διάκρισης σε βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ασφάλεια, αφού η μακροπρόθεσμη ασφάλεια εξαρτάται κυρίως από τη διαχείριση της ζήτησης, την εξέλιξη της εγχώριας παραγωγής της ΕΕ, μια αποτελεσματική ευρωπαϊκή εξωτερική ενεργειακή πολιτική, την προώθηση των επενδύσεων σε υποδομές και την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς αερίου στην ΕΕ, ενώ η βραχυπρόθεσμη ασφάλεια είναι συνυφασμένη με την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών. Κεντρικό ρόλο, στη συγκεκριμένη περίπτωση, διαδραματίζει η κατάρτιση ενός σχεδίου εκτάκτου ανάγκης*³.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσον αφορά στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της έρχεται αντιμέτωπη με τα εξής δύο συμπεράσματα: (i)η αύξηση της εξάρτησης της είναι αξιοπρόσεκτη, αφού στα έτη 2007 έως 2015 ανήλθε από 43% σε 51% και το

---

¹ ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ, «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΔΕΣΜΙΟ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ: ΕΞ-ΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ». ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, Σ σελ. 446
² ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ, «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΔΕΣΜΙΟ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ: ΕΞ-ΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ». ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, Σ σελ. 446

³ ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ, «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΔΕΣΜΙΟ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ: ΕΞ-ΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ». ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, Σ σελ. 446

2030 υπολογίζεται να ξεπεράσει το 70%!!!!, (ii) ο εφοδιασμός της ΕΕ εξαρτάται κυρίως από τρεις προμηθευτές, καθώς το 50% της συνολικής προμήθειας και το 85% των εισαγωγών της σε φυσικό αέριο καλύπτεται από τη Ρωσία, τη Νορβηγία και την Αλγερία⁴.

Η άνοδος της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην κορυφή της ατζέντας της ενωσιακής ενεργειακής πολιτικής φαίνεται να κλονίζει την αποκλειστικότητα του ιδεολογικού σχήματος της απελευθέρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Πλέον συντελούνται σε παγκόσμιο επίπεδο δομικές αλλαγές: α) μεταβάλλονται η σχέση και η ισορροπία δυνάμεων μεταξύ παραγωγών και αγοραστών, β) υπάρχει έλλειψη των απαραίτητων επενδύσεων σε υποδομές και γ) η άσκηση πολιτικής καθορίζει τις ενεργειακές σχέσεις, με αποτέλεσμα η ΕΕ να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό αν όχι αποκλειστικά από συγκεκριμένες χώρες.

Εστιάζοντας στον τομέα του φυσικού αερίου, οι πρώτες σκέψεις για την απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς χρονολογούνται στη δεκαετία του '80, με σημεία αναφοράς τα παραδείγματα των Ηνωμένων Πολιτειών και της Μεγάλης Βρετανίας, στα τέλη του '70 και τις αρχές του '80, αντίστοιχα. Υπήρχε δε μια τάση χαλάρωσης στην άσκηση ελέγχου εκ μέρους του κράτους στην αγορά και απελευθέρωσης των δυνάμεων του ανταγωνισμού. Παράλληλα, το πλεόνασμα στις προμήθειες φυσικού αερίου και η χαμηλή τιμή του εξασφάλιζαν στους αγοραστές πλεονεκτική θέση έναντι των παραγωγών.

Ωστόσο το σκηνικό στα παγκόσμια ενεργειακά δρώμενα μεταβάλλεται προς όφελος των παραγωγών: Η ζήτηση για ενέργεια σημειώνει ταχύτατη άνοδο, γεγονός που εξηγείται από τους ταχύτατους ρυθμούς ανάπτυξης της Ινδίας και της Κίνας, που «διψούν» ενεργειακά. Ταυτόχρονα, οι πηγές ενέργειας συγκεντρώνονται, σε καθοριστικό βαθμό, σε συγκεκριμένους «παίκτες», δηλαδή στη Μέση Ανατολή όσον αφορά στο πετρέλαιο και στη Ρωσία όσον αφορά στο φυσικό αέριο. Η αύξηση στις τιμές ενέργειας είναι δεδομένη, ενώ η ισορροπία δυνάμεων μεταβάλλεται, διεθνώς, υπέρ των παραγωγών, με την ενεργειακή εξάρτηση των κρατών μελών της ΕΕ από τρίτε χώρες να γίνεται ολοένα και πιο αισθητή. Το σκηνικό αυτό συμπληρώνεται, άλλωστε, από την εντεινόμενη διασύνδεση της πολιτικής με τις ενεργειακές σχέσεις, η οποία καθίσταται σαφής μέσα από τις συνέπειες των συγκρούσεων της Λευκορωσίας με τη ρωσική εταιρία φυσικού αερίου Gazprom (2006) και της Ρωσίας

---

⁴ ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ, «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΔΕΣΜΙΟ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ: ΕΞ-ΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Ε ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ». ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, Σ σελ. 447

με την Ουκρανία (2006,2008 και 2009), για τον εφοδιασμό με φυσικό αέριο των κρατών μελών της ΕΕ.

Γ. ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ενεργειακή ασφάλεια είναι η διαθεσιμότητα ενεργειακών πηγών χωρίς προσκόμματα σε ικανοποιητική τιμή για κάποια χώρα. Η ενεργειακή ασφάλεια έχει διάφορες πτυχές όπως την πραγματοποίηση επενδύσεων έγκαιρα και με μακροπρόθεσμο ορίζοντα με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος. Πρέπει επίσης να υπάρχει η δυνατότητα προσαρμογής σε απροσδόκητες εξελίξεις.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Υπηρεσία Ενέργειας οι χώρες πρέπει να έχουν διαθέσιμα πετρελαίου για τουλάχιστον 90 ημέρες και να μπορούν να συμβάλλουν σε συλλογικές δράσεις της Υπηρεσίας σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Στο πλαίσιο της ΕΕ υπάρχουν τα εξής δεδομένα: Η Ευρωπαϊκή Ένωση καταναλώνει όλο και περισσότερη ενέργεια και εισάγει όλο και περισσότερα ενεργειακά προϊόντα , Η ενωσιακή παραγωγή δεν επαρκεί για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της Ένωσης. Ως εκ τούτου αυξάνεται συνεχώς η ενεργειακή εξάρτηση της από εξωτερικούς ενεργειακούς προμηθευτές και δη από τη Ρωσία. Η αιφνίδια αύξηση των τιμών του πετρελαίου , περί τα τέλη του προηγούμενου αιώνα, που θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα να υπονομευτεί η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη , αποκαλύπτει για ακόμη μια φορά , τις διαρθρωτικές αδυναμίες του ενεργειακού εφοδιασμού της Ένωσης, ήτοι τον συνεχώς αυξανόμενο βαθμό ενεργειακής εξάρτησης της, το ρόλο του πετρελαίου ως πρωταγωνιστικού παράγοντα στη διαμόρφωση των τιμών ενέργειας καθώς και το ατελέσφορο των εφαρμοζόμενων πολιτικών περιορισμού της κατανάλωσης. Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν θα κατορθώσει να απαλλαγεί από τη συνεχώς αυξανόμενη ενεργειακή εξάρτηση εφόσον δεν εφαρμόσει μια δυναμική ενεργειακή πολιτική. Εάν δεν ληφθούν μέτρα, έως το 2020-2030 η Ένωση θα καλύπτει τις ενεργειακές της ανάγκες κατά 70% με εισαγόμενους ενεργειακούς πόρους (με τις εισαγωγές φυσικού αερίου, ειδικότερα να αγγίζουν το 2020 το 73-79% και το 2030 το 81-89%), ενώ το 2000 η αντίστοιχη έξωθεν εξάρτηση της ανερχόταν σε 50%.

Όμως στόχος της ΕΕ είναι να πετύχει την ενεργειακή απεξάρτηση της από τη Ρωσία. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας της ακολουθεί και μια συγκεκριμένη στρατηγική, η οποία εκδηλώνεται με τις εξής μορφές: α) Ενίσχυση των μηχανισμών έκτακτης ανάγκης/ αλληλεγγύης, συμπεριλαμβανομένων του συντονισμού των εκτιμήσεων επικινδυνότητας και των σχεδίων έκτακτης ανάγκης και προστασία των στρατηγικών υποδομών, β) Μετριασμός της ζήτησης ενέργειας, γ) Δημιουργία εύρυθμα λειτουργούσας και πλήρως ενοποιημένης εσωτερικής αγοράς, δ) Αύξηση της παραγωγής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ε) Περαιτέρω ανάπτυξη των ενεργειακών τεχνολογιών – ΑΠΕ και στ) Διαφοροποίηση των εξωτερικών πηγών εφοδιασμού και εκσυγχρονισμός της συναφούς υποδομής.

Από την άλλη μεριά η Ρωσία, στηρίζεται στη Διπλωματία των αγωγών, η οποία ορίζεται ως η άσκηση της παραδοσιακής διπλωματίας, η οποία συνδέεται πλέον με τις ενεργειακές δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει κάποια χώρα και τις ενεργειακές ανάγκες τις οποίες έχει. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να ασκηθεί πολιτική επιρροή.

Σαφώς τα ενεργειακά αποθέματα συμβάλλουν σημαντικά στην ευημερία και στην επίτευξη μιας επιτυχημένης εξωτερικής πολιτικής, υπό την πολύ βασική προϋπόθεση να στηρίζεται από τη διεθνή κοινότητα.

Ως παραδείγματα αξίζει να αναφερθούν τα εξής:

-Μέχρι το 2012-2013 η Βενεζουέλα ήταν στις πρώτες θέσεις κατάταξης όσον αφορά στην παραγωγή πετρελαίου, καθώς διαθέτει τεράστια ενεργειακά αποθέματα, αλλά λόγω του καθεστώτος Μαδούρο είναι (πολιτικά) απομονωμένη από τη Δύση. Έτσι ταλανίζεται από τεράστια προβλήματα.

-Το Ιράν είχε απομονωθεί από το 2012 γιατί δεν συνεργαζόταν με τη Διεθνή Κοινότητα για το πυρηνικό πρόγραμμα και ήταν σε εμπάργκο. Βέβαια οι αναλυτές εκείνης της περιόδου υποστήριζαν ότι οι πετρελαϊκές εταιρίες αγόραζαν- υποτίθεται κρυφά- το απαγορευμένο για εξαγωγή ιρανικό πετρέλαιο έναντι 11 δολαρίων το βαρέλι και το πωλούσαν 90 δολάρια περίπου. Το 2013 στις προεδρικές εκλογές του Ιράν εκλέγεται ο μετριοπαθής Χασάν Ρουχανί και επικρατεί με ποσοστό 50,88%. Τα Ιράν μπορεί να συνεργάζεται για την εξαγωγή ενεργειακών υλών με τη Κίνα – η οποία διψά για ενέργεια-, αλλά πλέον οι Ιρανοί πολίτες αρχίζουν να βιώνουν στην καθημερινότητα τους τις συνέπειες από το εμπάργκο, λαμβανομένου υπόψη ότι η νέα γενιά των Ιρανών δεν διακατέχονται από έντονο αντιδυτικό και αντιαμερικανικό μίσος. Η νέα ιρανική ηγεσία προσβλέπει σε μια συμφωνία με τη Δύση για το

πυρηνικό πρόγραμμα της, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της τότε Υπατης Εκπροσώπου Κάθριν Άστον προσπαθεί να μεσολαβήσει, η Ρωσία και η Κίνα δεν ναρκοθετούν την προσπάθεια συνεννόησης και ο τότε Αμερικανός Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα, παρά τις αντιδράσεις των Ρεπουμπλικανών, επενδύει σε πιθανή συμφωνία. Όλες αυτές οι ευνοϊκές συγκυρίες οδήγησαν στην οριστικοποίηση της συμφωνίας τον Ιούνιο του 2015, η οποία μεν οριστικοποιείται αλλά θα υπάρχει τακτικός έλεγχος της πολιτικής του Ιράν από τους διεθνείς ελεγκτές, και πλέον το Ιράν μπορεί να εξαγάγει πετρέλαιο και στις ενεργοβόρες αγορές, από τις οποίες είχε στο παρελθόν αποκλειστεί. Βέβαια με την ανάληψη της αμερικανικής Προεδρίας από τον Τραμπ φαίνεται να επανέρχεται η πολιτική εμπάργκο, καθώς κάτι τέτοιο φαίνεται να εξυπηρετεί τις αμερικανικές εταιρίες. Η Ε.Ε. , η Ιαπωνία και άλλες χώρες που εισάγουν το ιρανικό πετρέλαιο θα αναγκασθούν να βρουν άλλους προμηθευτές ή να στραφούν στον παραδοσιακό τους προμηθευτή. Βέβαια, σοβαρότερο όλων είναι η απειλή της Τεχεράνης να κλείσει ο πορθμός του Ορμούζ .Κάτι τέτοιο θα παραλύσει την παγκόσμια αγορά πετρελαίου γιατί μέσω αυτού του πορθμού πραγματοποιείται πάνω από το 45% όλων των θαλάσσιων μεταφορών. Οι παγκόσμιες τιμές του «μαύρου χρυσού» θα διπλασιαστούν, γεγονός το οποίο συμφέρει στις εταιρίες πετρελαίου και φυσικού αερίου. Όμως αυτές οι υψηλές τιμές θα καταστήσουν κερδοφόρα την εκμετάλλευση του αμερικανικού σχιστολιθικού αερίου. Από την άλλη στη Νέα Υόρκη και στο Τέξας η εξόρυξη υδρογοναναθράκων σχιστολιθικού απαγορεύτηκε. Στα σπίτια κοντά στα κοιτάσματα, από τη βρύση μαζί με το νερό έβγαινε αέριο. Αν όμως η τιμή του πετρελαίου αυξηθεί απότομα, κανείς δεν θα ακούει τους περιβαλλοντολόγους και τους πολίτες. Οι ΗΠΑ σε συνθήκες μείωσης των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης δεν μπορούν να επιτρέπουν στον εαυτό τους να εξαρτώνται από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής και τις ενέργειες του Ιράν. Το εμπάργκο, επομένως, είναι πολύ βολικό, με πρόσχημα την τιμωρία του Ιράν για το πυρηνικό του πρόγραμμα⁵. Υπό αυτές τις συνθήκες το Ιράν δεν αποτελεί αποτελεσματικό εναλλακτικό προμηθευτή πετρελαίου για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Λοιπόν είναι σαφές ότι ο ρόλος της ενέργειας στην άσκηση της διπλωματίας των κρατών που είναι πλούσια σε φυσικούς πόρους αλλά και εκείνων που «διψούν» ενεργειακά είναι καταλυτικός. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξακολουθήσει τουλάχιστον μέχρι το 2030 να εισάγει τα 2/3 της ενέργειας που καταναλώνει (και μάλιστα με αυξητικούς ρυθμούς), ενώ η απουσία μιας συνεκτικής και κοινής ευρωπαϊκής στρατηγικής απέναντι στο ζήτημα ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες η Γηραιά Ήπειρος να ξεπεράσει ανώδυνα αυτό το αδιέξοδο. *Δεν είναι τυχαίο ότι πολλές χώρες έχουν*

---

⁵ www.voria.gr/article/epiptosis-stin-ellada-apo-empargko-ton-ipa-sto-iran

προχωρήσει σε διμερείς συμφωνίες με κράτη όπως η Ρωσία, προκειμένου να εξασφαλίσουν την απαιτούμενη ενέργεια αποδυναμώνοντας περαιτέρω τον φιλόδοξο στόχο της ενιαίας πολιτικής της Ένωσης έναντι της Μόσχας. Τόσο οι βιομηχανικές χώρες όσο και οι ραγδαία αναπτυσσόμενες (Ινδία) και κυρίως αυτές που επιθυμούν να αποκτήσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα παγκόσμια δρώμενα (Κίνα) θα εξακολουθήσουν να προμηθεύονται πετρέλαιο, φυσικό αέριο και τα υποπροϊόντα τους. Ως αποτέλεσμα, οι χώρες που συντελούν στη διασφάλιση συνεχούς ροής ενέργειας, είτε πρόκειται για κόμβους μεταφοράς ενέργειας (διαμετακομιστικά κέντρα), είτε για αυτές που κατέχουν τα μεγαλύτερα αποθέματα –εξασφαλίζοντας παράλληλα ασφαλείς δίοδους μεταφοράς-, αναμένεται να αξιοποιήσουν αυτό το στοιχείο πλεονεκτήματος που θα ενισχύσει την διαπραγματευτική τους θέση κυρίως απέναντι στα κράτη που έχουν μεγαλύτερη εξάρτηση από τους υδρογονάνθρακες.

2.ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

A. ΓΕΝΙΚΑ

Η ισορροπία της παγκόσμιας οικονομίας εξαρτάται σημαντικά αν όχι αποκλειστικά από την συμπεριφορά των χωρών παραγωγών, όπως αποδεικνύεται από το ιστορικό παρελθόν: αν οι Χώρες παραγωγοί αρνηθούν για πολιτικούς ή άλλους λόγους να καλύψουν τις αυξημένες ενεργειακές ανάγκες των χωρών εισαγωγέων είτε περιορίζοντας την παραγωγή τους είτε αυξάνοντας κατά πολύ τις τιμές πωλήσεως των πρώτων υλών, όπως συνέβη στις πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 (αραβοϊσραηλινός πόλεμος) και του 1979 (ιρανική επανάσταση). Οι πετρελαϊκές κρίσεις δημιούργησαν ή επέτειναν ένα κλίμα ανασφάλειας στις χώρες εισαγωγείς πετρελαίου και ιδίως στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αφού η ΕΣΔΔ λόγω του ψυχρού πολέμου, δεν αποτελούσε πραγματική εναλλακτική λύση για την εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού τους και υπήρχαν περιορισμένες μόνο συναλλαγές. Έτσι η αλλαγή του πολιτικού και οικονομικού συστήματος στις χώρες του πρώην ανατολικού συνασπισμού και το εξ αυτής τέλος του ψυχρού πολέμου προσέφερε μια μοναδική ευκαιρία για αμοιβαία επικερδή συνεργασία στον τομέα της ενέργειας, υιοθετώντας τον «Ευρωπαϊκό Χάρτη Ενέργειας», στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω. Έτσι, διαταράσσονται τα δεδομένα στην παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα με συνέπεια την αύξηση κόστους όλων των αγαθών, την μείωση του κύκλου εργασιών, την αύξηση της ανεργίας και την μείωση των φορολογικών εσόδων των κρατών και οδηγούμαστε σε τεράστιες ανθρωπιστικές κρίσεις. Στο

σημείο αυτό είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά στις πρόσφατες ενεργειακές κρίσεις που επηρέασαν την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

B. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ ΡΩΣΙΑΣ-ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑΣ

Στις 3 Απριλίου 2006, η Gazprom ανακοίνωσε ότι θα τριπλασιάσει την τιμή του φυσικού αερίου στη Λευκορωσία μετά τις 31 Δεκεμβρίου 2006. Τον Δεκέμβριο του 2006, η Gazprom απείλησε να διακόψει την προμήθεια φυσικού αερίου στη Λευκορωσία την 1η Ιανουαρίου 2007, απαιτώντας δυσανάλογη αύξηση της τιμής του φυσικού αερίου ή εκχώρηση του ελέγχου του δικτύου διανομής του φυσικού αερίου της Λευκορωσίας. Αυτό ίσως ήταν το τίμημα που έπρεπε να πληρώσει ο Αλεξάντερ Λουκασένκο, ο Πρόεδρος της Λευκορωσίας, για την μη τήρηση των δεσμεύσεων όσον αφορά στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών, ώστε να επιτευχθεί η άρρηκτη σύνδεση τους.

Η Λευκορωσία απάντησε ότι εάν μειωθούν οι προμήθειες, θα αρνιόταν η πρόσβαση της Gazprom στους αγωγούς της, οι οποίοι θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη μεταφορά αερίου στην Ευρώπη. Ωστόσο, την 1η Ιανουαρίου 2007, μόλις λίγες ώρες πριν από την προθεσμία, η Λευκορωσία και η Gazprom υπέγραψαν συμφωνία τελευταίας στιγμής. Σύμφωνα με τη συμφωνία, η Λευκορωσία δεσμεύτηκε να πληρώσει 100 δολάρια ανά 1.000 κυβικά μέτρα το 2007. Η συμφωνία επέτρεψε επίσης στη Gazprom να αγοράσει το 50% των μετοχών του λευκορωσικού δικτύου αγωγών⁶.

Γ.ΟΙ ΟΥΚΡΑΝΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Μετά την κατάρρευση της ΕΣΔΔ, οι τιμές του φυσικού αερίου για την Ουκρανία δεν καθορίζονταν βάσει των νόμων της αγοράς, αλλά αποτελούσαν προϊόν διμερούς διαπραγμάτευσης. *Το 80% των εξαγωγών του ρωσικού φυσικού αερίου φτάνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση από αγωγούς που διασχίζουν την Ουκρανία.* Το αποτέλεσμα ήταν η Ουκρανία να πληρώνει για τις ίδιες ποσότητες πολύ λιγότερα από όσα πλήρωναν οι ευρωπαϊκές χώρες. Η Ουκρανία, η οποία προμηθευόταν σε προνομιακή τιμή το φυσικό αέριο, ανέπτυξε μια ιδιαίτερα ενεργοβόρα βιομηχανία. Το χρέος συσσωρευόταν και η Ρωσία το 2005 απαίτησε την απόκτηση της κυριότητας του ουκρανικού δικτύου, ως αντάλλαγμα για την αποπληρωμή του χρέους. Η Ρωσία

---

⁶ www.wikipedia.gr/gazprom

έχει διακόψει πολλές φορές (1992,1993,1994,2006,2008) την παροχή φυσικού αερίου στην Ουκρανία τα τελευταία 25 χρόνια εξαιτίας της μη πληρωμής του χρέους ή επειδή η ρωσική GAZPROM κατηγορεί την ουκρανική εταιρεία αερίου Naftogas ότι κρατά το φυσικό αέριο και το χρησιμοποιεί για οικιακή χρήση. Επομένως πολλά ευρωπαϊκά κράτη αντιμετωπίζουν πολύ σημαντική μείωση ή ακόμη και διακοπή του εφοδιασμού τους.

Το κρίσιμο βέβαια για την ΕΕ είναι ότι το ποσοστό εξάρτησης της από το ρωσικό φυσικό αέριο που μπαίνει στην επικράτεια της μέσω της πολιτικά ασταθούς Ουκρανίας δεν είναι δυνατό να αντικατασταθεί από εναλλακτικές πηγές φυσικού αερίου, όπως η Αλγερία ή η Νορβηγία. Η εξάρτηση των ευρωπαϊκών χωρών από τις σχέσεις Ρωσίας- Ουκρανίας για την παροχή φυσικού αερίου οδήγησε τις χώρες αυτές, κυρίως τις Βαλκανικές και τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, τη μια μετά την άλλη, σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Η κατάσταση αυτή φανέρωσε την ανάγκη χάραξης κοινής ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ και διαφοροποίησης των ενεργειακών πηγών.

Στα τέλη του 2005, η Gazprom αξίωσε από την Ουκρανία σημαντική αύξηση στις τιμές που θα πλήρωνε για την προμήθεια του ρωσικού αερίου. Η άρνηση της την οδήγησε στην απόφαση να διακόψει την ενεργειακή τροφοδοσία της γειτονικής χώρας. Η διένεξη επιλύθηκε και η ενεργειακή ροή αποκαταστάθηκε, μόνο αφότου η Gazprom είχε πετύχει τον διπλασιασμό της τιμής που θα πλήρωνε η Ουκρανία για το ρωσικό φυσικό αέριο, που σε βάθος πέντε χρόνων θα άγγιζε τα επίπεδα των παγκόσμιων τιμών.

Την Πρωτοχρονιά του 2009, ξέσπασε νέα κρίση στις ρωσοουκρανικές σχέσεις. Η άρνηση της Ουκρανίας να αποπληρώσει το χρέος των 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων στη Gazprom, για το αέριο που είχε αγοράσει τον τελευταίο χρόνο, και να συζητήσει για μια νέα αύξηση στην τιμή του ρωσικού φυσικού αερίου για το ουκρανικό καταναλωτικό κοινό είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή τροφοδοσίας της Ουκρανίας. Με τη δική της σειρά η Ουκρανία διακόπτει τη ροή του φυσικού αερίου προς την Ευρώπη και το παρακρατεί για ίδια χρήση. *Η κρίση διήρκεσε για περισσότερο από δέκα ημέρες με αποτέλεσμα κάποιες ευρωπαϊκές χώρες όπως Ιταλία και Ρουμανία, να περικόψουν την ενεργειακή χρήση και κάποιες άλλες, όπως Βουλγαρία και Σλοβακία να μη μπορούν να ανταπεξέλθουν στην ικανοποίηση στοιχειωδών αναγκών θέρμανσης δημόσιων ιδρυμάτων, όπως νοσοκομείων και σχολείων.* Στις 18 Ιανουαρίου βρέθηκε συμβιβαστική λύση και η ροή αποκαταστάθηκε λίγες μέρες αργότερα. Η συμβιβαστική λύση περιελάμβανε μεταξύ άλλων μικρή αύξηση στις τιμές

που θα πλήρωνε η Ουκρανία για το 2009 και ακολουθούν νέες αυξήσεις από το 2010. Από τη δική της μεριά η Gazprom θα πληρώνει μειωμένα τέλη διέλευσης για το 2009 και ναύλους σε τιμές ευρωπαϊκής αγοράς από το 2010 και έπειτα. *Η φιλοδυτική πορεία της Ουκρανίας και οι στενές σχέσεις που έχει αναπτύξει με τις ΗΠΑ καθώς και η οποιαδήποτε προσπάθεια άλλων χωρών να αποδευμευτούν από τη ρωσική επιρροή και να εισχωρήσουν στη ζώνη του Ευρώ ωθούν τη Ρωσία –μέσω κυρίως της Gazprom- να χρησιμοποιεί την ενέργεια ως μέσο της επιβολής της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, ιδίως όσον αφορά στην επίτευξη οικονομικών και γεωπολιτικών στόχων.*

Νέα ανθρωπιστική κρίση, με επιπτώσεις στα ενεργειακά δρώμενα, ξέσπασε στην Ουκρανία τον Νοέμβριο του 2013 όταν ο Γιανουκόβιτς απέρριψε τη συμφωνία σύνδεσης της Ουκρανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπέρ μια νέας δανειακής συμφωνίας διάσωσης με τη Ρωσία και της προώθησης στενότερων σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Αυτή η στάση του τότε Ουκρανού Προέδρου είχε ως αποτέλεσμα την διαμαρτυρία των φιλο- Ευρωπαϊστών μέσω μαζικών διαδηλώσεων με επίκεντρο την πλατεία Ανεξαρτησίας στο Κίεβο. Στους μήνες που ακολούθησαν, με συνεχείς προσπάθειες καταστολής των διαδηλωτών από την αστυνομία της χώρας, οι διαδηλώσεις μετατράπηκαν σε φονικές συγκρούσεις με δεκάδες Ουκρανών να χάνουν τη ζωή τους. Τα γεγονότα οδήγησαν στην αντισυνταγματική καθαίρεση του Γιανουκόβιτς από το αξίωμα του Προέδρου στις 22-2-2014. Η αυτή ουκρανική κρίση επιδιώχθηκε να επιλυθεί με τις συμφωνίες Μινσκ 1, η οποία διήρκησε παρά ελάχιστα, και την Μινσκ 2 που υπεγράφη την 12^η Φεβρουαρίου 2015 μεταξύ των Ομπάμα – Ολάντ- Πούτιν- Μέρκελ και του νέου Ουκρανού Προέδρου Ποροσένκο. Στα πλαίσια τη μη τήρησης αυτής της συμφωνίας εκ μέρους της Ρωσίας επιβλήθηκε και το οικονομικό εμπάργκο της Ευρώπης τον Μάρτιο του 2015 προς τη Ρωσία, με ηγετικό ρόλο αυτόν της Γερμανίδας Καγκελαρίου Άνγκελα Μέρκελ, η οποία ήθελε να αναδείξει όχι μόνο την ισχυρή οικονομική θέση του Βερολίνου αλλά και τη σημαντική του συμβολή στις διεθνείς σχέσεις. *Βέβαια η Γερμανίδα Καγκελάριας ενήργησε υπό την ασφάλεια του αγωγού North Stream, που συνδέει Γερμανία και Ρωσία, και εξασφαλίζει την αδιάλειπτη ροή του ρωσικού φυσικού αερίου και εξασφαλίζεται η κάλυψη μεγάλων ενεργειακών αναγκών της χώρας της. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αγωγός North Stream είναι ο μεγαλύτερος υποθαλάσσιος μεταφορέας φυσικού αερίου που συνδέει απευθείας τη Ρωσία με τη Γερμανία με συνολική δυναμικότητα 790 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, αλλά χρησιμοποιούνται μόνο τα 22,5 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα λόγω των περιορισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη Gazprom.*

3.ΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ

Τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εκδώσει κατά καιρούς σημαντικό παράγωγο δίκαιο (Κανονισμούς, Οδηγίες και Αποφάσεις) στον κλάδο της ενέργειας. Αναφορικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού υπάρχουν τα εξής νομοθετήματα:

A. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

- Κανονισμός (ΕΚ) 2964/95 του Συμβουλίου της 20.12.1995 «για την θέσπιση στη Κοινότητα συστήματος καταγραφής των εισαγωγών και παραδόσεων αργού πετρελαίου.

Ο Κανονισμός έχει ως αντικείμενο την θέσπιση στην Κοινότητα συστήματος καταγραφής των εισαγωγών και παραδόσεων αργού πετρελαίου και την καθιέρωση συστήματος καταγραφής τιμών χονδρικής (τιμές στις οποίες οι παραγωγοί πωλούν στους εισαγωγείς και στα διυλιστήρια ή οι εισαγωγείς στα διυλιστήρια). Οι σκοποί του Κανονισμού είναι α) η εξασφάλιση του εφοδιασμού σε σταθερές τιμές, β) η διαφάνεια της αγοράς, γ) η τακτική ενημέρωση των Κρατών Μελών και της Επιτροπής για το κόστος εφοδιασμού αργού πετρελαίου, προς σταθεροποίηση της κοινοτικής αγοράς και αποφυγή αρνητικών επιπτώσεων εξαιτίας ασυνήθιστων διακυμάνσεων στην παγκόσμια αγορά, δ) η προσαρμογή του κοινοτικού συστήματος, που έπαψε να ισχύει το 1991, στις συνθήκες που ισχύουν στις διεθνείς αγορές πετρελαίου και στους στόχους βελτίωσης και προστασίας της ποιότητας του περιβάλλοντος και την ε) την ευθυγράμμιση των απαιτήσεων περί κοινοποιήσεως στοιχείων με αυτές των εθνικών αρχών και του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου.

- Απόφαση του Συμβουλίου 1999/280/ΕΚ της 22.4.1999 «όσον αφορά κοινοτική διαδικασία πληροφόρησης και διαβούλευσης σχετικά με το κόστος του εφοδιασμού με αργό πετρέλαιο και τις τιμές διάθεσης των πετρελαιοειδών στη κατανάλωση».

Η Απόφαση αυτή έχει ως αντικείμενο την καθιέρωση κοινοτικής διαδικασίας πληροφόρησης και διαβούλευσης σχετικά με το κόστος εφοδιασμού με αργό πετρέλαιο και τις τιμές διάθεσης των πετρελαιοειδών στην κατανάλωση και την κατάργηση της Οδηγίας 74/491/ΕΚ, το οποίο δεν προβλέπεται στον τίτλο αλλά στο άρθρο 9 της αυτής Απόφασης. Οι σκοποί της αυτής Απόφασης είναι : α) η διαφάνεια των τιμών διάθεσης των πετρελαιοειδών στην κατανάλωση και οι πληροφορίες για το κόστος εφοδιασμού σε αργό πετρέλαιο, που είναι απαραίτητα για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, β) η συμπλήρωση του Κανονισμού 2964/1995 έτσι ώστε να επιτρέπεται στην Επιτροπή να προσδιορίζει το συνολικό κόστος εφοδιασμού της Κοινότητας με αργό πετρέλαιο, γ) η παρακολούθηση της εξέλιξης του κόστους και των τιμών των πετρελαϊκών προϊόντων στην Κοινότητα και δ) παρακολούθηση της φορολογικής επιβάρυνσης των πετρελαιοειδών.

Ο Κανονισμός 2964/95 του Συμβουλίου και η Απόφαση 1999/280 του Συμβουλίου καταδεικνύουν πάντως ότι ένα νομοθέτημα μπορεί να υπηρετεί δύο ή περισσότερους στόχους της ΕΠΕ, π.χ. ασφάλεια εφοδιασμού και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της ΕΕ, ιδιαιτέρως μέσω της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς (όπως στην προκειμένη περίπτωση). Η τελευταία επιτυγχάνεται, μεταξύ άλλων, με τη «διαφάνεια» της χονδρικής αγοράς τόσο ως προς τις ποσότητες όσο και ως προς τις τιμές, η οποία με τη σειρά της επιτυγχάνεται μέσω της δημοσιεύσεως από την Επιτροπή γενικών ή συγκεντρωτικών στοιχείων, τα οποία όμως δεν περιέχουν πληροφορίες για συγκεκριμένες επιχειρήσεις, δηλ. με ταυτόχρονη τήρηση του εμπιστευτικού χαρακτήρα των εμπορικών πληροφοριών που αφορούν ατομικά στις επιχειρήσεις, δικαίωμα επίσης προστατευόμενο από το ενωσιακό δίκαιο. Άλλο θέμα ότι και τα δύο νομοθετήματα μειονεκτούν κατά το ότι δεν προβλέπουν ρητώς την υποχρέωση των Κρατών Μελών να εισαγάγουν ένα minimum κυρώσεων για παραβάσεις του εμπιστευτικού χαρακτήρα των «στοιχείων» που συλλέγουν και διαβιβάζουν στην Επιτροπή⁷.

- Απόφαση της Επιτροπής 1999/566/ΕΟΚ της 26.7.1999 «για την εφαρμογή της απόφασης 1999/280/ΕΚ του Συμβουλίου όσον αφορά κοινοτική διαδικασία πληροφόρησης και διαβούλευσης σχετικά με το κόστος εφοδιασμού με αργό πετρέλαιο και τις τιμές διάθεσης των πετρελαιοειδών στην κατανάλωση»

---

⁷ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ 2014, σελ.93-94

Η Απόφαση αυτή εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της Απόφασης 1999/280/EK του Συμβουλίου και όρισε στο Παράρτημά της λεπτομέρειες ως προς τις διαβιβαζόμενες πληροφορίες.

- Οδηγία 2009/119/EK του Συμβουλίου της 14.9.2009 «σχετικά με την υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου από τα Κράτη Μέλη».

Η Οδηγία αυτή έχει ως αντικείμενο την υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/ και προϊόντων πετρελαίου από τα Κράτη Μέλη. Οι σκοποί της είναι: α) η θέσπιση κανόνων που αποσκοπούν στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου ασφαλείας του εφοδιασμού με πετρέλαιο στην Κοινότητα, με μηχανισμούς που χαρακτηρίζονται από αξιοπιστία και διαφάνεια και βασιζόμενους στην αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών Μελών, β) η διατήρηση ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου και γ) η δημιουργία των απαραίτητων μέσων για την αντιμετώπιση ενδεχόμενης σοβαρής έλλειψης.

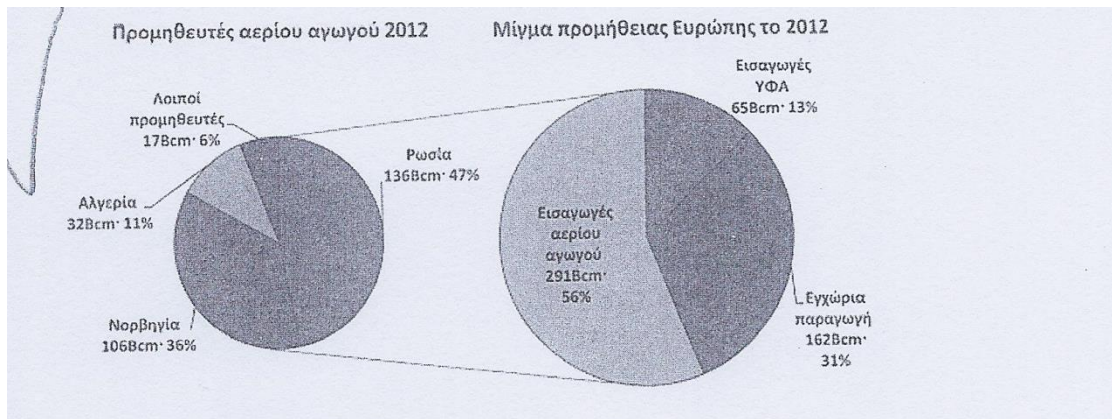
Η Οδηγία αυτή σε αντίθεση με την ενωσιακή νομοθεσία για το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια , δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις περί (ενθαρρύνσεως των) επενδύσεων όσον αφορά τις υποδομές για αποθήκευση των αποθεμάτων αργού πετρελαίου. Προφανώς δεν υπήρχε έλλειψη τέτοιων υποδομών στα Κράτη Μέλη, αφού το αργό πετρέλαιο είχε μακρά ιστορία στην Κοινότητα (ΕΕ) ήδη από τη δεκαετία του '60 («δεύτερη φάση ΕΠΕ»), ενώ από την άλλη πλευρά η ΕΠΕ αποβλέπει στην μείωση των εισαγωγών πετρελαίου.

B. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

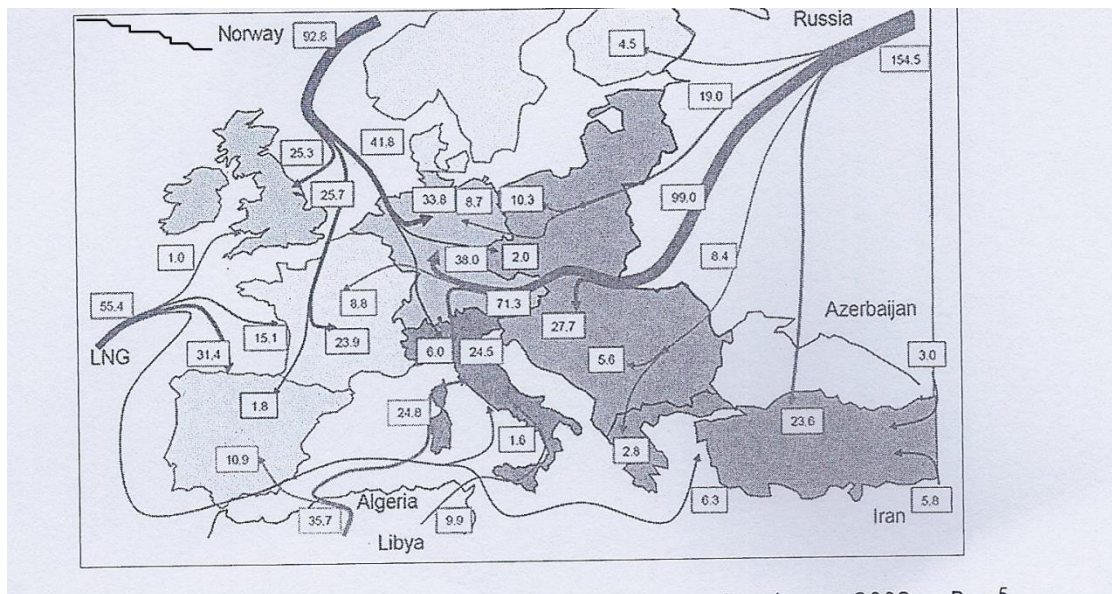
Το φυσικό αέριο αποκτά συνεχώς αυξανόμενο μερίδιο στο ενεργειακό μίγμα της Ευρώπης, καθώς ενώ το 1995 αποτέλεσε το 20% του ενεργειακού μίγματος της Ευρώπης, το 2010 η συμμετοχή του αυξήθηκε στο 25%. Το παραπάνω γεγονός οφείλεται στο ότι είναι καθαρότερο καύσιμο σε σχέση με τα λοιπά ορυκτά καύσιμα, αφού εκπέμπει λιγότερους αέριους ρύπους, αλλά και στο γεγονός ότι λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, παράγοντας ηλεκτρική ενέργεια όταν αυτές δεν είναι διαθέσιμες⁸.

---

⁸ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ. 267

Μίγμα προμήθειας φυσικού αερίου στην Ευρώπη – Προμηθευτές φυσικού αερίου αγωγού

Ροές φυσικού αερίου μέσω αγωγών και ΥΦΑ στην Ευρώπη το 2008 σε Bcm

Παρακάτω παρατίθεται η σχετική νομοθεσία.

-Κανονισμός 1952/2016 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ευρωπαϊκές στατιστικές όσον αφορά τις τιμές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2008/92/EK

Ο Κανονισμός καλύπτει τη συλλογή δεδομένων για τις τιμές του φυσικού αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας στους τομείς των οικιακών αλλά και των μη οικιακών πελατών. Για την ανάλυση των κύριων παραγόντων διαμόρφωσης των τιμών φυσικού αερίου δεν επαρκούν μόνο οι τελικές τιμές του φυσικού αερίου, ούτε οι τιμές του δικτύου, οι φόροι και οι τιμές του προϊόντος. Για να προσδιορισθούν οι παράγοντες που διαμορφώνουν τις τιμές προστέθηκαν στο κατάλογο των δεδομένων που πρέπει να υποβάλλονται μερικές υποσυνιστώσες ακόμα όσον αφορά στους φόρους, στις εισφορές και στις τιμές δικτύου για το δυσικό αέριο (και την ηλεκτρική ενέργεια) έτσι ώστε να αντικατοπτρίζεται η ανάγκη μεγαλύτερης διαφάνειας για το κόστος και τις τιμές ενέργειας. Σαφώς η διαφάνεια καθιερώνεται με τρόπο ώστε να προστατεύεται παράλληλα και ο εμπιστευτικός χαρακτήρας των πληροφοριών που μεταβιβάζονται στη Eurostat.

- *Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1938* του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 25.10.2017 «σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας του εφοδιασμού με φυσικό αέριο και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΕ) 994/2010⁹.

Ενόψει της νέας Ρωσο-ουκρανικής κρίσης του 2014 και του νέου κύματος παρατεταμένης κακοκαιρίας του 2012 κρίθηκε ότι υπήρχε περιθώριο ενίσχυσης του επιπέδου ετοιμότητας της ΕΕ και της ικανότητας της να ανταποκρίνεται σε κρίσεις εφοδιασμού με φυσικό αέριο. Η Επιτροπή εντόπισε και εστίασε –μεταξύ άλλων μειονεκτημάτων- κυρίως στη σημαντική έλλειψη πληροφόρησης σε πολλές πτυχές, όπως η πλήρωση των προτύπων εφοδιασμού και ο ανεπαρκής αριθμός των σημείων διασύνδεσης αμφίδρομων ροών στο δίκτυο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο γεγονός ότι η εκτίμηση της επικινδυνότητας και τα σχέδια παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό επικεντρωμένα σε εθνικό επίπεδο, αντανακλώντας τον ανεπαρκή συντονισμό μεταξύ των καρτών μελών.

Η Πρόταση της Επιτροπής¹⁰ αποσκοπούσε στο να βελτιώσει απλώς τον τότε Κανονισμό (ΕΕ) 994/2010, καθώς άφησε ανέπαφα πολλά από τα κύρια στοιχεία του και εξακολουθεί και στον νέο Κανονισμό η νομική βάση να είναι το άρθρο 194 ΣΛΕΕ, όπως αυτό έχει αναλυθεί στην παρούσα. Σαφώς κινητήριο δύναμη θέσπισης του νέου αυτού Κανονισμού ήταν η αδυσώπητη ανάγκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να καταστεί πλέον ισχυρή και να μην εκβιάζεται από οποιαδήποτε ενεργειακή κρίση, όπως συνέβη το 2009 λόγω της διένεξης Ρωσίας- Ουκρανίας. Η ασφάλεια του εφοδιασμού είναι στο επίκεντρο του πολιτικού ενδιαφέροντος.

---

⁹ COM (2015) 80, σελ.23

¹⁰ COM (2016) 52 τελικό , 16/02/2016

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτίμησε ότι το φυσικό αέριο εξακολουθεί να είναι ουσιαστική συνιστώσα του ενεργειακού εφοδιασμού της Ένωσης. Μεγάλο ποσοστό αυτού του φυσικού αερίου εισάγεται στην Ένωση από τρίτες χώρες¹¹. Μεγάλης διάρκειας διαταραχή του εφοδιασμού με φυσικό αέριο μπορεί να έχει επιπτώσεις σε όλα τα κράτη μέλη, στην Ένωση και στα συμβαλλόμενα μέρη της συνθήκης για την ίδρυση της Ενεργειακής Κοινότητας που υπεγράφη στην Αθήνα στις 25 Οκτωβρίου 2005. Επιπλέον, μπορεί να προκαλέσει σοβαρή ζημία στην οικονομία της Ένωσης και να έχει σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες πελατών¹². Σκοπός του παρόντος κανονισμού είναι να εξασφαλισθεί ότι λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ο αδιάλειπτος εφοδιασμός ολόκληρης της Ένωσης με φυσικό αέριο, και ιδίως των προστατευόμενων καταναλωτών σε περίπτωση δύσκολων κλιματικών συνθηκών και σε περίπτωση διαταραχών του εφοδιασμού με φυσικό αέριο. Οι εν λόγω στόχοι θα πρέπει να επιτευχθούν με τη λήψη των πλέον αποδοτικών οικονομικά μέτρων και με τρόπο που να διασφαλίζεται ότι δεν στρεβλώνονται οι αγορές φυσικού αερίου¹³. Εσωτερική αγορά φυσικού αερίου με ομαλή λειτουργία αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για την κατοχύρωση της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο σε ολόκληρη την Ένωση και για τη μείωση της έκθεσης των μεμονωμένων κρατών μελών στις επιβλαβείς συνέπειες των διαταραχών εφοδιασμού με φυσικό αέριο. Όταν απειλείται η ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο ενός κράτους μέλους, υπάρχει κίνδυνος τα μέτρα που λαμβάνει μονομερώς το συγκεκριμένο κράτος μέλος να διακυβεύσουν την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου και να ζημιώσουν τον εφοδιασμό πελατών με φυσικό αέριο οι οποίοι είναι σε άλλα κράτη μέλη. Για να καταστεί δυνατή η λειτουργία της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου ακόμη και σε περίπτωση έλλειψης εφοδιασμού, πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για αλληλεγγύη και συντονισμό στην αντιμετώπιση των κρίσεων εφοδιασμού, όσον αφορά τόσο την προληπτική δράση όσο και την αντίδραση σε πραγματικές διαταραχές του εφοδιασμού με φυσικό αέριο¹⁴. Μια πραγματικά διασυνδεδεμένη εσωτερική αγορά ενέργειας με πολλαπλά σημεία εισόδου και αντίστροφες ροές μπορεί να δημιουργηθεί μόνο με την πλήρη διασύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου της, τη δημιουργία κόμβων υδροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) στις νότιες και τις ανατολικές περιφέρειες της Ένωσης, την ολοκλήρωση του διαδρόμου Βορρά-Νότου και του Νοτίου διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου, και

---

¹¹ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (1)

¹² ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (2)

¹³ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (3)

¹⁴ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (7)

την περαιτέρω ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγής. Συνεπώς, είναι αναγκαία η επίσπευση της ανάπτυξης διασυνδέσεων και έργων που αποσκοπούν στη διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού, όπως έχουν ήδη προεπιλεγεί στη στρατηγική ενεργειακής ασφάλειας¹⁵. Στο πλαίσιο πνεύματος αλληλεγγύης, η περιφερειακή συνεργασία, με τη συμμετοχή τόσο δημόσιων αρχών όσο και επιχειρήσεων φυσικού αερίου, θα πρέπει να αποτελεί την κατευθυντήρια αρχή του παρόντος κανονισμού, προκειμένου να μετριασθούν οι εντοπισμένοι κίνδυνοι, και να βελτιστοποιηθούν τα οφέλη των συντονισμένων μέτρων και να εφαρμοσθούν τα πλέον οικονομικώς αποδοτικά μέτρα για τους καταναλωτές στην Ένωση. Η περιφερειακή συνεργασία θα πρέπει σταδιακά να συμπληρωθεί με μια ισχυρότερη προοπτική της Ένωσης, επιτρέποντας την προσφυγή σε όλα τα διαθέσιμα εφόδια και εργαλεία σε ολόκληρη την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου. Η αξιολόγηση των Διαδρόμων Παροχής Έκτακτης Ανάγκης σε επίπεδο Ένωσης θα πρέπει να ενσωματωθεί στην περιφερειακή συνεργασία¹⁶. Η προσέγγιση βάσει επικινδυνότητας για την αξιολόγηση της ασφάλειας εφοδιασμού και τη θέσπιση προληπτικών μέτρων καθώς και μέτρων μετριασμού επιτρέπει τον συντονισμό των προσπάθειών και αποφέρει σημαντικά οφέλη όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των μέτρων και τη βελτιστοποίηση των πόρων. Αυτό αφορά ιδίως μέτρα που στοχεύουν στη διασφάλιση συνεχούς εφοδιασμού των προστατευόμενων πελατών υπό ιδιαίτερες απαιτητικές συνθήκες, όπως και μέτρα μετριασμού των επιπτώσεων τυχόν κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Η αξιολόγηση των σχετικών κινδύνων από κοινού σε ομάδες κινδύνου, η οποία είναι πιο ολοκληρωτική και επακριβής, διασφαλίζει ότι τα κράτη μέλη θα είναι καλύτερα προετοιμασμένα ενόψει κρίσεων. Επιπλέον, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, μια συντονισμένη και προσυμφωνημένη προσέγγιση για την ασφάλεια εφοδιασμού διασφαλίζει συνεκτική αντιμετώπιση και μειώνει τον κίνδυνο αρνητικών δευτερογενών συνεπειών από αμιγώς εθνικά μέτρα σε γειτονικά κράτη μέλη¹⁷. Κατά την κατάρτιση και την εφαρμογή του σχεδίου προληπτικής δράσης και του σχεδίου έκτακτης ανάγκης, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν πάντοτε υπόψη την ασφαλή λειτουργία του συστήματος φυσικού αερίου σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Θα πρέπει δε να εξετάζουν και να θέτουν σε αυτά τα σχέδια τους τεχνικούς περιορισμούς που επηρεάζουν την εκμετάλλευση του δικτύου, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών λόγων και των λόγων ασφαλείας που ενδέχεται

---

¹⁵ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (8)

¹⁶ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (10)

¹⁷ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (11)

να οδηγήσουν στη μείωση των ροών σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης¹⁸. Είναι σκόπιμο να περιοριστεί ο ορισμός των πελατών που προστατεύονται στο πλαίσιο του μηχανισμού αλληλεγγύης. Αυτό προκύπτει από την υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν αλληλεγγύη σε περίπτωση ακραίων περιστάσεων και για βασικές ανάγκες. Ο ορισμός των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών θα πρέπει, επομένως, να περιορίζεται στα νοικοκυριά, εξακολουθώντας εντούτοις να είναι σε θέση να περιλαμβάνει, υπό ειδικές συνθήκες, ορισμένες βασικές κοινωνικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις τηλεθέρμανσης¹⁹.

Η ευθύνη για την ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο θα πρέπει να καταμεριστεί μεταξύ των επιχειρήσεων φυσικού αερίου, των κρατών μελών, μέσω των αρμόδιων αρχών τους, και της Επιτροπής, στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Η κοινή αυτή ευθύνη απαιτεί πολύ στενή συνεργασία μεταξύ των εν λόγω μερών. Ωστόσο, οι πελάτες που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για την παραγωγή ηλεκτρισμού ή για βιομηχανικούς σκοπούς ενδέχεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο, διότι μπορούν να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη κρίση λαμβάνοντας μέτρα από την πλευρά της ζήτησης, όπως διακοπτόμενα συμβόλαια και αλλαγή καυσίμων, τα οποία έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ισορροπία ζήτησης και προσφοράς. Επιπλέον, η ασφάλεια του εφοδιασμού ορισμένων πελατών με φυσικό αέριο οι οποίοι το χρησιμοποιούν για την παραγωγή ηλεκτρισμού μπορεί επίσης να θεωρηθεί απαραίτητη σε ορισμένες περιπτώσεις. Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, θα πρέπει ένα κράτος μέλος να έχει τη δυνατότητα να δώσει προτεραιότητα στον εφοδιασμό αυτών των πελατών με φυσικό αέριο, υπό ορισμένες συνθήκες, ακόμη και έναντι του εφοδιασμού των προστατευόμενων πελατών με φυσικό αέριο. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ο εφοδιασμός με φυσικό αέριο ορισμένων εξ αυτών των πελατών, στους οποίους αποδίδεται προτεραιότητα έναντι των προστατευόμενων πελατών σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, μπορεί επίσης να συνεχιστεί σε ένα κράτος μέλος που παρέχει αλληλεγγύη, εφόσον επιδιώκεται να αποφευχθεί σοβαρή ζημία στη λειτουργία του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Το εν λόγω ειδικό μέτρο δεν θα πρέπει να θίγει την οδηγία 2005/89/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²⁰.

---

¹⁸ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (18)

¹⁹ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (24)

²⁰ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (25)

Ο κανόνας για την υποδομή θα πρέπει να υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διατηρούν ένα ελάχιστο επίπεδο υποδομής, όπως για παράδειγμα να εξασφαλίζουν πλεόνασμα σε ορισμένο βαθμό στο σύστημα σε περίπτωση διαταραχής της μεγαλύτερης υποδομής φυσικού αερίου²¹.

Όπως καταδείχθηκε στο πλαίσιο της άσκησης προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, τον Οκτώβριο του 2014, η αλληλεγγύη είναι αναγκαία για την κατοχύρωση της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο στην Ένωση. Μέσω αυτής, τα αποτελέσματα κατανέμονται πιο ομοιόμορφα, ενώ μειώνονται οι συνολικές επιπτώσεις τυχόν σοβαρής διαταραχής. Ο μηχανισμός αλληλεγγύης έχει σχεδιασθεί για την αντιμετώπιση ακραίων καταστάσεων κατά τις οποίες διακυβεύεται σε κράτος μέλος η παροχή προς εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες, ως βασική ανάγκη και απαραίτητη προτεραιότητα. Η αλληλεγγύη διασφαλίζει τη συνεργασία με τα πιο ευάλωτα κράτη μέλη. Συγχρόνως, η αλληλεγγύη αποτελεί μέτρο εσχάτης ανάγκης που εφαρμόζεται μόνο σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και μόνον υπό περιοριστικούς όρους²².

Ο παρών κανονισμός θεσπίζει, για πρώτη φορά, έναν τέτοιο μηχανισμό αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών ως εργαλείο για τον μετριασμό των επιπτώσεων σοβαρής κατάστασης έκτακτης ανάγκης εντός της Ένωσης, ο οποίος συμπεριλαμβάνει μηχανισμό επιμερισμού των βαρών. Η Επιτροπή θα πρέπει, ως εκ τούτου, να επανεξετάζει τον μηχανισμό καταμερισμού των βαρών και τον μηχανισμό αλληλεγγύης σε γενικές γραμμές βάσει της μελλοντικής πείρας από τη λειτουργία τους και να προτείνει, εφόσον είναι σκόπιμο, σχετικές τροποποιήσεις²³.

Για να εκτιμηθεί η ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο κράτους μέλους ή της Ένωσης ή μέρους της, είναι άκρως απαραίτητη η πρόσβαση στις σχετικές πληροφορίες²⁴.

Ένας αποτελεσματικός και στοχοθετημένος μηχανισμός για την πρόσβαση των κρατών μελών και της Επιτροπής σε κύριες συμβάσεις προμήθειας φυσικού αερίου θα πρέπει να διασφαλίζει ολοκληρωμένη εκτίμηση των σχετικών κινδύνων που μπορούν να οδηγήσουν σε διαταραχή του εφοδιασμού με φυσικό αέριο ή να επηρεάσουν τα αναγκαία μέτρα μετριασμού, εάν εκδηλωθεί παρ' όλα αυτά κρίση. Στο πλαίσιο του εν λόγω μηχανισμού, ορισμένες κύριες συμβάσεις προμήθειας φυσικού

---

²¹ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938,ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (27)

²²ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938,ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (38)

²³ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938,ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (45)

²⁴ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938,ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (50 εδαφ.α')

αερίου θα πρέπει να κοινοποιούνται αυτομάτως στην αρμόδια αρχή των κρατών μελών που πλήττονται περισσότερο, ανεξαρτήτως της προέλευσης του φυσικού αερίου, από το εσωτερικό ή το εξωτερικό της Ένωσης. Οι νέες συμβάσεις ή τροποποιήσεις θα πρέπει να κοινοποιούνται αμέσως μετά τη σύναψή τους. Προκειμένου να εξασφαλισθεί διαφάνεια και αξιοπιστία, οι υφιστάμενες συμβάσεις θα πρέπει επίσης να κοινοποιηθούν. Η υποχρέωση κοινοποίησης θα πρέπει επίσης να καλύπτει όλες τις εμπορικές συμφωνίες που σχετίζονται με την εκτέλεση της σύμβασης προμήθειας φυσικού αερίου, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών συμφωνιών που μπορεί να συνδέονται με την υποδομή, την αποθήκευση και κάθε άλλη πτυχή σημαντική για την ασφάλεια του εφοδιασμού με φυσικό αέριο²⁵.

Όλες οι συμβάσεις ή οι συμβατικές πληροφορίες που λαμβάνονται στο εν λόγω πλαίσιο, καθώς και οι αξιολογήσεις από την αρμόδια αρχή ή την Επιτροπή θα πρέπει να παραμένουν εμπιστευτικές, κυρίως για να προστατεύονται οι εμπορικά ευαίσθητες πληροφορίες, καθώς και η ακεραιότητα και η εύρυθμη λειτουργία του συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών²⁶.

Ενδεχόμενη κρίση στον εφοδιασμό με φυσικό αέριο είναι δυνατόν να επεκταθεί πέραν των συνόρων της Ένωσης, περιλαμβάνοντας επίσης συμβαλλόμενα μέρη της Ενεργειακής Κοινότητας. Ως συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης για την Ενεργειακή Κοινότητα, η Ένωση θα πρέπει να προωθήσει τροποποιήσεις στη συνθήκη με σκοπό τη δημιουργία ολοκληρωμένης αγοράς και ενιαίου χώρου κανονιστικής ρύθμισης μέσω της παροχής κατάλληλου και σταθερού κανονιστικού πλαισίου. Προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι εν τω μεταξύ υπάρχει αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων στη μεθόριο μεταξύ των κρατών μελών και των συμβαλλομένων μερών, καλούνται τα ίδια να συνεργάζονται στενά κατά την πρόληψη, την προετοιμασία τους και τη διαχείριση ενδεχόμενης κρίσης φυσικού αερίου²⁷.

Δεδομένου ότι οι προμήθειες φυσικού αερίου από τρίτες χώρες έχουν καίρια σημασία για την ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο στην Ένωση, η Επιτροπή θα πρέπει να συντονίζει τις ενέργειες που σχετίζονται με τρίτες χώρες, να συνεργάζεται με προμηθεύτριες τρίτες χώρες και τρίτες χώρες διαμετακόμισης σε θέματα ρύθμισης της διαχείρισης καταστάσεων κρίσης και να εξασφαλίζει σταθερή ροή φυσικού αερίου προς την Ένωση. Η Επιτροπή θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να αναπτύσσει ειδική ομάδα εργασίας για την παρακολούθηση των εισερχόμενων στην Ένωση ροών φυσικού αερίου σε καταστάσεις κρίσης, αφού συμβουλευθεί τα κράτη μέλη και τις

---

²⁵ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (51)

²⁶ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (54 εδάφιο α')

²⁷ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (57)

εμπλεκόμενες τρίτες χώρες, και, σε περίπτωση εκδήλωσης κρίσης λόγω δυσκολιών σε τρίτη χώρα, να ενεργεί ως διαμεσολαβητής. Η Επιτροπή θα πρέπει να υποβάλλει τακτικά έκθεση στη ΣΟΦΑ (Συντονιστική Ομάδα για το Φυσικό Αέριο)²⁸.

Όταν υπάρχουν αξιόπιστες πληροφορίες για κατάσταση εκτός της Ένωσης η οποία απειλεί την ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη και ενδέχεται να ενεργοποιήσει μηχανισμό έγκαιρης προειδοποίησης όπου συμμετέχει η Ένωση και τρίτη χώρα, η Επιτροπή θα πρέπει να ενημερώνει χωρίς καθυστέρηση τη ΣΟΦΑ και η Ένωση θα πρέπει να αναλαμβάνει τις κατάλληλες δράσεις για την εξομάλυνση της κατάστασης²⁹.

Δεδομένου ότι ο στόχος του παρόντος κανονισμού, δηλαδή η κατοχύρωση της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο εντός της Ένωσης δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη όταν αυτά ενεργούν από μόνα τους, μπορεί όμως εξαιτίας της κλίμακας και των αποτελεσμάτων του, να επιτευχθεί καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης, η Ένωση δύναται να λάβει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας του άρθρου 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας όπως διατυπώνεται στο ίδιο άρθρο, ο παρών κανονισμός δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου αυτού³⁰.

Εν κατακλείδι, συνοπτικά αναφερόμενη, οι καινοτομίες που εισάγει ο νέος κανονισμός είναι α) η αρχή της αλληλεγγύης, β) η υποχρεωτική περιφερειακή προληπτική δράση και σχέδια εκτάκτου ανάγκης βάσει νέων υποδειγμάτων, αφού πλέον η δράση των κρατών μελών μετατοπίζεται από εθνικό σε περιφερειακό πλαίσιο, γ) λιγότερες απαλλαγές στο δυναμικό αμφίδρομης ροής προκειμένου να διευκολυνθεί η αντίστροφη ροή του φυσικού αερίου, δ) αύξηση των συμβατικών πληροφοριών σχετικά με την ασφάλεια εφοδιασμού που παρέχονται στην Επιτροπή και ε) εμπλοκή των συμβαλλομένων μερών της Ενεργειακής Κοινότητας περαιτέρω στην ασφάλεια των μέτρων εφοδιασμού με φυσικό αέριο.

Γ. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας εντάσσεται στις πρωτογενείς πηγές ενέργειας. Οι πηγές παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας διακρίνονται στις συμβατικές (ορυκτά στερεά, υγρά ή αέρια καύσιμα) και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) που χρησιμοποιούν ανεξάντλητες πηγές (άνεμος, ήλιος, νερό κλπ.). Η ΕΕ παράγει το 23%

²⁸ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (58)

²⁹ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (59)

³⁰ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2017/1938, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (60)

ηλεκτρικής ενέργειας από τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και το 27% από πυρηνική ενέργεια³¹. Παράλληλα όμως συνιστά και τον μοναδικό μεγάλο οικονομικό σχηματισμό που παράγει το 50% της ηλεκτρικής ενέργειας που χρειάζεται χωρίς εκπομπές αερίων θερμοκηπίου³², υπηρετώντας πιστά την ενεργειακή πολιτική της ΕΕ, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη –μεταξύ άλλων- με την αιεφόρο ανάπτυξη.

- Οδηγία 2005/89/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18.1.2006 «περί μέτρων διασφάλισης του εφοδιασμού με ηλεκτρισμό και περί υπενδύσεων υποδομής».

Σύμφωνα με την Οδηγία αυτή: α) η ασφάλεια εφοδιασμού αποτελεί στόχο ζωτικής σημασίας για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς³³, β) η ζήτηση ηλεκτρισμού προβλέπεται μεσοπρόθεσμα βάσει σεναρίων³⁴, γ) οι πολιτικές ασφάλειας εφοδιασμού δεν πρέπει να εισάγουν διακρίσεις³⁵ και δ) η διατήρηση επιπέδων εφεδρικού δυναμικού παραγωγής να μην εισάγει διακρίσεις³⁶. Οι σκοποί της αυτής Οδηγίας είναι (άρθρο 1): α) η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρισμού, β) το επαρκές επίπεδο παραγωγικής δυναμικότητας, γ) το επαρκές επίπεδο εξισορρόπησης προσφοράς και ζήτησης και δ) το επαρκές επίπεδο διασύνδεσης μεταξύ των κρατών μελών για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς. Η ασφάλεια του εφοδιασμού με ηλεκτρισμό συνίσταται στην ικανότητα ενός συστήματος ηλεκτρισμού να εφοδιάζει τους τελικούς καταναλωτές με ηλεκτρισμό και πρέπει να μην διαταράσσεται η λειτουργική ασφάλεια του δικτύου, ήτοι η συνεχής λειτουργία του δικτύου μεταφοράς και του δικτύου διανομής υπό προβλέψιμες συνθήκες. Επιπροσθέτως αναγκαία είναι και η διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, δηλαδή να καλύπτεται η προβλέψιμη ζήτηση ηλεκτρισμού από τους καταναλωτές από την ήδη υπάρχουσα δυναμικότητα παραγωγής, χωρίς την λήψη μέτρων περιορισμού της κατανάλωσης. Σίγουρα στην ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού συμβάλλει και μια ολοκληρωμένη εσωτερική αγορά ενέργειας, η οποία λειτουργεί στα πλαίσια του υγιούς ανταγωνισμού και προσελκύει επενδύσεις : Κατά την αυτήν Οδηγία τα Κράτη Μέλη πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για την προαγωγή σταθερού επενδυτικού κλίματος, το οποίο διασφαλίζεται σε ένα περιβάλλον, όπου: α) είναι προβλέψιμες οι συνθήκες αγοράς, β) υπάρχει επενδυτική βεβαιότητα, γ) μπορεί να στηρίξει επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου, δ) είναι διαφανείς οι

³¹ COM2014(330) σελ. 3, υποσημείωση

³² COM2014(330) σελ. 3

³³ Οδηγία 2005/89/ΕΚ, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (1)

³⁴ Οδηγία 2005/89/ΕΚ, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (2)

³⁵ Οδηγία 2005/89/ΕΚ, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (3)

³⁶ Οδηγία 2005/89/ΕΚ, ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ (10)

διαδικασίες για την έναρξη των επενδύσεων και ε) δεν υπάρχουν διοικητικοί φραγμοί. Επίσης για την ύπαρξη ανταγωνιστικής αγοράς σημαντικό είναι να προσδιορίζονται σαφώς οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες των αρχών και των φορέων της αγοράς {φορείς της αγοράς= δίκτυα μεταφοράς και διανομής, παραγωγοί ηλεκτρισμού, προμηθευτές και τελικοί καταναλωτές}. Παλαιότερα οι αγορές λειτουργούσαν στο πλαίσιο της καθετοποιημένης κρατικής επιχείρησης, κάτι το οποίο τείνει να εξαιρεθεί μόλις επιτευχθεί πλήρως η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς ενέργειας, όπου οι πελάτες μπορούν να επιλέξουν προμηθευτή της επιλογής τους.

- Οδηγία 2009/72 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουλίου 2009 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/EK

Τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν για την παρακολούθηση της ασφάλειας εφοδιασμού και μάλιστα όταν θεωρούν ότι ενδείκνυται μπορούν να αναθέσουν αυτό το έργο στις ρυθμιστικές αρχές. Η παρακολούθηση αφορά στη ισοζύγιο προσφοράς-ζήτησης στην εθνική αγορά, στο επίπεδο της αναμενόμενης μελλοντικής ζήτησης, στο προβλεπόμενο επιπλέον δυναμικό, στην ποιότητα και στο επίπεδο συντήρησης των δικτύων (άρθρο 4 της Οδηγίας). Οι διατάξεις της Οδηγίας οι σχετικές με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού είναι οι κάτωθι:

Άρθρο 12 στοιχείο γ΄ της Οδηγίας : Κάθε διαχειριστής συστήματος μεταφοράς είναι υπεύθυνος για τη συμβολή στην ασφάλεια του εφοδιασμού μέσω επαρκούς δυναμικού μεταφοράς και αξιοπιστίας του συστήματος.

Άρθρο 15 παρ.6 της Οδηγίας: Οι διαχειριστές συστήματος μεταφοράς προμηθεύονται την ενέργεια που χρησιμοποιούν για να καλύπτουν τις απώλειες ενέργειας και να διατηρούν εφεδρικό δυναμικό στο σύστημά τους.

Άρθρο 22 της Οδηγίας: Κάθε έτος, οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς καταθέτουν στη ρυθμιστική αρχή δεκαετές πρόγραμμα ανάπτυξης του δικτύου και στην προβλεπόμενη προσφορά και ζήτηση αφού συμβουλευθούν όλους τους σχετικούς ενδιαφερόμενους.

Άρθρο 37 στοιχ.ιη της Οδηγίας: Παρακολούθηση επενδύσεων σε παραγωγικό δυναμικό από τις ΡΑΕ σε συνάρτηση με την ασφάλεια εφοδιασμού.

Άρθρο 47 της Οδηγίας: Η Επιτροπή εξετάζει ζητήματα που σχετίζονται με τα επίπεδα χωρητικότητας του συστήματος και την ασφάλεια του εφοδιασμού της ΕΕ με ηλεκτρική ενέργεια, και ιδίως την υφιστάμενη και προβλεπόμενη ισορροπία

μεταξύ ζήτησης και προσφοράς, λαμβανομένων υπόψη των φυσικών δυνατοτήτων ανταλλαγών μεταξύ των εκάστοτε περιοχών.

- Κανονισμός 1952/2016 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ευρωπαϊκές στατιστικές όσον αφορά τις τιμές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2008/92/ΕΚ

Ο Κανονισμός αυτός μεταξύ άλλων αποσκοπεί στην βελτίωση της διαφάνειας των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας τόσο για τον οικιακό όσο και για τον μη οικιακό καταναλωτή και στην διαφάνεια των τιμών ενέργειας.

- ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ

A) Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Διαχειριστών Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

Επιδιώκει τον ασφαλή εφοδιασμό των διασυνδεδεμένων δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη και εξασφαλίζει την επάρκεια του δικτύου. Σε αυτό συμμετέχουν οι Ανεξάρτητοι Διαχειριστές Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας.

B) Οργανισμός Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας

Παρακολουθεί τις εργασίες των Ευρωπαϊκών Δικτύων Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας , δημιουργήθηκε με την Τρίτη Δέσμη μέτρων για την ενέργεια και συντονίζει τη δράση των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας.

Δ. ΚΟΙΝΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΥΛΕΣ ³⁷

Σύμφωνα με την Αιτιολογία του Κανονισμού (ΕΕ) 256/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26.2.2014 «σχετικά με την κοινοποίηση στην Επιτροπή των επενδυτικών σχεδίων σε ενεργειακή υποδομή εντός της ΕΕ, την αντικατάσταση του Κανονισμού (ΕΕ, ΕΥΡΑΤΟΜ) 617/210 του Συμβουλίου και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) 736/96» προκύπτουν τα εξής δεδομένα. Πρώτα από όλα έχει αλλάξει σημαντικά κατά τα τελευταία έτη το ενεργειακό τοπίο εντός και

---

³⁷ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος , «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.41

εκτός Ενώσεως, πράγμα, το οποίο καθιστά τις επενδύσεις σε ενεργειακή υποδομή ζήτημα καίριας σημασίας για α) την διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ, β) την λειτουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς ενέργειας και γ) την μετάβαση στο ενεργειακό σύστημα χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, το οποίο έχει δρομολογήσει η Ένωση. Παράλληλα, νέες απαιτήσεις ασκήσεως ενεργειακής πολιτικής (εννοεί και πολιτικής προστασίας του κλίματος), όπως ο καθορισμός στόχων, οι οποίοι επηρεάζουν το ενεργειακό μείγμα, θα στρέψουν τις πολιτικές που ασκούν τα Κράτη Μέλη προς νέα και/ή εκσυγχρονισμένη ενεργειακή υποδομή. Συνολικά, η νέα κατάσταση απαιτεί σημαντικές επενδύσεις σε παντός είδους υποδομή σε όλους τους ενεργειακούς κλάδους, καθώς και ανάπτυξη νέων τύπων υποδομής και νέων τεχνολογιών, σε αυτές δε τις επενδύσεις έχουν να παίξουν σημαντικό ρόλο οι οικονομικοί φορείς. Κατόπιν όλων αυτών, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην ενεργειακή υποδομή επί ενωσιακού επιπέδου, ώστε να προλαμβάνονται προβλήματα και να προωθούνται οι βέλτιστες πρακτικές (μεταξύ των Κρατών Μελών). Η διαμόρφωση δε γενικής εικόνας σχετικά με την εξέλιξη των επενδύσεων σε επίπεδο Ενώσεως είναι απαραίτητη στην Επιτροπή, ώστε η τελευταία να είναι σε θέση να προτείνει σχετικά μέτρα για την ανάπτυξη της ΕΠΕ, και ιδίως όσον αφορά το μελλοντικό ισοζύγιο μεταξύ προσφοράς και ζήτησεως ενέργειας. Για την εξυπηρέτηση αυτού του στόχου, ο Κανονισμός πρέπει να προβλέψει υποχρέωση (των επιχειρήσεων και των Κρατών Μελών) να κοινοποιούν στην Επιτροπή επενδυτικά σχέδια, τα οποία έχουν αρχίσει ήδη να εκτελούνται ή προβλέπουν παροπλισμό υποδομής σε επίπεδο παραγωγής, μεταφοράς και αποθηκείσεως. Το τελευταίο αυτό πάντως εξειδικεύεται περαιτέρω ανά ενεργειακή πηγή (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ηλεκτρική ενέργεια, βιοκαύσιμα, διοξείδιο του άνθρακα) δια των ειδικών ρυθμίσεων του νομοθετήματος.

4. Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Α.Η ΡΩΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Η Ρωσία κατά την δεκαετία του 1990, κυβερνώμενη από τον Πρόεδρο Γιέλτσιν-θιασώτη «του άναρχου φιλελευθερισμού», κατέφυγε σε ευκαιριακές και ασυνεπείς πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων, οι οποίες οδήγησαν στη δημιουργία επιχειρηματικών

ολιγαρχιών που συσσωρεύουν στα χέρια τους τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας. Στα πλαίσια και ενός ασαφούς νομικού πλαισίου στον ρωσικό ενεργειακό επιχειρηματικό κόσμο, τα αποτελέσματα ήταν η διεθνή αποξένωση και η καθήλωση των παραγωγικών δυνατοτήτων των ενεργειακών εταιριών, ακόμα και ενεργειακών κολοσσών, όπως LUKoil, Gazprom και Yukos³⁸.

Β.Η ΝΕΑ ΧΙΛΙΕΤΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΥΤΙΝ

Η ανάληψη από τον Βλαντιμίρ Πούτιν της προεδρίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας επέφερε ριζικές αλλαγές στο ήδη διαμορφωθέν κοινωνικοοικονομικοπολιτικο σκηνικό. Ο εκσυγχρονισμός των δομών, της αντίληψης, της τεχνολογικής υποδομής και της οικονομίας αποτελεί κρίσιμο ζήτημα για το μέλλον της Ρωσίας και αυτό έχει γίνει αντιληπτό από την εξουσία. Απόλυτος και αδιάλλακτος ο Πούτιν έθεσε «την κόκκινη γραμμή» ανάμεσα στο Κρεμλίνο και την επιχειρηματική ολιγαρχία: Στα πλαίσια του «φιλελεύθερου απολυταρχισμού», όπου υπάρχει μεν η ιδιωτική πρωτοβουλία αλλά ελεγχόμενη από την κεντρική εξουσία, στόχος του είναι η δημιουργία ενός «εταιρικού κράτους», ώστε να διατηρείται μεν η ελεύθερη οικονομία της αγοράς προς παραγωγή πλούτου, αλλά παράλληλα να εξαλειφθούν και οι κατάλληλες συνθήκες που ευνοούν τη δημιουργία ισχυρών και ανεξάρτητων επιχειρήσεων που πιθανόν θα επιβουλεύονταν την κεντρική κρατική εξουσία του Κρεμλίνου³⁹.

Στις 29 Ιουλίου 2000 ο Πρόεδρος Πούτιν συνήψε μια «Νέα Συμφωνία»⁴⁰ με την επιχειρηματική ολιγαρχία, θέτοντας σαφή και ευδιάκριτα όρια και επισημαίνοντας ότι οι αποκλίσεις θα επέφεραν τις ανάλογες συνέπειες. Η συνεργασία του με τον επιχειρηματικό κόσμο τοποθετήθηκε εντός των θεσμικών πλαισίων της Ρωσικής Ένωσης Βιομηχάνων και Επιχειρηματιών (RSPP) και οι κατ' ιδίαν ανεπίσημες επαφές της πολιτικής ηγεσίας με την επιχειρηματική ολιγαρχία περιορίστηκαν στο ελάχιστο.

Το 2009 ο Μεντβέντεβ, ως τότε Πρόεδρος της Ρωσίας, επισημαίνει ότι στα πλαίσια ενός βιώσιμου εκσυγχρονισμού της χώρας είναι αναγκαία και η απεξάρτηση της

---

³⁸ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.53

³⁹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ. 80

⁴⁰ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.80

οικονομίας από το πετρέλαιο. Είναι γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη της Ρωσίας στη δεκαετία του 2000 υπήρξε θεαματική, όμως παρέμεινε ευάλωτη στη διακύμανση των διεθνών τιμών του πετρελαίου⁴¹, αφού εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τα έσοδα από το πετρέλαιο, όπως είναι η εξόρυξη πετρελαίου και πρώτων υλών. Ωστόσο, ο Πούτιν συνέχισε να υιοθετεί μια συντηρητική προσέγγιση του εκσυγχρονισμού της χώρας, στη βάση μιας καθετοποιημένης κρατικής παρέμβασης που επιτυγχάνει μεν τον διαρκή εκσυγχρονισμό χωρίς να απειλείται η πολιτισμικοπολιτικοοικονομική σταθερότητα της χώρας, παρεμποδίζει δε τον οικονομικό εκσυγχρονισμό και την ανταγωνιστική ανάπτυξη άλλων τομέων της οικονομίας, όπως για παράδειγμα τη γεωργία. Πάντως φαίνεται να είναι αναπόφευκτος ο διαρθρωτικός και λειτουργικός εκσυγχρονισμός της ρωσικής οικονομίας, αφού και η ένταξη της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2012 συνηγορεί προς τούτο⁴².

Συγκεκριμένα στον χώρο της ενέργειας ακολουθήθηκαν τακτικές των «κοινοπραξιών» και των «συμφωνιών διαμοιρασμού παραγωγής» (Production Sharing Agreements) με ξένους ενεργειακούς κολοσσούς, ώστε οι ρωσικές ενεργειακές εταιρίες να καταστούν ανταγωνιστικές, εκμεταλλευόμενες την τεχνογνωσία και την κατάρτιση που θα αποκομίσουν από τη συνεργασία τους με κάποια ξένη ενεργειακή εταιρία⁴³ (π.χ. Shell, Total κλπ) και να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη και την προώθηση των ρωσικών συμφερόντων στο εξωτερικό.

Σκόπιμο σε αυτό το σημείο κρίνεται να γίνει αναφορά στους ρωσικούς ενεργειακούς κολοσσούς Yukos, LUKoil, Gazprom, και Rosneft των οποίων η διαφορετική πορεία και δράση τους αποτελεί ορόσημο και δίνει το στίγμα της ενεργειακής πολιτικής της Ρωσίας στη Ευρώπη, αλλά βέβαια και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Γ.ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΙ ΚΟΛΟΣΣΟΙ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

ι. YUKOS

---

⁴¹ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Β. ΑΛΜΠΑΝΗΣ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ, ΕΚΔ. ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΟΣ 2014, ΣΕΛ.232

⁴² ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Β. ΑΛΜΠΑΝΗΣ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ, ΕΚΔ. ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΟΣ 2014, ΣΕΛ.233

⁴³ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.55

Ιδρυθείσα την 15^η Απριλίου 1993 βάσει του ρωσικού προεδρικού διατάγματος 354 υπό τη μορφή ανώνυμης εταιρίας, η Υukos μέχρι τον Δεκέμβριο 1995 παρέμεινε δέσμια της ατελέσφορης κρατικής διοίκησης, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση χρεών και την χαμηλή παραγωγικότητα. Μετέπειτα η εταιρία μέσω της διαδικασίας « Δάνεια αντί Μετοχών» υπεισέρχεται στη σφαίρα της ιδιωτικής επιχειρηματικής δράσης και σηματοδοτείται από την ανάληψη της Προεδρίας του διοικητικού συμβουλίου τον Μάιο του 1996 από τον Μιχαήλ Χοντορκόφσκι⁴⁴. Ο Χοντορκόφσκι, διαπνεόμενος από τις αρετές ενός καινοτόμου και διορατικού επιχειρηματία, αφουγκράζεται τις ενεργειακές ανάγκες της εποχής και οδηγεί σταδιακά την εταιρία προς την υιοθέτηση δυτικών προτύπων⁴⁵. Η προσπάθεια του αυτή εντείνεται το 1999 με την πρότασή του για ταχεία υλοποίηση μιας δέσμης μέτρων, ώστε να τοποθετηθούν σε νευραλγικές θέσεις στελέχη από δυτικούς ενεργειακούς κολοσσούς, καθώς η άνοδος της τιμής του πετρελαίου στο τριπλάσιο της αρχικής, ήτοι από \$10 σε \$30 ανά βαρέλι, θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στο να καταστεί η Υukos μια πολύ προσοδοφόρα επιχείρηση⁴⁶. Επιπροσθέτως βασική προτεραιότητα του αποτελεί η εξωστρέφεια της εταιρίας και παράλληλα η ανάπτυξη παραγωγικών και ανταγωνιστικών δομών, ώστε να καθιερωθεί στη διεθνή ενεργειακή σκηνή. Καθοριστικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί το γεγονός ότι από το 1999 το λογιστικά δεδομένα της εταιρίας είχαν μετατραπεί σύμφωνα με τα «διεθνή λογιστικά πρότυπα», ενώ παράλληλα είχαν αρχίσει να δημοσιεύονται και οι ετήσιες οικονομικές εκθέσεις της σύμφωνα με το σύστημα των «Γενικώς Παραδεδεγμένων Λογιστικών Αρχών» (U.S. G.A.A.P.)⁴⁷. Μάλιστα ήταν από τις πρώτες πολυεθνικές εταιρίες με έδρα την Ρωσία που έκανε καίρια βήματα προς την διαφάνεια, αποκαλύπτοντας δημόσια το ιδιοκτησιακό της καθεστώς καθώς και την ταυτότητα των βασικότερων μετόχων της⁴⁸.

---

⁴⁴ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ 57

⁴⁵ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ 57

⁴⁶ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.58

⁴⁷ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.59

⁴⁸ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.59

Η θετική έκβαση όλης αυτής της προσπάθειας έδωσε τα πρώτα δείγματα της, ήδη το 2001, όπου η Yukos σημειώνει αύξηση της παραγωγής της κατά ποσοστό 17% και τα επόμενα δύο έτη 2002 και 2003 για κάθε έτος ξεχωριστά αύξηση 19% επί της ήδη υπάρχουσας παραγωγής⁴⁹. Η εξαγορά της Sibneft⁵⁰ το 2003 από τη Yukos, αφού είχε εξασφαλισθεί η έγκριση προς τούτο από την αντιμονοπωλιακή επιτροπή του ρωσικού κράτους, έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός από τους μεγαλύτερους παραγωγούς πετρελαίου παγκοσμίως και σε συνδυασμό με τη διαφάνεια και τη διεθνή ανταγωνιστική επιχειρηματική πρακτική που χαρακτηρίζει τη δράση της εταιρίας, η Yukos πρωταγωνιστεί πλέον στη διεθνή ενεργειακή σκηνή.

Η Yukos παρά την ταχεία οικονομική της ανάπτυξη και την εδραίωση της παγκοσμίως στα ενεργειακά δρώμενα σηματοδοτήθηκε από τις πολιτικές φιλοδοξίες του Χοντορκόφσκι⁵¹. Ο Χοντορκόφσκι -αγνοώντας τις «κόκκινες γραμμές» που έθεσε το Κρεμλίνο- επιχείρησε από τις αρχές του 2003 να μετατρέψει την οικονομική του δύναμη και απήχηση σε μοχλό πίεσης και πολιτικής χειραγώγησης. Έτσι η Yukos στήριξε την απελευθέρωση του ρωσικού συστήματος αγωγών μεταφοράς πετρελαίου, που έως τότε ήταν υπό την ιδιοκτησία του Κρεμλίνου μέσω του κρατικού μονοπωλίου της Transneft. Έτσι προτάθηκε η κατασκευή ενός αγωγού πετρελαίου προς το Μουρμάνσκ⁵², που θα επέτρεπε σε περισσότερα και μεγαλύτερα τάνκερ να έχουν πρόσβαση στο ρωσικό πετρέλαιο. Αν και αυτός ο αγωγός θα συνιστούσε βάση εδραίωσης των ρωσικών εξαγωγών στην ενεργειακή αγορά των Η.Π.Α., συνιστούσε όμως συγχρόνως και απειλή για την κυριαρχία της Transneft, όσον αφορά την διακομιδή υδρογονανθράκων και κατ' επέκταση και της κυριαρχικής θέσης του Κρεμλίνου. Περαιτέρω, η Yukos στρέφοντας το βλέμμα της προς την αγορά της Ασίας και δη της Κίνας στηρίζει τη δημιουργία ενός καινούργιου αγωγού από το Ανγκάρσκ της Ανατολικής Σιβηρίας προς τη Κίνα και αγνοεί για ακόμη μια φορά τη θέση του Κρεμλίνου: Το Κρεμλίνο τασσόταν υπέρ μιας εναλλακτικής οδού στη Ναχόντκα υπό τον έλεγχο του, η οποία αν και πολυδάπανη, παρόλα αυτά θα έδινε την επιλογή περισσότερων καταναλωτών και όχι ενός μόνο, δηλαδή της Κίνας. Ο

---

⁴⁹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.58

⁵⁰ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.58

⁵¹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.60

⁵² ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.60

Χοντορκόφσκι επέλεξε το δρόμο της διαφοροποίησης και της αμφισβήτησης των θέσεων του Κρεμλίνου και άσκησε έντονη κριτική στην κυβέρνηση αυξάνοντας παράλληλα την επιρροή του στην πολιτική σκηνή. Βέβαια η θέση του Βλαντιμίρ Πούτιν ήταν από την αρχή ξεκάθαρη και απόλυτη: «οι αποστάτες θα υποστούν τις συνέπειες»⁵³. Τον Ιούλιο του 2003 ξεκινούν οι ποινικές διώξεις⁵⁴ των βασικότερων στελεχών της Yukos και της Menater, της Τράπεζας που στήριξε τη Yukos και ιδρυτής ήταν ο Χοντορκόφσκι, για αξιόποινες πράξεις της απάτης και φοροδιαφυγής. Καταληκτικά γεγονότα όλων των ανωτέρω, συνιστούν η σύλληψη του Χοντορκόφσκι στις 25 Οκτωβρίου 2003 για απάτη, φοροδιαφυγή, παραχάραξη και κατάχρηση καθώς και η κήρυξη σε πτώχευση τον Αύγουστο του 2006 του μέχρι τότε ενεργειακού κολοσσού Yukos . Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι η Yukos, πριν τη διάλυση της και την υποχρεωτική πώληση των περιουσιακών της στοιχείων κυρίως στις ρωσικές κρατικές επιχειρήσεις Gazprom και Rosneft, είχε εισχωρήσει στο δίκτυο διανομής πετρελαίου σε χώρες όπως Αυστρία και Βρετανία.

ii. LUKoil

Ιδρύθηκε το 1991 υπό κρατικό καθεστώς και το 1993 πήρε τη μορφή ανώνυμης εταιρίας με την απόφαση της κυβέρνησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας , No.229, της 5^{ης} Απριλίου 1993⁵⁵. Κεντρικό πρόσωπο στην ίδρυση της εταιρίας υπήρξε ο Σοβιετικός υφυπουργός παραγωγής πετρελαίου Βαγκίτ Αλεκπέροφ⁵⁶ - ο οποίος διατηρεί άριστες σχέσεις με τον Πούτιν- και υποστήριξε την άποψη ότι ο μόνος τρόπος για να ανταγωνιστούν οι Ρώσοι τις δυτικές επιχειρήσεις ήταν να αντιγράψουν το τότε επιχειρηματικό μοντέλο κάθετης ενσωμάτωσης των τριών κλάδων εξόρυξης , διύλισης και διανομής, που θα ήταν αυστηρώς διακριτοί από το παλιό σοβιετικό σύστημα. Πραγματοποιεί έρευνα και παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Ρωσία και σε άλλες 30 χώρες όπως Αζερμπαϊτζάν, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κολομβία, Αίγυπτος, Καζακστάν, Ιράν, Ιράκ, Ρουμανία, Σαουδική Αραβία, Ουζμπεκιστάν και

⁵³ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.80

⁵⁴ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.59

⁵⁵ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.64

⁵⁶ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.67

Βενεζουέλα⁵⁷. Αν και από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της κατέστησε σαφές ότι πρόθεσή της ήταν να ακολουθήσει μια γρήγορη διαδικασία ιδιωτικοποίησης και μάλιστα ανεξάρτητη από την επιρροή του Κρεμλίνου⁵⁸, παρόλα αυτά δεν ήταν εφικτό να εκφύγει έστω και του εμμέσου ελέγχου του . Αρχικά το κράτος ήλεγχε ένα σημαντικό κομμάτι του μετοχικού κεφαλαίου της τάξης του 90,8% εν έτη 1993 με καταληκτικό γεγονός την πώληση εν έτη 2004 και του τελευταίου κρατικού μεριδίου ποσοστού 7,59% στον αμερικανικό ενεργειακό γίγαντα ConocoPhillips⁵⁹. Ο Βλαντιμίρ Πούτιν, συνηγορώντας σε αυτή την διαδικασία ιδιωτικοποίησης, πραγμάτωσε όχι μόνο οικονομικά οφέλη με την εισροή ξένου κεφαλαίου στη Ρωσία αλλά και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της LUKoil, εισάγοντας την τεχνογνωσία και την εμπειρία του αμερικάνικου ενεργειακού κολοσσού στα ρωσικά ενεργειακά δρώμενα⁶⁰. Ωστόσο ο Ρώσος Πρόεδρος, πριν προβεί στην ως άνω ενέργεια, εξασφάλισε την απόλυτη ρωσική μετοχική πλειοψηφία στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρίας, καθιστώντας σαφές ότι πυλώνας της στρατηγικής του είναι μεν η προώθηση ξένων επενδύσεων μέσω κοινοπραξιών, στρατηγικών συμμαχιών και συμφώνων από κοινού παραγωγής, χωρίς όμως, να απειλούνται τα συμφέροντα και ο έλεγχος του Κρεμλίνου. Ασφαλιστική δικλείδα προς τούτο αποτελεί και ο επονομαζόμενος «Νόμος του Υπεδάφους»⁶¹ που ετέθη για πρώτη φορά σε ισχύ το 1992 και έκτοτε αν και έχει τροποποιηθεί πολλάκις, πάραυτα συντείνει στην σκλήρυνση των όρων για τη συμμετοχή ξένων επενδυτών στην εξερεύνηση και στην παραγωγή ρωσικών κοιτασμάτων ενέργειας.

Η LUKoil, αν και είχε ισχυρές προσβάσεις εντός των τειχών του Κρεμλίνου, παρόλα αυτά επέλεξε να τηρήσει μια μετριοπαθή στάση απέναντι στις προθέσεις του Ρώσου Προέδρου για την ίδρυση ενός υβριδικού «εταιρικού κράτους», ούσα ανεκτική στην άσκηση έμμεσου ελέγχου από το Κρεμλίνο. Καταδεικτικό προς τούτο γεγονός συνιστά, η θέση που τελικά τήρησε η εταιρία όσον αφορά στην κατασκευή του αγωγού Μπακού- Τιφλίδα – Τσεϊχάν. Συγκεκριμένα αυτός ο αγωγός,

---

⁵⁷ www.el.wikipedia.org/wiki/LuKoil

⁵⁸ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.64

⁵⁹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.65

⁶⁰ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.67

⁶¹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.66

υποστηριζόμενος από τις Η.Π.Α., μεταφέρει πετρέλαιο από το Μπακού μέσω Τιφλίδας στο τουρκικό λιμάνι Τσεϊχάν, με τελικό προορισμό τις δυτικές αγορές . Αντίθετα η Ρωσία υποστήριζε τον υφιστάμενο δρόμο από το Μπακού προς το ρωσικό λιμάνι Νοβοροσίσκ, γνωστό και ως «βόρειο δρόμο»⁶². Ο νέος αυτός αγωγός είναι υψίστης σημασίας, κυρίως για το Αζερμπαϊτζάν και την Γεωργία-εξασφαλίζοντας τους εθνική κυριαρχία και ανεξαρτησία από τη Ρωσία-, αλλά παρακάμπτει το ρωσικό κράτος από τις εξαιρετικά προσοδοφόρες αγορές της Κεντρικής Ασίας. Αν και αρχικά η εταιρία πίεσε ώστε να προτιμηθεί ο ήδη υπάρχων σοβιετικός αγωγός από Μπακού προς το Νοβοροσίσκ, το 2001 η LUKoil αποφάσισε να συμμετάσχει στην κοινοπραξία για την κατασκευή του αγωγού Μπακού- Τιφλίδα- Τσεϊχάν, με συνολικό μερίδιο 10%, το οποίο σαφώς εξασφάλιζε στην εταιρία εξαιρετικά κέρδη, αφού όπως είχε συνειδητοποιήσει ότι οι αποφάσεις ήταν ειλημμένες⁶³. Τον Οκτώβρη του 2001, ο πρόεδρος της LUKoil έθεσε ως απαραίτητη προϋπόθεση την επικύρωση αυτής της απόφασής του από τη ρωσική κυβέρνηση⁶⁴. Το ρωσικό κράτος αποφάσισε να απέχει από το έργο, παρέχοντας όμως άδεια προς τούτο στις ιδιωτικές εταιρίες, αφήνοντας την πρωτοβουλία κινήσεων στην ίδια την εταιρία⁶⁵. Εν κατακλείδι, ο ρωσικός πετρελαϊκός κολοσσός LUKoil αποφάσισε τον Απρίλιο του 2002 να παραιτηθεί από τη συμμετοχή, επικαλούμενος χαμηλή κερδοφορία!!!!

Περαιτέρω , η Lukoil - εκτός από τις μεγαλύτερες πετρελαϊκές ρωσικές εταιρίες, δραστηριοποιούμενη σε περισσότερες από 40 χώρες σε όλο τον κόσμο- είναι και μια από τις μεγαλύτερες δημόσιες επιχειρήσεις (έπειτα από την ExxonMobil) όσον αφορά τα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου⁶⁶. Εν έτει 2007 ο Ρώσος γίγαντας είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρίες στο χώρο των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με δίκτυο διυλιστηρίων και εκτεταμένο δίκτυο πρατηρίων⁶⁷. Το 2008 είχε 19.300 εκατομμύρια βαρέλια ισοδυνάμου πετρελαίου σύμφωνα με τα πρότυπα SPE. Αυτό ερμηνεύεται σε περίπου 1,3% των παγκόσμιων

---

⁶² ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.69

⁶³ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.70

⁶⁴ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.70

⁶⁵ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.71

⁶⁶ www.el.wikipedia.org/wiki/Lukoil

⁶⁷ www.energia.gr/article/1665/epanerhetai-h-lukoil-stin-ellada-me-nea-endaferonta-

αποθεμάτων πετρελαίου⁶⁸. Το ίδιο έτος προχωρά στη σύσταση κοινοπραξίας με το διυλιστήριο της ιταλικής εταιρίας ERG στη Σικελία , στοχεύοντας στην ενίσχυση της διυλιστικής της δυναμικότητας στη Βόρεια και Νότια Ευρώπη, η οποία αναμενόταν να αυξηθεί τότε κατά 13%, και γενικότερα στη επέκταση των πωλήσεων της στην Ευρώπη⁶⁹. Από τον Ιανουάριο του 2009, η εταιρία είχε αποδεδειγμένα αποθέματα που έφταναν τα 14,5 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και 29.300 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της PRMS (που ονομαζόταν παλαιότερα SPE).

Το 2013 η Lukoil αν και κατείχε ένα δίκτυο πώλησης καυσίμων με μεγάλη δυναμική, δηλαδή 3500 πρατήρια σε 26 χώρες, παρατηρήθηκε από τον Ιούνιο του 2014 η μείωση του αριθμού τους περισσότερο από 10%⁷⁰. Ο Βασίλι Τανουρκόφ της επενδυτικής εταιρίας VELES CAPITAL αναφέρεται στο γεγονός ότι η πώληση πετρελαιοειδών τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο κυρίως όσον αφορά στις αγορές της Ευρώπης και Ουκρανίας δεν αποτελεί και την πιο προσοδοφόρα επιχειρηματική δραστηριότητα⁷¹. Το 2014 πουλάει ένα δίκτυο πρατηρίων καυσίμων στην Κεντρική Ευρώπη, συγκεκριμένα στην Τσεχία, Σλοβακία και Ουγγαρία συνάπτοντας συμφωνίες τις Mol, Norm και Benzikut αντίστοιχα. Ο Αλεκπέροφ δήλωσε σχετικά στο πρακτορείο Reuters ότι η Lukoil προβαίνει στις παραπάνω εκποιήσεις των περιουσιακών της στοιχείων, διότι θέλει να επικεντρώσει την επιχειρηματική της δράση σε επενδυτικά σχέδια στη Ρωσία, και συγκεκριμένα στη Σιβηρία⁷². Την αυτή χρονική περίοδο η εταιρία λειτουργεί 4 κύρια διυλιστήρια πετρελαίου στη Ρωσία με συνολική παραγωγική ικανότητα διύλισης περίπου 45,1 εκατομμύρια τόνων, καθώς και διυλιστήρια εκτός Ρωσίας: στην Οδησό της Ουκρανίας, στο Μπουργκάς της Βουλγαρίας, στο Πλοέστι της Ρουμανίας, στο Ελσίνκι της Φιλανδίας και στη Σμύρνη της Τουρκίας⁷³. Το 2015 προβαίνει σε πώληση μιας αλυσίδας πρατηρίων υγρών καυσίμων σε Λιθουανία, Λετονία και Πολωνία στην αυστριακή AMIC Energy Management GmbH. Ο αντιπρόεδρος της Leonid Arnoldovich Fedun είχε ήδη ενημερώσει τις διεθνείς αγορές ότι θα προχωρήσει σε μείωση της παραγωγής πετρελαίου το 2016, ο ίδιος είχε δηλώσει νωρίτερα στο πρακτορείο TASS, ότι καθώς η αγορά βιώνει τα αποτελέσματα της υπερπροσφοράς είναι λογικό η Lukoil να κινηθεί προς την κατεύθυνση μείωσης της παραγωγής του πετρελαίου. Σε αυτό σημείο αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση του Αλεξάντρ Σιρένκο, ως ειδικού στη

⁶⁸ www.el.wikipedia.org/wiki/Lukoil

⁶⁹ www.naftemporiki.gr/finance/story/202794/lukoil-sustasi-koinopraksias-me-tin-italiki-erg

⁷⁰ www.energia.gr/h-lukoil-bgainai-apo-to-lianiko-emporio

⁷¹ www.energia.gr/h-lukoil-bgainai-apo-to-lianiko-emporio

⁷² Newspost.gr/oikonomia/374088/lukoil-poylaei-diktyo-prathriwn-kaysimwn-sthn-kentriki-etrwph

⁷³ Newspost.gr/oikonomia/374088/lukoil-poylaei-diktyo-prathriwn-kaysimwn-sthn-kentriki-etrwph

συμβουλευτική εταιρία Upeco, ότι στην AMIC Energy Management GmbH εργάζονται αρκετοί Ρώσοι τοπ μάντζερ, οι οποίοι είχαν σχέση με Lukoil. Επομένως δεν αποκλείεται να πρόκειται για μια μεταβίβαση των στοιχείων από την μία εταιρία στην άλλη με την μορφή συνιδιοκτησίας⁷⁴. Σε κάθε περίπτωση η Lukoil, όπως και άλλες ρωσικές πετρελαϊκές εταιρίες, ήταν κάπως προστατευμένη από την πτώση των τιμών τα έτη 2014-2016, αφού το ρούβλι αποδυναμώθηκε έναντι του δολαρίου και κάποιοι φόροι μειώθηκαν μαζί με τις τιμές του πετρελαίου⁷⁵. Πράγματι, κατά τις ανωτέρω δηλώσεις των ιθυνόντων της εταιρίας, η ημερήσια παραγωγή της εταιρίας στο α' τρίμηνο του 2016 περιορίστηκε κατά 0,6% στα 2,35 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και υποχώρησαν τα κέρδη της κατά 58%. Το τελευταίο τρίμηνο του 2016 η εταιρία όμως σημείωσε καθαρά κέρδη 46,6 δισεκατομμυρίων ρουβλίων (789 εκατομμύρια δολάρια), σε σχέση με τις καθαρές ζημίες των 65δισ. ρουβλίων το 2015⁷⁶. Το 2017 η Lukoil, αν και εξακολουθεί να ελέγχει διυλιστήρια με μεγάλη δυναμικότητα στην Ιταλία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Κάτω Χώρες, έχοντας ως κίνητρο την εκμετάλλευση ενεργειακών πεδίων στη Σιβηρία εξετάζει την πώληση της θυγατρικής της Litasco της Ελβετίας, καθώς καθίσταται δύσκολη η άντληση κεφαλαίων από την θυγατρική της λόγω και των κυρώσεων που επιβάλλουν οι ΗΠΑ έναντι της Ρωσίας⁷⁷.

iii. ROSNEFT⁷⁸

Πρόκειται για μια ρωσική ενεργειακή εταιρία, η οποία δραστηριοποιείται στην εξερεύνηση, εξόρυξη, παραγωγή, μεταφορά και πώληση πετρελαίου και φυσικού αερίου και πετρελαϊκών προϊόντων σε περισσότερες από είκοσι χώρες στον κόσμο. Ασχολείται με την έρευνα και την παραγωγή σε όλες τις βασικές περιοχές πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ρωσίας : Δυτική Σιβηρία, Νότια και Κεντρική Ρωσία , Τιμάν-Πέχορρα, Ανατολική Σιβηρία, Άπω Ανατολή και Αρκτικό. Ιδρύθηκε το 1993 ως κρατική επιχείρηση και με το υπ' αριθμ.971 διάταγμα της ρωσικής κυβέρνησης στις 29 Σεπτεμβρίου 1995 μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία, ελεγχόμενη έμμεσα από τη ρωσική κυβέρνηση. Αφού αγόρασε περιουσιακά στοιχεία της πρώην πετρελαϊκής εταιρίας Yukos σε κρατικές δημοπρασίες και απέκτησε το 2013 την OJSC TNK-BP -στην οποία η BP έχει το 30% του μετοχικού κεφαλαίου- έχει καταστεί πλέον η μεγαλύτερη εταιρία πετρελαίου εισηγμένη στο χρηματιστήριο.

⁷⁴ www.naftikachronika.gr/2016/02/08/h-lukoil-apofasise-na-prochorisei-se-polisi-tis-alyssidaw-pratirion-kafsimon-pou-diathetei-stin-anatoliki-evropi

⁷⁵ www.energypress.gr/news/epistrofi-sta-kerdi-gia-ti-lukoil-sto-d-trimino

⁷⁶ www.energypress.gr/news/epistrofi-sta-kerdi-gia-ti-lukoil-sto-d-trimino

⁷⁷ www.energyreporter.com.cy/oil/article/79514/i-lukoil-exetazei-polisi-tis

⁷⁸ en.wikipedia.org/wiki/Rosneft

Αν και κατά τη διάρκεια της ρωσικής χρηματοπιστωτικής κρίσης το 1998 αντιμετώπισε οικονομικά και επιχειρηματικά προβλήματα λόγω των χαμηλών τότε περιουσιακών της στοιχείων και των μειωμένων λιανικών πωλήσεων, κατάφερε να ανταπεξέλθει των αυτών δυσκολιών και εξαγόρασε την Krasnodar Oil and Gas Company το 2002 και τη North Oil Company το 2003. Πλέον διαδραμάτιζε ηγετικό ρόλο στα ενεργειακά δρώμενα όσον αφορά κυρίως στον παραγωγικό τομέα. Αντίθετα αυτή τη φορά στην κρίση που έπληξε τη Ρωσία το 2008, η εταιρία ξεπέρασε τους οικονομικούς κραδασμούς, βελτιώνοντας και ενισχύοντας την επιχειρηματική της δράση, τη διαχείριση και διαφάνεια και έτσι καθιερώθηκε όχι μόνο σε εγχώριο αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτό συνέτεινε και το γεγονός ότι τον Μάιο του 2007 κατακύρωσε σε πλειστηριασμούς που οργάνωσε η ρωσική κυβέρνηση σημαντικά περιουσιακά στοιχεία της Yukos, μεταξύ άλλων απέκτησε 5 εταιρίες διύλισης και πετρελαίου Tomsk Oil Company και Samara Oil and Gas Company, και μάλιστα σε τιμές πολύ χαμηλότερες σε σχέση με την αγοραία αξία τους.

Στις 15 Ιανουαρίου 2011 η Rosneft και η BP (British Petroleum) ανακοίνωσαν συμφωνία για την εκμετάλλευση του ενεργειακού πεδίου East-Prinovozemelsky μεταξύ της χερσονήσου Yamal και της Novaya Zemlya. Σκοπός της συμφωνίας ήταν η δημιουργία ενός κέντρου τεχνολογίας στην Αρκτική της Ρωσίας, προκειμένου να αναπτυχθούν τεχνολογίες και πρακτικές μηχανικές ώστε να επιτυγχάνεται η ασφαλέστερη δυνατή εξόρυξη υδρογονανθράκων. Η AAR, η οποία αντιπροσωπεύει τέσσερις δισεκατομμυριούχους ρωσικής καταγωγής και είναι Ρώσος εταίρος της BP στην κοινοπραξία TNK-BP, εμπόδισε την αυτή συμφωνία στα διεθνή δικαστήρια, ισχυριζόμενη ότι παραβίασε προηγούμενες συμβάσεις μεταξύ της BP και της AAR. Στις 30 Αυγούστου 2011, η Rosneft ανακοίνωσε ότι αντί της BP ο εταίρος της EPNZ-1, EPNZ-2 και EPNZ-3 στη θάλασσα Kara θα είναι η Exxonmobil και σε αντάλλαγμα, με την επιφύλαξη έγκρισης των ρυθμιστικών αρχών των ΗΠΑ, πέραν του μεριδίου στην παραγωγή πετρελαίου στα ρωσικά πεδία, η Rosneft επρόκειτο να συμμετάσχει σε αμερικανικά πεδία στο Τέξας και τον Κόλπο του Μεξικού.

Στις 27 Ιανουαρίου 2011, η Rosneft και η αμερικανική εταιρία Exxonmobil υπέγραψαν συμφωνία για την ίδρυση κοινής επιχείρησης για την αναζήτηση και εξόρυξη πετρελαίου από την περιοχή Tuapse κοντά στην ακτή του Krasnodar Krai. Αναμένεται ότι το Tuapse Through περιέχει 7,2 δισεκατομμύρια βαρέλια ισοδυνάμου πετρελαίου. Στα πλαίσια των εκτιμήσεων ότι η ρωσική εταιρία αναζητά την ξένη συνεργασία για να ευνοηθεί από την εισαγωγή νέας τεχνολογίας και να μοιράσει τους κινδύνους στην συγκεκριμένη υπεράκτια περιοχή, τον Απρίλιο του

2017 η διοίκηση του Trump αρνήθηκε την εξουσιοδότηση στην Exxonmobil να συνεχίσει τη συμφωνία με τη Rosneft για την εξόρυξη πετρελαίου στη Ρωσία.

Σήμερα η Rosneft κατέχει και εκμεταλλεύεται επτά μεγάλα διυλιστήρια στη Ρωσία με συνολική ετήσια παραγωγική δυναμικότητα 372 εκατομμυρίων βαρελιών (59,1 εκατομμύρια κυβικά μέτρα) και 4 μικρότερα διυλιστήρια. Αυτά είναι σε θέση να επεξεργάζονται περίπου το 45% του αργού πετρελαίου που παράγεται από την ίδια στο σύνολό της. Περαιτέρω κατέχει το 50% της Ruhr Oel GmbH, η οποία δραστηριοποιείται σε 4 διυλιστήρια στη Γερμανία, συνολικής χωρητικότητας 23,2 εκατομμυρίων τόνων. Πρόκειται για την δεύτερη μεγαλύτερη ρωσική πετρελαϊκή εταιρία μέσω δικτύου λιανικής, η οποία καλύπτει 41 περιφέρειες της Ρωσίας και περιλαμβάνει 1.800 πρατήρια καυσίμων.

iv. GAZPROM

Η Gazprom από την ίδρυση της το 1989 μέχρι και την ανάληψη της προεδρίας από τον Βλαντιμίρ Πούτιν λειτουργούσε μέσα σε ένα πλαίσιο κατάχρησης και διαφθοράς, με αποτέλεσμα τη χρονική στιγμή που ανέλαβε ο Πούτιν καθήκοντα Προέδρου η εταιρία να βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους αποδιοργάνωσης. Πρωταρχικός στόχος του Πούτιν ήταν να εξασφαλιστεί η κυρίαρχη θέση του Κρεμλίνου εντός των δομών της εταιρίας, αλλά παράλληλα να προωθηθεί η συμμετοχή ξένων επενδυτών. Έτσι αφού παγίωσε τη θέση του Κρεμλίνου με την υπογραφή του σχετικού προεδρικού διατάγματος, σύμφωνα με το οποίο το 51% του μετοχικού κεφαλαίου της Gazprom⁷⁹ επανήλθε στην κατοχή του κράτους και τοποθέτησε συγκεκριμένα άτομα σε νευραλγικές θέσεις εντός της εταιρίας, εφάρμοσε μια πολιτική που συνέβαλε άμεσα στην αποδοτικότητα των δομών και την εξωστρέφεια της, καθώς και στη οικονομική εξυγίανση και άνθηση του κράτους. Ενδεικτικά, εν έτει 2003, η Gazprom προέβη σε σύσταση κοινοπραξίας με τη γερμανική εταιρία Wintershall AG, σκοπεύοντας στην ανάπτυξη των αποθεμάτων της ρωσικής περιοχής Ουρενγκόι, ενώ λίγο νωρίτερα το ίδιο έτος υπεγράφη συμφωνία συνεργασίας με την κορεάτικη εταιρία αερίου KOGAS⁸⁰. Συνεχίζοντας στα επόμενα χρόνια, η εταιρία συνέχισε την ίδια εξωστρεφή πολιτική της, υπογράφοντας μνημόνια συνεργασίας με μεγάλες εταιρίες, όπως ήταν η

---

⁷⁹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.76

⁸⁰ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.76

νορβηγική Statoil, η καναδική Petro-Canada, ενώ παράλληλα υπέγραψε και συμφωνίες στρατηγικής συνεργασίας με την κινεζική CNPC⁸¹.

Συγκριμένα όσον αφορά στη Συμφωνία Ρωσίας – Κίνας « Δύναμη της Σιβηρίας» 2014 , είναι προϊόν πολύχρονων διαπραγματεύσεων ανάμεσα στη Gazprom και την επίσης κρατικά ελεγχόμενη China National Petroleum Corporation. Μέσω ενός αγωγού που θα συνδέει τη Ρωσία και τη Κίνα μέσω Σιβηρίας, η πρώτη θα προμηθεύει τη δεύτερη με 38 δις κ.μ. φυσικού αερίου από το 2018 και μετά με τιμή 350-380 δολάρια ανά 11.000 κ.ε. Η Ρωσία θα χρηματοδοτήσει τον αγωγό με 55 δις δολάρια και η Κίνα με τη σειρά της θα δαπανήσει 220 δις δολάρια για υποδομές εντός των συνόρων της. Η συνολική αξία του αγωγού εκτιμάται στα 400 δις δολάρια. Συγκυριακά τον Μάιο του 2014 η ΕΕ επέβαλε κυρώσεις στην Gazprom, λαμβανομένου υπόψη ότι είναι η πρώτη φορά που επιβλήθηκαν κυρώσεις σε εταιρία. Πάραυτα αυτό δεν μειώνει την αξία του έργου, το οποίο προσθέτει ακόμη ένα όπλο στη φαρέτρα της ρωσικής ενεργειακής πολιτικής: Ο αγωγός αποτελεί τη μεγαλύτερη συνεργασία στην Ασία χωρίς ανάμιξη των δυτικών δυνάμεων. Θα αυξήσει τις ρωσικές εξαγωγές σε χώρες που δεν είναι της πρώην ΕΣΔΔ κατά 25% και θα καταστήσει την Κίνα τον δεύτερο μεγαλύτερο πελάτη της Ρωσίας μετά τη Γερμανία. Πράγματι πρόκειται για μεγάλο πολιτικό και οικονομικό επίτευγμα του Πούτιν, αφού επιτρέπει στη Ρωσία να διαφοροποιήσει τις επιχειρήσεις της ως προς το φυσικό αέριο εκτός Ευρώπης και εξασθενεί την ισχύ των οικονομικών κυρώσεων και την απομόνωση που της επέβαλλε η Δύση ως αποτέλεσμα της κρίσης της Κριμαίας το 2014. Σαφώς η συμφωνία ευνοεί και την Κίνα, προκειμένου να μειώσει την εξάρτηση της από τον άνθρακα.

Σήμερα η Gazprom είναι μια από τις ισχυρότερες ρωσικές εταιρίες, δραστηριοποιούμενη στους τομείς εξόρυξης, παραγωγής, μεταφοράς και πώλησης φυσικού αερίου. Ανήκουσα κατά πλειοψηφία στο ρωσικό κράτος – μέσω της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Διαχείρισης Κρατικής Περιουσίας- λόγω της δυναμικής συμμετοχής της στα παγκόσμια ενεργειακά δεδομένα, συμμετέχει καθοριστικά στις διπλωματικές προσπάθειες της κυβέρνησης, τον καθορισμό τιμών αερίου και την πρόσβαση σε αγωγούς.

Η εταιρία εφαρμόζει ενεργά έργα μεγάλης κλίμακας με στόχο την αξιοποίηση των πόρων του φυσικού αερίου στη χερσόνησο Γιαμάλ, την Αρκτική, την Ανατολική Σιβηρία και την Άπω Ανατολή, καθώς διαθέτει το μεγαλύτερο δίκτυο στον κόσμο για

---

⁸¹ ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ , «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.77

τη μεταφορά του φυσικού αερίου – ενοποιημένου συστήματος προμήθειας φυσικού αερίου της Ρωσίας με συνολικό ήκος άνω των 168000χλμ⁸².

Σε παραπάνω ενότητα της παρούσας έχει αναπτυχθεί ο ρόλος του ενεργειακού κολοσσού στις ουκρανικές κρίσεις και παρακάτω θα αναλυθεί η αντιπαράθεση της ΕΕ με τη Gazprom.

Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί η εταιρική σχέση που έχει αναπτύξει η Gazprom με την ιταλική ενεργειακή εταιρία Eni: Η συνεργασία μεταξύ τους έχει μακρά ιστορία. Από το 1969, όταν υπογράφηκε το πρώτο συμβόλαιο για την προμήθεια 6 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων ετησίως φυσικού αερίου από την ΕΣΔΔ στην Ιταλία, η Eni και Gazprom έθεσαν τα θεμέλια για μια μακρά και αμοιβαία επωφελής σχέση συνεργασίας που συνεχίστηκε μέχρι και σήμερα. Το 2013 η Eni έγινε ο σημαντικότερος εισαγωγέας ρωσικού φυσικού αερίου με την αγορά 21,55 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων. Τον Μάρτιο του 2017, οι δύο ενεργειακοί κολοσσοί υπέγραψαν μνημόνιο συμφωνίας. Το έγγραφο αντικατοπτρίζει το ενδιαφέρον των μερών να αναλύσουν τις προοπτικές συνεργασίας για τη ανάπτυξη του νοτίου διαδρόμου για την προμήθεια φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς τις ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ιταλίας, καθώς και τον εκσυγχρονισμό των συμφωνιών εφοδιασμού αερίου Ρωσίας-Ιταλίας. Το μνημόνιο επίσης προβλέπει συνεργασία των δύο εταιριών όσον αφορά στο ΥΦΑ⁸³.

Τέλος αξίζει να αναφερθούμε σε κάποια αριθμητικά στοιχεία που απεικονίζουν την εξαγωγική δυναμικότητα της Gazprom στην ευρωπαϊκή αγορά⁸⁴⁸⁵: Ο ενεργειακός κολοσσός της Ρωσίας, Gazprom, κατέγραψε αύξηση κατά 8,5% στην παραγωγή φυσικού αερίου από τις αρχές του 2018 έως και τα μέσα του Ιουλίου, συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, αγγίζοντας φέτος τα 270,1 δις κ.μ.

Οι εξαγωγές φυσικού αερίου της ρωσικής εταιρείας κατέγραψαν αύξηση, ιδιαίτερα προς την Ολλανδία (+61,9%), την Αυστρία (+52,3), την Κροατία (+45%), την Γαλλία (+12,5%), την Γερμανία (+12,2%) και την Πολωνία (+6,7%), σύμφωνα με δημοσίευμα του ρωσικού πρακτορείου Tass.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της Gazprom, κ. Alexei Miller, δήλωσε ότι η εξαγωγική δραστηριότητα της εταιρείας προς τις χώρες της Ευρώπης εκτιμάται ότι θα φτάσει συνολικά τα 200 δις κ.μ. εντός του τρέχοντος έτους 2018. Οι λόγοι για τις αυξημένες

⁸² el.m.wikipedia.org.Gazprom

⁸³ www.eni.com>media>2017/03

⁸⁴ ΠΗΓΗ:ΚΥΠΕ, energy.reporter.com.cy/gas/article/81646/neo-rekor-exagon-gazprom-stin-evropi

⁸⁵ ΠΗΓΗ: energypress.gr, www.energynews.com.cy/article/65612/12-afsienew=s-fetos-oi-exagoges-ths-gazprom-stin-evropi

εισαγωγές ρωσικού φυσικού αερίου από τις ευρωπαϊκές χώρες είναι η τόνωση των οικονομιών τους αλλά και η τάση που παρατηρείται για πτώση της εγχώριας παραγωγής φυσικού αερίου στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια.

Αναφορικά με το περασμένο έτος, η παραγωγή φυσικού αερίου της Gazprom έφτασε τα 471 δις κ.μ., αύξηση κατά 12,4%, σε σχέση με το 2016. Φέτος η εταιρεία αναμένει ότι η συνολική παραγωγή της θα αγγίξει τα 476 δις κ.μ. φυσικού αερίου.

Δ. Η ΡΩΣΙΑ ΩΣ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Η Ρωσία⁸⁶ παράγει περισσότερα από δέκα εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως και καλύπτει το 12% της παγκόσμιας ζήτησης, εξάγοντας το 80% της παραγωγής της, ενώ είναι όγδοη σε διαπιστωμένα κοιτάσματα πετρελαίου, έχοντας το 6% περίπου των παγκόσμιων αποθεμάτων. Είναι επίσης η πρώτη σε αποθέματα φυσικού αερίου παγκοσμίως, με 55 τρισεκατομμύρια μετρικούς τόνους, δηλαδή 18,3% των παγκόσμιων αποθεμάτων, και η δεύτερη σε παραγωγή, το 70% της οποίας το χρησιμοποιεί για τις εγχώριες ενεργειακές της ανάγκες. Το 80% του εξαγόμενου ρωσικού πετρελαίου και το 60% του εξαγόμενου φυσικού αερίου καλύπτει τις ενεργειακές ανάγκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και συγκεκριμένα το 30% των αναγκών της σε πετρέλαιο και το 50% των αναγκών της σε φυσικό αέριο, γεγονός που καθιστά την Ευρωπαϊκή Ένωση έναν από τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Ρωσίας. Επιπροσθέτως, η Ρωσία διαθέτει τα μεγαλύτερα κοιτάσματα ουρανίου παγκοσμίως, από τα οποία καλύπτει το 35% των ευρωπαϊκών και το 15% των παγκόσμιων αναγκών σε πυρηνικό καύσιμο. Το 2011, αντιπροσώπευε το 34% των Ευρωπαϊκών εισαγωγών φυσικού αερίου ακολουθούμενη από τη Νορβηγία (30%), την Αλγερία(15%), το Κατάρ (10%) και άλλες χώρες όπως η Νιγηρία και η Λιβύη. Χώρες όπως η Γερμανία εισήγαν το 40% της ενέργεια της από τη Ρωσία, ενώ υπάρχουν και άλλες όπως η Ισπανία, η οποία δεν έχει καμία ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσία. Η γεωγραφική εγγύτητα και οι αυξημένες υποδομές της ήδη από τη Σοβιετική Ένωση συνέβαλαν στο να αναπτυχθεί και να αναδειχθεί σε έναν αδιαφιλονίκητο ενεργειακό παίκτη και βασικό προμηθευτή της ευρωπαϊκής αγοράς.

---

⁸⁶ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Β. ΑΛΜΠΑΝΗΣ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ, ΕΚΔ. ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΟΣ 2014, ΣΕΛ.233-234

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η Ρωσία στα παγκόσμια ενεργειακά δρώμενα καταλαμβάνει εξαιρετικά προνομιούχα θέση, καθώς διαθέτει το 1/3 των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου και το 1/15 αυτών του πετρελαίου⁸⁷. Μάλιστα μπορεί να θεωρηθεί και μια οικονομία φυσικών πόρων με αλματώδη ανάπτυξη, αφού οι εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου αποτελούν σήμερα το 64% του συνόλου των ρωσικών εξαγωγών, συνεισφέρουν στον κρατικό προϋπολογισμό σε ποσοστό 48% και συμμετέχουν σε ποσοστό 15% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας. Τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού από το πετρέλαιο προέρχονται κυρίως από τη φορολόγηση των εξαγωγών, η οποία λειτουργεί επιπλέον και ως μηχανισμός επιδότησης της εγχώριας οικονομίας, εξασφαλίζοντας της στοχευμένα φθηνότερη ενέργεια. Πάντως η υψηλή συμμετοχή του πετρελαίου στα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού αποτελεί και το τρωτό σημείο της ρωσικής οικονομίας, αφού ακόμα και η ελάχιστη μείωση των διεθνών τιμών του πετρελαίου προκαλεί αντανακλαστικά σημαντική φυγή ιδιωτικών κεφαλαίων. Η εξάρτηση αυτή σε συνδυασμό με τα στενά εξουσιαστικά συμφέροντα καθώς και δομημένα πάνω στο πετρέλαιο πελατειακά συμφέροντα αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την αναδιάρθρωση της ρωσικής οικονομίας⁸⁸.

Η Ρωσία χρησιμοποιεί την ενέργεια σαν πολιτικό όπλο. Η πολιτικοποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού μπορεί να οδηγήσει στην αναστολή της ομαλής ροής ενεργειακών πόρων, όπως επί παραδείγματι με τις ρωσοουκρανικές κρίσεις του φυσικού αερίου το 2006 και το 2009. Πέραν τούτο πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετές χώρες της ΕΕ παρουσίασαν ελλείψεις εφοδιασμού με φυσικό αέριο από τη Ρωσία λόγω του ψύχους που έπληξε όλη την Ευρώπη κατά τη διάρκεια του χειμώνα το 2012. Ο κρύος καιρός οδήγησε σε αύξηση της εγχώριας κατανάλωσης στη Ρωσία, οδηγώντας σε μείωση των εξαγωγικών δυνατοτήτων της.

Από τη μια πλευρά η στρατηγική ανάπτυξης αγωγών μεταφοράς πετρελαίου και, κυρίως, φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, την Ασία και τον Ειρηνικό παρέχει στη Ρωσία πολιτικά και οικονομικά πλεονεκτήματα και δυνατότητες γεωπολιτικής επιρροής, όπως επίσης και οι εξαγωγές της προς την Ευρώπη δημιουργούν εξάρτηση, από την άλλη πλευρά όμως δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η εξάρτηση Ρωσίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αμφίροπη: Πιθανόν η Ευρώπη να

---

⁸⁷ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.115

⁸⁸ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Β. ΑΛΜΠΑΝΗΣ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ, ΕΚΔ. ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΟΣ 2014, ΣΕΛ.235

έχει και μεγαλύτερη ευχέρεια μερικής απεμπλοκής από αυτή την σχέση αλληλεξάρτησης, χάρη στα ενεργειακά οικόπεδα της Ανατολικής Μεσογείου και στις υφιστάμενες εναλλακτικές δυνατότητες προμήθειας πετρελαίου και στη απεξάρτηση του φυσικού αερίου από τους αγωγούς, με την ανάπτυξη της παραγωγής και διακίνησης του σε υγροποιημένη μορφή (LNG), στοιχεία τα οποία θα αναλυθούν σε παρακάτω ενότητα της παρούσας.

Ε. Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗ «ΠΑΛΙΑ» ΚΑΙ «ΝΕΑ» ΕΥΡΩΠΗ

α.ΓΕΝΙΚΑ

Η Ρωσία ακολουθεί διαφορετική στρατηγική όσον αφορά στην άσκηση της ενεργειακής της πολιτικής απέναντι στη δυτική και την πρώην σοσιαλιστική Ευρώπη. Αυτή η διαφοροποίηση είναι συνήθης στο πλαίσιο της παγκόσμιας ενεργειακής πραγματικότητας και αποτυπώνεται με τους όρους «παλιά» και «νέα» Ευρώπη⁸⁹. Η Ρωσία με αυτή τη διαφοροποίηση της πολιτικής της επικεντρώνεται στην ικανοποίηση διαφορετικών στόχων της. Όσον αφορά στην αγορά της «παλιάς» Ευρώπης οι στόχοι είναι πρωτίστως οικονομικοί, και γι' αυτό το λόγο η Ρωσία προσπαθεί να αυξήσει το μερίδιο αγοράς σε αυτήν και να εξασφαλίσει την «ασφάλεια της ζήτησης»(security of demand) καθώς και να επιτείνει την εξάρτηση αυτών των χωρών από το ρωσικό πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Αντίστοιχα όσον αφορά στην αγορά της «νέας» Ευρώπης οι στόχοι είναι κυρίως πολιτικοί, αφού μέσω μιας εκβιαστικής ενεργειακής πολιτικής η Ρωσία προσπαθεί να κυριαρχήσει στα κράτη αυτά ως αντιστάθμισμα στην αμερικανική πολιτική προσάρτησης των χωρών αυτών στις δυτικές δομές.

β. ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ «ΠΑΛΙΑ ΕΥΡΩΠΗ»

ι. ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Τα κράτη της δυτικής Ευρώπης αποτελούν τον κυριότερο εμπορικό εταίρο της Ρωσίας. Συγκεκριμένα σε σχετική ανακοίνωση της εταιρίας αναφέρεται : « Η ρωσική πετρελαϊκή εταιρία Gazprom κατέγραψε στις 21 Φεβρουαρίου 2018 ένα νέο απόλυτο ιστορικό ρεκόρ ημερησίων εξαγωγών φυσικού αερίου, που έφθασε τα 645,1 εκατομμύρια κυβικά μέτρα». Η ποσότητα αυτή ξεπερνά κατά 5,1 εκατομμύρια κυβικά

---

⁸⁹ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.116

μέτρα την προηγούμενη τιμή που καταγράφηκε στις 19 Δεκεμβρίου του 2017 και ανήλθε στα 640 εκατομμύρια κυβικά μέτρα. Μάλιστα ο διευθύνων σύμβουλος της Gazprom Αλεξέι Μίλερ⁹⁰ είχε δηλώσει ότι το 2017 η εταιρία αύξησε την παραγωγή φυσικού αερίου σε σύγκριση με το 2016 κατά 12,4% φθάνοντας τα 472 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ενώ οι εξαγωγές φυσικού αερίου στη Ευρώπη αυξήθηκαν κατά 8,1% φθάνοντας τα 193,6 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα. Το 2017 οι χώρες της Βορειοδυτικής και Κεντρικής Ευρώπης αύξησαν τις εισαγωγές φυσικού αερίου. Στην Γερμανία αυξήθηκαν κατά 7,1% φθάνοντας τα 53,4 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, ενώ στην Αυστρία καταγράφηκε ένα ιστορικό ρεκόρ αύξησης στις εισαγωγές ρωσικού φυσικού αερίου που έφθασε το 40% και τα 8,5 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, όπως και στη Ολλανδία που έφθασε τα 4,6 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα καταγράφοντας μια αύξηση της τάξεως του 9,7%. Ένα ακόμη ρεκόρ σημείωσε η Gazprom και στη Δανία αυξάνοντας τις εξαγωγές της κατά 1,9% σε σχέση με τη μέγιστη ένδειξη του 2016, φθάνοντας τα 1,75 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.

Μάλιστα η Gazprom οργανώνει τη λειτουργία της σε όλα τα στάδια, προκειμένου να εδραιώσει την παρουσία της στην ευρωπαϊκή αγορά, όχι μόνο ως προμηθευτής αλλά και ως διανομέας επί μέρους εθνικών αγορών. Έτσι έχει συνάψει σημαντικές στρατηγικές συμφωνίες με εγχώριες ενεργειακές εταιρίες της «παλιάς» Ευρώπης, - όπως ENI, OMV, Wintershall, E.ON Ruhrgas- διευρύνοντας κατά αυτόν τον τρόπο το πελατολόγιο της, δημιουργώντας αποθηκευτικές εγκαταστάσεις και δίκτυα αγωγών και αποκτώντας άμεση πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά. Ακόμα και στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου η Gazprom δράπτεται της ευκαιρίας – στο πλαίσιο της ιδιωτικοποίησης των κρατικών εταιριών παραγωγής και διανομής- να αποκτήσει μερίδιο σε αυτές και να εισχωρήσει στην ευρωπαϊκή αγορά⁹¹.

ii. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ «ΠΑΛΙΑΣ ΕΥΡΩΠΗΣ»

Οι μεγαλύτερες χώρες- παραγωγοί εντός Ευρώπης είναι η Ολλανδία και η Βρετανία. Η Ρωσία, η Νορβηγία(θεωρώντας την ως προμηθευτή), η Αλγερία, η Λιβύη και το Αζερμπαϊτζάν είναι οι κύριοι προμηθευτές αερίου αγωγού. Στους προμηθευτές ΥΦΑ υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση, με τους σημαντικότερους να θεωρούνται το Κατάρ, Αλγερία, η Νιγηρία και το Τρινιντάντ και Τομπάγκο.

---

⁹⁰www.energypress.gr/1972018/gazprom-anodo-kategrapse-se-paragogi-aeriou-kai-exagogiki-drastiriotita

⁹¹ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.119

A.ΒΡΕΤΑΝΙΑ⁹²

Η Βρετανία είναι η μεγαλύτερη σε μέγεθος και πιο ώριμη αγορά αερίου στην Ευρώπη. Η συνολική κατανάλωση της αγοράς το 2011 ανήλθε σε 82Bcm, αποτελώντας το 16% της συνολικής κατανάλωσης στην Ευρώπη. Από το 2005 έως το 2011 έγιναν στη χώρα σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές αερίου, αυξάνοντας τη δυναμικότητα των συνδέσεων με την Ηπειρωτική Ευρώπη αλλά και με τη διεθνή αγορά ΥΦΑ.

Η Βρετανία καλύπτει σημαντικό μέρος των αναγκών της από την εγχώρια παραγωγή, η οποία προέρχεται από τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στη Βόρεια Θάλασσα. Τα κοιτάσματα όμως αυτά έχουν σχετικά μικρή διάρκεια ζωής εξαιτίας του υψηλού ρυθμού εκμετάλλευσής τους, με αποτέλεσμα τα επόμενα χρόνια να αυξηθεί σταδιακά η εξάρτηση της Βρετανίας από εισαγωγές αερίου. Η χώρα εισάγει αέριο από τη Νορβηγία, την Ηπειρωτική Ευρώπη(κυρίως από Ολλανδία και Ρωσία) αλλά και τη διεθνή αγορά του ΥΦΑ. Το ΥΦΑ επειδή ακριβώς αποτελεί ιδιαίτερα ευέλικτη πηγή προμήθειας σε σχέση με τους αγωγούς που έχουν προκαθορισμένο προορισμό, αναμένεται να καλύψει μεγάλο μέρος στην κάλυψη των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών της Βρετανίας σε εισαγωγές αερίου.

B. ΟΛΛΑΝΔΙΑ⁹³

Η Ολλανδία διαθέτει ένα εκτεταμένο δίκτυο αγωγών 15.000 χλμ., καλά διασυνδεδεμένο με τις γειτονικές χώρες. Είναι η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως λόγω του τεράστιου κοιτάσματος του Groningen στα Βόρεια της χώρας. Με την εξάντληση του κοιτάσματος, ο στρατηγικός στόχος της ολλανδικής κυβέρνησης είναι η χώρα να γίνει η «Κυκλική Διασταύρωση» του αερίου στην Ευρώπη (the gas roundabout). Σύμφωνα με το σχέδιο, αγωγοί από τις άλλες χώρες θα διασταυρώνονται στο δίκτυο της Ολλανδίας το οποίο έχει σχήμα δακτυλίου, μεταφέροντας ποσότητες αερίου από και προς τις γειτονικές χώρες. Έτσι, η χώρα θα γίνει το κέντρο εμπορίας αερίου της Βορειοδυτικής Ευρώπης. Η Ολλανδία είναι ο 5^{ος} σε μέγεθος καταναλωτής αερίου στην Ευρώπη με ετήσια κατανάλωση που το 2011 ανήλθε στα 40Bmc.

Γ. ΒΕΛΓΙΟ⁹⁴

---

⁹² ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.270

⁹³ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.273

Το Βέλγιο είναι μια ώριμη αγορά αερίου στην οποία λειτουργεί ο τρίτος σε μέγεθος κόμβος συναλλαγών αερίου στην Ευρώπη. Το μέγεθος της αγοράς της χώρας το 2011 ήταν 18Bmc. Παρόλο που η εγχώρια ζήτηση είναι χαμηλή σε σχέση με τις γειτονικές χώρες και δεν υπάρχει εγχώρια παραγωγή αερίου, το Βέλγιο με συνολικά 18 σημεία διασύνδεσης του δικτύου του με τις γειτονικές χώρες αποτελεί σημαντικό κόμβο διέλευσης αερίου (transit country) προς άλλες αγορές της Ευρώπης.

Κύριοι προμηθευτές της χώρας είναι η Ολλανδία, η Νορβηγία και το Κατάρ(ΥΦΑ), με τους οποίους το Βέλγιο έχει μακροχρόνιες συμβάσεις προμήθειας φυσικού αερίου. Επίσης εισάγει μικρή ποσότητα αερίου από τη Γερμανία, η οποία προέρχεται από τη Ρωσία. Τέλος, το ισοζύγιο της χώρας συμπληρώνεται με ευκαιριακές αγορές είτε από τη Βρετανία, είτε από τη διεθνή αγορά του ΥΦΑ.

Δ.ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Είναι σημαντικό μια αγορά να τροφοδοτείται από υποδομές που προσφέρουν επαρκή διαφοροποίηση των πηγών προμήθειας. Το Δεκέμβριο του 2012, η ημερήσια εφημερίδα της Ρωσίας Izvestia , επικαλούμενη πηγή κοντινή στην Gazprom, σε μια κίνηση ασυνήθιστης διαφάνειας, δημοσίευσε τις τιμές στις οποίες πούλησε φυσικό αέριο η Gazprom στις Ευρωπαϊκές χώρες το πρώτο εξάμηνο του 2012. Οι χώρες που λαμβάνουν τα αέριο στις χαμηλότερες τιμές είναι αυτές που έχουν τα χαρακτηριστικά των ώριμων ευρωπαϊκών αγορών και διαθέτουν κόμβους συναλλαγών με υψηλή ρευστότητα. Έχει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός ότι οι χώρες αυτές παρουσιάζουν υψηλή διαφοροποίηση στις πηγές προμήθειας τους, δίνοντας έτσι πρόσβαση σε πλήθος προμηθευτών που επιθυμούν να διαθέσουν τις ποσότητες τους στις αγορές αυτές. Οι προμηθευτές, όπως η Gazprom,, με τη σειρά τους αναγκάζονται να συμπιέσουν το περιθώριο κέρδους τους ώστε να ανταποκριθούν στον ανταγωνισμό και να διατηρήσουν το μερίδιό τους στην αγορά. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι τιμές και οι ετήσιες ποσότητες που προμηθεύει η Gazprom σε κάθε χώρα, όπως δημοσιεύτηκαν από την Izvestia, παράλληλα με στοιχεία σχετικά με τις υποδομές που διαθέτει κάθε χώρα. Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι οι αγορές που έχουν πρόσβαση σε διαφοροποιημένες πηγές προμήθειας απολαμβάνουν χαμηλών τιμών αερίου, καθώς οι προμηθευτές ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να μπορέσουν να διαθέσουν τις ποσότητες τους αυτές.

---

⁹⁴ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.277

Παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας, όπου συμπεραίνεται ότι η Βρετανία, η Ολλανδία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Αυστρία προμηθεύονται το αέριο από τη Ρωσία στις χαμηλότερες τιμές. Αντίθετα, χώρες με χαμηλή ή καμία διαφοροποίηση προμήθειας όπως τα Σκόπια, η Πολωνία, η Βοσνία, η Τσεχία και η Βουλγαρία προμηθεύονται το ρωσικό αέριο στις υψηλότερες τιμές⁹⁵.

Μέση τιμή πώλησης φυσικού αερίου από Gazprom το 1ο εξάμηνο 2012 - συμβολαιοποιημένες ποσότητες 2013 ανά ευρωπαϊκή χώρα			Μέγεθος αγοράς - Υποδομές/Πρόσβαση σε εναλλακτικές πηγές προμήθειας (Στοιχεία ως είχαν το 2011)			
Χώρα	Τιμή πώλησης Q1-2012 (\$/1000κ.μ. φυσικού αερίου)	Συμβολαιοποιημένες ποσότητες 2013 (Bcm)	Μέγεθος αγοράς το 2011 (Bcm)	Πρόσβαση σε εγκαταστάσεις ΥΦΑ - Ετήσια δυναμικότητα (Bcm)	Ετήσια εγχώρια παραγωγή (Bcm)	Λειτουργία κόμβου συναλλαγών
Π.Γ.Δ.Μ.	564,3	0,15	0,1	-	-	-
Πολωνία	525,5	10,3	15	-	4,5	-
Βοσνία	515,2	0,3	0,3	-	-	-
Τσεχία	503,1	8,5	7,8	-	0,2	-
Βουλγαρία	501	2,9	3	-	0,4	-
Δανία	495	0,4	4,2	-	8,4	NPG
Σλοβενία	485,6	0,6	0,8	-	-	-
Ελλάδα	476,7	2,4	4,5	4,6	-	-
Σερβία	457,3	1	2,4	-	0,5	-
Ιταλία	440	21,5	73	11,4	7	PSV
Ελβετία	442,2	0,3	3,1	-	-	-
Ρουμανία	431,8	3,3	13	-	11	-
Σλοβακία	429	6,5	6	-	0,1	-
Τουρκία	406,7	22,8	43	12	0,8	-
Αυστρία	397,4	6,1	9	-	1,7	CEGH
Γαλλία	393,7	9	43	23,7	0,4	PEGS (North, South & Southwest)
Ουγγαρία	390,8	6,8	12	-	2,9	-
Φινλανδία	384,8	3,6	4	-	-	-
Γερμανία	379,3	35,5	79	-	9,2	Net Connect & Gaspool
Ολλανδία	371,4	2,2	40	12	69	TTF
Μεγάλη Βρετανία	313,4	7,7	82	51,7	48	NBP

ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΑΕΡΙΟΥ ΤΗΣ GAZPROM ,ΜΕΓΕΘΟΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΘΕ ΧΩΡΑΣ

⁹⁵ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.282

Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά οι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν τη διαμόρφωση των τιμών του αερίου.

Ε. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗΝ ΤΙΜΗ ΑΕΡΙΟΥ⁹⁶: Υπάρχει ένας μηχανισμός σύγκλισης δύο αγορών που συνδέονται μεταξύ τους με υποδομές αγωγών. Ο μηχανισμός εξισορρόπησης, ή αλλιώς αρμπιπράζ, ενεργοποιείται όταν υπάρχει διαφορά στην αξία ενός αγαθού μεταξύ δύο αγορών που συνδέονται μεταξύ του και η διαδικασία του αρμπιπράζ σταματά όταν οι τιμές στις δύο αγορές ισορροπήσουν. Στην περίπτωση του φυσικού αερίου, ισορροπία προκύπτει όταν η διαφορά της τιμής στην ακριβή αγορά από την τιμή που επικρατεί στην φθηνή αγορά προσεγγίζει το μεταφορικό κόστος χρήσης του αγωγού που συνδέει τις δύο αγορές, κάτι το οποίο επιτυγχάνεται μόνο υπό συνθήκες του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ιδιαίτερη σημασία έχει η δυνατότητα ελεύθερης και με ίσους όρους πρόσβασης τρίτων (Third Party Access) στο σύστημα μεταφοράς για δέσμευση δυναμικότητας με σκοπό το αρμπιπράζ.

ΣΤ. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΥΦΑ ΣΤΗΝ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΑΕΡΙΟΥ: ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ

Ζ. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ⁹⁷

Ι) Εκτός από τους αγωγούς αερίου, που μεταφέρουν αέριο από ένα κοίτασμα σε μία αγορά ή συνδέουν δύο αγορές μεταξύ τους, και τις εγκαταστάσεις ΥΦΑ, που ανοίγουν τις τοπικές αγορές στη διεθνή αγορά του ΥΦΑ, οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης αποτελούν πηγή διαφοροποίησης και ευελιξίας που βρίσκεται στη διάθεση όσων αγορών έχουν πρόσβαση σε αυτές.

Οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης ανάλογα με τη χρήση τους μπορούν να χωριστούν σε :

-Ευέλικτες εγκαταστάσεις πολλών κύκλων, όπου το αέριο εγχέεται στην εγκατάσταση και επανεξάγεται από αυτή πολλές φορές μέσα στο έτος. Τυπικές εγκαταστάσεις αυτού του είδους έχουν τη δυνατότητα να φτάσουν έως τους 15 κύκλους σε ένα έτος.

⁹⁶ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.283

⁹⁷ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.307

-Εποχικές εγκαταστάσεις , όπου το αέριο αποθηκεύεται στην εγκατάσταση το καλοκαίρι και επανεξάγεται από αυτή το χειμώνα.

-Εγκαταστάσεις στρατηγικών αποθεμάτων, όπου το αέριο αποθηκεύεται με σκοπό τη χρήση του μόνο σε περίπτωση εκτάκτου ανάγκης.

-Εγκαταστάσεις κάλυψης αιχμών, οι οποίες έχουν υψηλούς ρυθμούς απόληψης με σκοπό την κάλυψη ιδιαίτερα υψηλής ζήτησης για βραχύ χρονικό διάστημα. Σε αυτή τη κατηγορία εμπίπτουν κυρίως οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης ΥΦΑ.

-Υποστηρικτικές εγκαταστάσεις του συστήματος, που τοποθετούνται σε ειδικά σημεία του συστήματος με σκοπό την παροχή υποστήριξης σε περίπτωση βλάβης συμπιεστή ή γενικά απότομης πτώσης πίεσης. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιούνται οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης ΥΦΑ και οι συστοιχίες σωλήνων, οι οποίες συνήθως βρίσκονται στα άκρα ενός συστήματος μεταφοράς ή κοντά σε περιοχές υψηλής ζήτησης.

ii) Η παρεχόμενη ευελιξία από τις εγκαταστάσεις αποθήκευσης στην Ευρώπη

Η ζήτηση του αερίου μεταβάλλεται επηρεαζόμενη από παράγοντες όπως η θερμοκρασία, και υπό συνθήκες π.χ. εξαιρετικά χαμηλών θερμοκρασιών, παρατηρείται εν γένει αδυναμία του μεγαλύτερου μέρους των καταναλωτών να μειώσουν τις απολήψεις τους όταν υπάρχει αιχμιακή ζήτηση, και έτσι κρίνεται απαραίτητο κάθε αγορά να έχει στη διάθεση της επιλογές ευελιξίας.

Ο παρακάτω πίνακας⁹⁸ παρουσιάζει τη συνεισφορά κάθε πηγής στην κάλυψη των αναγκών του χειμώνα 2010-2011. Το μεγαλύτερο μέρος καλύφθηκε από εγχώρια παραγωγή (κυρίως από Ολλανδία, Βρετανία) και από εισαγωγές από τη Ρωσία και τη Νορβηγία. Η συμμετοχή των εγκαταστάσεων αποθήκευσης ήταν στο επίπεδο του 12%.

Πηγή	Μίγμα προμήθειας αερίου - Χειμώνας 2010-2011	Ημερήσια αύξηση απολήψεων πηγών Ιαν. 2012 - Φεβ. 2012 ⁴⁸
Τοπική Παραγωγή	28%	10,7%
Εισαγωγές από Ρωσία	22%	17,2%
Εισαγωγές από Νορβηγία	16%	4,4%
Εισαγωγές ΥΦΑ	15%	40,5%
Εγκαταστάσεις αποθήκευσης	12%	159,1%
Εισαγωγές από Β. Αφρική	7%	23%

⁹⁸ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΝΤΟΥΚΑΣ, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΙΚΤΥΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.313

Η πραγματική όμως συνεισφορά όμως, των εγκαταστάσεων αποθήκευσης γίνεται αντιληπτή στη δεύτερη στήλη του ως άνω πίνακα, όπου παρουσιάζεται η δυνατότητα ευελιξίας κάθε πηγής σε περιόδους ιδιαίτερα υψηλής ζήτησης. Οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης λόγω της εν γένει μεγάλης δυνατότητας τους να αυξήσουν την τροφοδοσία τους, έχουν την ευελιξία να παρακολουθήσουν το προφίλ της ζήτησης ανταποκρινόμενες αναλόγως στις διακυμάνσεις της. Έτσι, στη διάρκεια του κύματος ψύχους που έπληξε την Ευρώπη το Φεβρουάριο του 2012, οι ημερήσιες απολήψεις από τις εγκαταστάσεις αποθήκευσης αυξήθηκαν κατά 159% σε σχέση με το μέσο ρυθμό απολήψεων που παρατηρήθηκε τον Ιανουάριο του 2012. Η σημασία της υπηρεσίας που προσέφεραν οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης ενισχύεται από το γεγονός ότι το ίδιο διάστημα (Φεβρουάριος 2012) η τροφοδοσία κάλυψε και το κενό που δημιούργησαν οι διακοπές εισαγωγών από τη Ρωσία.

Όλες οι μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές διαθέτουν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και επιλέγουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό να βασίσουν την ευελιξία τους σε αυτές. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο βαθμός εξάρτησης της ευελιξίας από τις εγκαταστάσεις αποθήκευσης των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών αγορών. Χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία, με μικρή εγχώρια παραγωγή, λαμβάνουν μεγάλο μέρος της ευελιξίας τους από τις εγκαταστάσεις αποθήκευσης. Αντίθετα, χώρες με σημαντική εγχώρια παραγωγή, όπως η Ολλανδία και η Βρετανία, παραδοσιακά στηρίζονται στην ευελιξία παραγωγής των κοιτασμάτων τους. Με τη σταδιακή όμως εξάντληση των κοιτασμάτων τους και οι δύο αυτές χώρες θα χρειαστεί να αναπτύξουν μεγαλύτερη δυναμικότητα αποθήκευσης στο μέλλον. Η Ολλανδία έχει ήδη κινηθεί προς αυτή τη κατεύθυνση ενώ η Βρετανία έχει καθυστερήσει καθώς μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν ενδείξεις από τη μεριά της αγοράς ότι υπάρχει ανάγκη για ανάπτυξη επιπλέον νέας δυναμικότητας αποθήκευσης.

Περαιτέρω εξίσου σημαντική είναι η συνεισφορά των εγκαταστάσεων αποθήκευσης στην αποτροπή δημιουργίας αιχμών στην τιμή του αερίου όταν η ζήτηση σε μία ρευστή αγορά είναι υψηλή και η τρέχουσα προσφορά δεν επαρκεί για την κάλυψη της, ή όταν υπάρχει διακοπή από πηγές τροφοδοσίας της αγοράς. Οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης συνεισφέρουν στην ασφάλεια εφοδιασμού σε μία αγορά, καθώς αποτρέπουν τη διακοπή τροφοδοσίας, απορροφώντας τους κραδασμούς από μια αγορά. Συμπερασματικά, οι αγορές που έχουν πρόσβαση σε εγκαταστάσεις

αποθήκευσης είναι δυσκολότερο να χειραγωγηθούν, καθώς οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης λειτουργούν προστατευτικά απομειώνοντας αιχμές στην τιμή του αερίου.

Γ) ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ «ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΗ»

Η φιλοδυτική πορεία της Ουκρανίας και οι στενές σχέσεις που έχει αναπτύξει με τις ΗΠΑ καθώς και η οποιαδήποτε προσπάθεια άλλων χωρών να αποδεσμευτούν από τη ρωσική επιρροή και να εισχωρήσουν στη ζώνη του Ευρώ ωθούν τη Ρωσία –μέσω κυρίως της Gazprom- να χρησιμοποιεί την ενέργεια ως μέσο της επιβολής της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, ιδίως όσον αφορά στην επίτευξη οικονομικών και γεωπολιτικών στόχων. Έτσι για παράδειγμα όταν η Γεωργία δήλωσε την πρόθεση να ενταχθεί στο NATO, και η Μολδαβία αποπειράθηκε να διαφύγει από τη στενή ρωσική επιρροή, η Gazprom αξίωσε υψηλότερες τιμές για την ενεργειακή τους προμήθεια. Αντίθετα η Ρωσία στηρίζει τις αποσχισμένες από τη Γεωργία επαρχίες της Νότιας Οσσετίας και της Αμπχαζίας με δωρεάν φυσικό αέριο. Στο ίδιο πλαίσιο, η Μολδαβία πληρώνει πολύ υψηλότερες τιμές στον ενεργειακό κολοσό για το φυσικό αέριο που λαμβάνει από ότι η αποσχισμένη επαρχία της, Υπερδνειστερία. Επιπροσθέτως, τόσο η Μολδαβία όσο και η Υπερδνειστερία έχουν συσσωρευμένα χρέη προς την εταιρία, αλλά η δεύτερη έχει αποπληρώσει πολύ μικρότερο μέρος των χρεών της από ότι η πρώτη, λόγω της επιεικέστερης στάσης του Κρεμλίνου⁹⁹. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι οι σχέσεις Μολδαβίας- Ρωσίας έχουν αλλάξει, όταν τον Δεκέμβριο του 2016 ανέλαβε καθήκοντα Προέδρου ο φιλόρωσος πολιτικός Ιγκόρ Ντοντόν.¹⁰⁰¹⁰¹.

Άλλο παράδειγμα αποτελεί και η Λιθουανία¹⁰², η οποία απέτυχε να εκπληρώσει τα κριτήρια για την είσοδο της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση το 2007 λόγω των υψηλών τιμών που επέβαλλε η Gazprom στα νέα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και τελικά εισήλθε την 1^η Ιανουαρίου 2015. Επιπλέον η Gazprom έχει ενισχύσει την παρουσία της στις περισσότερες χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ. Ακολουθεί μια πολιτική απόκτησης περιουσιακών στοιχείων στις εταιρίες διανομής και στους αγωγούς μεταφοράς των χωρών αυτών, επιζητώντας έναν ρόλο που δεν

⁹⁹ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, «Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, εκδ. Παπαζήση, 2010, σελ.121

¹⁰⁰ www.epohi.gr>neos-proedros-moldavias

¹⁰¹ www.kontranews.gr>POLITIKE

¹⁰² europa.eu>countries>lithuania>el

θα περιορίζεται σε αυτόν του προμηθευτή, αλλά θα επεκτείνεται και σε αυτόν του διανομέα που θα ελέγχει πλήθος κρίσιμων δομών. Προς τούτο, ο ενεργειακός κολοσσός έχει δημιουργήσει ένα δίκτυο ελέγχου του συστήματος διανομής των πρώην δορυφόρων της από την Εσθονία και τη Βαλτική, στη Βουλγαρία και τη Μαύρη Θάλασσα, επιδιώκοντας να ελέγξει πλήρως τη τροφοδοσία της περιοχής και να επιτείνει την εξάρτηση αυτών από το ρωσικό αέριο. Περαιτέρω ρωσικές πετρελαϊκές επιχειρήσεις έχουν αποκτήσει σημαντικά μερίδια σε μια σειρά από ευρωπαϊκά διυλιστήρια και εταιρίες διανομής, κυρίως στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη.

5. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

A. ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΦΑΣΕΙΣ¹⁰³

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο του 1995 («Μια ενεργειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης» COM(95) 682 final) στον τομέα της ενέργειας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ενέργειας (ΕΠΕ) πρέπει να έχει ως αντικείμενο κυρίως : α) την βελτίωση της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού (κυρίως μέσω της διαφοροποίησης πηγών και μέσω μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας), β) την δημιουργία εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και γ) μέτρα προστασίας περιβάλλοντος. Μετέπειτα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών της 23/24.3.2006 – λαμβάνοντας υπόψη του τα αποτελέσματα της Επιτροπής, όπως αυτά περιέχονται στη Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής σχετικά με μια « Ευρωπαϊκή Στρατηγική για αειφόρο, ανταγωνιστική και ασφαλή ενέργεια» της 8-3-2006 { KOM(2006) 105 τελικό}- ορίζει ότι τρεις πρέπει να είναι οι στόχοι της ΕΠΕ: α) η ασφάλεια εφοδιασμού της ΕΕ, β) η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της ΕΕ και γ) η περιβαλλοντική αειφορία. Η ΕΕ μέσω της Πράσινης Βίβλου πρεσβεύει ότι αειφόρος , ανταγωνιστική και ασφαλής ενέργεια δεν θα επιτευχθεί χωρίς ανοικτές και ανταγωνιστικές αγορές ενέργειας, βασισμένες στον ανταγωνισμό –μεταξύ των εταιριών που θέλουν κυρίως να γίνουν ανταγωνιστικές σε ένα ευρύ ευρωπαϊκό επίπεδο και όχι μόνο απλοί κυρίαρχοι εθνικοί παίκτες-, ο οποίος εν τέλει θα οδηγήσει στη μείωση τιμών.

---

¹⁰³ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π.ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ Καθηγητή Ιωάννη Βουλγάρη, ΕΚΔ.ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2010, ΣΕΛ.147

Ωστόσο η ενεργειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασκείται ήδη από την πρώτη ημέρα της ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ήτοι της ΕΚΑΧ (1952), της ΕΚΑΕ και της ΕΟΚ (1958) και μάλιστα διακρίνεται στις εξής πέντε φάσεις :

α) την ιδρυτική φάση, κατά την οποία αρχικά, ήτοι στο διάστημα 1952-1958, η σημαντικότερη πηγή ενέργειας ήταν ο άνθρακας (80%), ο οποίος αργότερα (1957) επιδοτήθηκε για να είναι ανταγωνιστικός προς τον εισαγόμενο άνθρακα από τρίτες χώρες, και εν συνεχεία (μετά το 1958) το εισαγόμενο πετρέλαιο (από 1% το 1952 σε 58% το 1976), επί του οποίου επεβλήθη μηδενικός δασμός, ώστε να παραμείνει φθηνό και τέλος η ατομική ενέργεια, η οποία έχει το πλεονέκτημα ότι είναι στην πραγματικότητα ανεξάντλητη. Ενώ η ενεργειακή πολιτική στον άνθρακα και στην ατομική ενέργεια είναι κοινή πολιτική, η αντίστοιχη πολιτική για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο παραμένει κατά βάση υπόθεση των Κρατών Μελών με ψήγματα συντονισμού σε ορισμένους τομείς, όπως η δασμολογική μεταχείριση του εισαγόμενου πετρελαίου και η πολιτική αποθεμάτων στο πετρέλαιο. Φυσικά κατά τα λοιπά βρίσκουν εφαρμογή οι λεγόμενες οριζόντιες διατάξεις της Συνθήκης, ήτοι αυτές περί κοινοτικών ελευθεριών, ανταγωνισμού και εναρμονίσεως του δικαίου των Κρατών Μελών.

β) την φάση της κοινής πολιτικής από το 1964 και επόμενα, κατά την οποία, λόγω του αυξανόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων ειδών ενέργειας, επιχειρήθηκε ο συντονισμός των πολιτικών στο τρίγωνο ΕΚΑΧ/ΕΚΑΕ/ΕΟΚ. Έτσι με το Πρωτόκολλο μιας Συμφωνίας μεταξύ των Κυβερνήσεων των Κρατών Μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες συνήλθαν ως Συμβούλιο Υπουργών της ΕΚΑΧ, σχετικά με θέματα ενέργειας, δημιουργείται για πρώτη φορά ένα κοινό όραμα για μια ενιαία αγορά ενέργειας μεταξύ όλων των ειδών ενέργειας. Εξάλλου λόγω της ασταθούς πολιτικής κατάστασης σε χώρες παραγωγούς πετρελαίου και του πολέμου του 1968 μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών, υιοθετήθηκαν δεσμευτικές ρυθμίσεις σχετικά με τα αποθέματα πετρελαίου (υποχρέωση τήρησης αποθεμάτων αντιστοιχούντων σε κατανάλωση 75 ημερών).

γ) την φάση της αντιδράσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην κρίση του πετρελαίου 1973/1979. Λόγω του πολέμου μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών το 1973 και την ιρανική επανάσταση του 1978/1979, αυξήθηκαν δραματικά οι τιμές του πετρελαίου, με αποτέλεσμα παγκόσμια οικονομική κρίση. Η φάση αυτή σηματοδοτεί στροφή στη ενεργειακή πολιτική των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η Επιτροπή προτείνει νέες στρατηγικές, τις οποίες υιοθετεί το Συμβούλιο, και οι οποίες αποβλέπουν στην μείωση της εξαρτήσεως από τις εισαγωγές πετρελαίου. Τούτο θα

επιτευχθεί πρώτον μέσω μέτρων εξοικονομήσεως ενέργειας και δεύτερον μέσω περαιτέρω αναπτύξεως της πυρηνικής ενέργειας. Με το τελευταίο αυτό μέτρο επετεύχθη να παράγεται το 1/3 της απαιτούμενης ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της ατομικής ενέργειας. Στην μείωση των εισαγωγών πετρελαίου συνεισέφερε, μετά την είσοδο του Ηνωμένου Βασιλείου και της Δανίας στις Κοινότητες το 1973, και η αξιοποίηση των κοιτασμάτων πετρελαίου της Βορείου Θαλάσσης, ενώ αργότερα προσετέθη και φυσικό αέριο από τις Κάτω Χώρες, πράγμα που βελτίωσε περαιτέρω το ενεργειακό ισοζύγιο της Κοινότητας. Επίσης η Επιτροπή εξετάζει και εγκρίνει με Απόφασή της κοινοτικές συγχρηματοδοτήσεις συγκεκριμένων μέτρων ορισμένων Κρατών Μελών, τα οποία όμως είναι «κοινοτικού ενδιαφέροντος», δηλαδή ωφελούσαν την Κοινότητα συνολικώς. Έτσι π.χ. για τα έτη 1983 και 1984 εγκρίθηκε κοινοτική χρηματοδότηση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γερμανίας για έργα ενεργειακής έρευνας και τεχνολογίας (στον θερμικό, μη συμβατικό τομέα και για χρησιμοποίηση στερεών καυσίμων), για παραγωγή ηλεκτρισμού από θερμική ενέργεια συμβατική, υδροηλεκτρική και πυρηνική, για αύξηση της ικανότητας αποθηκείσεως, για εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και αλληλοεξάρτηση των δικτύων μεταφοράς για το αέριο και τον ηλεκτρισμό στην Κοινότητα ώστε να εξασφαλισθεί η εκμετάλλευση, η εμπορία και η διάδοση των αποτελεσμάτων στο εσωτερικό της Κοινότητας χωρίς διακρίσεις.

δ) την φάση της δημιουργίας πραγματικής εσωτερικής αγοράς ενέργειας στο πλαίσιο των γενικότερων προσπαθειών για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς εντός της ΕΚ, η οποία επιχειρήθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987) και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992/1993). Έτσι με την τελευταία προσετέθη στην ΣυνθΕΚ ως στόχος η λήψη μέτρων στον τομέα της ενέργειας (άρθρο 3 στοιχ.υ) και εισήχθησαν νέες διατάξεις σχετικά με τα διευρωπαϊκά δίκτυα και την προστασία περιβάλλοντος, οι οποίες αφορούν την ενέργεια. Σχετική είναι και η διάταξη του άρθρου 100 ΣυνθΕΚ σχετικά με σοβαρές δυσκολίες στον εφοδιασμό με ορισμένα προϊόντα, η οποία καθιερώνει σε επίπεδο Συνθήκης την αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών Μελών στο τομέα της ενέργειας γενικώς, η οποία μέχρι τότε ρυθμιζόταν σε επίπεδο παράγωγου δικαίου αποκλειστικώς για το πετρέλαιο. Στη φάση αυτή επιτυγχάνεται και σημαντική νομοθεσία παράγωγου δικαίου σχετικά με τους στόχους (άξονες) της ΕΠΕ: α) ασφάλεια εφοδιασμού, β) ανταγωνιστικότητα, ιδίως μέσω ολοκληρώσεως ενιαίας αγοράς ενέργειας, κυρίως στους τομείς φυσικό αέριο και ηλεκτρική ενέργεια

(«1^η, 2^η, 3^η δέσμη» νομοθετημάτων)¹⁰⁴ και γ) προστασία περιβάλλοντος ιδίως σε ζητήματα που σχετίζονται με την ενέργεια.

ε) τέλος, η φάση της Συνθήκης της Λισσαβώνας, η οποία εισάγει στην Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ (όπως μετονομάσθηκε η ΣυνθΕΚ) ειδικό κεφάλαιο για μια πολιτική ενέργειας (άρθρο 194 ΣυνθΛΕΕ), στο οποίο προσθέτει στους τρεις στόχους της ΕΠΕ, όπως αυτοί προσδιορίζονται στη Συνθήκη, και τέταρτο αυτόν της προώθησης της διασύνδεσης των ενεργειακών δικτύων των Κρατών Μελών, διατηρώντας ταυτοχρόνως και τις υπόλοιπες διατάξεις που αφορούν την ενέργεια. Προστιθέμενης και της ασφάλειας του εφοδιασμού από τεχνικής πλευράς, στόχο, τον οποίο καθόρισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με τις πολιτικές αποφάσεις του και υλοποιεί ο κοινός νομοθέτης σε επίπεδο παράγωγου δικαίου, οι στόχοι της ΕΠΕ είναι τελικώς πέντε, τέσσερις από τη Συνθήκη και ένας από το παράγωγο δίκαιο («μαγικό πεντάγωνο»)¹⁰⁵.

Οι τέσσερις στόχοι της πολιτικής της Ένωσης, όπως προσδιορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 194 είναι η διασφάλιση της λειτουργίας της αγοράς ενέργειας, η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της Ένωσης, η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και η ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η προώθηση της διασύνδεσης των ενεργειακών δικτύων. Χαρακτηριστικό είναι ότι η επίτευξη μιας ανοικτής και ανταγωνιστικής

---

¹⁰⁴ Η « πρώτη δέσμη » μέτρων περιλαμβάνει : την Οδηγία 96/92/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την Οδηγία 98/03/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου. Η « δεύτερη δέσμη » μέτρων με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς περιλαμβάνει: α) την Οδηγία 2003/54/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της Οδηγίας 96/92/ΕΚ, β) τον Κανονισμό (ΕΚ)1228/2003 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας, γ) την Οδηγία 2003/55/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 98/30/ΕΚ, δ) τον Κανονισμό (ΕΚ) 1775/2005 περί όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και ε) την Απόφαση 2003/796/ΕΚ της Επιτροπής σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκής ομάδας ρυθμιστικών αρχών για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο. Στην « τρίτη δέσμη » μέτρων περιλαμβάνονται: α) ο Κανονισμός(ΕΚ) 713/2009 για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, β) ο Κανονισμός (ΕΚ) 714/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές συναλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του Κανονισμού 1228/2003, γ) ο Κανονισμός(ΕΚ) 715/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) 1775/2005 δ) η Οδηγία 2009/72/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ και ε) η Οδηγία 2009/73/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ, βλ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ, ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΣΤΗ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑ ΜΕΣΩ ΡΩΜΗΣ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΚ/ΕΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ, ΕΚΔ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, σελ. 10-11

¹⁰⁵ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ , ΑΘΗΝΑ 2014, σελ.10

εσωτερικής αγοράς ενέργειας λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος μεταξύ και των τεσσάρων αυτών στόχων, καθώς μία τέτοια αγορά συνεπάγεται τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της Ένωσης, προϋποθέτει τη διασύνδεση των ενεργειακών ευρωπαϊκών δικτύων και μπορεί να προωθήσει την ενεργειακή αποδοτικότητα, την εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η πολιτική ενέργειας διαμορφώνεται σύμφωνα με το άρθρο 194εδ.α΄ΣΛΕΕ, λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον και υλοποιείται σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών Μελών. Πλέον απαιτούνται θετικές δράσεις όσον αφορά όχι μόνο στην προστασία του περιβάλλοντος αλλά και στην βελτίωση του με τη λήψη δεσμευτικών μέτρων, όπως η εισαγωγή αντιρρυπαντικών τεχνολογιών, η μείωση των εκπομπών, η ενεργειακή αποδοτικότητα, η επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η εξοικονόμηση ενέργειας. Η αναφορά στην αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών Μελών δεν έχει απλά διακηρυκτικό χαρακτήρα, αλλά παραπέμπει εμμέσως στη ρήτρα αλληλεγγύης των άρθρων 122 και 222 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με την οποία τα Κράτη Μέλη και η ένωση ενεργούν από κοινού, με πνεύμα αλληλεγγύης, αν ένα κράτος πληγεί, μεταξύ άλλων από φυσική καταστροφή στο πεδίο της ενέργειας και του ενεργειακού εφοδιασμού. Από την μεριά της η Ένωση κινητοποιεί κάθε μέσο που έχει στη διάθεση της, τα δε υπόλοιπα κράτη μέλη παρέχουν βοήθεια, κατόπιν αιτήματος των πολιτικών αρχών του πληγέντος κράτους μέλους.

Σύμφωνα με το άρθρο 194 παρ.1 στοιχείο β΄ΣΛΕΕ, η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της ενωσιακής ενεργειακής πολιτικής, η οποία αποτέλεσε βασική παράμετρο της όποιας ενεργειακής πολιτικής της ΕΚ αλλά και αντικείμενο παράγωγου κοινοτικού δικαίου, ακόμα και πριν τη θέσπιση αυτοτελούς νομικής βάσης με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισαβώνας. Οι προτεραιότητες της Επιτροπής καταγράφονται στην Πράσινη Βίβλο της 29^{ης} Νοεμβρίου 2000 « Προς μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού» και στην ανακοίνωση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 « Η εσωτερική αγορά ενέργειας : Συντονισμένα μέτρα όσον αφορά την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού». Οι προτεραιότητες αυτές πραγματοποιούνται με συγκεκριμένες δράσεις, εκτός από τις «τρεις δέσμες» μέτρων για τη λειτουργία και ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, (εδώ σε υποσημείωση οι τρεις δέσμες σελ. 8 στο Δίκαιο ενέργειας Φορτσάκης- Φαρντούρης) κυρίως με την Οδηγία 2004/67/ΕΚ για τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού με φυσικό αέριο και την Οδηγία 2005/89/ΕΚ για τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού με ηλεκτρισμό και τις

επενδύσεις υποδομής και την Οδηγία 2009/119/ΕΚ για την υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου από τα Κράτη Μέλη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπεισέρχεται σε δυσμενή θέση αν αναλογιστεί κανείς τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει σχετικά με τις εισαγωγές ενέργειας, το αρνητικό ισοζύγιο παραγωγής και κατανάλωσης, τις ενεργειακές κρίσεις και την ανασφάλεια που διέπει τον μελλοντικό εφοδιασμό της και πρέπει να μεριμνά για την προώθηση μέτρων και συμπράξεων που να εγγυώνται τον ενεργειακό εφοδιασμό της. Είναι αναγκαία η διαθεσιμότητα ενεργειακών προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά σε τιμή προσπελάσιμη για όλους τους καταναλωτές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιδιώκεται η μεγιστοποίηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας ή ελαχιστοποίηση της εξάρτησης, αλλά η μείωση των κινδύνων {Πράσινη Βίβλος «Προς μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού», 29.11.2000, (COM)769 τελικό} με βασικά χαρακτηριστικά τη διεθνή διάσταση και συνεργασία. Πάραυτα τα Κράτη Μέλη διατηρούν το δικαίωμα τους να καθορίζουν τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών τους πόρων, την επιλογή μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού τους εφοδιασμού, με την επιφύλαξη του άρθρου 192 παρ.2 στοιχ. γ', το οποίο εξουσιοδοτεί το Συμβούλιο να αποφασίζει ομόφωνα εντός των πλαισίων της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ένωσης για τη λήψη μέτρων που επηρεάζουν αισθητά την επιλογή ενός Κράτους Μέλους μεταξύ διαφορετικών πηγών ενέργειας και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού.

Εκ των ανωτέρω αναφερθέντα συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι εθνικές αγορές ενέργειας των Κρατών Μελών ήταν ανέκαθεν κατακερματισμένες και οι Ευρωπαϊκές Συνθήκες δεν μεταβίβαζαν καμία συγκεκριμένη νομοθετική αρμοδιότητα στον τομέα της ενεργειακής πολιτικής. Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη περιλαμβάνει πλέον αυτοτελή νομική βάση για θετικές δράσεις της Ένωσης στο συγκεκριμένο τομέα σε σχέση με το παρελθόν που οι πρωτοβουλίες της Κοινότητας περιορίζονταν σε μέτρα αρνητικής ολοκλήρωσης. Το νέο άρθρο 194 ΣΛΕΕ επαναδιατυπώνει και εμπλουτίζει τους βασικούς στόχους της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης. Η διασφάλιση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς δεν επιτρέπεται να συνιστά μοναδική επιδίωξη της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά συνδυάζεται με άλλες, εξίσου σημαντικές, προτεραιότητες, όπως η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η εξοικονόμηση

ενέργειας, η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η βέλτιστη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων. Τούτο σημαίνει ότι η περαιτέρω ελευθέρωση των αγορών και η τόνωση του ανταγωνισμού δεν επιτρέπεται να γίνεται ερήμην της ενεργειακής ασφάλειας ή της ανάπτυξης ή της διασύνδεσης των δικτύων στα Κράτη Μέλη και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

B. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ¹⁰⁶

Το ευρωπαϊκό Συμβούλιο (ΕΣ) έχει εξέχοντα ρόλο όσον αφορά στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ενέργειας (ΕΠΕ), καθώς λαμβάνει πολιτικές αποφάσεις «γενικούς πολιτικούς προσανατολισμούς» και απευθύνει οδηγίες προς το Συμβούλιο και την Επιτροπή για την επεξεργασία νομοθετικών μέτρων. Σημαντική είναι η απόφαση του ΕΣ των Βρυξελλών της 23/24.3.2006 με την οποία προτρέπει την χάραξη μιας Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ενέργειας με στόχο την ισόρροπη επιδίωξη τριών στόχων, δηλαδή της ασφάλειας εφοδιασμού, της ανταγωνιστικότητας και της περιβαλλοντικής αειφορίας, οι οποίοι συνιστούν το «μαγικό τρίγωνο». Μετέπειτα προσετέθη και τέταρτος στόχος αυτός της τεχνικής ασφάλειας του εφοδιασμού (Απόφαση του ΕΣ της 4.2.2011), δηλαδή ο εφοδιασμός κατά τρόπο τεχνικώς ασφαλή, ώστε να αποφεύγονται κίνδυνοι σοβαρής βλάβης των εγκαταστάσεων και της ζωής και της υγείας των ανθρώπων, αναφερόμενοι πλέον στο «μαγικό τετράγωνο» και επισημαίνει την ανάγκη προσαρμογής των γειτονικών χωρών στα υψηλά πρότυπα της ΕΕ όσον αφορά στην πυρηνική ενέργεια. Πλέον στη βιβλιογραφία γίνεται λόγος περί «μαγικού πενταγώνου», αφού με το άρθρο 194 ΣΛΕΕ προστέθηκε και πέμπτος στόχος, αυτός της διασυνδέσεως και της διαλειτουργικότητας των ενεργειακών δικτύων των Κρατών Μελών.

Ειδικότερα η ασφάλεια εφοδιασμού θα επιτευχθεί, κατά το ΕΣ, κυρίως μέσω της υποστηρίξεως των στόχων της ενεργειακής πολιτικής από την Κοινή Εξωτερική Πολιτική, ήτοι διάλογος με τις χώρες παραγωγής και διέλευσης, της δια των επενδύσεων διαφοροποίησης όσον αφορά στις πηγές ενέργειας, στους προμηθευτές και στις διαδρομές μεταφοράς και της αντιμετώπισης των καταστάσεων κρίσεως υπό πνεύμα αλληλεγγύης.

---

¹⁰⁶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ 2014, σελ.49

Επίσης σύμφωνα με το ΕΣ για την υλοποίηση του «μαγικού πενταγώνου» είναι απαραίτητος ο συγχρονισμός των δράσεων της ΕΠΕ με τις εξής τέσσερις αρχές: α) αποφυγή διακρίσεων στις αγορές, β) κανόνες ανταγωνισμού, γ) υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας, δ) κυριαρχία των Κρατών Μελών επί των πρωτογενών πηγών ενέργειας και κυριαρχικό δικαίωμα να αποφασίζουν τις μορφές ενέργειας που χρησιμοποιούν και τις σχετικές αναλογίες («μείγμα»). Οι τρεις πρώτες αρχές αποτελούν αρχές του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες εφαρμόζονται επί όλων των κλάδων οικονομίας, και η τέταρτη αρχή του Διεθνούς (Οικονομικού) Δικαίου.

Στην ίδια γραμμή πολιτικών αποφάσεων και οδηγιών κινήθηκαν και επόμενα Ευρωπαϊκά Συμβούλια: Σχετικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, το ΕΣ κάλεσε τα αρμόδια όργανα να αναπτύξουν στρατηγικές εταιρικές σχέσεις με τις κυριότερες χώρες παραγωγής, διαμετακομίσεως και καταναλώσεως, καθώς και να θέσει κάποιες προτεραιότητες, όπως η σύναψη ενεργειακής συμφωνίας με τη Ρωσία, η επέκταση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας της ΕΕ για να συμπεριληφθούν και οι γείτονες της ΕΕ αξιοποιώντας τον μηχανισμό της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας και τέλος στα πλαίσια της εξωτερικής εμπορικής πολιτικής της ΕΕ να επιδιωχθούν οι ενεργειακοί στόχοι της Ένωσης μέσω του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Το ΕΣ δηλώνει τη θετική του στάση απέναντι στις συμφωνίες των Κρατών Μελών με τις χώρες της Κασπίας – κυρίως Αζερμπαϊτζάν και Τουρκμενιστάν- και τις χώρες διελεύσεως – Γεωργία, Τουρκία- και επισημαίνει συνεχώς την εφαρμογή μέτρων που συνδράμουν στην τόνωση της αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών Μελών, την ανάγκη να ληφθούν εγγυήσεις από τη Ρωσία και την Ουκρανία σχετικά με τη απρόσκοπτη ροή του φυσικού αερίου, υποστηρίζει σθεναρά την ανάπτυξη του Νοτίου Διαδρόμου που θα περιλαμβάνει μηχανισμό για την διευκόλυνση της προσβάσεως στο φυσικό αέριο της Κασπίας – Αζερμπαϊτζάν- θέτοντας παράλληλα υπόψη των αρμοδίων οργάνων ότι οι διασυνδέσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν την Ιβηρική Χερσόνησο και την Μεσόγειο, καθώς και περισσότερες διακλαδώσεις μέσω της Ανατολικής Ευρώπης , ενώ θα πρέπει να διερευνηθούν τρόποι διευκόλυνσεως των εξαγωγών φυσικού αερίου από τη Βόρειο Αμερική προς την ΕΕ.

Ήδη από τον Μάρτιο του 2009 το ΕΣ υπερτονίζει την ανάγκη της Ένωσης να εκμεταλλευθεί πλήρως τους δικούς της ενεργειακούς πόρους, όπως ΑΠΕ , ορυκτά καύσιμα ή και πυρηνική ενέργεια για τις χώρες που την επιλέγουν (Απόφαση Μαρτίου 2014 του ΕΣ «περαιτέρω ανάπτυξη των ΑΠΕ και άλλων εγχώριων πηγών ενέργειας»), ώστε να μειωθούν οι εισαγωγές επιτυγχάνοντας κατά αυτόν τον τρόπο

μεγαλύτερη ασφάλεια εφοδιασμού και να αντιμετωπιστεί δραστικά το υψηλό κόστος και οι υψηλές τιμές ενέργειας ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Μεγάλης σημασίας για την πολιτική ασφαλούς εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν και οι αποφάσεις του ΕΣ του Φεβρουαρίου του 2011 και του Δεκεμβρίου του 2011: Σύμφωνα με την πρώτη, στοχεύοντας στον καλύτερο συντονισμό των δραστηριοτήτων της ΕΕ και των Κρατών Μελών τα Κράτη Μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να ενημερώνουν από 1^η Ιανουαρίου 2012 την Επιτροπή για όλες τις νέες και τις ισχύουσες διμερείς συμφωνίες τους με Τρίτες Χώρες στον τομέα της ενέργειας. Σύμφωνα με τη δεύτερη, οι συμφωνίες – νέες και παλιές- με τις βασικές χώρες προμήθειας και διαμετακομίσεως οφείλουν να τηρούν πλήρως την ενωσιακή νομοθεσία για την εσωτερική αγορά , εννοώντας ιδίως την νομοθεσία της 3^{ης} Δέσμης και αυτής του ανταγωνισμού – απαγόρευση καρτέλ, απαγόρευση καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσης , έλεγχος κρατικών ενισχύσεων-.

6.Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΣΙΑ – ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

1.ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Προκειμένου να καταστούν υλοποιήσιμοι οι στόχοι της ΕΠΕ απαιτούνται σοβαρότατες επενδύσεις. Το νομικό πλαίσιο το οποίο βρίσκει εφαρμογή στις επενδύσεις είναι ποικίλο, και παρακάτω γίνεται αναφορά στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας.

ι.Διενές Δίκαιο της Ενέργειας – Η Συμφωνία για τον Χάρτη της Ενέργειας

α)Η έννοια της επενδύσεως¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος , «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.32

Οι επενδύσεις ρυθμίζονται στο ΙΙΙ Μέρος της Συνθήκης στα άρθρα 10-17. Ως επένδυση σύμφωνα με τη Συνθήκη νοείται κάθε είδους περιουσιακό στοιχείο (asset), το οποίο κατέχει ή ελέγχει άμεσα ή έμμεσα ένας επενδυτής και το οποίο περιλαμβάνει : 1) υλικά και άυλα, κινητά και ακίνητα περιουσιακά στοιχεία (property) και περιουσιακά δικαιώματα (property rights), όπως δικαιώματα εκ της μισθώσεως, υποθήκης και ενεχύρου, 2) εταιρεία ή επιχείρηση (εννοείται ατομική επιχείρηση ή κοινοπραξία χωρίς νομική προσωπικότητα) ή μετοχές ή άλλης μορφής συμμετοχής σε αυτές, ή (ενοχικές) απαιτήσεις κατά εταιρείας ή άλλης επιχειρήσεως, 3) χρηματικές απαιτήσεις ή άλλες απαιτήσεις, οι οποίες αφορούν επένδυση και έχουν οικονομική αξία, 4) δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, 5) εισοδήματα (returns), δηλαδή εισοδήματα από επένδυση στον τομέα της ενέργειας, 6) οποιοδήποτε δικαίωμα εκ του νόμου ή εκ συμβάσεως ή επί τη βάσει άδειας (licence and permit) προς ανάληψη οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα της ενέργειας.

β) Προώθηση και προστασία των επενδύσεων¹⁰⁸

Το άρθρο 10 της Συνθήκης αποτελεί τη σημαντικότερη διάταξη για την προώθηση και την προστασία των επενδύσεων .Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ.1 της αυτής Συνθήκης, κάθε συμβαλλόμενο μέρος ενθαρρύνει και δημιουργεί σταθερούς, δίκαιους, ευνοϊκούς και διαφανείς όρους για την διενέργεια επενδύσεων στην επικράτεια του από επενδυτές άλλων συμβαλλομένων μερών. Επίσης κάθε συμβαλλόμενο μέρος τηρεί τις υποχρεώσεις, τις οποίες έχει αναλάβει έναντι μιας επενδύσεως ή ενός επενδυτή άλλου συμβαλλόμενου μέρους. Αυτό σημαίνει ότι μια κυβέρνηση δεν δικαιούται να επικαλεσθεί λόγους μη συμφωνηθέντες για να ανακαλέσει μια συμφωνία ή να εξαναγκάσει ένα επενδυτή σε επαναδιαπραγμάτευση. Έτσι εξασφαλίζεται ότι οι επενδύσεις από επενδυτές άλλων κρατών-μελών θα χαίρουν συνεχούς προστασίας και ασφάλειας στο κράτος υποδοχής , όπως υπαγορεύουν οι επιταγές του διεθνούς δικαίου και της Συνθήκης. Πάραυτα η Συνθήκη προβλέπει την απαλλοτρίωση της επένδυσης έναντι αποζημιώσεως. Επιπροσθέτως το άρθρο 10 παράγραφοι 3 και 7 θεμελιώνει τις αρχές της εθνικής μεταχειρίσεως και του μάλλον ευνοουμένου κράτους, αναλόγως με το ποια είναι πιο ευνοϊκή.

---

¹⁰⁸ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος , «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.33-34

γ) Πολιτικοί κίνδυνοι για τις επενδύσεις¹⁰⁹

Στόχος της Συνθήκης είναι να μειωθούν στο ελάχιστο οι μη εμπορικοί κίνδυνοι, οι οποίοι συνδέονται με τις επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα. Αυτοί είναι κατά κύριο λόγο οι πολιτικοί κίνδυνοι. Αυτοί οι κίνδυνοι, οι οποίοι δεν μπορούν να προβλεφθούν, έχουν να κάνουν κυρίως με τη συμπεριφορά του κράτους υποδοχής απέναντι στην ξένη επένδυση. Κατά δεύτερο λόγο, έχουν να κάνουν με πολέμους, καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης, επαναστάσεις κλπ., γεγονότα που πολύ συχνά προκαλούν μεγάλες ζημιές στις ξένες επενδύσεις, σε σημείο μάλιστα να χάνεται ολοσχερώς η επένδυση. Όσο υψηλότερος είναι ο κίνδυνος που πρέπει να αναληφθεί, τόσο υψηλότερα είναι και τα ζητούμενα ανταλλάγματα. Αντίθετα, όσο χαμηλότερος είναι ο κίνδυνος, τόσο περισσότερα κεφάλαια επενδύονται και αυξάνεται το δυνητικό εισόδημα του κράτους υποδοχής της επένδυσης. Ένας σημαντικός κίνδυνος είναι αυτός της απαλλοτρίωσης. Προς τούτο η Συνθήκη απαγορεύει την απαλλοτρίωση, εκτός και αν αυτή πραγματοποιείται για λόγους δημοσίου συμφέροντος, γίνεται άνευ διακρίσεων, τηρεί όλες τις νόμιμες διατυπώσεις και συνοδεύεται από την ταχύτερη καταβολή κατάλληλης και αποτελεσματικής αποζημίωσης (άρθρο 13). Ένας επιπλέον κίνδυνος είναι οι επενδυτές να μην μπορέσουν να μεταφέρουν το εισόδημα από τις επενδύσεις τους εκτός της χώρας υποδοχής, λόγω του γεγονότος ότι η τελευταία έχει υψηλό πληθωρισμό, πολύ κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες ή ελάχιστα αποθέματα ξένου συναλλάγματος. Το άρθρο 14 εξασφαλίζει την άμεση, σε ελευθέρως μετατρέψιμο νόμισμα και με την τρέχουσα τιμή συναλλάγματος μεταφορά αυτών των κεφαλαίων.

Βέβαια για την προσέλκυση αξιόπιστων και αποδοτικών επενδύσεων απαραίτητο είναι να υπάρχει στο Κράτος υποδοχής ένα ευνοϊκό περιβάλλον για επενδύσεις. Προς αυτή τη κατεύθυνση, η Συνθήκη προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη θα εξετάζουν με πνεύμα καλής πίστωσης αιτήματα επενδυτών για παροχή άδειας προσωρινής παραμονής και εργασίας σε προσωπικό του επενδυτή (και του τεχνικού προσωπικού), απαραίτητου για την υλοποίηση της επένδυσης (άρθρο 11). Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 16 της αυτής Συνθήκης, προβλέπει ότι σε περίπτωση που δύο ή περισσότερα συμβαλλόμενα μέρη έχουν προσχωρήσει και σε κάποια άλλη

---

¹⁰⁹ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.33-34

Συνθήκη, η οποία επίσης αφορά διεθνείς επενδύσεις και προβλέπει και μηχανισμό επιλύσεως διαφορών από επενδύσεις, θα εφαρμοσθεί εκείνη η Συνθήκη, της οποίας οι διατάξεις είναι ευνοϊκότερες για τους επενδυτές.

ii.ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

α)Οι πολιτικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου¹¹⁰

-Στα Συμπεράσματα της 4.2.2011 το ΕΣ υπογραμμίζει μεταξύ άλλων, ότι η εσωτερική αγορά ενέργειας πρέπει να έχει ολοκληρωθεί ως το 2014, ώστε το φυσικό αέριο και η ηλεκτρική ενέργεια να κυκλοφορούν ελεύθερα. Προς τούτο θα πρέπει, ειδικότερα, οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές και οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς να επιταχύνουν, σε συνεργασία με τον ACER (Agency for the Cooperation of Energy Regulators «Οργανισμός Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας»), τις εργασίες τους όσον αφορά τη διασύνδεση των αγορών και τις κατευθυντήριες γραμμές, καθώς και κώδικες περί δικτύων που να ισχύουν σε όλα τα ευρωπαϊκά δίκτυα. Εξάλλου τονίζει ότι απαιτούνται μεγάλες προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση των ευρωπαϊκών ενεργειακών υποδομών και για τη διασυνοριακή διασύνδεση των δικτύων, σύμφωνα με τις προτεραιότητες που καθορίζονται από την Ανακοίνωση της Επιτροπής για τις ενεργειακές υποδομές (Ανακοίνωση COM (2010)677 τελικό ,Βρυξέλλες 17.11.2010). Το ζήτημα αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για να εξασφαλισθεί ότι θα αρχίσει να λειτουργεί η αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών Μελών, ότι θα υλοποιηθούν εναλλακτικές οδοί εφοδιασμού /διαμετακομίσεως και εναλλακτικές πηγές ενέργειας και ότι οι ΑΠΕ θα αναπτυχθούν και θα ανταγωνίζονται τις παραδοσιακές πηγές ενέργειας. Κανένα Κράτος Μέλος της ΕΕ δεν θα πρέπει να παραμείνει απομονωμένο από τα ευρωπαϊκά δίκτυα φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας μετά το 2015 ούτε να διατρέχει κίνδυνο μείωσης της ενεργειακής του ασφάλειας λόγω ελλείψεως κατάλληλων συνδέσεων.

Ειδικότερα ως προς τη χρηματοδότηση, προβάλλει με απόλυτη σαφήνεια την θέση ότι τον κύριο όγκο του μεγάλου κόστους χρηματοδοτήσεως των επενδύσεων σε υποδομές θα πρέπει να αναλάβουν οι αγορές, δηλ. οι επιχειρήσεις (ενν.κρατικές ή

---

¹¹⁰ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος , «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.37-38

ιδιωτικές), σε συνεργασία με χρηματοδοτικούς οργανισμούς (Τράπεζες), ενώ οι δαπάνες θα ανακτώνται μέσω των εισπραττόμενων τελών. Είναι ζωτικής σημασίας η προώθηση κανονιστικού πλαισίου ελκυστικού για τους επενδυτές. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον καθορισμό τελών κατά τρόπο διαφανή, ο οποίος δεν θα επιφέρει διακρίσεις, σε επίπεδα ανάλογα των αναγκών χρηματοδότησεως, καθώς και στην ενδεδειγμένη κατανομή του κόστους για διασυνοριακές επενδύσεις, κατά τρόπον ώστε να ενισχύεται ο ανταγωνισμός και η ανταγωνιστικότητα και να συνεκτιμάται ο αντίκτυπος στους καταναλωτές. Ωστόσο, για ορισμένα έργα, τα οποία δικαιολογούνται για λόγους ασφαλείας του ενεργειακού εφοδιασμού ή αλληλεγγύης, αλλά αδυνατούν να εξασφαλίσουν επαρκή χρηματοδότηση από την αγορά, ενδέχεται να απαιτηθεί περιορισμένη δημόσια χρηματοδότηση για τη μόχλευση ιδιωτικής χρηματοδότησεως. Τα έργα αυτά θα πρέπει να επιλέγονται βάσει σαφών και διαφανών κριτηρίων.

-Με τα Συμπεράσματα του ΕΣ της 22.5.2013, το ΕΣ υπογραμμίζει σε σχέση με τις απαραίτητες επενδύσεις, αφ' ενός την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις σε νέες και έξυπνες ενεργειακές υποδομές για την διασφάλιση απρόσκοπτου ενεργειακού εφοδιασμού σε προσιτές τιμές, και αφ' ετέρου ότι σε σχέση με τη διευκόλυνση των επενδύσεων πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στα εξής: α) ταχεία εφαρμογή του Κανονισμού «Διευρωπαϊκά Δίκτυα-Ενέργεια» («ΔΕΔ-Ενέργεια») και στην έγκριση, κατά το φθινόπωρο 2013 του καταλόγου έργων κοινού ενδιαφέροντος, β) στην έκδοση Οδηγίας για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων, γ) στην αναθεώρηση των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις από την Επιτροπή, ώστε να διασφαλισθούν ίσοι όροι ανταγωνισμού, δ) στη σταδιακή κατάργηση περιβαλλοντικά ή οικονομικά επιζήμιων επιδοτήσεων, μεταξύ άλλων, και για τα ορυκτά καύσιμα, ε) στην παροχή καθοδηγήσεως από τη Επιτροπή σχετικά με τη θέσπιση αποδοτικών και αποτελεσματικών σε σχέση με το κόστος καθεστώτων στηρίζεως για τις ΑΠΕ.

-Με τα Συμπεράσματα του εξάλλου της 20/21.3.2014 το ΕΣ ζητεί αφενός ως προς την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας έως το 2014 και αφετέρου την ανάπτυξη διασυνδέσεων, ούτως ώστε, έως το 2015 να τερματισθεί οποιαδήποτε απομόνωση Κρατών Μελών από τα ευρωπαϊκά δίκτυα φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, μεταξύ άλλων, επιτάχυνση των προσπαθειών ιδίως όσον αφορά : α) την ταχεία εφαρμογή όλων των μέτρων προκειμένου να εκπληρωθεί ο στόχος της επιτεύξεως διασυνδέσεως τουλάχιστον του 10% των εγκατεστημένων υποδομών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για όλα τα Κράτη Μέλη (η Επιτροπή καλείται να προτείνει έως τον Ιούνιο 2014 συγκεκριμένους στόχους για τις

διασυνδέσεις, οι οποίοι θα πρέπει να επιτευχθούν έως το 2030, με σκοπό να ληφθεί απόφαση από το ΕΣ το αργότερο τον Οκτώβριο του 2014).

-Με τα Συμπεράσματα του ΕΣ της 24.10.2014, τέλος, το ΕΣ τονίζει, ως προς τη υλοποίηση μιας πλήρως λειτουργικής και συνδεδεμένης εσωτερικής αγοράς ενέργειας, ότι πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε ο στόχος αυτός να επιτευχθεί επείγοντως. Ειδικότερα, απεφάσισε ότι: (1) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υποστηριζόμενη από τα Κράτη Μέλη, θα λάβει πρώτα απ' όλα επείγοντα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσει κατά προτεραιότητα, το αργότερο δε το 2020, την υλοποίηση του ελάχιστου στόχου του 10% των υφιστάμενων ηλεκτρικών διασυνδέσεων, για τα Κράτη-Μέλη που δεν έχουν ακόμη επιτύχει ελάχιστο επίπεδο ενσωματώσεως στην εσωτερική αγορά ενέργειας, ήτοι τις χώρες της Βαλτικής, την Ισπανία και την Πορτογαλία. Υπενθυμίζοντας τα Συμπεράσματα του Μαρτίου και του Ιουνίου, το ΕΣ απεφάσισε επίσης ότι η Επιτροπή θα επιδιώξει έως το 2030 την επίτευξη του στόχου του 15%, αμφότεροι δε οι στόχοι θα επιτευχθούν χάρη στη εφαρμογή Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος, (2) ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί και σε άλλες απομακρυσμένες ή/και λιγότερο καλά συνδεδεμένες περιοχές της ενιαίας αγοράς όπως η Μάλτα, η Κύπρος και η Ελλάδα, ενώ παράλληλα το ΕΣ παροτρύνει του Διαχειριστές Δικτύων Μεταφοράς και τις Ρυθμιστικές Αρχές των Κρατών Μελών να συμπεριλάβουν τα σχετικά έργα στα προσεχή 10ετή εθνικά προγράμματα αναπτύξεως δικτύων, (3) εάν η υλοποίηση των έργων αυτών δεν αποδειχθεί επαρκής για την επίτευξη του στόχου του 10% θα προσδιορισθούν νέα έργα, τα οποία θα προστεθούν κατά προτεραιότητα στην προσεχή επανεξέταση του καταλόγου των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος και θα υλοποιηθούν ταχέως, θα πρέπει δε να τύχουν συγχρηματοδότησεως από τη ΕΕ. Η Επιτροπή καλείται να παρουσιάσει Ανακοίνωση πριν το ΕΣ του Μαρτίου 2015 σχετικά με τους καλύτερους τρόπους δράσεως για την αποτελεσματική επίτευξη του ανωτέρω στόχου. Συμπερασματικά, το ΕΣ έλαβε σημαντικές πολιτικές αποφάσεις για τη επέκταση των εθνικών δικτύων ενέργειας, καθώς και για την διασύνδεση αυτών μέσω των Διευρωπαϊκών Δικτύων.

2. ΔΙΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ¹¹¹

---

¹¹¹ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.42-44

Η υιοθέτηση συγκεκριμένων κατευθυντήριων γραμμών ΔΕΔ-Ε (Διευρωπαϊκών Δικτύων Ενέργειας) διευκολύνει την ολοκλήρωση της αγοράς και επιτρέπει την επίτευξη νέων πηγών υδρογονανθράκων αρκετά μακριά από τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕ επισημαίνει: «Για να έχουμε μια λειτουργική ανταγωνιστική εσωτερική αγορά με ανταγωνιστικές και δίκαιες τιμές, χρειαζόμαστε τις διασυνδέσεις μεταξύ των κρατών μελών, επιτρέποντας στις εταιρίες να προσφέρουν την ενέργεια τους σε όλα τα κράτη μέλη» (EC, The Commission's Energy Infrastructure Package.MEMO/11/710, Brussels ο.π.). Βασικοί στόχοι μιας ρυθμιστικής πολιτικής στα ενεργειακά δίκτυα με στόχο την εξασφάλιση του ομαλού εφοδιασμού πρέπει να είναι η προσέλκυση επαρκών επενδύσεων (για την ανάπτυξη νέων υποδομών, τη διασύνδεση, τη συντήρηση, τον εκσυγχρονισμό των ήδη υφιστάμενων εγκαταστάσεων και την προώθηση της καινοτομίας και την τεχνολογική πρόοδο), ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων παραγωγής και προμήθειας από τη διαχείριση των δικτύων μεταφοράς ενεργειακών πόρων και η διαμόρφωση περιφερειακών, απελευθερωμένων αγορών ενέργειας με απώτερο στόχο την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διαφοροποίηση των πηγών και των οδεύσεων ενεργειακού εφοδιασμού.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 347/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17.4.2013 «σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές, την κατάργηση της απόφασης 1364/2006/ΕΚ και την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΚ) 713/2009, 714/2009 και 715/2009» εκτιμάται ότι οι επενδυτικές ανάγκες της ΕΕ έως το 2020 σε υποδομές μεταφοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου ανέρχονται σε περίπου 200 δις ευρώ. Η σημαντική αύξηση του ύψους των απαιτούμενων επενδύσεων απαιτεί νέα προσέγγιση σε ό,τι αφορά α) τις κανονιστικές ρυθμίσεις (εννοεί ανάγκη επέμβασης του νομοθέτη) και β) την χρηματοδότηση των υποδομών, λαμβανομένου υπ'όψη και του κινδύνου, περίπου το 1/2 των απαιτούμενων επενδύσεων να μην πραγματοποιηθεί εγκαίρως ή και καθόλου.

Ο Κανονισμός ορίζει σε ενωσιακό επίπεδο ένα νέο πλαίσιο για τον σχεδιασμό των υποδομών και υλοποίηση των αντίστοιχων έργων κατ'αρχήν για την περίοδο έως το 2020, αλλά και μετέπειτα. Ειδικότερα ορίζει :

α) εννέα (9) στρατηγικούς γεωγραφικούς διαδρόμους προτεραιότητας για υποδομές στους τομείς ηλεκτρικής ενέργειας, του φυσικού αερίου και του πετρελαίου

Παρατίθενται στο Παράρτημα I (αριθμ.1,2,3) του Κανονισμού και είναι οι εξής τέσσερις για την ηλεκτρική ενέργεια (1) υπεράκτιο δίκτυο Βόρειων Θαλασσών/ NSOG, (2) διασυνδέσεις Βορρά- Νότου στη Δυτική Ευρώπη / NSI West Electricity, (3) Διασυνδέσεις Βορρά- Νότου στη κεντροανατολική και νοτιοανατολική Ευρώπη / NSI East Electricity , στο οποίο συμμετέχοντα κράτη είναι, μεταξύ άλλων, η Ελλάδα και η Κύπρος, (4) Σχέδιο Διασυνδέσεως των αγορών ενέργειας της περιοχής της Βαλτικής/ BEMIT Electricity

Τέσσερις για το φυσικό αέριο (1) Διασυνδέσεις Βορρά- Νότου στη δυτική Ευρώπη NSI West Gas, (2) Διασυνδέσεις Βορρά-Νότου στην κεντροανατολική και νοτιοανατολική Ευρώπη/ NSI East Gas, στο οποίο συμμετέχοντα Κράτη είναι μεταξύ άλλων, η Ελλάδα και η Κύπρος, (3) Νότιος Διάδρομος μεταφοράς φυσικού αερίου από τη λεκάνη της Κασπίας, την κεντρική Ασία, την Μέση Ανατολή και την λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου /SGC, στο οποίο συμμετέχοντα Κράτη είναι μεταξύ άλλων η Ελλάδα και η Κύπρος, (4) σχέδιο διασυνδέσεως των αγορών ενέργειας της περιοχής της Βαλτικής / BEMIT GAS

Και ένας για το πετρέλαιο: (1) συνδέσεις παροχής πετρελαίου στη κεντροανατολική Ευρώπη/ OSC

β) τρεις (3) ζώνες προτεραιότητας για υποδομές ευφύων ηλεκτρικών δικτύων, λεωφόρων ηλεκτρικής ενέργειας και δικτύων μεταφοράς διοξειδίου του άνθρακα

Παράρτημα I αριθμ.4 του Κανονισμού

1) Ανάπτυξη ευφύων δικτύων: υιοθέτηση των τεχνολογιών των ευφύων δικτύων σε όλη την Ένωση με στόχο την αποτελεσματική ενοποίηση της συμπεριφοράς και των δράσεων όλων των χρηστών που είναι συνδεδεμένοι στο δίκτυο ηλεκτροδότησης, και ιδιαίτερα την παραγωγή μεγάλου όγκου ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες ή καταναλωμένες πηγές ενέργειας και η ανταπόκριση στη ζήτηση από τους καταναλωτές.

2) Λεωφόροι ηλεκτρικής ενέργειας: οι πρώτες λεωφόροι ηλεκτρικής ενέργειας θα υλοποιηθούν έως το 2020 με στόχο τη δημιουργία δικτύου λεωφόρων ηλεκτρισμού σε όλη την Ευρώπη ικανού: α) να διοχετεύει το συνεχώς αυξανόμενο πλεόνασμα ηλεκτρισμού που παράγεται από αιολική ενέργεια στη Βόρεια και Βαλτική Θάλασσα και περί αυτές και την αυξανόμενη ηλεκτροπαραγωγή από ανανεώσιμες πηγές στην Ανατολική και τη Νότια Ευρώπη, καθώς και στη Βόρεια Αφρική, β) να συνδέει αυτούς τους νέους κόμβους ηλεκτροπαραγωγής με τις εγκαταστάσεις μεγάλης

δυναμικότητας αποθήκευσης στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, των Άλπεων και άλλων περιοχών με μεγάλα κέντρα κατανάλωσης και γ) να αντεπεξέρχεται στον όλο και πιο μεταβλητό και αποκεντρωμένο εφοδιασμό ηλεκτρικής ενέργειας και στην ευέλικτη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας.

3) Διασυνοριακό δίκτυο διοξειδίου του άνθρακα: ανάπτυξη υποδομών μεταφοράς διοξειδίου του άνθρακα μεταξύ των Κρατών – Μελών και σε συνεργασία με γειτονικές τρίτες χώρες με στόχο την ευρύτερη χρήση της δέσμευσης και αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα.

γ) τις κατηγορίες (είδη) ενεργειακών υποδομών ως προς την ηλεκτρική ενέργεια , το φυσικό αέριο, το πετρέλαιο και το διοξείδιο του άνθρακα

Παρατίθενται στο Παράρτημα II του Κανονισμού και είναι οι εξής:

α) Πέντε (5) για την ηλεκτρική ενέργεια: 1) εναέριες γραμμές υψηλής τάσεως και υπόγεια και υποθαλάσσια καλώδια μεταφοράς, 2) ειδικά για τις λεωφόρους ηλεκτρικής ενέργειας κάθε υλικός εξοπλισμός που έχει σχεδιασθεί για να επιτρέπει τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας υψηλής και υπερυψηλής τάσεως, 3) εγκαταστάσεις αποθηκείσεως , 4) κάθε εγκατάσταση ή εξοπλισμός που είναι ουσιώδης για την τεχνική ασφάλεια των συστημάτων, 5)κάθε εγκατάσταση ή εξοπλισμός μεταφοράς και διανομής μέσης τάσεως

β) Τέσσερις για το φυσικό αέριο : 1) αγωγοί μεταφοράς υψηλής πίεσεως, 2) υπόγειοι χώροι αποθηκείσεως, 3) εγκαταστάσεις παραλαβής, αποθηκείσεως και επαναεριοποιήσεως ή αποσυμπιέσεως υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) και συμπιεσμένου φυσικού αερίου (ΣΦΑ) αντίστοιχα, 4) κάθε εγκατάσταση ή εξοπλισμός που είναι ουσιώδης για την τεχνική ασφάλεια των συστημάτων

γ) Τρεις για το πετρέλαιο: 1) αγωγοί μεταφοράς αργού πετρελαίου, 2) σταθμοί αντλήσεως και εγκαταστάσεις αποθηκείσεως, 3) κάθε εγκατάσταση ή εξοπλισμός που είναι ουσιώδης για την τεχνική ασφάλεια των συστημάτων και

δ) τρεις για το διοξείδιο του άνθρακα: 1) ειδικοί αγωγοί για τη μεταφορά ανθρωπογενών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που προέρχονται από πλείονες πηγές , 2)εγκαταστάσεις υγροποιήσεως και ενδιάμεσης αποθηκείσεως διοξειδίου του άνθρακα, 3)κάθε εγκατάσταση ή εξοπλισμός που είναι ουσιώδης για την τεχνική ασφάλεια των συστημάτων

δ) διαφανή διαδικασία χωρίς αποκλεισμούς για τον προσδιορισμό συγκεκριμένων έργων ΕΚΕ/PCI, την έγκαιρη υλοποίησή τους και τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητάς τους για να τύχουν χρηματοδοτικής ενισχύσεως.

Ειδικότερα, τα ΕΚΕ περιέχονται σε κατάλογο, τον οποίο καταρτίζει η Επιτροπή («ενωσιακός κατάλογος ΕΚΕ») επί τη βάση δώδεκα περιφερειακών καταλόγων προτεινόμενων έργων, τους οποίους καταρτίζουν δώδεκα περιφερειακές ομάδες, ανταποκρίνονται δε σε συγκεκριμένα και αντικειμενικά κριτήρια. Ο κατάλογος περιέχεται σε (κανονιστικού περιεχομένου) Πράξη, την οποία εκδίδει κατ' εξουσιοδότηση του Κανονισμού η Επιτροπή, τα δε ΕΚΕ του καταλόγου έχουν τύχει της εγκρίσεως των Κρατών Μελών, και μάλιστα κατόπιν αναλύσεως κόστους-οφέλους για όλο το ενεργειακό σύστημα. Η έγκριση του ενωσιακού καταλόγου προσδίδει «καθεστώς προτεραιότητας» στα ΕΚΕ στο πλαίσιο της εθνικής διαδικασίας χορηγήσεως αδειών, με στόχο να διασφαλισθεί η ταχεία διοικητική μεταχείρισή τους, αφού, σύμφωνα με την αιτιολογία του Κανονισμού, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να θεωρούν ότι τα ΕΚΕ συμβάλλουν στο δημόσιο συμφέρον (εννοείται αυτό της ΕΕ και αυτό των εκάστοτε εμπλεκόμενων Κρατών Μελών). Εξάλλου σύμφωνα με την ίδια αιτιολογία, οι αρμόδιες Αρχές των Κρατών Μελών τότε μόνο θα πρέπει να δίδουν έγκριση – για λόγους επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος – σε έργα με δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, όταν πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις συγκεκριμένης ενωσιακής Νομοθεσίας περί προστασίας του περιβάλλοντος.

7. Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ «ΠΟΛΕΜΟΣ» ΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ

A. ΓΕΝΙΚΑ

Τα ενεργειακά δίκτυα θα μπορούσαν να παρομοιαστούν σήμερα με μια γεωπολιτική σκακιέρα τριών διαστάσεων όπου βασικοί παίκτες είναι οι μεγάλες Δυνάμεις και, ειδικότερα, η Ρωσία, η ΕΕ και οι Η.Π.Α. Τα συμφέροντα που διακυβεύονται είναι υψίστης οικονομικής, πολιτικής και γεωπολιτικής σημασίας: για τους Ρώσους και τους Αμερικάνους ο έλεγχος των αγωγών εγγυάται τη διαφύλαξη της σχετικής ισχύος τους στο διεθνές σύστημα ενώ για τους Ευρωπαίους η πρόσβαση σε πολλαπλές ενεργειακές πηγές και διαδρομές σημαίνει την εξασφάλιση ενός επαρκούς και σταθερού ενεργειακού εφοδιασμού, δηλαδή την ενεργειακή τους ασφάλεια.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην παρούσα, η ΕΕ αντιμετωπίζει πλέον με ανησυχία την ενεργειακή της εξάρτηση από τους ρωσικούς πόρους. Άλλωστε η Ρωσία έχει αποδείξει πολλάκις ότι προτίθεται να χρησιμοποιήσει την υπεροχή της στους ενεργειακούς πόρους για την επίτευξη των πολιτικών της σκοπών και την διατήρηση της παγκόσμιας υπεροχής της στα ενεργειακά δρώμενα. Η Ρωσία αποτελεί την πηγή για σχεδόν το 30% των εισαγωγών πετρελαίου της ΕΕ και μακράν το μεγαλύτερο μερίδιο του φυσικού αερίου. Αυτό έχει τεράστια στρατηγική γεωπολιτική σημασία, κάτι που δεν είναι δυνατόν να διαφεύγει της αμερικανικής προσοχής. Περαιτέρω, με την Ευρώπη να προσπαθεί να αντισταθεί στη ρωσική μονοπωλιακή εξάρτηση οι υπεύθυνοι χάραξης της ρωσικής πολιτικής φέρονται να στρέφουν το βλέμμα τους όλο και περισσότερο προς τα ανατολικά και τις ενεργειακές απαιτήσεις της Κίνας, της γειτονικής, πολυπληθούς, αναδυόμενης μεγάλης δύναμης. Από τη δική της μεριά η Ευρώπη αναζητά εναλλακτικές λύσεις κατασκευής αγωγών αερίου κυρίως από την Κεντρική Ασία και τη Μέση Ανατολή. Το Ιράν, το Αζερμπαϊτζάν, το Καζακστάν, το Τουρκμενιστάν, το Ιράκ και η Συρία έχουν επίσης σημαντικούς ενεργειακούς πόρους, όπως ακριβώς η Ρωσία. Όμως μέχρι σήμερα δεν μπόρεσαν να διεισδύσουν αποτελεσματικά στην Ευρωπαϊκή αγορά, λόγω της έλλειψης βολικών διαδρομών αγωγών.

B. NORD STREAM¹¹²

Στο πλαίσιο της αναζήτησης εναλλακτικών ενεργειακών διαδρομών με στόχο την ενίσχυση της ενεργειακής της ασφάλειας, η ΕΕ προσέβλεπε σε μια πρόσθετη οδό ανεφοδιασμού φυσικού αερίου της Βόρειας Γερμανίας μέσω της Φινλανδίας και έπειτα μέσω της Βαλτικής Θάλασσας στη Γερμανία. Σύμφωνα με τη Πράσινο Βίβλο – Προς ένα ασφαλές, αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό δίκτυο ενέργειας του 2008, το σχέδιο διασύνδεσης της Βαλτικής και η διασύνδεση των υπόλοιπων απομονωμένων ενεργειακών αγορών της Ευρώπης αποτελεί προτεραιότητα.

Από την άλλη πλευρά, μετά το 2004 η μέχρι σήμερα δυτική στρατηγική αγωγών της Μόσχας ήταν να παρακάμψει τόσο την Ουκρανία όσο και την Πολωνία, με την κατασκευή του Nord Stream, ενός υποθαλάσσιου αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου, ο οποίος συνδέει απευθείας τη Ρωσία με τη Γερμανία και έτσι σύμφωνα με τη Μόσχα μειώνεται ο κίνδυνος παρακώλησης της ομαλής παροχής φυσικού αερίου, κυρίως στη Βόρεια Ευρώπη.

---

¹¹² ΑΣΠΑΣΙΑ ΑΛΙΓΙΖΑΚΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκτυα & Υποδομές, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ.ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.520

Είναι αξιοσημείωτο ότι παρόλο που η Gazprom δεν έχει συμμορφωθεί με τα τρίτο ενεργειακό πακέτο – το οποίο υπαγορεύει το διαχωρισμό των δραστηριοτήτων παραγωγής και διαχείρισης των δικτύων μεταφοράς φυσικού αερίου- εντούτοις φαίνεται να έχει επιτύχει από πλευράς ΕΕ την εξαίρεση του Nord Stream και τη σύνδεση του με τον γερμανικό αγωγό OPAL σε ποσοστό 50% της ισχύος του, προφανώς λόγω της συνειδητοποίησης εκ μέρους της ΕΕ της ίδιας της ανάγκης της για μια τέτοια εναλλακτική διαδρομή, λαμβανομένου υπόψη και των συνεπειών προγενέστερων διακοπών των ενεργειακών ροών στο πλαίσιο του διαξίφισμού Ρωσίας- Ουκρανίας. Οι Ρώσοι καθώς φαίνεται, προσθέτουν ακόμη ένα νέο ισχυρό όπλο για την ενεργειακή κατάληψη της Ευρώπης.

Γ. SOUTH STREAM

Προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ως προς το ρωσικό φυσικό αέριο η διαφοροποίηση των οδύσεων φυσικού αερίου παραδοσιακού προμηθευτή, ήτοι ένας αγωγός για την Κεντρική και Βόρειο Ευρώπη και ένας άλλος για τη Νότιο, Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Παράλληλα με τον Βόρειο Διάδρομο (North Corridor) μέσω του οποίου προμηθεύεται η Γερμανία ρωσικό φυσικό αέριο, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε και την δημιουργία του Νοτίου Διαδρόμου (South Corridor), ο οποίος θα εξυπηρετείται από τη μια μεριά με φυσικό αέριο από Αζερμπαϊτζάν και άλλες χώρες της περιοχής της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας εκτός της Ρωσίας μέσω των αγωγών ITGI ή TAP και από την άλλη μεριά με ρωσικό φυσικό αέριο μέσω ενός άλλου αγωγού. Έτσι στις 23 Ιουνίου 2007 η ιταλική ενεργειακή εταιρία Eni και ο ρωσικός κολοσσός Gazprom παρουσίασαν το σχέδιο του αγωγού South Stream, ο οποίος θα διοχετεύει φυσικό αέριο από τη Ρωσία στη Ιταλία(μέσω της Ελλάδας) και από εκεί στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Προβλεπόταν ότι θα μεταφέρονταν 31 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικό αέριο και μετά από αναβάθμιση του αγωγού 62 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως από την Ρωσία στην Ιταλία και περαιτέρω στην Ευρώπη. Ο αγωγός θα είχε δύο διακλαδώσεις: Beregonya- Black sea-Bulgaria-Σερβία-Ουγγαρία- Αυστρία και .....Βουλγαρία-Ελλάδα- Ιταλία. Μάλιστα στο συγκεκριμένο έργο προσχώρησε και η Ελλάδα προκειμένου να απεξαρτηθεί από το αζέρικο αέριο που προμηθεύεται μέσω της Τουρκίας – γεγονός που την καθιστά ευάλωτη ενόψει μιας ελληνοτουρκικής κρίσης – και έτσι οι κυβερνήσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας υπέγραψαν στις 29 Απριλίου 2008 στη Μόσχα τη Συμφωνία Κατασκευής και Εκμεταλλεύσεως Αγωγού Φυσικού Αερίου, η οποία κυρώθηκε από το Ελληνικό

Κοινοβούλιο με το Νόμο 3700/2008, και είναι γνωστή ως συμφωνία South Stream. Η υλοποίηση του έργου σε πρώτη είχε ανασταλεί, αφού παρουσίασε προβλήματα στον βόρειο κλάδο αυτού, όταν η Επιτροπή εντόπισε ζητήματα συμμόρφωσης ενωσιακού δικαίου όσον αφορά στο δίκαιο δημοσίων συμβάσεων και στο δίκαιο του ανταγωνισμού. Τον Δεκέμβριο του 2014 ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας Βλαντιμίρ Πούτιν δήλωσε – κατηγορώντας ευθέως την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι ασκεί πιέσεις προς τη Βουλγαρία ως προς το να μην είναι δεκτική στην υλοποίηση αυτού του έργου- ότι η Ρωσία αποσύρεται από το σχέδιο κατασκευής του South Stream. Πλέον η Ρωσία προσανατολίστηκε στη σύναψη προκαταρκτικής συμφωνίας με την Τουρκία για την κατασκευή εναλλακτικού αγωγού στη Τουρκία του Turkish Stream ο οποίος αγωγός θα καταλήγει σε σημείο διανομής στα ελληνικά σύνορα (Κήπους) και περαιτέρω στη Ευρώπη. Αν και τον Νοέμβριο του 2015 επήλθε ρήξη στις ρωσικοτουρκικές σχέσεις, λόγω της ρίψης ρωσικού μαχητικού αεροσκάφους από τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις στη περιοχή της Συρίας, πάραυτα αποκαταστάθηκαν πλήρως τον Οκτώβριο του 2016, κατόπιν των «δηλώσεων μεταμέλειας» στις οποίες προέβη ο Τούρκος Πρόεδρος Ταγίπ Ερντογάν προς τον Ρώσο Πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν τον Αύγουστο του 2016. Επιπροσθέτως η ρωσική πλευρά προχώρησε και σε διαπραγματεύσεις με τις χώρες εκείνες που συμμετείχαν στο αρχικό σχέδιο του South Stream, όπως Σερβία, Ουγγαρία, Αυστρία, για την κατασκευή ενός άλλου αγωγού φυσικού αερίου (μέσω Τουρκίας και Ελλάδας), αποκλείοντας την Βουλγαρία ως «αναξιόπιστο εταίρο». Πάραυτα το έργο σταμάτησε το Δεκέμβριο του 2014 γιατί θεωρήθηκε ανταγωνιστικός του Nabuco. Ο Nabuco με μήκος 1326χλμ θα μετέφερε αέριο από τα δυτικά σύνορα της Τουρκίας, μέσω της Ουγγαρίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, στο σταθμό Μπάουμγκαρτεν στην Αυστρία. Η γερμανική εταιρία RWE που συμμετείχε στο έργο, αποσύρθηκε και έτσι η κατασκευή του έργου θα ήταν εξαιρετικά δυσχερής. Προωθήθηκε ο TAP.

Δ.Ο ΑΓΩΓΟΣ ΤΑΡ

ι. Ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου¹¹³

Ο όρος Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να περιγράψει σχεδιαζόμενα έργα υποδομών που έχουν ως σκοπό να

---

¹¹³ www.tap-ag.gr/notios-diadromos

ενισχύσουν την ασφάλεια και τη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ μέσω της μεταφοράς φυσικού αερίου στην Ευρώπη από την περιοχή της Κασπίας. Αποτελεί ένα από τα πιο σύνθετα συστήματα αγωγών φυσικού αερίου, με μήκος που υπερβαίνει τα 4.000 χλμ., διερχόμενος από 7 χώρες και στην κατασκευή του συμμετέχουν περισσότεροι από δώδεκα ενεργειακοί κολοσσοί. Στα πλαίσια της υλοποίησης του πραγματοποιούνται και επιμέρους ενεργειακά έργα συνολικής επένδυσης 40 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, και συγκεκριμένα:

- 1) Δεύτερη φάση ανάπτυξης του κοιτάσματος Shah Deniz, γεωτρήσεις και υπεράκτιες εγκαταστάσεις άντλησης αερίου στην Κασπία Θάλασσα
- 2) Επέκταση των εγκαταστάσεων επεξεργασίας φυσικού αερίου στον τερματικό σταθμό Sangachal στις ακτές της Κασπίας στο Αζερμπαϊτζάν
- 3) Τρία έργα κατασκευής αγωγών: –Αγωγός Νότιου Καυκάσου (SCPX) Αζερμπαϊτζάν,Γεωργία , - Αγωγός φυσικού αερίου Ανατολίας (Trans Anatolian Pipeline – TANAP)- Τουρκία, - Αδριατικός Αγωγός (TAP)- Ελλάδα,Αλβανία, Ιταλία
- 4) Επέκταση του ιταλικού δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου
- 5) Δυνατότητες περαιτέρω σύνδεσης με δίκτυα φυσικού αερίου της Νοτιοανατολικής, Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου θα εκπληρώσει τον σκοπό του, είναι απαραίτητο το φυσικό αέριο της Κασπίας να προσεγγίσει όσο το δυνατόν περισσότερες διαφορετικές ευρωπαϊκές αγορές και πολλούς καταναλωτές.

Ο σχεδιασμός του TAP προσφέρει ποικίλες εναλλακτικές επιλογές σύνδεσης σε διάφορους υφιστάμενους και προτεινόμενους αγωγούς κατά μήκος της διαδρομής του, καθιστώντας έτσι δυνατή τη μεταφορά του φυσικού αερίου της Κασπίας σε πολλούς προορισμούς ανά την Ευρώπη:

- Ο TAP θα συνδεθεί με το ιταλικό δίκτυο διανομής φυσικού αερίου το οποίο εκμεταλλεύεται η εταιρία Snam Rete Gas, προκειμένου να παρέχει σταθερή μεταφορική ικανότητα στο ιταλικό εικονικό εμπορικό σημείο από το οποίο θα μπορούν να προσεγγιστούν όλες οι έξοδοι φυσικού αερίου προς ευρωπαϊκούς προορισμούς.
- Αυστρία και Κεντρική Ευρώπη: το φυσικό αέριο που μεταφέρεται μέσω του TAP μπορεί να φτάσει μέχρι τον κόμβο φυσικού αερίου της Κεντρικής Ευρώπης, ο οποίος βρίσκεται στο Baumgarten της Αυστρίας μέσω του

αγωγού Trans Austria Gas (TAG), αξιοποιώντας τις δυνατότητες εναλλαγής και αντιστροφής ροής.

- Γερμανία και Γαλλία μέσω Ελβετίας: αξιοποιώντας τη δυνατότητα αντιστροφής ροής μέσω του αγωγού Transitgas.
- Ηνωμένο Βασίλειο : οι εταιρίες εκμετάλλευσης Sharn Rete Gas και Fluxys συμφώνησαν να αναπτύξουν δυνατότητες φυσικής αντιστροφής ροής μεταξύ Ιταλίας και Ηνωμένου Βασιλείου, διασυνδέοντας τις αγορές φυσικού αερίου της Ιταλίας, της Ελβετίας, της Γερμανίας, της Ολλανδίας και του Βελγίου, και επιτρέποντας έτσι στο αέριο της Κασπίας να φτάσει στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- Βουλγαρία: Ο αγωγός TAP μπορεί να προσφέρει μια νέα πηγή αερίου με τη σύνδεσή του με υφιστάμενες και προβλεπόμενες υποδομές, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αντιστροφής ροής μέσω διασυνδετήριου αγωγού με τη γραμμή Kula- Σιδηρόκαστρο, και/ή προτεινόμενης σύνδεσης με τον Διασυνδετήριο αγωγό Ελλάδας-Βουλγαρίας (Interconnector Greece Bulgaria- IGB). {υποσημείωση ότι ο αγωγός IGB, έχει εξασφαλίσει χρηματοδότηση από τα ΕΣΠΑ των δύο χωρών και η έναρξη της εμπορικής λειτουργίας του αγωγού τοποθετείται στις αρχές του 2020}.
- Νοτιοανατολική Ευρώπη: Το φυσικό αέριο της Κασπίας μπορεί να φτάσει τις αναπτυσσόμενες χώρες των Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, οι οποίες εξαρτώνται επί του παρόντος από έναν και μοναδικό προμηθευτή τη Ρωσία. Ο TAP συνεργάζεται με τους κατασκευαστές του προβλεπόμενου αγωγού Ιονίου- Αδριατικής (IAP) και συζητά δυνατότητες σύνδεσης με αγορές της Νότιας Κροατίας, της Αλβανίας, του Μαυροβουνίου και της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στις οποίες δεν φτάνει επί του παρόντος το φυσικό αέριο.

Ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου αποτελεί μείζονα συνιστώσα της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ρόλος του TAP είναι καθοριστικός γιατί όχι μόνο παρέχει στην Ένωση σημαντικά οικονομικά οφέλη, αλλά διασφαλίζει για τις επόμενες δεκαετίες τη βιωσιμότητα μιας εκ των σημαντικότερων οδών μεταφοράς ενέργειας στην Ευρώπη.

ii. Ο αγωγός TAP ¹¹⁴

---

¹¹⁴ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ 2014, σελ.235-241

Η ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου στο Αζερμπαϊτζάν από το 1999(Shah Deniz I και Shah Deniz II) δημιούργησαν την ανάγκη σχεδιασμού αγωγού, ο οποίος θα μεταφέρει αυτό το φυσικό αέριο στην Ευρώπη. Από ευρωπαϊκής πλευράς υπήρξε από την αρχή μεγάλο ενδιαφέρον, αφού ένας τέτοιος αγωγός θα συνέβαλε στην διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού και στην ασφάλεια εφοδιασμού της ΕΕ. Μέχρι σήμερα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ στηρίζονται στις εισαγωγές φυσικού αερίου από την Ρωσία (κυρίως), την Βόρειο Θάλασσα (Νορβηγία, Κάτω Χώρες) και την Βόρειο Αφρική (Αλγερία), καθώς και υγροποιημένου φυσικού αερίου (Liquid Natural Gas/LNG) από την Αλγερία και το Κατάρ. Η δημιουργία ενός τέτοιου αγωγού διευκολύνει εξάλλου και την εισαγωγή φυσικού αερίου και από άλλες Χώρες της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας.

Οι εταιρίες Statoil (νορβηγική), Axpo (ελβετική) και E.ON- Ruhrgas (γερμανική) συνέστησαν κοινοπραξία (ανώνυμη εταιρία) υπό την επωνυμία Trans Adriatic Pipeline (TAP) με έδρα την πόλη Baar της Ελβετίας με σκοπό τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την κατασκευή ενός αγωγού που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από την περιοχή της Κασπίας μέσω της Ελλάδας, της Αλβανίας και της Αδριατικής Θάλασσας (υποθαλάσσιο τμήμα) στη Νότιο Ιταλία, και από στη Δυτική Ευρώπη. Στην κοινή εταιρία οι τρεις μέτοχοι συμμετείχαν αρχικά με ποσοστά 42,50%, 42,50% και 15% αντίστοιχα. Οι εταιρίες Socar (αζέρικη), BP (βρετανική) και Total (γαλλική), από τους βασικούς μετόχους της κοινοπραξίας που έχει τα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως του κοιτάσματος Shah Deniz, είχαν συμφωνήσει με τους αρχικούς τρεις μετόχους της εταιρίας TAP ότι έχουν το δικαίωμα να συμμετάσχουν αργότερα σε αυτή. Πράγματι τόσο αυτές όσο και η εταιρία Fluxys (βελγική) απέκτησαν αργότερα μερίδιο συμμετοχής στην κοινή εταιρία, έτσι ώστε σήμερα η μετοχική σύνθεση να έχει ως εξής: Statoil 20%, Socar 20%, BP 20%, Fluxys 16%, Total 10%, E.ON Ruhrgas 9% και Axpo 5%.

Ο TAP αποτελεί τη δυτική προέκταση του αγωγού TANAP (Trans – Anatolia –Gas Pipeline) και οι επενδύσεις σε αυτό το έργο ανέρχεται περίπου στο υπέρογκο ποσό των περίπου 40 δις δολαρίων, προς διευκόλυνση των οποίων το Αζερμπαϊτζάν παρέτεινε τη διάρκεια του Συμφωνητικού Εξόρυξης και Εκμετάλλευσης (Product Sharing Agreement) έως το 2048.

Το έργο έχει σχεδιασθεί ώστε η μεταφορική του ικανότητα να επεκταθεί από 10 στα 20 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως, ανάλογα με την παραγωγή και ζήτηση.

Σύμφωνα με την εταιρία TAP AG ο αγωγός TAP είναι ο μόνος αγωγός του Νοτίου Διαδρόμου της ΕΕ, ο οποίος δεν εξαρτάται από κρατική χρηματοδότηση, υποστηρίζεται όμως από την ΕΕ ως διευρωπαϊκό δίκτυο του κλάδου ενέργειας ("Trans European Net- Energy/TEN-E"). Στην Ελλάδα ο αγωγός ξεκινάει από την περιοχή των Κήπων Έβρου (όπου διασυνδέεται με το υπάρχον ελληνικό σύστημα αγωγών του ΔΕΣΦΑ , το οποίο προς ανατολάς συνδέεται με τα συστήματα της Τουρκίας), διασχίζει όλη την Βόρειο Ελλάδα, εισέρχεται στην Αλβανία στην περιοχή της Κορυτσάς , διασχίζει όλη την Αλβανία από την ανατολή προς τη δύση και στην περιοχή της πόλεως Fier εισέρχεται στην Αδριατική Θάλασσα, μέχρι την απέναντι ιταλική ακτή, όπου συνδέεται με το ιταλικό σύστημα φυσικού αερίου.

Στις 20.2.2012 η BP ανακοίνωσε εκ μέρους της κοινοπραξίας (Consortium) του κοιτάσματος Shah Deniz II ότι η κοινοπραξία αποκλείει τον αγωγό ITGI (στον οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα) από τη περαιτέρω φάση αξιολόγησης των αγωγών , οι οποίοι διεκδικούν την μεταφορά των 10 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου προς την ΕΕ. Στις 28.6.2013 η κοινοπραξία του Shah Deniz ανακοίνωσε ότι επέλεξε τον αγωγό TAP και όχι τον ανταγωνιστικό αγωγό Nabuco (στον οποίο δεν συμμετέχει η Ελλάδα) ως τον αγωγό που θα μεταφέρει το αζέριο φυσικό αέριο στην Ευρώπη. Υποτίθεται ότι η απόφαση της κοινοπραξίας ελήφθη με τεχνοοικονομικά κριτήρια. Προηγουμένως η Ελλάς, η Αλβανία και η Ιταλία είχαν υπογράψει τριμερή Διακρατική Συμφωνία στις 13.2.2013 στην Αθήνα, με την οποία διατρανώνουν την απόφαση τους να υποστηρίξουν με νομικά εργαλεία την υλοποίηση του σχεδίου TAP. Επίσης ξεκίνησε η διαδικασία προς λήψη εκ μέρους του TAP των εγκριτικών αποφάσεων των τριών κυβερνήσεων ως προς τη Μελέτη Περιβαλλοντικών και Κοινωνικών Επιπτώσεων (τον Απρίλιο 2013 στην Αλβανία, τον Ιούλιο 2013 στην Ελλάδα και τον Σεπτέμβριο 2013 στην Ιταλία), καθώς και η διαδικασία για την κύρωση εκ μέρους των κοινοβουλίων των τριών Χωρών των Διεθνών Συμβάσεων μεταξύ των Χωρών αυτών και της εταιρίας TAP ως προς τη φιλοξενία (διέλευση) του αγωγού στο έδαφος κάθε Χώρας (στις 17.4.2013 από την Αλβανία, στις 26.6.2013 από την Ελλάδα). Εξ άλλου η ΡΑΕ με την υπ' αριθμ. 111/2013 της 28.2.2013 Απόφαση της ενέκρινε υπό όρους και προϋποθέσεις την αίτηση της εταιρίας TAP για εξαίρεση από την υποχρέωση παροχής προσβάσεως σε τρίτους. Αντίστοιχη ρύθμιση (απόφαση εξαιρέσεως) υιοθέτησε και η Αρμόδια Αρχή της Ιταλίας, ήτοι το Υπουργείο Οικονομικής Αναπτύξεως (Ministero dello Sviluppo Economico/MSE) δια Διατάγματος (decreto) , καθώς και η Ρυθμιστική Αρχή της Αλβανίας (ERE). Η ΡΑΕ και το MSE διαβίβασαν τις Αποφάσεις τους, συνοδευόμενες από τη «κοινή γνώμη» ("Joint Opinion") της ΡΑΕ και της ιταλικής Ρυθμιστικής Αρχής AEEG (Autorita per l'

energia elettrica e il gas) και της αλβανικής Ρυθμιστικής Αρχής ERE στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην οποία επίσης κοινοποιήθηκε και η απόφαση της ERE περί εξαιρέσεως, μέσω της Γραμματείας της Ενεργειακής Κοινότητας, της οποίας η Αλβανία είναι Μέλος.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τις Αποφάσεις των Αρχών των δύο Κρατών Μελών με Απόφαση της από 16.5.2013, επιβάλλοντας όμως ορισμένες τροποποιήσεις ως προς τα τέσσερα κύρια ζητήματα των Αποφάσεων αυτών, ήτοι την πρόσβαση τρίτων στον αγωγό (η εξαίρεση, η οποία ισχύει για 25 έτη για τους αρχικούς τρεις μετόχους της TAP AG , ήτοι τις εταιρίες Statoil ASA, Axpo AG και E.On Ruhrgas AG, θα αφορά την αρχική δυναμικότητα του αγωγού, η οποία ανέρχεται στο 50% της τελικής, ενώ η υπολειπόμενη θα κατανεμηθεί σε τρίτους που θα εκδηλώσουν ενδιαφέρον), τις αρχές και τη διαδικασία εγκρίσεως των τιμολογίων της εταιρίας TAP για τον αγωγό, τον διαχωρισμό (τουλάχιστον λειτουργικό) μεταξύ της δραστηριότητας μεταφοράς αερίου και λοιπών δραστηριοτήτων (εισαγωγής ή διαθέσεως), καθώς και πρόνοιες αποφυγής καταχρήσεως δεσπόμενης θέσης ή δημιουργίας ή ενισχύσεως δεσπόμενης θέσεως κατόπιν συγκεντρώσεως (αποκτήσεως ελέγχου) εκ μέρους παικτών της αγοράς φυσικού αερίου. Οι δύο Αρχές συμμορφώθηκαν προς την Απόφαση αυτή, εκδίδοντας τις σχετικές Αποφάσεις (η ΡΑΕ την Απόφαση υπ' αριθμ. 269/2013 της 12.6.2013, «Συμμόρφωση της ΡΑΕ κατά την παρ. 9, άρθρο 36 της Οδηγίας 2009/73/EK με την Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξαίρεση του αγωγού TAP AG»).

Σε σχέση με τον αγωγό TAP εκδόθηκαν και άλλες Αποφάσεις της ΡΑΕ, εντός διαστήματος 4 μηνών, και ειδικότερα ως προς την έγκριση του Κανονισμού Τιμολογήσεως της εταιρίας TAP AG (531/2013 της 6.11.2013), την έγκριση του Προγράμματος Συμμορφώσεως της εταιρίας TAP AG (63/2014 της 11.2.2014), την έγκριση των κατευθυντήριων γραμμών για την διαχείριση και κατανομή δυναμικότητας αναφορικά με το προτεινόμενο έργο της εταιρίας TAP AG (112/2014 της 5.3.2014), καθώς και την έγκριση της Προσκλήσεως για την δέσμευση δυναμικότητας βάσει των κατευθυντήριων γραμμών για την διαχείριση και κατανομή δυναμικότητας στον αγωγό TAP (137/2014 της 12.3.2014).

Τέλος, η επιλογή του αγωγού TAP από την κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν αντί του ITGI για την μεταφορά του αζέρικου φυσικού αερίου στην Ιταλία μέσω Ελλάδος, αφ' ενός ανοίγει προοπτικές για να εξυπηρετηθούν Χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, όπως το Μαυροβούνιο, η Κροατία και η Βοσνία- Ερζεγοβίνη, αλλά και η Βουλγαρία.

Προς το σκοπό αυτό υπεγράφη στις 7.1.2014 από τις εταιρίες που διαχειρίζονται τον αγωγό TAP και τον ελληνοβουλγαρικό αγωγό IGB συμφωνία συνεργασίας για την διερεύνηση της δυνατότητας διασυνδέσεως των δύο αγωγών στο ύψος της Κομοτηνής, ώστε η Βουλγαρία να προμηθεύεται αζέριο αέριο. Αφ' ετέρου θέτει για την Ελλάδα και την Ιταλία το θέμα της μελλοντικής χρήσεως του αγωγού ITGI, ενδεχομένως για μεταφορά αερίου από άλλες Χώρες, όπως εξ' αρχής είχε σχεδιασθεί, ή της συγχωνεύσεως με τον TAP.

Ανταγωνιστικό σχήμα του TAP ήταν ο αγωγός Nabucco, ένας αγωγός με μήκος 1326χλμ, ο οποίος θα μετέφερε αέριο από τα δυτικά σύνορα της Τουρκίας, μέσω της Ουγγαρίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, στο σταθμό Μπάουμγκάρντεν στην Αυστρία. Κρίθηκε ότι ο TAP συμφέρει περισσότερο από οικονομικής άποψης και αφού δεν ήταν δυνατόν να εξευρεθούν αποθέματα κοιτασμάτων και για τους δύο αγωγούς, προωθήθηκε από την ΕΕ το σχήμα του TAP. Σε αυτό συνηγόρησε και η απόφαση της γερμανικής εταιρίας RWE να αποσυρθεί από την κατασκευή του αγωγού Nabucco, ενώ και η ουγγρική MOL, τουρκική BOTAS, η βουλγάρικη ΒΕΗ και η ρουμανική Transgaz είχαν εκφράσει τις ανησυχίες τους για τις υπερβάσεις του κόστους αλλά και για την υπερβάλλουσα παραγωγική δυναμικότητα. Δυστυχώς, ΕΕ δεν κατάφερε να εξασφαλίσει επαρκείς ποσότητες για τον Nabucco, όπως φιλοδοξούσε μέσω της προώθησης του αγωγού Trans Caspian Pipeline. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επικρίθηκε ότι δεν έκανε αρκετά για να διασφαλίσει την υλοποίηση του Nabucco. Εκ των υστέρων βέβαια έγινε σαφές ότι οι όγκοι έπρεπε να είχαν εξασφαλιστεί προτού ο Nabucco αναδειχθεί σε εμβληματικό έργο της ενωσιακής ενεργειακής πολιτικής και αν και κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες προς τούτο τελικά δεν τα κατάφερε.

Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με επίσημες δηλώσεις ο TAP προτιμήθηκε από τη κοινοπραξία του Shah Deniz II έναντι του Nabucco με κριτήρια το χρονοδιάγραμμα, την επεκτασιμότητα, τη λειτουργικότητα διαχείρισης, τη διαθέσιμη χρηματοδότηση, την ποιότητα του έργου και τη διαφάνεια, αλλά πιθανότητα ένας από τους λόγους επιλογής του να ήταν και ο ρωσικός South Stream, καθώς τα δύο σχέδια δεν ανταγωνίζονται στις ίδιες αγορές φυσικού αερίου.

iii. Οι αδυναμίες του TAP¹¹⁵

---

¹¹⁵ ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΛΟΒΕΡΔΟΥ-ΤΥΠΑΛΔΟΥ, «ΔΙΕΘΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΕΕ: ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ», Δίκτυα & Υποδομές, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ, ΕΚΔ.ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.467

Οι TANAP και TAP από κοινού συμβάλλουν θετικά στην επίτευξη των ενεργειακών στόχων των χωρών που διασχίζουν, ενώ για την ΕΕ αποτελούν ένα μεγάλο βήμα για την πραγμάτωση της ενεργειακής της στρατηγικής. Ωστόσο, αυτός ο συνδυασμός δεν ανταποκρίνεται άμεσα σε όλους τους στόχους της ΕΕ, στον ίδιο βαθμό με τον Nabucco. Καταρχήν, αναφορικά με τον μεσοπρόθεσμο πολιτικό στόχο της ΕΕ να εισάγεται περίπου το 10% της ευρωπαϊκής ζήτησης από την περιοχή της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής, οι αρχικοί όγκοι του TAP δεν καλύπτουν ούτε τη μισή ποσότητα που θα διερχόταν από το μεγάλο έργο Nabucco.

Αρχικά οι μέτοχοι του TANAP ήταν η αζέρικη Socar (80%) και η Botas (20%). Υπάρχουν αναφορές ότι η BP έχει υπογράψει μια συμφωνία πλαίσιο με τον TANAP για τη συμμετοχή της σε ποσοστό 12%. Αυτή η εταιρική δομή TANAP συνεπάγεται ότι το φυσικό αέριο θα ελέγχεται από το Αζερμπαϊτζάν και την Τουρκία και θα εξαρτάται από εξελίξεις εκτός ευρωπαϊκού ελέγχου. Επιπλέον, η εξάρτηση της Ευρώπης από αυτά τα κράτη θα αυξηθεί αναφορικά με την προμήθεια φυσικού αερίου από την Κασπία και τελικά από το Κουρδιστάν και Ιράν.

Η ανάδειξη του TAP αποτελεί επίσης ένα πρόσκομμα στους στόχους της ΕΕ αναφορικά με την ασφάλεια του εφοδιασμού της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, των οποίων οι αγορές είναι πιο ευάλωτες, καθώς εξαρτώνται από μια πηγή, τη Ρωσία. Σύμφωνα με τον Επίτροπο Ενέργειας Oettinger, η προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν να αντιμετωπιστεί η ασφάλεια εφοδιασμού της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας. Κατά την αρχική του φάση, το 80% του διερχόμενου φυσικού αερίου από τον TAP προορίζεται κυρίως για την Ιταλία, που ήδη λαμβάνει φυσικό αέριο από μια εξισορροπημένη ποικιλία πηγών και η αγορά της χαρακτηρίζεται από πλεονάζουσα προσφορά. Δεδομένης της αβεβαιότητας αναφορικά με το επίπεδο ζήτησης της Ιταλικής αγοράς ως το 2020- η οποία επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση- η κοινοπραξία του TAP επικεντρώθηκε στις παρακείμενες Δυτικές αγορές. Η πρόθεση είναι η προμήθεια αγορών μέσω του ιταλικού δικτύου αγωγών Νότου-Βορρά προς την ελβετική Transigas με συνδέσεις με το γερμανικό δίκτυο, το οποίο διευρύνει τις προοπτικές για τη μεταφορά φυσικού αερίου σε κράτη όπως η Αυστρία, η Γαλλία, το Βέλγιο ακόμα και η Μεγάλη Βρετανία.

Παρόλο που ο TAP είναι όντως «ένα ευρωπαϊκό έργο που μπορεί να μεταφέρει το φυσικό αέριο του Shah Deniz στις αγορές της Δύσης πέραν της Ιταλίας», είναι

ξεκάθαρο ότι τα ανωτέρω κράτη δεν είναι τα πλέον ευάλωτα ή εκτεθειμένα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, τα οποία αποτελούσαν τον κύριο στόχο της ενωσιακής ενεργειακής πολιτικής.

E. EAST MED

Ο αγωγός Eastmed Pipeline αποτελείται από ένα σύστημα υποθαλάσσιων και χερσαίων αγωγών και στοχεύει στην απευθείας διασύνδεση των κοιτασμάτων της Νοτιοανατολικής Μεσογείου με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Φυσικού Αερίου μέσω της Ελλάδας. Έχει σχεδιαστεί να μεταφέρει μέχρι και 15 δις.κυβικά μέτρα φυσικού αερίου (η αρχική δυναμικότητα του TAP είναι 10 δις κ.μ.) από τα κοιτάσματα στην περιοχή της Λεκάνης της Λεβαντίνης (Κύπρος και Ισραήλ) καθώς και τα εν δυνάμει κοιτάσματα στην Ελλάδα τόσο προς το Ελληνικό Εθνικό Σύστημα Φυσικού Αερίου όσο και προς το αντίστοιχο Ιταλικό μέσω του αγωγού Ποσειδών (υποσημείωση Ποσειδών). Έτσι με την παράλληλη κατασκευή διασυνδετήριων αγωγών θα είναι εφικτή η περαιτέρω διάχυση ποσοτήτων αερίου προς την Ιταλία και τα Βαλκάνια. Ο Eastmed θα εκτείνεται σε μήκος περίπου 1700 χιλιομέτρων, από τα κοιτάσματα φυσικού αερίου μέχρι το σημείο διασύνδεσης με τον αγωγό ΠΟΣΕΙΔΩΝ. Το έργο αποτελείται από τα εξής επιμέρους τμήματα:

-150χλμ, περίπου υποθαλάσσιου αγωγού από τη Λεκάνη της Λεβαντίνης μέχρι την Κύπρο

-650χλμ.περίπου υποθαλάσσιου αγωγού από την Κύπρο έως την κρήτη

-400χλμ. περίπου υποθαλάσσιου αγωγού από την Κρήτη μέχρι την Πελοπόννησο

-500χλμ.περίπου χερσαίου αγωγού από την ηπειρωτική Ελλάδα μέχρι το σημείο διασύνδεσης με τον αγωγό ΠΟΣΕΙΔΩΝ στην Θεσπρωτία.

Έχει συμπεριληφθεί στην πρώτη λίστα των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (ΕΚΕ) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Οκτώβριο του 2013, γεγονός το οποίο ενίσχυσε τις προσδοκίες της Ελλάδας να καταστεί σημαντικός ενεργειακός παράγοντας στην Ανατολική Μεσόγειο. Στα πλαίσια της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη» (χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΕ για υποδομές) το 2015 ο αγωγός φυσικού αερίου Eastmed έλαβε χρηματοδότηση ύψους 2 εκατομμυρίων ευρώ.

Ο Eastmed αυξάνει την ασφάλεια και διαφοροποίηση των πηγών προμήθειας φυσικού αερίου της Ευρώπης, καθώς και τον ανταγωνισμό σύμφωνα με τους στόχους που η ΕΕ έχει θέσει για την εσωτερική ενεργειακή αγορά. Αξιοποιεί την

εγγύτητα των κοιτασμάτων της Λεκάνης της Λεβαντίνης με την ηπειρωτική Ευρώπη, επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα την διαφοροποίηση πηγών τροφοδοσίας, οδεύσεων και εταίρων, αφού δύναται να προμηθεύσει την ευρωπαϊκή αγορά αερίου με 8-15 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως από νέες πηγές. Ενδυναμώνει την ασφάλεια προμήθειας με μία νέα διασύνδεση απευθείας με τα κοιτάσματα παραγωγής, συνδέοντας τα κοιτάσματα της Λεβαντίνης με τις ευρωπαϊκές αγορές. Διασυνδέει την Κύπρο με το ευρωπαϊκό σύστημα φυσικού αερίου και υποστηρίζει την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και της Κύπρου, καθώς επωφελούνται από τα έσοδα των δραστηριοτήτων παραγωγής. Όσον αφορά στη Ελλάδα παρέχει φυσικό αέριο σε περιοχές που δεν έχουν ακόμη πρόσβαση στο Εθνικό Δίκτυο όπως η Κρήτη, η Πελοπόννησος και η Δυτική Ελλάδα.

Τον Σεπτέμβριο του 2018, Στο πλαίσιο της 83^{ης} ΔΕΘ, υπήρξε συνάντηση των Υπουργών Ενέργειας της Ελλάδας, του Ισραήλ, της Βουλγαρίας, της Σερβίας αλλά και ο Υφυπουργός Ενέργειας των ΗΠΑ. Μεταξύ των θεμάτων που συζητήθηκαν ήταν και η προοπτική του αγωγού Eastmed και η πιθανότητα όδευσης του προς την Κεντρική Ευρώπη μέσω των Βαλκανίων. Οι ΗΠΑ και Ισραήλ φαίνεται να προβληματίζονται από τη ανισόρροπη στάση της Ιταλίας, κάτι το οποίο δημιούργησε κλίμα ανησυχίας, ακόμα και αν τελικά δόθηκαν εγγυήσεις από την ιταλική πλευρά ότι το έργο δεν θα εμποδιστεί. Στο πλαίσιο αυτό έγινε η πρώτη επαφή για τη πιθανή νέα χερσαία όδευση του αγωγού, ώστε μέσω Βαλκανίων να κατευθύνεται προς την Αυστρία, καλύπτοντας στο ενδιάμεσο ενεργειακές ανάγκες, όπως η Σερβία.

8. «ΥΓΙΗΣ» ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ – ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

i. Άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ – ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ

Σημαντικές είναι και οι διατάξεις της ΣΛΕΕ για την εγκαθίδρυση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στην ενωσιακή αγορά, οι οποίες έχουν ως κύριο σκοπό να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων, ώστε να μην κινδυνεύει να νοθευθεί ο ανταγωνισμός στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά από περιορισμούς ιδιωτικής προέλευσης. Ειδικότερα, στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι κανόνες που ρυθμίζουν τις περιοριστικές πρακτικές που οφείλονται στις συμπράξεις επιχειρήσεων (Άρθρο 101 ΣΛΕΕ), καθώς και η αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά επιχείρησης που οφείλεται

σε κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης (Άρθρο 102 ΣΛΕΕ). Επίσης, την ενασχόληση με τη ρύθμιση του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά θα συμπληρώσει η εξέταση του προληπτικού ελέγχου των συγκεντρώσεων των επιχειρήσεων.

Η έννοια της «επιχείρησης» δεν προσδιορίζεται από τη Συνθήκη. Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια της επιχείρησης καλύπτει, στο πλαίσιο του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού, κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τον διέπει και τον τρόπο χρηματοδότησής του (βλ. Υπόθεση C 205/03 P. FENIN, Συλλογή 2006, σελ. I-6925, Υπόθεση C 41/90 Hofner and Elser, Συλλογή 1991, σελ. I-1979).

Η διάταξη του Άρθρου 101 ΣΛΕΕ περιέχει δύο ουσιαστικά μέρη. Η παράγραφος 1 του Άρθρου 101 ΣΛΕΕ περιλαμβάνει την απαγόρευση των αντι-ανταγωνιστικών συμπράξεων μεταξύ των επιχειρήσεων, ενώ η παράγραφος 3 του Άρθρου 101 ΣΛΕΕ προβλέπει τις εξαιρέσεις. Ειδικότερα, το Άρθρο 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ ορίζει ότι είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών-μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς. Από την άλλη πλευρά, το Άρθρο 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να κηρύξει ανεφάρμοστη την απαγόρευση του Άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, εφόσον η σύμπραξη αποδειχθεί ότι περιέχει πλεονεκτήματα για τον ανταγωνισμό.

Σύμφωνα με το Άρθρο 102 ΣΛΕΕ, είναι ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύνανται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών-μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μια ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματος αυτής. Στην προκειμένη λοιπόν περίπτωση, αυτό που απαγορεύεται είναι η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης, και όχι η δεσπόζουσα θέση αυτή καθαυτή, διότι η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης δεν έχει αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό, όπως συμβαίνει με τις συμπράξεις. Στην ουσία, δεν επιτρέπεται στη δεσπόζουσα επιχείρηση η άσκηση της πλήρους οικονομικής της ελευθερίας, λόγω της οικονομικής ισχύος που κατέχει. Με άλλα λόγια, δεν επιτρέπεται στην εν λόγω επιχείρηση να συμβάλλεται ελεύθερα με όποιον θέλει και με όποιους όρους θέλει. Δύο είναι οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή του Άρθρου 102 ΣΛΕΕ: • η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης, • ο επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ των κρατών-μελών.

Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει δεσπόζουσα θέση, όταν έχει την οικονομική ισχύ που της δίνει τη δυνατότητα να απομακρύνει, όποτε επιθυμεί, τις άλλες ανταγωνιστικές επιχειρήσεις από την αγορά και να καθορίζει, κατά τρόπο αποφασιστικό, τη συμπεριφορά τους. Κατά συνέπεια, μια επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση, όταν έχει τέτοια οικονομική ισχύ που της δίνει τη δυνατότητα να εμποδίζει τη διατήρηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά που δραστηριοποιείται, καθώς και να διαμορφώνει τη συμπεριφορά της ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά των ανταγωνιστών της, των προμηθευτών της ή των καταναλωτών της (Υπόθεση C 85/76 Hoffmann-La Roche, Συλλογή 1979, σελ. 461).

Συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού μπορούν να δημιουργηθούν μόνο σε χώρες όπου η εμπορία ενέργειας έχει πάψει να αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο ενός κρατικού μονοπωλίου και υπάρχει ουσιαστική απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας. Το τελευταίο προϋποθέτει νομικές και ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Έτσι πρέπει να υπάρχει το νομικό πλαίσιο που θα εγγυάται την ελεύθερη και με ίσους όρους πρόσβαση των εμπορικών εταιριών αερίου στους αγωγούς, στις εγκαταστάσεις ΥΦΑ και εγκαταστάσεις αποθήκευσης (Third Party Access-TPA). Για αυτόν τον σκοπό, ο διαχειριστής του συστήματος μεταφοράς και αποθήκευσης πρέπει να είναι ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο πλήρως διαχωρισμένο από εμπορικές εταιρίες αερίου (unbundling). Κάθε δραστηριότητα εμπορίας αερίου, δεν μπορεί να είναι συμβατή με το ρόλο του διαχειριστή.

Συγχρόνως, πρέπει να υπάρχουν ανεξάρτητες αρχές, όπως η ΡΑΕ και η Επιτροπή Ανταγωνισμού στην Ελλάδα, οι οποίες ασκούν εποπτικό και ελεγκτικό έργο και παρεμβαίνουν ώστε να διορθώσουν τις τυχόν στρεβλώσεις αποκαθιστώντας την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Με την εκπλήρωση των παραπάνω συνθηκών εξασφαλίζεται ότι οι συμμετέχοντες σε μια αγορά ανταγωνίζονται μεταξύ τους με ίσους όρους ενώ δεν δημιουργούνται συνεργασίες ή συμμαχίες (π.χ. trust ή cartel) που οδηγούν σε μονοπωλιακές ή ολιγοπωλιακές καταστάσεις.

Τα τελευταία χρόνια υπήρξαν πολιτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη δημιουργία ευρωπαϊκών αγορών ενέργειας υψηλής ρευστότητας, στους κόλπους των οποίων θα υφίστανται συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού. Ενδεικτικά αναφέρονται η Οδηγία 2009/73/ΕΕ, η οποία είναι γνωστή και ως Τρίτο Ενεργειακό Πακέτο, και ο κανονισμός 715/2009/ΕΕ, νομοθετήματα που υιοθετήθηκαν από τα κράτη μέλη της Ένωσης. Κύριος στόχος του Τρίτου Ενεργειακού Πακέτου είναι η ολοκλήρωση των εθνικών αγορών αερίου σε μια ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά αερίου με τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

ii. Αντιμονοπωλιακή συμπεριφορά της Gazprom – Αντίδραση της ΕΕ

Το κύριο στοιχείο μιας ανταγωνιστικής αγοράς είναι η πολλαπλότητα των παροχών υπηρεσιών και η διαφανής και ισότιμη πρόσβαση στα ενεργειακά δίκτυα. Μια τέτοια θέση βασίζεται στην απλή λογική της αγοράς όπου η αναλογία προσφοράς-ζήτησης θα καθορίσει τελικά και την αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας. Η δεσπόζουσα θέση της Ρωσίας στην προμήθεια φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, συνεπάγεται όχι μόνο κινδύνους για την ασφάλεια του εφοδιασμού τους, αλλά επιτρέπει επίσης και στο μονοπωλιακό αυτό προμηθευτή (δηλαδή στη Gazprom) να ρυθμίζει την τιμή για το εισαγόμενο φυσικό αέριο. Έτσι, αμυνόμενη η ΕΕ, έχει θεσμοθετήσει το διαχωρισμό των δραστηριοτήτων παραγωγής και προμήθειας από τις δραστηριότητες διαχείρισης των δικτύων μεταφοράς και την ενσωμάτωση των εθνικών εγχώριων αγορών σε μια ολοκληρωμένη ενιαία εσωτερική αγορά. Η Οδηγία 2009/73/EK σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου, που αποτέλεσε τον κορμό της Τρίτης Ενεργειακής Δέσμης, φιλοδοξεί να εξορθολογήσει τους υπάρχοντες κανόνες της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου της ΕΕ. Μια από τις βασικότερες διατάξεις της Οδηγίας αυτής είναι ο διαχωρισμός των δραστηριοτήτων της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής φυσικού αερίου, με κύριο στόχο τον ιδιοκτησιακό διαχωρισμό.

Ο βασικός στόχος της τρίτης ενεργειακής δέσμης μέτρων είναι να διευκολυνθεί ο ανταγωνισμός στις αγορές ενέργειας, με τη διάσπαση του μονοπωλίου των κατεστημένων προμηθευτών και τη διευκόλυνση της ίσης και διαφανούς πρόσβασης τρίτων στις κύριες οδικές ενεργειακές αρτηρίες. Συνοπτικά, η Τρίτη Δέσμη μέτρων στοχεύει στο να μειώσει τη δυνατότητα των κυρίαρχων προμηθευτών, να εμποδίζουν τους νεοεισερχόμενους από την πρόσβαση στο δίκτυο και να εξασφαλίσει κοινό κώδικα δικτύου εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ ελπίζει ότι κατά αυτόν τον τρόπο οι μη ευρωπαϊκές εταιρίες όπως η Gazprom, θα δυσκολεύονται στο να διαπραγματεύονται την είσοδο τους σε δεσπόζουσες θέσεις απλώς μέσω ενός μικρού αριθμού διμερών συμφωνιών.

Τον Απρίλιο του 2015 η Επιτροπή απέστειλε κοινοποίηση αιτιάσεων στην οποία διατύπωνε την προκαταρκτική άποψη ότι η Gazprom παραβίαζε την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία της ΕΕ (βλ. τρίτη δεσμη μετρων), καθώς οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης εξέφραζαν εδώ και καιρό τη δυσαρέσκεια τους για τον ενεργειακό κολοσσό, ότι εκμεταλλευόταν τη δεσπόζουσα θέση του στην περιοχή (Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία,

Πολωνία, Ουγγαρία, Σλοβακία) χρεώνοντας υψηλές τιμές και περιορίζοντας τον ανταγωνισμό. Από τη δική της μεριά η ρωσική κυβέρνηση, απέναντι στις οποιοσδήποτε αιτιάσεις της Επιτροπής ότι η Gazprom παραβιάζει το ενεργειακό κεκτημένο στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας αρνιόταν κάθε κατηγορία, αφού τόνιζε ότι το ενεργειακό ευρωπαϊκό δίκαιο είναι μιν εθνικό δίκαιο για τα κράτη μέλη αλλά οι όποιες διακρατικές συμφωνίες μαζί τους συνιστούν διεθνές δίκαιο που ιεραρχικά είναι ανώτερο του εθνικού.

Μετά μία διετία διαπραγματεύσεων σε νεφελώδες κλίμα, η Gazprom έκανε ένα θετικό βήμα για την επίλυση της μακροχρόνιας διαμάχης με την Αρχή Ανταγωνισμού της ΕΕ και έτσι αποσυμφερείται η ένταση στις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τον Μάρτιο του 2017 η Επιτροπή ανακοίνωσε ότι κατέληξε σε προκαταρκτική συμφωνία, η οποία δεσμεύει τον ενεργειακό κολοσσό σε βάθος οχταετίας και μάλιστα σε περίπτωση που παραβιαστεί κάποιος από τους όρους αυτής, η Gazprom κινδυνεύει με πρόστιμα ισάξια έως και 10% των παγκόσμιων εσόδων της. Τα αμοιβαία συμφέροντα Gazprom και Επιτροπής βοήθησαν στην επίτευξη συμφωνίας.

Η Gazprom καλύπτει το ένα τρίτο των αναγκών της Ευρώπης σε φυσικό αέριο. Η Γηραιά Ήπειρος είναι βασική πηγή εσόδων για τη ρωσική ενεργειακή εταιρία. Βέβαια πάγια θέση της ΕΠΕ για την ενεργειακή της ασφάλεια είναι η απεξάρτηση της από τη Ρωσία. Από την άλλη μεριά, η Gazprom αν και έχει το μονοπώλιο στις εξαγωγές φυσικού αερίου της Ρωσίας, ανταγωνιστές στο εσωτερικό της χώρας έχουν αυξήσει την παραγωγή τους. Μπορεί μιν να ελέγχει το εσωτερικό δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου, αλλά εκ του νόμου υποχρεούται να το διαθέτει σε ανταγωνιστές. Παράλληλα, οι διεθνείς τιμές δέχονται πιέσεις από τη μεγάλη αύξηση της προσφοράς σε ΥΦΑ που μεταφέρεται με τάνκερ, μειώνοντας δραματικά την ανάγκη δημιουργίας δικτύων μεταφοράς ενέργειας. Σε όλα αυτά προστίθεται ακόμη ένα πρόβλημα για τη Gazprom, που είναι η προοπτική αύξησης της παραγωγής σχιστολιθικού αερίου από τις ΗΠΑ. Επιπλέον κατά την ΕΕ, φαίνεται η ρωσική οικονομία να αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα, τα οποία της στερούν τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσει αναπτυξιακά προγράμματα, συνυφασμένα με τη ενέργεια. Το θετικό πάντως για τον ενεργειακό κολοσσό είναι ότι τα αποθέματα ενέργειας από ευρωπαϊκές χώρες όπως η Βρετανία, η Δανία και η Ολλανδία, φθίνουν και έτσι εντείνεται η άμεση εξάρτηση από το φυσικό αέριο¹¹⁶.

---

¹¹⁶ www.kathimerini.gr/article/1832017/h-simfonia-EE-gazprom-apoklimakonei-thn-entash-stis-sxeseis-EE-rosias

Παρακάτω παρατίθεται και το σχετικό Δελτίο Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Αντιμονοπωλιακή νομοθεσία: Η Επιτροπή σας καλεί να υποβάλετε τις παρατηρήσεις σας σχετικά με τις δεσμεύσεις της Gazprom όσον αφορά τις αγορές αερίου της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης

Βρυξέλλες, 13 Μαρτίου 2017

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν παρατηρήσεις σχετικά με τις δεσμεύσεις που υποβλήθηκαν από την Gazprom ώστε να αντιμετωπίσει τις ανησυχίες της Επιτροπής σχετικά με τον ανταγωνισμό όσον αφορά τις αγορές φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Οι δεσμεύσεις θα καταστήσουν δυνατές τις διασυνοριακές ροές φυσικού αερίου σε ανταγωνιστικές τιμές.

Η Επίτροπος Margrethe Vestager, αρμόδια για την πολιτική ανταγωνισμού, δήλωσε: «Πιστεύουμε ότι οι δεσμεύσεις της Gazprom θα καταστήσουν δυνατή την ελεύθερη ροή φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη σε ανταγωνιστικές τιμές. Οι δεσμεύσεις απαντούν στις ανησυχίες μας όσον αφορά τον ανταγωνισμό και προσφέρουν μια μακρόπνοη λύση, σύμφωνη με τους κανόνες της ΕΕ. Πράγματι, συντελούν στην καλύτερη ολοκλήρωση των αγορών φυσικού αερίου στην περιοχή.

Είναι κάτι που έχει σημασία για εκατομμύρια ανθρώπους στην Ευρώπη που βασίζονται στο φυσικό αέριο για τη θέρμανση των κατοικιών τους και τον εφοδιασμό με καύσιμα των επιχειρήσεών τους.

Θέλουμε τώρα να ακούσουμε τις απόψεις που θα διατυπώσουν οι πελάτες και τα άλλα εμπλεκόμενα μέρη και θα τις εξετάσουμε προσεκτικά πριν από τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης».

Η Gazprom αποτελεί τον δεσπόζοντα προμηθευτή φυσικού αερίου αρκετών χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Τον Απρίλιο του 2015 η Επιτροπή απέστειλε κοινοποίηση αιτιάσεων, στην οποία διατύπωνε την προκαταρκτική άποψη ότι η Gazprom παραβίαζε την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία της ΕΕ με τη συνολική στρατηγική της διαχωρισμού των αγορών φυσικού αερίου της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, οι δεσμεύσεις που προτάθηκαν από την Gazprom καλύπτουν τις ανησυχίες της Επιτροπής όσον αφορά τον ανταγωνισμό. Συντελούν στην καλύτερη ολοκλήρωση των αγορών φυσικού αερίου της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, διευκολύνοντας τη διασυνοριακή ροή φυσικού αερίου σε ανταγωνιστικές τιμές.

Ειδικότερα, η Επιτροπή εκτιμά ότι οι δεσμεύσεις της Gazprom εκπληρώνουν τους στόχους σε σχέση με όλες τις ανησυχίες της Επιτροπής όσον αφορά τον ανταγωνισμό, διασφαλίζοντας ότι:

- οι περιορισμοί στη διασυνοριακή μεταπώληση αερίου εξαλείφονται άπαξ και διά παντός και διευκολύνεται η σχετική διασυνοριακή ροή φυσικού αερίου στις αγορές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης,
- οι τιμές του φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, αντικατοπτρίζουν ανταγωνιστικά κριτήρια αναφοράς για τις τιμές, και
- η Gazprom δεν μπορεί να εκμεταλλευθεί τυχόν πλεονεκτήματα σχετικά με τις υποδομές φυσικού αερίου που απέκτησε από πελάτες με τη μόχλευση της θέσης της στην αγορά προμήθειας φυσικού αερίου.

Η Επιτροπή καλεί τώρα όλα τα εμπλεκόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τις δεσμεύσεις εντός επτά εβδομάδων από τη δημοσίευσή τους στην Επίσημη Εφημερίδα. Αφού λάβει υπόψη όλες τις παρατηρήσεις που θα της υποβληθούν, η Επιτροπή θα διαμορφώσει την τελική της άποψη ως προς το κατά πόσον οι δεσμεύσεις συνιστούν ικανοποιητική απάντηση στις ανησυχίες της Επιτροπής όσον αφορά τον ανταγωνισμό.

Στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή δύναται να εκδώσει απόφαση που καθιστά **νομικά υποχρεωτικές τις δεσμεύσεις για την Gazprom** (δυνάμει του άρθρου 9 του κανονισμού 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ). Εάν μια εταιρεία παραβιάσει τις εν λόγω δεσμεύσεις, η Επιτροπή δύναται να επιβάλει πρόστιμο ύψους έως 10% του παγκόσμιου κύκλου εργασιών της εταιρείας, χωρίς να είναι υποχρεωμένη να αποδείξει παραβίαση των αντιμονοπωλιακών κανόνων της ΕΕ.

Γενικότερα, ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός στις αγορές φυσικού αερίου της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης εξαρτάται όχι μόνο από την επιβολή των ενωσιακών κανόνων περί ανταγωνισμού αλλά και από τις επενδύσεις στη διαφοροποίηση της προμήθειας φυσικού αερίου, από την ορθά στοχοθετημένη

ευρωπαϊκή και εθνική ενεργειακή νομοθεσία και από την ενδεδειγμένη εφαρμογή τους. Γι' αυτόν τον λόγο ακριβώς, αποτελεί βασική προτεραιότητα για την Επιτροπή η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Ένωσης.

Λεπτομέρειες σχετικά με τις δεσμεύσεις της Gazprom

Στην κοινοποίηση αιτιάσεων της Επιτροπής είχαν εντοπιστεί τρεις βασικές ανησυχίες όσον αφορά τον ανταγωνισμό. Οι δεσμεύσεις της Gazprom ανταποκρίνονται σε αυτές τις ανησυχίες. Η Gazprom έχει δεσμευθεί να τηρήσει τις δεσμεύσεις για περίοδο οκτώ ετών.

1) Παροχή δυνατότητας ελεύθερης ροής φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη

Η Επιτροπή ανησυχεί για το ότι η Gazprom επιβάλλει **εδαφικούς περιορισμούς** στις συμφωνίες προμήθειας με χονδρεμπόρους και με ορισμένους βιομηχανικούς πελάτες σε οκτώ κράτη μέλη (Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ουγγαρία και Σλοβακία). Οι εν λόγω περιορισμοί εμποδίζουν το ελεύθερο εμπόριο φυσικού αερίου εντός της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Η Gazprom έχει δεσμευτεί να καταργήσει **όλους τους συμβατικούς φραγμούς στην ελεύθερη ροή φυσικού αερίου** στις αγορές αερίου της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επιπλέον, έχει δεσμευτεί να λάβει **δραστικά μέτρα ώστε να διευκολύνεται η ολοκλήρωσή τους:**

- *Εξάλειψη του κατακερματισμού της αγοράς* - η Gazprom θα άρει όλους τους άμεσους και έμμεσους συμβατικούς περιορισμούς που εμποδίζουν τους πελάτες της να μεταπωλούν το φυσικό αέριο που αγόρασαν εκτός χώρας ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική οικονομικά για τους πελάτες την εν λόγω μεταπώληση. Τούτο σημαίνει ότι, πέρα από την άρση των περιορισμών για την μεταπώληση φυσικού αερίου (π.χ. απαγορεύσεις εξαγωγής, ρήτρες προορισμού), η Gazprom θα καταργήσει όλες τις ρήτρες που μειώνουν τα επιχειρηματικά κίνητρα των πελατών της να μεταπωλούν φυσικό αέριο (π.χ. ρήτρα ότι η Gazprom θα δικαιούται μερίδιο του κέρδους από την μεταπώληση). Επίσης, η Gazprom δεν θα επαναφέρει τις ρήτρες αυτές στο μέλλον.

- *Διευκόλυνση των διασυνδέσεων της αγοράς με τη Βουλγαρία* - Οι διατάξεις των συμβάσεων της Gazprom που αφορούν την παρακολούθηση και τη μέτρηση φυσικού αερίου στη Βουλγαρία έχουν απομονώσει τη βουλγαρική αγορά φυσικού αερίου από τις γειτονικές αγορές φυσικού αερίου της ΕΕ. Η Gazprom έχει δεσμευτεί να τροποποιήσει τις σχετικές συμβάσεις. Τούτο θα επιτρέψει στον βουλγαρικό

φορέα εκμετάλλευσης της υποδομής μεταφοράς φυσικού αερίου να αποκτήσει τον έλεγχο των διασυνοριακών ροών αερίου και θα διευκολύνει τις συμφωνίες διασύνδεσης μεταξύ της Βουλγαρίας και των γειτονικών χωρών της ΕΕ, ιδίως της Ελλάδας.

- *Δημιουργία ευκαιριών για περισσότερες ροές φυσικού αερίου προς τις Χώρες της Βαλτικής και τη Βουλγαρία* - Εάν οι πελάτες επιθυμούν να μεταπωλήσουν φυσικό αέριο εκτός χώρας, χρειάζονται πρόσβαση στην υποδομή φυσικού αερίου ώστε να μεταφέρουν το αέριο. Η Βουλγαρία και οι Χώρες της Βαλτικής στερούνται επί του παρόντος πρόσβασης στις εν λόγω διασυνδέσεις με τις γειτονικές τους χώρες στην ΕΕ. Η Gazprom έχει δεσμευτεί να παράσχει στους οικείους πελάτες στην Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Σλοβακία τη δυνατότητα να ζητούν την παράδοση του συνόλου ή μέρους του φυσικού αερίου που προμηθεύονται βάσει σύμβασης στα σημεία εισόδου στα κράτη της Βαλτικής και - IP/17/555 τη Βουλγαρία. Τούτο θα επιτρέψει στους πελάτες να αναζητούν νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες στα κράτη της Βαλτικής και τη Βουλγαρία, ακόμη και πριν καταστεί διαθέσιμη η υποδομή φυσικού αερίου που θα εξασφαλίζει τη σύνδεση. Η Gazprom θα δικαιούται να χρεώνει ένα σταθερό και διαφανές τέλος εξυπηρέτησης, σύμφωνα με τα όσα κατά κανόνα θα χρέωνε για παρόμοιες υπηρεσίες στην αγορά.

2) Εξασφάλιση ανταγωνιστικών τιμών φυσικού αερίου στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη

Η Επιτροπή έχει εκφράσει ανησυχία για το ότι οι εδαφικοί περιορισμοί έχουν επιτρέψει στην Gazprom τον κατακερματισμό της αγοράς και, ως εκ τούτου, της έχουν δώσει ενδεχομένως τη δυνατότητα να επιβάλλει **υπερβολικές τιμές** σε πέντε κράτη μέλη (Βουλγαρία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία και Πολωνία).

Η Gazprom έχει δεσμευτεί να εφαρμόσει σειρά σημαντικών αλλαγών στις συμβατικές της ρήτρες αναθεώρησης των τιμών προκειμένου να εξασφαλίζονται **ανταγωνιστικές τιμές φυσικού αερίου** σε αυτές τις αγορές φυσικού αερίου:

-Τιμές φυσικού αερίου που συνδέονται με ανταγωνιστικά κριτήρια αναφοράς: Η Gazprom θα ορίσει ανταγωνιστικά κριτήρια αναφοράς, περιλαμβανομένων των τιμών κόμβου (hub) Δυτικής Ευρώπης, στις ρήτρες αναθεώρησης των τιμών που περιλαμβάνονται στις συμβάσεις της με πελάτες από τα πέντε κράτη μέλη. Οι ρήτρες αναθεώρησης των τιμών επιτρέπουν στους πελάτες να ζητούν αλλαγές στην τιμή του φυσικού αερίου που καταβάλλουν. Οι δεσμεύσεις θα παρέχουν στους πελάτες ρητό συμβατικό δικαίωμα να ξεκινούν τη διαδικασία αναθεώρησης των τιμών όταν οι

τιμές που καταβάλλουν αποκλίνουν από την ανταγωνιστική τιμή αναφοράς. Τούτο θα εξασφαλίσει ανταγωνιστικές τιμές φυσικού αερίου στις περιοχές αυτές στο μέλλον.

- Πιο συχνή και αποτελεσματική αναθεώρηση των τιμών: Η Gazprom θα αυξήσει τη συχνότητα και την ταχύτητα αναθεώρησης των τιμών. Για τις συμβάσεις, π.χ. στα κράτη της Βαλτικής, που δεν περιλαμβάνουν σήμερα ρήτρες αναθεώρησης των τιμών, η Gazprom θα εισαγάγει ρήτρες που θα λαμβάνουν υπόψη τα ανωτέρω στοιχεία.

3) Εξάλειψη των απαιτήσεων που γεννήθηκαν μέσω της δεσπόζουσας θέσης της στην αγορά

Τέλος, η Επιτροπή έχει εκφράσει ανησυχία για το ότι η Gazprom μόχλευσε τη δεσπόζουσα θέση της στην αγορά προμήθειας φυσικού αερίου **για να αποκτήσει πλεονεκτήματα που σχετίζονται με τον έλεγχο των υποδομών φυσικού αερίου ή την πρόσβαση σε αυτές**. Στην κοινοποίηση αιτιάσεων είχαν διατυπωθεί ανησυχίες σε σχέση με το έργο South Stream στη Βουλγαρία και τον αγωγό Γιαμάλ στην Πολωνία.

-Μη προβολή απαιτήσεων της Gazprom - Όσον αφορά το έργο South Stream, η Gazprom έχει δεσμευτεί να μην ζητήσει αποζημίωση από τους εταίρους της στη Βουλγαρία μετά από τη διακοπή του έργου South Stream. Τούτο δεν θίγει το ζήτημα κατά πόσον οι εν λόγω απαιτήσεις ήταν εξαρχής έγκυρες.

Όσον αφορά τον αγωγό Γιαμάλ, η έρευνα της Επιτροπής έδειξε ότι η κατάσταση δεν μπορεί να αλλάξει με την παρούσα αντιμονοπωλιακή διαδικασία, λόγω των επιπτώσεων διακυβερνητικής συμφωνίας μεταξύ Πολωνίας και Ρωσίας.

Για την καλύτερη αντιμετώπιση μελλοντικών διακυβερνητικών συμφωνιών, η Επιτροπή υπέβαλε τον Φεβρουάριο του 2016 νομοθετική πρόταση ώστε οι διακυβερνητικές συμφωνίες να υπόκεινται σε πρότερο έλεγχο από την Επιτροπή. Η πρόταση εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 2 Μαρτίου 2017 και εκκρεμεί πλέον στο Συμβούλιο (βλ. επίσης το δελτίο Τύπου της Επιτροπής που χαιρετίζει την πολιτική συμφωνία που επιτεύχθηκε τον Δεκέμβριο του 2016).

Αν και ο πόλεμος των κυρώσεων των ΗΠΑ κατά Ρωσίας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, τον Αύγουστο του 2018 η Βουλή των ΗΠΑ αποφάσισε ομόφωνα μέτρα κυρώσεων, τα οποία προκάλεσαν έντονη ανησυχία στην ΕΕ. Αυτά τα μέτρα κυρώσεων στοχεύουν σε εγκαταστάσεις μεταφοράς και εκμετάλλευσης φυσικού αερίου, καθώς και σε ευρωπαϊκές ενεργειακές και βιομηχανικές επιχειρήσεις που συμμετέχουν ή συμβάλλουν στην κατασκευή τους. Προεξέχουσα θέση κατέχουν τα μέτρα που σχετίζονται με την κατασκευή του North Stream 2, καθώς και με ακόμα οκτώ συνολικά ενεργειακά ευρωπαϊκά σχέδια, που είτε σχετίζονται άμεσα με τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ευρώπης, είτε είναι σχέδια στα οποία συμμετέχουν μεγάλες ευρωπαϊκές ενεργειακές επιχειρήσεις.

Πρόκειται για ενεργειακά βιομηχανικά σχέδια που ξεκινούν από τη Βαλτική, διατρέχουν τη Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία και καταλήγουν στο νησί της Σαχαλίνης στον Ειρηνικό Ωκεανό, με συμμετοχή εταιριών Shell, BP, ENI, Endie, Gazprom. Αυτές οι ενέργειες βέβαια βάζουν σε κίνδυνο τον ενεργειακό εφοδιασμό της ΕΕ. Βέβαια οι ΗΠΑ θέλουν να ικανοποιήσουν τα δικά τους συμφέροντα στην ενωσιακή ενεργειακή αγορά. Η ιδανική πύλη εισαγωγής και διανομής του αμερικάνικου LNG για την ΕΕ είναι η Πολωνία και οι χώρες της Βαλτικής, που θα φθάσει με γκαζάδικα σε κατάλληλες εγκαταστάσεις των χωρών αυτών για την περαιτέρω διανομή τους. Η ποσότητα φυσικού αερίου με την οποία τροφοδοτεί η Gazprom την Ευρώπη ανέρχεται σε 170-180 δις κυβικά μέτρα και το κόστος παραγωγής του είναι χαμηλότερο από εκείνο από τις ΗΠΑ, που μεταφέρεται ως ΥΦΑ, και κατά συνέπεια με κριτήρια αγοράς δεν υπάρχει ευρωπαϊκό μέλλον για το ΥΦΑ των ΗΠΑ. Επομένως ο μόνος τρόπος είναι με πολιτικά μέσα να εμποδιστεί η εισαγωγή του ρωσικού φυσικού αερίου, ώστε η έλλειψη του να αναπληρωθεί από το αμερικάνικο LNG.

Από τη δική της μεριά η Gazprom απαντά δυναμικά με τη σιγουριά του κυρίαρχου ενεργειακού παίχτη: Τον Φεβρουάριο του 2018, ο διευθύνων σύμβουλος της Gazprom δήλωσε ότι το 2017 η εταιρία αύξησε την παραγωγή φυσικού αερίου σε σύγκριση με το 2016 κατά 12,4% φθάνοντας το 472 δις κυβικά μέτρα ενώ οι εξαγωγές φυσικού αερίου στην Ευρώπη αυξήθηκαν κατά 8,1% φθάνοντας τα 193,6 δις κυβικά μέτρα. Το 2017 οι χώρες της Βορειοδυτικής και Κεντρικής Ευρώπης αύξησαν τις εισαγωγές φυσικού αερίου. Στη Γερμανία αυξήθηκαν κατά 7,1% φθάνοντας τα 53,4 δις κυβικά μέτρα, ενώ στην Αυστρία καταγράφηκε ένα ιστορικό ρεκόρ αύξησης εισαγωγής φυσικού αερίου που έφθασε το 40% και τα 8,3 δις κυβικά μέτρα, όπως και στην Ολλανδία που έφθασε τα 4,6 δις κυβικά μέτρα, καταγράφοντας μια αύξηση της τάξης του 9,7%. Ένα ακόμη ρεκόρ σημείωσε η Gazprom και στη

Δανία αυξάνοντας τις εξαγωγές της κατά 1,9 % σε σχέση με τη μέγιστη ένδειξη του 2016, φθάνοντας τα 1,75 δις κυβικά μέτρα.

Την ίδια χρονική περίοδο ο αντιπρόεδρος του ρωσικού ενεργειακού κολοσσού Αλεξάντρ Μεντβέντιεφ σε συνέντευξη του στο πρακτορείο Reuters εκτιμά ότι «Εάν η Ευρώπη δεν αυξήσει τις εισαγωγές φυσικού αερίου από τη Ρωσία, θα βρεθεί αντιμέτωπη με ελλείψεις σε φυσικό αέριο αλλά και με αύξηση της τιμής του την επόμενη δεκαετία. Οι ποσότητες που εισάγει από τις ΗΠΑ και το Κατάρ δεν μπορούν να καλύψουν τη ζήτηση των ευρωπαϊκών χωρών. Η Gazprom το 2019 ετοιμάζεται να ξεκινήσει ευρείας κλίμακας εξαγωγές φυσικού αερίου στην Κίνα και ο Μεντβέντιεφ υποστηρίζει ότι η ρωσική ενεργειακή εταιρία είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες ζήτησης τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία και παράλληλα τονίζει ο ίδιος την αποτυχία των προβλέψεων των Ευρωπαίων ότι δεν θα χρειασθούν μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου αλλά ούτως η άλλως θα μπορούσαν να τις προμηθευτούν και από άλλες πηγές.

Σύμφωνα πάλι με τον ίδιο, το μερίδιο της Gazprom μπορεί να φθάσει το 40% υπό την προϋπόθεση ότι θα αυξηθεί η ζήτηση στην Ευρώπη και θα μειωθεί η παραγωγή στην Μεγάλη Βρετανία, στην Ολλανδία αλλά και στη Νορβηγία μετά το 2025. Παράλληλα, εκτιμά ότι οι ποσότητες αμερικανικού ΥΦΑ δεν θα είναι σημαντικές λόγω του υψηλού κόστους μεταφοράς, με συνέπεια οι ΗΠΑ να πωλούν κυρίως στην ενεργοβόρο αγορά της Ασίας.

9.Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΣΙΑ

ι. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια», COM(2014) 330 final, Βρυξέλλες, 28.5.2014

Στο σημείο αυτό παρατίθενται εδάφια από την ως άνω ανακοίνωση της Επιτροπής, στα οποία καθορίζονται τα καίρια σημεία άσκησης ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης σε ένα γενικότερο πλαίσιο αλλά και ειδικότερα απέναντι στην Ρωσία, η οποία κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στον εφοδιασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης με φυσικό αέριο αλλά και στην ενεργειακή αλυσίδα της πυρηνικής ενέργειας. Η στρατηγική έχει στόχο να εξασφαλίσει σταθερό και πλουσιοπάροχο ενεργειακό εφοδιασμό για τους ευρωπαίους πολίτες και την οικονομία. Καθορίζει μέτρα όπως η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και της εγχώριας παραγωγής ενέργειας και η συμπλήρωση των κενών που υπάρχουν στις συνδέσεις υποδομής, ώστε η ενέργεια να διοχετεύεται εκεί όπου είναι απαραίτητη κατά τη διάρκεια μια κρίσης :

Αρχικά η Επιτροπή τονίζει την αναγκαιότητα του αδιατάρακτου εφοδιασμού της Ένωσης με άφθονη ενέργεια, καθώς κατά αυτόν τον τρόπο μπορεί να διασφαλιστεί η ευημερία και η ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και χαρακτηρίζει επιτυχή τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού από τα κράτη μέλη και την ΕΕ, καθώς μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του '70 οι πλείστοι των πολιτών της Ένωσης δεν βίωσαν μακροχρόνια διαταραχή ενεργειακού εφοδιασμού, ωστόσο χαρακτηρίζει ως «ισχυρό μήνυμα αφύπνισης» την προσωρινή διαταραχή εφοδιασμού που βίωσαν οι Ευρωπαίοι πολίτες κατά τον χειμώνα του 2006 και του 2009. Επισημαίνει το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται ρεαλιστική στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια, η οποία, βραχυπρόθεσμα, θα προωθή την ανθεκτικότητα στις εν λόγω κρίσεις και διαταραχές του ενεργειακού εφοδιασμού και, μακροπρόθεσμα, θα μειώνει την εξάρτηση από συγκεκριμένα καύσιμα, προμηθευτές και οδεύσεις εφοδιασμού με ενέργεια.

Βασικά στοιχεία και αριθμοί για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ

- Η ΕΕ εισάγει επί του παρόντος το 53% της ενέργειας που καταναλώνει. Η ενεργειακή εξάρτηση αφορά το αργό πετρέλαιο (σχεδόν 90%), το φυσικό αέριο (66%) και, σε μικρότερο βαθμό, τα στερεά καύσιμα (42%), καθώς και τα πυρηνικά καύσιμα (40%). ☐

- Η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού αφορά όλα τα κράτη μέλη, έστω και αν ορισμένα από αυτά είναι πιο ευάλωτα από άλλα. Αυτό ισχύει ειδικότερα για λιγότερο ενσωματωμένες και συνδεδεμένες περιοχές, όπως η Βαλτική και η Ανατολική Ευρώπη. ☐

-Το πιο πιεστικό ζήτημα ασφαλείας του ενεργειακού εφοδιασμού είναι η ισχυρή εξάρτηση από έναν μόνο εξωτερικό προμηθευτή. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όσον αφορά το φυσικό αέριο, αλλά και την ηλεκτρική ενέργεια:

- έξι κράτη μέλη εξαρτώνται από τη Ρωσία ως αποκλειστικό εξωτερικό προμηθευτή του συνόλου των οικείων εισαγωγών φυσικού αερίου, ενώ τρία από αυτά χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για να καλύψουν περισσότερο από το ένα τέταρτο του συνόλου των ενεργειακών αναγκών τους. Ο ενεργειακός εφοδιασμός από τη Ρωσία αντιστοιχούσε στο 2013 το 39% των ενωσιακών εισαγωγών φυσικού αερίου και στο 27% της κατανάλωσης αερίου στην ΕΕ· το 71% της παραγωγής φυσικού αερίου της Ρωσίας εξήχθη στην Ευρώπη, με το μεγαλύτερο όγκο εξαγωγών προς τη Γερμανία και την Ιταλία (βλ. παράρτημα 1).

- όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, η διαχείριση και η εξισορρόπηση του 3 δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας τριών κρατών μελών (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία) εξαρτώνται από μία επιχείρηση τρίτης χώρας. ☐

- Οι εξωτερικές ενεργειακές δαπάνες της ΕΕ υπερβαίνουν το 1 δισ. ευρώ ημερησίως (περίπου 400 δισ. ευρώ το 2013) και καλύπτουν περισσότερο από το ένα πέμπτο των συνολικών εισαγωγών της. Η ΕΕ εισάγει αργό πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου αξίας άνω των 300 δισ. ευρώ, εκ των οποίων το ένα τρίτο από τη Ρωσία. ☐- Η ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ πρέπει επίσης να εξεταστεί υπό το πρίσμα της παγκοσμίως κλιμακούμενης ζήτησης ενέργειας, η οποία αναμένεται να αυξηθεί κατά 27% έως το 2030, με σημαντικές αλλαγές στον ενεργειακό εφοδιασμό και τις εμπορικές ροές.

Τα διδάγματα των ενεργειακών κρίσεων του παρελθόντος συνετέλεσαν σημαντικά στη ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας της Ευρώπης με την αύξηση των διασυνδέσεων και πλέον η Ευρώπη έχει μία από τις καλύτερες επιδόσεις παγκοσμίως όσον αφορά την ενεργειακή ένταση και πιο ισορροπημένο ενεργειακό μείγμα από τους σημαντικότερους εταίρους της. Παρόλα αυτά όταν τα θέματα ενεργειακής ασφάλειας αντιμετωπίζονται μόνο σε εθνικό επίπεδο, χωρίς να λαμβάνεται πλήρως υπόψη η αλληλεξάρτηση των κρατών μελών, αυτό αποτελεί τροχοπέδη στην άσκηση αποτελεσματικής ενωσιακής πολιτικής ενέργειας. Οι κατευθύνσεις προς τις οποίες πρέπει να κινηθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για την βελτίωση της ενεργειακής ασφάλειας είναι, πρώτον, μια συλλογικότερη προσέγγιση βασισμένη στην εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και στην ενίσχυση της συνεργασίας σε περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδίως όσον αφορά τον συντονισμό της ανάπτυξης δικτύων και το άνοιγμα των αγορών, και, δεύτερον, μια πιο συνεκτική εξωτερική δράση. Εν προκειμένω, περιλαμβάνεται η διασφάλιση, μέσω των μηχανισμών της διεύρυνσης, της τήρησης αυτών των κατευθυντηρίων αρχών από τις υποψήφιες και τις δυνάμει υποψήφιες για προσχώρηση χώρες. Η ΕΕ είναι

πλέον ο μοναδικός μεγάλος οικονομικός σχηματισμός που παράγει το 50% της ηλεκτρικής ενέργειας (23% ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές και το 27% από πυρηνική ενέργεια) που χρειάζεται χωρίς εκπομπές αερίων θερμοκηπίου. Η εξέλιξη αυτή πρέπει να συνεχιστεί. Μακροπρόθεσμα, η ενεργειακή ασφάλεια της Ένωσης είναι όχι μόνο άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανάγκη μετάβασης σε ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, που μειώνει τη χρήση εισαγόμενων ορυκτών καυσίμων, αλλά και προωθείται σημαντικά από την ανάγκη αυτή. Η παρούσα ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί, ως εκ τούτου, αναπόσπαστο μέρος του πλαισίου πολιτικής για το 2030 όσον αφορά το κλίμα και την ενέργεια, επιπλέον δε συνάδει πλήρως με τους στόχους της Ένωσης για την ανταγωνιστικότητά και τη βιομηχανική πολιτική.

Η στρατηγική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού βασίζεται σε οκτώ βασικούς πυλώνες που από κοινού προωθούν τη στενότερη συνεργασία προς όφελος όλων των κρατών μελών, με σεβασμό των εθνικών ενεργειακών επιλογών, και στηρίζονται στην αρχή της αλληλεγγύης:

1. Άμεσα μέτρα με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ να αντεπεξέλθει σε σοβαρή διαταραχή του ενεργειακού εφοδιασμού κατά τη διάρκεια του χειμώνα 2014-2015
2. Ενίσχυση των μηχανισμών έκτακτης ανάγκης/αλληλεγγύης, συμπεριλαμβανομένων του συντονισμού των εκτιμήσεων επικινδυνότητας και των σχεδίων έκτακτης ανάγκης, και προστασία των στρατηγικών υποδομών
3. Μετριασμός της ζήτησης ενέργειας
4. Δημιουργία εύρυθμα λειτουργούσας και πλήρως ενοποιημένης εσωτερικής αγοράς
5. Αύξηση της παραγωγής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση
6. Περαιτέρω ανάπτυξη των ενεργειακών τεχνολογιών
7. Διαφοροποίηση των εξωτερικών πηγών εφοδιασμού και της συναφούς υποδομής
8. Βελτίωση του συντονισμού των εθνικών πολιτικών για την ενέργεια και ομοφωνία των κρατών μελών σε θέματα εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής.

1. ΑΜΕΣΑ ΜΕΤΡΑ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΝΑ ΑΝΤΕΠΕΞΕΛΘΕΙ ΣΕ ΣΟΒΑΡΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ 2014-2015.

Για τον προσεχή χειμώνα, η Επιτροπή θα συνεργαστεί με τα κράτη μέλη, τους ρυθμιστικούς φορείς, τους διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς (ΔΣΜ) και τις επιχειρήσεις, με σκοπό να βελτιώσει την άμεση ετοιμότητα της Ένωσης για την αντιμετώπιση πιθανής διαταραχής του ενεργειακού εφοδιασμού. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στις ευάλωτες περιοχές, στην αύξηση της χωρητικότητας αποθήκευσης (π.χ. πλήρης αξιοποίηση της λετονικής χωρητικότητας αποθήκευσης στην περιοχή της Βαλτικής), στην ανάπτυξη της αντίστροφης ροής (κατά το επιτυχημένο παράδειγμα του μνημονίου συμφωνίας Σλοβακίας/Ουκρανίας), στην κατάρτιση σχεδίων ασφάλειας του εφοδιασμού σε περιφερειακό επίπεδο και στην ενίσχυση της αξιοποίησης των δυνατοτήτων του υγροποιημένου φυσικού αερίου.

2. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ/ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΚΤΙΜΗΣΕΩΝ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Απόλυτη προτεραιότητα της ΕΕ είναι να εξασφαλίσει την καλύτερη δυνατή προετοιμασία και σχεδιασμό, που να βελτιώνουν την ανθεκτικότητα σε αιφνίδια διαταραχή του ενεργειακού εφοδιασμού, την προστασία των στρατηγικών υποδομών και την συλλογική υποστήριξη των πιο ευάλωτων κρατών μελών.

A. Αποθέματα Πετρελαίου

Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να συγκεντρώνουν και να διατηρούν ελάχιστα αποθέματα αργού πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου⁵ ώστε να μετριάζονται οι κίνδυνοι διαταραχής του εφοδιασμού. Τα τρέχοντα αποθέματα αντιπροσωπεύουν περίπου 120 ημέρες κατανάλωσης, ποσότητα που υπερβαίνει μακράν την ελάχιστη απαίτηση των 90 ημερών εφοδιασμού. Επιπλέον, η υποχρέωση διατήρησης αποθεμάτων της ΕΕ συνάδει και συνδέεται με την υποχρέωση διατήρησης αποθεμάτων πετρελαίου στο πλαίσιο του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας (ΔΟΕ). Έχει αποδειχθεί η σπουδαιότητα και η αποδοτικότητα αυτών των μηχανισμών. Η εγγύηση ότι δεν υπάρχει πιθανότητα υλικής στενότητας εφοδιασμού αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο για τον μετριασμό των διακυμάνσεων των αγοραίων τιμών σε περίπτωση κρίσης. Ως εκ τούτου, η ΕΕ πρέπει να προωθήσει περαιτέρω τη διεθνή συνεργασία και τη διαφάνεια όσον αφορά τα αποθέματα και τις αγορές πετρελαίου, με τη συμμετοχή ιδίως των νέων μεγάλων καταναλωτών, όπως η Κίνα και η Ινδία.

Β. Πρόληψη και μετριασμός των κινδύνων διαταραχής του εφοδιασμού με αέριο

Αφότου συνέβησαν οι κρίσεις εφοδιασμού με αέριο το 2006 και το 2009, η ΕΕ έχει ενισχύσει τις δυνατότητες συντονισμού με σκοπό την πρόληψη και τον μετριασμό των πιθανών διαταραχών εφοδιασμού με αέριο⁶. Οι επενδύσεις σε εφεδρική υποδομή είναι πλέον υποχρεωτικές: μέχρι τις 3 Δεκεμβρίου 2014, τα κράτη μέλη πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στην αιχμή ζήτησης, ακόμη και σε περίπτωση διαταραχής στη μεγαλύτερη μεμονωμένη εγκατάσταση αερίου. Επιπλέον, η αντίστροφη ροή πρέπει να λειτουργεί σε όλες τις διασυνοριακές διασυνδέσεις μεταξύ κρατών μελών.

Η ΕΕ είναι επίσης καλύτερα προετοιμασμένη για διαταραχές του εφοδιασμού με αέριο. Υπάρχουν ευρωπαϊκοί κανόνες για τη διασφάλιση της παροχής αερίου στους προστατευόμενους πελάτες (π.χ. οι πελάτες που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για θέρμανση) υπό δυσμενείς συνθήκες, ακόμη και στην περίπτωση διαταραχής της υποδομής υπό κανονικές χειμερινές συνθήκες, και τα κράτη μέλη πρέπει να εκπονήσουν σχέδια ετοιμότητας για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και σχέδια αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Η Ομάδα Συντονισμού για το Φυσικό Αέριο — στην οποία συμμετέχουν τα κράτη μέλη, οι ρυθμιστικές αρχές και όλοι οι ενδιαφερόμενοι — αποδείχτηκε αποτελεσματική πλατφόρμα σε επίπεδο ΕΕ για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ εμπειρογνομόνων και για τον συντονισμό της δράσης. Οι κανόνες αυτοί συνιστούν ευρωπαϊκό πλαίσιο που δημιουργεί εμπιστοσύνη και εξασφαλίζει αλληλεγγύη, καθώς εγγυάται ότι τα κράτη μέλη ενεργούν με βάση τις εθνικές αρμοδιότητες και συλλογικά ενισχύουν την ασφάλεια του εφοδιασμού.

Γ. Προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας

Η ΕΕ έχει αρχίσει να διαμορφώνει πολιτική για την φυσική προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας (έναντι απειλών, κινδύνων, κ.λπ.), συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής υποδομής. Αυξανόμενη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ασφάλεια της τεχνολογίας πληροφοριών. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να ξεκινήσει ευρύτερη συζήτηση σχετικά με την προστασία των στρατηγικών ενεργειακών υποδομών, π.χ. των συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας των συστημάτων μεταφοράς φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες παρέχουν υπηρεσία ζωτικής σημασίας για όλους τους καταναλωτές. Η συζήτηση αυτή θα πρέπει να αφορά τον έλεγχο στρατηγικών υποδομών από οντότητες εκτός

ΕΕ — ιδίως από κρατικές εταιρείες, εθνικές τράπεζες ή κρατικά επενδυτικά ταμεία από βασικές προμηθεύτριες χώρες — οι οποίες αποσκοπούν να διεισδύσουν στην αγορά ενέργειας της ΕΕ ή να παρακωλύσουν τη διαφοροποίηση και όχι να συμβάλουν στην ανάπτυξη του δικτύου και της υποδομής της ΕΕ. Σε κάθε περίπτωση απόκτησης της κυριότητας στρατηγικών υποδομών από αγοραστές εκτός ΕΕ πρέπει να διασφαλίζεται η τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας της ΕΕ. Πρέπει επίσης να εκτιμηθούν τα πλεονεκτήματα ενός γενικότερου ενεργειακού συστήματος που να εξισορροπεί καταλλήλως την κεντρική και την αποκεντρωμένη παραγωγή ενέργειας, με σκοπό τη συγκρότηση συστήματος που θα είναι οικονομικά αποδοτικό και, ταυτόχρονα, ανθεκτικό στις διακοπές λειτουργίας μεμονωμένων μεγάλων εγκαταστάσεων.

Οι υφιστάμενες διατάξεις σχετικά με τον διαχωρισμό των δραστηριοτήτων της μεταφοράς φυσικού αερίου ήδη προβλέπουν μηχανισμό που διασφαλίζει ότι οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς που ελέγχονται από οντότητες εκτός ΕΕ τηρούν τις ίδιες υποχρεώσεις όπως οι ενωσιακοί διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς. Ωστόσο, η πρόσφατη πείρα με ορισμένους μη ενωσιακούς διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς που επεδίωξαν να αποφύγουν την συμμόρφωση με τη νομοθεσία της ΕΕ στο έδαφος της ΕΕ ενδέχεται να καταστήσει αναγκαία την αυστηρότερη εφαρμογή και, ενδεχομένως, την ενίσχυση των εφαρμοστέων κανόνων σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να διασφαλιστεί η τήρηση των κανόνων περί εσωτερικής αγοράς της ΕΕ, κυρίως όσον αφορά τις δημόσιες συμβάσεις.

Δ. Μηχανισμοί αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών

Η αλληλεγγύη, που αποτελεί χαρακτηριστικό της ΕΕ, απαιτεί πρακτική βοήθεια προς τα κράτη μέλη που είναι τα πλέον ευάλωτα σε σοβαρές διαταραχές του ενεργειακού εφοδιασμού. Συνεπώς, θα πρέπει να οργανωθεί και να αναθεωρείται τακτικά ο κατάλληλος σχεδιασμός έκτακτης ανάγκης, βασιζόμενος σε προσομοιώσεις ακραίων καταστάσεων των ενεργειακών συστημάτων και σε συζητήσεις με τις εθνικές αρχές και τη βιομηχανία, με στόχο να διασφαλιστούν ελάχιστα επίπεδα παράδοσης εναλλακτικών καυσίμων στο εσωτερικό της ΕΕ προς συμπλήρωση των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης. Λαμβανομένων υπόψη των τρεχουσών εξελίξεων, πρέπει να δοθεί άμεση προτεραιότητα στα κράτη μέλη στα ανατολικά σύνορα της ΕΕ. Κατά περίπτωση, σε τέτοιους μηχανισμούς θα ήταν δυνατόν να ενταχθούν οι υποψήφιοι και οι δυνάμει υποψήφιοι για προσχώρηση χώρες.

3. ΜΕΤΡΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ο μετριασμός της ενεργειακής ζήτησης είναι ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από εξωτερικές πηγές και της έκθεσής της σε αυξήσεις των τιμών. Η σημερινή κατάσταση καθιστά επιτακτικότερη την ανάγκη να επιτευχθεί επείγοντως ο στόχος για ενεργειακή απόδοση ύψους 20%, που έχει ήδη συμφωνηθεί στην ΕΕ και, σε σύγκριση με τις προγνώσεις, θα αποφέρει εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας 371 εκατομμυρίων ΤΙΠ το 2020. Η εξοικονόμηση αυτή είναι δυνατόν να επιτευχθεί αν εφαρμοστούν αυστηρά και χωρίς καθυστερήσεις τα μέτρα που προβλέπονται στη σχετική νομοθεσία. Ειδικότερα, πρόκειται για την οδηγία για την ενεργειακή απόδοση («ΟΕΑ») και την οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων («ΟΕΑΚ»).

4. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΡΥΘΩΜΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΣ ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Η ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας αποτελεί βασικό παράγοντα για την ενεργειακή ασφάλεια και είναι ο μηχανισμός για την επίτευξή της με οικονομικά αποδοτικό τρόπο. Οι κυβερνητικές παρεμβάσεις που επηρεάζουν το πλαίσιο αυτής της αγοράς — όπως οι εθνικές αποφάσεις για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τους στόχους απόδοσης, οι αποφάσεις για τη στήριξη των επενδύσεων σε πυρηνοληλεκτρική παραγωγή (ή τον παροπλισμό πυρηνοληλεκτρικών εγκαταστάσεων) ή οι αποφάσεις για στήριξη βασικών έργων υποδομής (π.χ. αγωγών NordStream, Southstream, TAP ή τερματικός σταθμός ΥΦΑ στη Βαλτική) — πρέπει να συζητηθούν σε ευρωπαϊκό και/ή περιφερειακό επίπεδο προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε ένα κράτος μέλος δεν υπονομεύουν την ασφάλεια του εφοδιασμού άλλου κράτους μέλους. Για την εκτέλεση των εν λόγω έργων με τήρηση του κεκτημένου και συντονισμένο τρόπο προβλέπονται διάφορα εργαλεία σε επίπεδο ΕΕ (νομοθεσία για την εσωτερική αγορά, κατευθυντήριες γραμμές του ΔΕΔ-Μ, έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων). Για πραγματικά ευρωπαϊκή στρατηγική ενεργειακής ασφάλειας απαιτείται στρατηγική συζήτηση σε επίπεδο ΕΕ, και όχι μόνο σε εθνικό, προτού εφαρμοστούν εργαλεία επιβολής.

A. Βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και αερίου

Η τρίτη δέσμη μέτρων για την εσωτερική αγορά ενέργειας καθορίζει το πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να αναπτυχθεί η ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων έχουν συμφωνήσει ότι η εσωτερική αγορά πρέπει να υλοποιηθεί

μέχρι το 2014. Υπάρχουν θετικές εξελίξεις, αλλά απαιτείται ακόμη μεγάλη προσπάθεια.

Θετικά βήματα έχουν σημειωθεί όσον αφορά την περιφερειακή ενοποίηση της αγοράς. Ανταγωνιστικές αγορές με ρευστότητα παρέχουν αποτελεσματική προστασία από καταχρήσεις ισχύος στην αγορά ή πολιτικής ισχύος, εκ μέρους μεμονωμένων προμηθευτών. Επαρκώς αναπτυγμένοι μηχανισμοί εμπορίας και υψηλής ρευστότητας αγορές άμεσης παράδοσης (spot) μπορούν να αποτελέσουν πολύ αποτελεσματικές βραχυπρόθεσμες λύσεις σε περίπτωση διαταραχών, όπως συμβαίνει ήδη με το πετρέλαιο ή τον άνθρακα. Η ίδια ασφάλεια είναι δυνατόν να επιτευχθεί για το αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια εφόσον είναι διαθέσιμη χωρητικότητα αγωγών και δικτύων για τη μεταφορά του αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας από έναν τόπο σε άλλον.

Μια προσέγγιση κατά περιφέρεια ήταν και θα συνεχίσει να είναι αποφασιστικής σημασίας για την ενοποίηση της ευρωπαϊκής ενεργειακής αγοράς όσον αφορά τις διασυνοριακές συναλλαγές και την ασφάλεια του εφοδιασμού (συμπεριλαμβανομένων μηχανισμών δυναμικότητας εάν είναι αναγκαίο). Παράδειγμα προς μίμηση συνιστά η αγορά Nordpool που σχηματίστηκε με την έγκαιρη ενοποίηση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας των σκανδιναβικών χωρών (Φινλανδία, Σουηδία, Δανία, Νορβηγία). Ομοίως, το Πενταμερές Φόρουμ στη Βορειοδυτική Ευρώπη (με τη συμμετοχή της Γαλλίας, της Γερμανίας, του Βελγίου, των Κάτω Χωρών, του Λουξεμβούργου και της Αυστρίας) έχει ξεκινήσει πρωτοπόρα σχέδια ενοποίησης στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του αερίου.

Ωστόσο, υστερεί η ανάπτυξη ανταγωνιστικών και επαρκώς ενοποιημένων αγορών στις χώρες της Βαλτικής και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με αποτέλεσμα οι περιφέρειες αυτές να στερούνται των σχετικών πλεονεκτημάτων ασφάλειας του εφοδιασμού. Σε αυτές τις περιφέρειες χρειάζονται στοχοθετημένες προσεγγίσεις που να επιταχύνουν την ανάπτυξη των υποδομών ζωτικής σημασίας (βλ. σημείο 4.2), καθώς και η σύσταση περιφερειακών κόμβων φυσικού αερίου.

Η ορθή εφαρμογή των κωδίκων δικτύου του τομέα του αερίου θα βελτιώσει σημαντικά την ενεργειακή ασφάλεια, επειδή θα ενισχυθεί η ανοικτή και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση στα συστήματα μεταφοράς αερίου, ώστε να είναι ελεύθερη και ευέλικτη η ροή αερίου σε ολόκληρη την ΕΕ.

Επιπλέον, πρέπει να συνεχιστεί η αυστηρή επιβολή της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας και των κανόνων ελέγχου των συγκεντρώσεων, που εγγυώνται ότι η

ασφάλεια του εφοδιασμού δεν αλλοιώνεται με αντιανταγωνιστική συμπεριφορά ή ενοποίηση επιχειρήσεων ή καθετοποίηση των επιχειρήσεων ενέργειας.

Β. Επίσπευση της κατασκευής των βασικών διασυνδέσεων

Για πραγματικά ενοποιημένη και ανταγωνιστική εσωτερική αγορά ενέργειας χρειάζεται όχι μόνον κοινό κανονιστικό πλαίσιο αλλά και σημαντική ανάπτυξη των υποδομών μεταφοράς ενέργειας, ιδίως των διασυνοριακών διασυνδέσεων μεταξύ των κρατών μελών. Η Επιτροπή εκτιμά ότι προς τον σκοπό αυτό θα απαιτηθούν μέχρι το 2020 περίπου 200 δισ. ευρώ, αλλά ότι η αγορά μπορεί επί του παρόντος να διαθέσει μόνο το ήμισυ περίπου του ποσού αυτού.

Ο κανονισμός σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τα διευρωπαϊκά δίκτυα στον τομέα της ενέργειας και η διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη» (ΔΣΕ) θεσπίστηκαν με σκοπό τον εντοπισμό και την εξασφάλιση της έγκαιρης εκτέλεσης των βασικών έργων που χρειάζεται η Ευρώπη σε 12 διαδρόμους και περιοχές προτεραιότητας. Ο πρώτος ενωσιακός κατάλογος έργων κοινού ενδιαφέροντος (ΕΚΕ) εγκρίθηκε το 2013. Πρωταρχικός στόχος της πολιτικής της ΕΕ για τις υποδομές είναι πλέον να διασφαλιστεί η έγκαιρη υλοποίηση των ΕΚΕ. Στην επίτευξη του στόχου αυτού θα συμβάλουν ο εξορθολογισμός των διαδικασιών αδειοδότησης και το ποσό των 5,8 δισ. ευρώ από τη ΔΣΕ. Η χρηματοδότηση από τη ΔΣΕ καλύπτει μόνο το 3% περίπου της επένδυσης ύψους 200 δισ. ευρώ που απαιτείται έως το 2020, αλλά μπορεί να επιφέρει μόχλευση άλλων κεφαλαίων μέσω της χρησιμοποίησης χρηματοδοτικών μέσων. Για να έχει ουσιαστικό αντίκτυπο, η ΔΣΕ πρέπει να στοχεύει σε ολιγάριθμα κρίσιμης σπουδαιότητας έργα και, επιπλέον, να συνδυαστεί με τις προσπάθειες, αφενός, των ρυθμιστικών αρχών να χρηματοδοτήσουν μέρος της υποδομής με τέλη δικτύου και, αφετέρου, των κρατών μελών που αξιοποιούν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, κατά περίπτωση. Τόσο κατά την αδειοδότηση, όσο και κατά την εκτέλεση των έργων, πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη η ισχύουσα περιβαλλοντική νομοθεσία και οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ15, ώστε να διασφαλιστούν περιβαλλοντική αειφορία και η υποστήριξη και αποδοχή κάθε έργου από την κοινωνία.

Είκοσι επτά έργα φυσικού αερίου και έξι έργα ηλεκτρικής ενέργειας έχουν χαρακτηριστεί ως ζωτικής σημασίας για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ, βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα (ενδεικτικός κατάλογος στο παράρτημα 2), επειδή η υλοποίησή τους αναμένεται να αυξήσει τις δυνατότητες διαφοροποίησης του ενεργειακού εφοδιασμού και την αλληλεγγύη με τα πλέον ευάλωτα τμήματα της Ευρώπης. Περίπου το ήμισυ των έργων αυτών προβλέπεται να ολοκληρωθεί έως το

2017, ενώ για τα λοιπά έργα έχει προγραμματιστεί ημερομηνία θέσης σε λειτουργία έως το 2020. Η μεγάλη πλειονότητα των εν λόγω κρίσιμων έργων βρίσκονται στην ανατολική και στη νοτιοδυτική Ευρώπη. Το κόστος αυτών των έργων εκτιμάται σε περίπου 17 δισ. ευρώ. Τα κρίσιμα ΕΚΕ είναι κυρίως μεγάλης κλίμακας, πλην λίγων έργων κατασκευής τερματικών σταθμών και αποθήκευσης ΥΦΑ, και η εκτέλεσή τους είναι εγγενώς περίπλοκη και ευεπίφορη σε καθυστερήσεις.

Γ. Η ευρωπαϊκή αγορά πετρελαίου

Η Ρωσία είναι επί του παρόντος ένας από τους κύριους προμηθευτές αργού πετρελαίου που διυλίζεται στην ΕΕ και μερικά διυλιστήρια έχουν βελτιστοποιηθεί για τις ποιότητες ρωσικού αργού πετρελαίου. Μολονότι στην ΕΕ υπάρχει επαρκής δυναμικότητα διύλισης για την κάλυψη της συνολικής ζήτησης προϊόντων πετρελαίου, η ΕΕ είναι καθαρός εξαγωγέας βενζίνης και καθαρός εισαγωγέας ντίζελ, κυρίως από τη Ρωσία και τις ΗΠΑ. Η αλληλεξάρτηση μεταξύ ΕΕ, ΗΠΑ και Ρωσίας όσον αφορά το πετρέλαιο, η διαθεσιμότητα αποθεμάτων πετρελαίου και η δυνατότητα εμπορίας και μεταφοράς πετρελαίου παγκοσμίως σημαίνουν ότι δεν υπάρχει άμεση απειλή για την ΕΕ όσον αφορά τον εφοδιασμό της με πετρέλαιο. Εντούτοις, υπάρχουν ζητήματα που πρέπει να παρακολουθούνται στενά και απαιτούν πιο στρατηγικό συντονισμό της πετρελαϊκής πολιτικής της ΕΕ:

- η εξάρτηση του κλάδου της διύλισης της ΕΕ από το ρωσικό αργό πετρέλαιο·
- η έντονη συγκέντρωση του ρωσικού πετρελαϊκού κλάδου και η αυξανόμενη απόκτηση της κυριότητας εγκαταστάσεων διύλισης στην ΕΕ από ρωσικές εταιρείες πετρελαίου·
- τα προϊόντα διύλισης που καταναλώνονται για τις μεταφορές.

Ο κλάδος της διύλισης της ΕΕ αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις για να παραμείνει ανταγωνιστικός, όπως αποδεικνύουν η πτώση της δυναμικότητας διύλισης και οι ξένες επενδύσεις, ιδίως από ρωσικές εταιρείες, που εντείνουν την εξάρτηση από το ρωσικό αργό πετρέλαιο. Είναι σημαντικό να διατηρηθούν οι ανταγωνιστικές δυναμικότητες διύλισης στην Ευρώπη, ώστε να αποφευχθεί η υπέρμετρη εξάρτηση από εισαγόμενα προϊόντα διύλισης πετρελαίου και να υπάρχει επαρκής ευελιξία επεξεργασίας αποθεμάτων αργού πετρελαίου. Μακροπρόθεσμα πρέπει να μειωθεί η εξάρτηση της ΕΕ από το πετρέλαιο — ιδιαίτερα στον τομέα των μεταφορών. Η Επιτροπή έχει καθορίσει σειρά μέτρων για τη μείωση των εκπομπών

αερίων του θερμοκηπίου και της κατανάλωσης καυσίμων στις μεταφορές, συμπεριλαμβανομένης στρατηγικής για εναλλακτικά καύσιμα.

Βασικές δράσεις

Τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- να ενισχύσουν την περιφερειακή συνεργασία μεταξύ τους στις περιπτώσεις που οι διασυνδέσεις, οι διευθετήσεις εξισορρόπησης, οι μηχανισμοί δυναμικότητας και η ενοποίηση της αγοράς συμβάλλουν στην ενεργειακή ασφάλεια·
- να ολοκληρώσουν έως το τέλος του 2014, όπως έχει προβλεφθεί, τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο της νομοθεσίας για την εσωτερική αγορά ενέργειας, ιδίως όσον αφορά τους κανόνες που διέπουν τον διαχωρισμό των δραστηριοτήτων, τις αντίστροφες ροές και την πρόσβαση στις εγκαταστάσεις αποθήκευσης φυσικού αερίου·
- να εντείνουν τις συζητήσεις σχετικά με την οδηγία για τους ενεργειακούς φόρους, ώστε να μειώσουν τα φορολογικά κίνητρα για τους πετρελαιοκινητήρες, και να αποκαταστήσουν την ισορροπία μεταξύ της δυναμικότητας διύλισης και της κατανάλωσης προϊόντων πετρελαίου στην ΕΕ. Πρέπει επίσης να εξεταστεί η ευνοϊκή φορολόγηση των εναλλακτικών καυσίμων, ιδίως των καυσίμων από ανανεώσιμες πηγές·
- να εντείνουν τις προσπάθειες για την εφαρμογή της προσφάτως εκδοθείσας οδηγίας για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων. Οι διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς θα πρέπει:
- να επισπεύσουν την εφαρμογή των κωδίκων για τα δίκτυα φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Επιτροπή:

- θα επισπεύσει, στις περιπτώσεις που χρειάζεται, τις διαδικασίες επί παραβάσει που αφορούν τη νομοθεσία για την εσωτερική αγορά·
- θα συνεργαστεί με τα κράτη μέλη προκειμένου να διασφαλιστεί η ταχεία υλοποίηση όλων των έργων κοινού ενδιαφέροντος και άλλων μέτρων για την επίτευξη, σε όλα τα κράτη μέλη, του στόχου διασύνδεσης τουλάχιστον 10% της εγκατεστημένης δυναμικότητας ηλεκτροπαραγωγής έως το 2020 και του στόχου διασύνδεσης 15% έως το 2030· θα συντονίζει όλους τους διαθέσιμους κοινοτικούς χρηματοδοτικούς πόρους — στους οποίους συγκαταλέγονται η ΔΣΕ, τα ΕΔΕΤ και η στήριξη από την

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων — ώστε να επισπευστεί η κατασκευή σημαντικών διασυνδέσεων και της σχετικής εθνικής και περιφερειακής υποδομής·

- θα εξετάσει, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και τις οικείες ρυθμιστικές αρχές, ποια μέτρα είναι δυνατόν να ληφθούν για να επισπευστεί η επίτευξη κατάλληλου ΔΕΚ19 για τα κρίσιμα έργα που προσδιορίζονται στο παράρτημα 2 και όλα τα μέτρα που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την ολοκλήρωση των κρίσιμων έργων εντός των επόμενων δύο έως τριών ετών·
- θα συζητήσει με τη βιομηχανία και τα κράτη μέλη τρόπους διαφοροποίησης του εφοδιασμού των διυλιστηρίων της ΕΕ με αργό πετρέλαιο για να μειωθεί η εξάρτησή της από τη Ρωσία·
- θα επιδιώξει δυναμικό εμπορικό θεματολόγιο που να εξασφαλίζει την πρόσβαση σε εξαγωγικές αγορές πετρελαίου και να περιορίζει τις εμπορικές στρεβλωτικές εμπορικές πρακτικές, με την προώθηση αυστηρών διατάξεων σχετικά με το εμπόριο ενέργειας και τη διασφάλιση την επαρκούς επιβολής τους, όπου χρειάζεται·
- θα προσδιορίσει σε ολόκληρη την ΕΕ τα στρατηγικά υλικά στοιχεία της αλυσίδας αξίας πετρελαίου και να διασφαλίσει με συντονισμένη δράση την εξυγίανση της δυναμικότητας διύλισης κατά τρόπο που να βελτιώνει την ενεργειακή διαφοροποίηση της ΕΕ·
- θα συνεργάζεται με τον ΔΟΕ ώστε να παρακολουθεί την αλυσίδα αξίας πετρελαίου και να διασφαλίσει την προώθηση της διαφάνειας των δεδομένων σχετικά με τις ροές, τις επενδύσεις και την κυριότητα.

5. ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ·

Η Ένωση μπορεί να μειώσει την εξάρτησή της από συγκεκριμένους προμηθευτές και συγκεκριμένα καύσιμα εφόσον μεγιστοποιήσει τη χρήση των εγχώριων πηγών ενέργειας.

A. Αύξηση της παραγωγής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες είναι συνεχώς φθίνουσα η πορεία της εγχώριας παραγωγής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά την αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, αφού μεταξύ 2001 και 2012, η συνολική παραγωγή στον ενεργειακό τομέα της ΕΕ μειώθηκε κατά 15 %. Ωστόσο, η τάση

αυτή είναι δυνατόν να επιβραδυνθεί μεσοπρόθεσμα, με την περαιτέρω αύξηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, πυρηνικής ενέργειας, καθώς και με την αειφόρο παραγωγή ανταγωνιστικών ορυκτών καυσίμων στις περιπτώσεις που έχουν προκριθεί αυτές οι επιλογές.

α) Ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές

Το αποφευγόμενο κόστος εισαγωγών καυσίμων λόγω της αύξησης της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ανέρχεται σε τουλάχιστον 30 δισ. ευρώ ετησίως. Η ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές εκτιμήθηκε ότι το 2012 ανήλθε στο 14,1% της τελικής κατανάλωσης ενέργειας της ΕΕ και αναμένεται να επιτευχθεί ο στόχος του 20% το 2020. Όσον αφορά την περίοδο μετά το 2020, η Επιτροπή έχει προτείνει αύξηση του μεριδίου της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε τουλάχιστον 27% έως το 2030.

Υπάρχουν σημαντικές οικονομικά πρόσφορες δυνατότητες για ηλεκτροπαραγωγή και θέρμανση από ανανεώσιμες πηγές ώστε να μειωθεί περαιτέρω η χρήση φυσικού αερίου σε ορισμένους τομείς έως το τέλος της τρέχουσας δεκαετίας. Συγκεκριμένα, η στροφή σε καύσιμα θέρμανσης από εγχώριες ανανεώσιμες πηγές μπορεί να εκτοπίσει σημαντικές ποσότητες εισαγόμενων καυσίμων. Σύμφωνα με τα εθνικά σχέδια δράσης για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, τα κράτη μέλη ήδη σχεδιάζουν να αυξήσουν κατά το διάστημα 2012-2020 τη θέρμανση με ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές κατά 29 εκατ. τόνους ισοδυνάμου πετρελαίου (ΤΙΠ) και την ηλεκτροπαραγωγή από ανανεώσιμες πηγές κατά 39 εκατομμύρια ΤΙΠ. Ωστόσο, η ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές είναι μια «αναμφιβόλως θετική» επιλογή, αλλά υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με το κόστος και τις επιπτώσεις στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

β) Υδρογονάνθρακες και καθαρή καύση άνθρακα.

Κατά την εκμετάλλευση των συμβατικών πόρων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Ευρώπη, τόσο στις παραδοσιακές περιοχές παραγωγής (π.χ. Βόρεια Θάλασσα) όσο και σε περιοχές με προσφάτως ανακαλυφθέντα κοιτάσματα (π.χ. Ανατολική Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος), θα πρέπει να τηρείται πλήρως η ισχύουσα νομοθεσία στον τομέα της ενέργειας και του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της νέας οδηγίας για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου από μη συμβατικές πηγές στην Ευρώπη, και ιδιαίτερα σχιστολιθικού φυσικού αερίου, θα ήταν δυνατόν να αντισταθμίσει εν μέρει τη μείωση της συμβατικής παραγωγής φυσικού αερίου, υπό

τον όρο ότι θα αντιμετωπιστούν ικανοποιητικά τα ζητήματα αποδοχής από την κοινωνία και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Σε μερικά κράτη μέλη είναι σε εξέλιξη οι πρώτες δραστηριότητες εξερεύνησης των πόρων αυτών. Είναι απαραίτητη η ακριβέστερη γενική αποτύπωση των μη συμβατικών αποθεμάτων (οικονομικώς πρόσφορα απολήψιμων πόρων) της ΕΕ για να καταστεί δυνατή η παραγωγή σε εμπορική κλίμακα. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες μειώθηκαν στην ΕΕ η εγχώρια παραγωγή και η κατανάλωση άνθρακα. Ωστόσο, ο λιθάνθρακας και ο λιγνίτης εξακολουθούν να καλύπτουν σημαντικό μερίδιο της ηλεκτροπαραγωγής σε αρκετά κράτη μέλη και περίπου 27% σε επίπεδο ΕΕ. Η ΕΕ εισάγει επί του παρόντος το 40% περίπου των στερεών καυσίμων που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των αναγκών της, αλλά ο εφοδιασμός αυτός προέρχεται από μια εύρυθμα λειτουργούσα και διαφοροποιημένη παγκόσμια αγορά που συνιστά την ασφαλή βάση για τις εισαγωγές της Ένωσης. Λόγω των εκπομπών CO₂ από την καύση λιθάνθρακα και λιγνίτη, αυτά τα στερεά καύσιμα έχουν μακροπρόθεσμα μέλλον στην ΕΕ μόνο εφόσον χρησιμοποιηθεί η δέσμευση και αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα (CCS). Η CCS προσφέρει επίσης δυνατότητες για περαιτέρω βελτίωση της απόληψης φυσικού αερίου και πετρελαίου, που ειδικά θα παραμείνουν αναξιοποίητες.

6. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

Σύμφωνα με το παρόν σχέδιο για τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ απαιτούνται ουσιαστικές αλλαγές στο ενεργειακό σύστημα σε μεσοπρόθεσμη έως μακροπρόθεσμη βάση, οι οποίες δεν θα επέλθουν χωρίς ισχυρή ώθηση για την ανάπτυξη νέων ενεργειακών τεχνολογιών. Αυτές οι νέες τεχνολογίες είναι αναγκαίες για να μειωθεί περαιτέρω η ζήτηση πρωτογενούς ενέργειας, να διαφοροποιηθούν και να εδραιωθούν οι επιλογές εφοδιασμού (εξωτερικές και εγχώριες) και να βελτιστοποιηθεί η υποδομή του ενεργειακών δικτύων προκειμένου να αξιοποιηθεί πλήρως η εν λόγω διαφοροποίηση.

Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να προσφέρουν αποτελεσματικές και οικονομικά αποδοτικές λύσεις για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και των τοπικών συστημάτων θέρμανσης, την αποθήκευση ενέργειας με νέους τρόπους και τη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των διασυνδεδεμένων δικτύων. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτούνται από την ΕΕ και τα κράτη μέλη σημαντικές επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία στον ενεργειακό τομέα. Οι επενδύσεις αυτές πρέπει να καλύπτουν

ολόκληρη την αλυσίδα προσφοράς τεχνολογίας, από τα υλικά (συμπεριλαμβανομένων των κρίσιμων πρώτων υλών) έως την παραγωγή, ώστε να εξασφαλίζεται ότι, παράλληλα με τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ, περιορίζεται η εξάρτησή της από τεχνολογίες εκτός ΕΕ. Σε τελική ανάλυση, η στρατηγική αυτή είναι δυνατόν να υλοποιηθεί μόνον εφόσον αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ενωσιακής πολιτικής έρευνας και καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα. Προκειμένου να μεγιστοποιηθεί ο αντίκτυπος των επενδύσεων αυτών, απαιτείται καλύτερος συντονισμός μεταξύ, αφενός, των κρατών μελών και, αφετέρου, μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής. Επιπλέον, ζωτικής σημασίας θα είναι, ιδίως όσον αφορά εγκαταστάσεις επίδειξης μεγάλης κλίμακας, τα χρηματοδοτικά μέσα για τη μόχλευση περισσότερων επενδύσεων από τη βιομηχανία, για παράδειγμα μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

7) ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΟΥΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

A) Φυσικό Αέριο

Οι εισαγωγές καταλαμβάνουν περίπου το 70% του φυσικού αερίου που καταναλώνεται στην ΕΕ, αλλά αναμένεται²⁶ να παραμείνουν αμετάβλητες μέχρι το 2020 και, επακολούθως, να αυξηθούν ελαφρά, για να φθάσουν τα 340-350 bcm (δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα) περίπου έως το 2025-2030. Το 2013, το 39% των εισαγωγών φυσικού αερίου κατ' όγκο προέρχονταν από τη Ρωσία, το 33% από τη Νορβηγία και το 22% από τη Βόρειος Αφρική (Αλγερία και Λιβύη). Οι ποσότητες από άλλες πηγές είναι μικρές και αντιστοιχούν σε περίπου 4%. Οι εισαγωγές ΥΦΑ από αυτές και άλλες χώρες (π.χ. Κατάρ, Νιγηρία) αυξήθηκαν και κορυφώθηκαν σε περίπου 20%, αλλά έκτοτε έχουν μειωθεί σε περίπου 15%, λόγω των υψηλότερων τιμών στην Ασία.

Προτεραιότητα είναι η πρόσβαση σε πιο διαφοροποιημένες πηγές φυσικού αερίου, με παράλληλη διατήρηση σημαντικού όγκου εισαγωγών από αξιόπιστους προμηθευτές. Τα προσεχή έτη το ΥΦΑ θα συνεχίσει να αποτελεί με αυξανόμενο ρυθμό τη σημαντικότερη εν δυνάμει πηγή διαφοροποίησης. Οι νέες προμήθειες ΥΦΑ από τη Βόρεια Αμερική, την Αυστραλία, το Κατάρ και οι ανακαλύψεις νέων κοιτασμάτων στην Ανατολική Αφρική είναι πιθανόν να αυξήσουν το μέγεθος και τη ρευστότητα των παγκόσμιων αγορών ΥΦΑ. Η πρώτη μονάδα υγροποίησης στις ΗΠΑ, στην Ανατολική Ακτή, αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία μέχρι το 2015-2017, με δυναμικότητα περίπου 24 bcm/έτος (δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα/έτος). Πολλά άλλα έργα είναι σε στάδιο ανάπτυξης. Αναμένεται ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτών των

ποσοτήτων ΥΦΑ θα κατευθύνεται στις ασιατικές αγορές, αλλά ορισμένες ευρωπαϊκές εταιρείες διαπραγματεύονται ήδη με παραγωγούς των ΗΠΑ συμβάσεις προμήθειας ΥΦΑ. Οι εξελίξεις αυτές πρέπει να διευκολυνθούν με την ανάλογη αποτύπωση στις προτεραιότητες των τομέων εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, ιδίως στις τρέχουσες διαπραγματεύσεις για τη Διατλαντική Εταιρική Σχέση Εμπορίου και Επενδύσεων (Transatlantic Trade and Investment partnership/TTIP). Δυναμικό αύξησης της παραγωγής έχει η Νορβηγία (μέχρι 116 bcm/έτος το 2018 από το σημερινό επίπεδο των 106 bcm/έτος) αλλά και η Βόρεια Αφρική (δυσνητικά τεράστια ανεξερεύνητα ή ανεκμετάλλετα κοιτάσματα υδρογονανθράκων και πλεονέκτημα γεωγραφικής εγγύτητας). Η Ένωση πρέπει να βελτιώσει τις εσωτερικές διασυνδέσεις, ώστε να εξασφαλιστεί ότι το φυσικό αέριο από τους συγκεκριμένους προμηθευτές θα καταλήγει σε όλες τις περιφερειακές αγορές, σύμφωνα με τους τεθέντες στόχους διασύνδεσης.

Πέραν της ενίσχυσης της σχέσης μας με τους σημερινούς προμηθευτές, σκοπός της πολιτικής της ΕΕ θα πρέπει επίσης να είναι η διάνοιξη οδεύσεων προς και από νέες πηγές εφοδιασμού. Εν προκειμένω, η κατασκευή του Νότιου Διαδρόμου (Southern Corridor) και τα προσδιορισθέντα έργα κοινού ενδιαφέροντος αποτελούν σημαντικά στοιχεία, καθώς προλειαίνουν το έδαφος για εφοδιασμό από την περιοχή της Κασπίας και πέρα από αυτή. Η επιδίωξη δυναμικού εμπορικού θεματολογίου στην εν λόγω περιοχή είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της πρόσβασης στην αγορά, αλλά και για την ανάπτυξη των υποδομών ζωτικής σημασίας, των οποίων η βιωσιμότητα εξαρτάται από την πρόσβαση σε επαρκείς ποσότητες εξαγωγών. Σε πρώτη φάση αναμένεται ότι από το 2020 ποσότητα 10 bcm/έτος φυσικού αερίου παραγόμενη στο Αζερμπαϊτζάν θα φθάνει στην ευρωπαϊκή αγορά μέσω του Νότιου Διαδρόμου φυσικού αερίου. Επιπλέον, αυτή η νέα σύνδεση με αγωγούς είναι καίριας σημασίας για τη σύνδεση με τη Μέση Ανατολή. Μέσω της σήμερα προβλεπόμενης υποδομής στην Τουρκία θα ήταν δυνατόν να διοχετεύονται στην ευρωπαϊκή αγορά 25 bcm/έτος. Με πιο μακρόχρονη προοπτική, στη διεύρυνση του Νότιου Διαδρόμου φυσικού αερίου θα μπορούσαν επίσης να συμμετέχουν σημαντικά άλλες χώρες — π.χ. το Τουρκμενιστάν, το Ιράκ ή το Ιράν — εφόσον πληρούν τους όρους άρσης του καθεστώτος κυρώσεων. Αποφασιστικής σημασίας θα είναι η συνεκτική και στοχευμένη εξωτερική πολιτική έναντι αυτών των χωρών. Επιπλέον, η ΕΕ θα πρέπει να εντείνει τον πολιτικό και εμπορικό διάλογο με τους εταίρους από τη Βόρεια Αφρική και την Ανατολική Μεσόγειο, με σκοπό ιδίως τη δημιουργία Μεσογειακού κόμβου φυσικού αερίου στη Νότια Ευρώπη.

Απαρέγκλιτες προϋποθέσεις για να καταστούν εφικτά όλα τα προαναφερόμενα είναι η διαθεσιμότητα χωρητικότητας υποδομών για τις εισαγωγές και ποσοτήτων φυσικού αερίου προς πώληση σε προσιτές τιμές. Θα χρειαστεί κατάλληλη συνεργασία ΕΕ και κρατών μελών (βλ. τμήμα 4 όπως παραπάνω αναλύεται).

B) Ουράνιο και Πυρηνικά Καύσιμα

Η ηλεκτροπαραγωγή από πυρηνοληκτρικούς σταθμούς συνιστά αξιόπιστο εφοδιασμό για την κάλυψη του βασικού φορτίου χωρίς εκπομπές και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την ενεργειακή ασφάλεια. Η πυρηνική ασφάλεια αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα για την ΕΕ. Η ΕΕ πρέπει να παραμείνει σε διεθνές επίπεδο πρωτοπόρος και πρωτεργάτης στον τομέα της πυρηνικής ασφάλειας. *Ωστόσο, η Ρωσία αποτελεί βασικό ανταγωνιστή στην παραγωγή πυρηνικών καυσίμων και προσφέρει ολοκληρωμένα επενδυτικά πακέτα που καλύπτουν ολόκληρη την αλυσίδα της πυρηνικής ενέργειας.* Ως εκ τούτου, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις επενδύσεις σε νέους πυρηνοληκτρικούς σταθμούς που σχεδιάζεται να κατασκευαστούν στην ΕΕ με τη χρήση τεχνολογίας μη προερχόμενης από την ΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι αυτοί οι σταθμοί δεν θα εξαρτώνται αποκλειστικώς από τη Ρωσία για την προμήθεια του πυρηνικού καυσίμου: η δυνατότητα διαφοροποίησης του εφοδιασμού με καύσιμο πρέπει να είναι προϋπόθεση για κάθε νέα επένδυση και να εξασφαλίζεται από τον Οργανισμό Εφοδιασμού της Ευρατόμ (ESA). Επιπλέον, για όλους τους φορείς εκμετάλλευσης πυρηνικών σταθμών είναι αναγκαίο ένα συνολικά διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο εφοδιασμού με καύσιμο.

8) ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Πολλά από τα μέτρα που περιγράφονται ανωτέρω τονίζουν την ίδια υπόρρητη προτεραιότητα: την ανάγκη για καλύτερο συντονισμό των σημαντικών αποφάσεων ενεργειακής πολιτικής από τα κράτη μέλη. Είναι σαφές ότι οι αποφάσεις σχετικά με το ενεργειακό μείγμα είναι προνόμιο των εθνικών κυβερνήσεων, αλλά η προοδευτική ενοποίηση των ενεργειακών υποδομών και αγορών, το κοινό στοιχείο της εξάρτησης από εξωτερικούς προμηθευτές, η ανάγκη για διασφάλιση της αλληλεγγύης σε περιόδους κρίσης είναι παράγοντες που συνεπάγονται ότι οι θεμελιώδεις πολιτικές αποφάσεις που αφορούν την ενέργεια θα πρέπει να συζητούνται με τις γειτονικές

χώρες. Το ίδιο ισχύει και για την εξωτερική διάσταση της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ.

Η Επιτροπή επικροτεί τις εκκλήσεις μερικών κρατών μελών για σύσταση Ενεργειακής Ένωσης. Υποστηρίζει τη συγκρότηση μηχανισμού που θα καθιστούσε δυνατόν να αλληλοενημερώνονται τα κράτη μέλη για σημαντικές αποφάσεις σχετικά με το ενεργειακό τους μείγμα, πριν από την έκδοση και την αναλυτική διαβούλευση των εν λόγω αποφάσεων, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι σχετικές παρατηρήσεις κατά την εθνική διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Είναι προς το γενικό συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης σταθερές, διαφανείς, βασιζόμενες σε κανόνες και με υψηλή ρευστότητα διεθνείς αγορές ενέργειας. Η ΕΕ πρέπει να προσέρχεται με συνεκτική και συντονισμένη θέση στους διεθνείς οργανισμούς και φόρουμ. Σχετικό μέτρο άσκησης πολιτικής είναι η συντονισμένη προώθηση των αιφώρων ενεργειακών τεχνολογιών σε όλη την υφήλιο, ειδικά στις αναδυόμενες οικονομίες, στις οποίες η ζήτηση για ενέργεια αναμένεται να αυξηθεί στο έπακρο τις προσεχείς δεκαετίες. Μια τέτοια πρωτοβουλία όχι μόνο συνάδει με τους γενικούς στόχους της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα, αλλά μπορεί επίσης να έχει αντίκτυπο στις παραδοσιακές αγορές ορυκτών καυσίμων, με τη μείωση της ζήτησης και με τη βελτίωση της ρευστότητας.

Όσον αφορά τους εγγύτερους γείτονές μας, ο στόχος μας πρέπει να συνεχίσει να είναι η συμμετοχή όλων των εταίρων, σε όλα τα επίπεδα, ώστε να καταστεί δυνατή η στενή ενσωμάτωσή τους στην αγορά ενέργειας της ΕΕ. Πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω η Ενεργειακή Κοινότητα, που αποσκοπεί στην επέκταση του ενεργειακού κεκτημένου της ΕΕ στις χώρες της διεύρυνσης και τις γειτονικές χώρες, λαμβανομένου υπόψη του προβληματισμού για την ασφάλεια του εφοδιασμού της ΕΕ. Αυτό θα πρέπει να επιτευχθεί με την προώθηση μεταρρυθμίσεων στον ενεργειακό τομέα στις συμμετέχουσες χώρες, ενώ παράλληλα θα υποστηρίζονται ο εκσυγχρονισμός του ενεργειακού τους συστήματος και η πλήρης ένταξή τους στο κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ για την ενέργεια. Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο της Ενεργειακής Κοινότητας θα πρέπει να ενισχυθεί βραχυπρόθεσμα έως μεσοπρόθεσμα, με σκοπό την ενίσχυση των μηχανισμών επιβολής. Έτσι, είναι αναγκαία η συστηματική χρήση των μηχανισμών εξωτερικής πολιτικής, για παράδειγμα η συνεχής συμπερίληψη των ενεργειακών ζητημάτων σε πολιτικούς διαλόγους, ιδίως κατά τις συνόδους κορυφής με στρατηγικούς εταίρους.

Επιπλέον, οι συμφωνίες των κρατών μελών με τρίτες χώρες στον τομέα της ενέργειας θα πρέπει να συμμορφώνονται πλήρως με τη νομοθεσία της ΕΕ και την

πολιτική της για την ασφάλεια του εφοδιασμού της. Προς τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητες που τους παρέχονται με την απόφαση 994/2012/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25 Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση μηχανισμού ανταλλαγής πληροφοριών όσον αφορά τις διακυβερνητικές συμφωνίες μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών στον τομέα της ενέργειας. Αυτό αφορά ιδίως τη δυνατότητα να καταρτιστούν τυποποιημένες διατάξεις και να ζητείται η συνδρομή της Επιτροπής κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Επιπλέον, υπό το πρίσμα των πρόσφατων γεγονότων, τα κράτη μέλη και οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις πρέπει να ενημερώνουν την Επιτροπή όσο το δυνατόν νωρίτερα πριν από τη σύναψη διακυβερνητικών συμφωνιών που έχουν δυνητικό αντίκτυπο στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και τις επιλογές διαφοροποίησης και να ζητούν συμβουλές από την Επιτροπή κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Προς τούτο απαιτείται αναθεώρηση της απόφασης 994/2012/ΕΕ.

Το φυσικό αέριο είναι τομέας ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, στον οποίο ο εντατικότερος διάλογος της ΕΕ σε πολιτικό επίπεδο με τις εν δυνάμει προμηθεύτριες χώρες θα μπορούσε να ανοίξει τον δρόμο για εμπορικές συμφωνίες, χωρίς να διακυβευτεί η περαιτέρω ανάπτυξη ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς της ΕΕ. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, η ομαδοποίηση της ζήτησης θα ήταν δυνατόν να ενισχύσει τη διαπραγματευτική ισχύ της ΕΕ.

Όσον αφορά τις από κοινού αγορές φυσικού αερίου, έγινε αναφορά στον «μηχανισμό συλλογικών αγορών» του Οργανισμού Εφοδιασμού της Ευρατόμ. Εν προκειμένω, εφόσον στην αγορά ουρανίου δεν υπάρχει κίνδυνος για την ασφάλεια του εφοδιασμού, ο μηχανισμός αυτός αφήνει πλήρη ελευθερία στους εμπορικούς εταίρους να διαπραγματεύονται τις συναλλαγές τους. Η συνυπογραφή των συμβάσεων από τον Οργανισμό Εφοδιασμού της Ευρατόμ επιβεβαιώνει απλώς ότι δεν υπάρχει κίνδυνος για την ασφάλεια του εφοδιασμού. Σε περίπτωση που σύμβαση θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια του εφοδιασμού, ο Οργανισμός διατηρεί το δικαίωμα να αντιταχθεί σε αυτήν. Ο Οργανισμός Εφοδιασμού της Ευρατόμ αυξάνει επίσης τη διαφάνεια της αγοράς πυρηνικών καυσίμων εκδίδοντας περιοδικές εκθέσεις με βάση τις κοινοποιήσεις και άλλες πληροφορίες που λαμβάνει.

Η Επιτροπή, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα εξετάσει κατά πόσον είναι δυνατόν να αναπτυχθεί για το φυσικό αέριο διαδικασία που θα συμβάλει στην αύξηση της διαφάνειας της αγοράς και στη συνεκτίμηση των αναγκών ανάγκες ενεργειακής ασφάλειας. Επιπλέον, ενδεχομένως να αξιολογηθεί η δυνατότητα

προαιρετικών μηχανισμών ομαδοποίησης της ζήτησης, οι οποίοι θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη διαπραγματευτική ισχύ των ευρωπαϊών αγοραστών. Οι επιλογές αυτές θα πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν προσεκτικά με μέριμνα την διασφάλιση της συμμόρφωσης με το ενωσιακό και το εμπορικό δίκαιο. Κατά περίπτωση, στη διαδικασία θα ήταν δυνατόν να συμμετέχουν οι υποψήφιοι και οι δυνάμει υποψήφιοι για προσχώρηση χώρες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία έτη έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος για την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης. Παρά τα επιτεύγματα αυτά, η Ευρώπη εξακολουθεί να είναι ευάλωτη σε ενεργειακές κρίσεις. Κατά συνέπεια, στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια καθορίζεται σειρά συγκεκριμένων μέτρων για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της Ευρώπης και τη μείωση της εξάρτησής της από τις εισαγωγές ενέργειας.

Καθώς η στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια της Ένωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια έως το 2030, θα πρέπει να εγκριθούν ταυτόχρονα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Με τη μετάβαση σε ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών θα μειωθεί η χρήση εισαγόμενων ορυκτών καυσίμων, καθώς θα μετριαστεί η ζήτηση ενέργειας και θα αξιοποιηθεί η ενέργεια από ανανεώσιμες και άλλες εγχώριες πηγές.

Βραχυπρόθεσμα:

1. Για τον προσεχή χειμώνα, η Ένωση πρέπει να βελτιώσει την ετοιμότητα αντιμετώπισης διαταραχών του ενεργειακού εφοδιασμού. Οι υφιστάμενοι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί έκτακτης ανάγκης και αλληλεγγύης θα πρέπει να ενισχυθούν με βάση εκτιμήσεις επικινδυνότητας (προσομοίωση ακραίων καταστάσεων από πλευράς ενεργειακής ασφάλειας), που συντονίζονται από την Επιτροπή, μαζί με τα κράτη μέλη, τις ρυθμιστικές αρχές, τους ΔΣΜ και τις επιχειρήσεις, με στόχο να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα. Επίσης, η Ένωση πρέπει να συνεργαστεί με τους διεθνείς εταίρους της για την ανάπτυξη νέων μηχανισμών αλληλεγγύης στον τομέα του φυσικού αερίου και στη χρήση των εγκαταστάσεων αποθήκευσης αερίου.

2. Οι νέες επενδύσεις σε υποδομή που προωθούνται από τους προμηθευτές με δεσπύζουσα θέση πρέπει να τηρούν όλους τους κανόνες της εσωτερικής αγοράς και του ανταγωνισμού. Ειδικότερα, το έργο Southstream πρέπει να ανασταλεί μέχρις ότου διασφαλιστεί η πλήρης συμμόρφωση με τη νομοθεσία της ΕΕ και

επαναξιολογηθεί υπό το πρίσμα των προτεραιοτήτων της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ.

3. Η Ένωση πρέπει να συνεργαστεί στενά με τις γειτονικές χώρες και τους εταίρους της στο υφιστάμενο πλαίσιο της Ενεργειακής Κοινότητας, ιδίως με την Ουκρανία και τη Μολδαβία, με σκοπό να βελτιωθεί η ενεργειακή ασφάλεια. Εν προκειμένω, θετική εξέλιξη είναι η πρόσφατη συμφωνία σχετικά με τις αντίστροφες ροές μεταξύ της Σλοβακικής Δημοκρατίας και της Ουκρανίας. Μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα

4. Η Ευρώπη οφείλει να επιτύχει καλύτερη λειτουργία και πληρέστερη ενοποίηση της αγοράς ενέργειας. Τα έργα προτεραιότητας θα πρέπει να επισπευστούν, ώστε να συνδεθούν οι υφιστάμενες ενεργειακές νησίδες και να διασφαλιστεί η υλοποίηση του υφιστάμενου στόχου διασύνδεσης τουλάχιστον του 10% της εγκατεστημένης ικανότητας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έως το 2020. Έως το 2030, τα κράτη μέλη θα πρέπει να είναι στη σωστή πορεία για να επιτύχουν στόχο διασύνδεσης 15%.

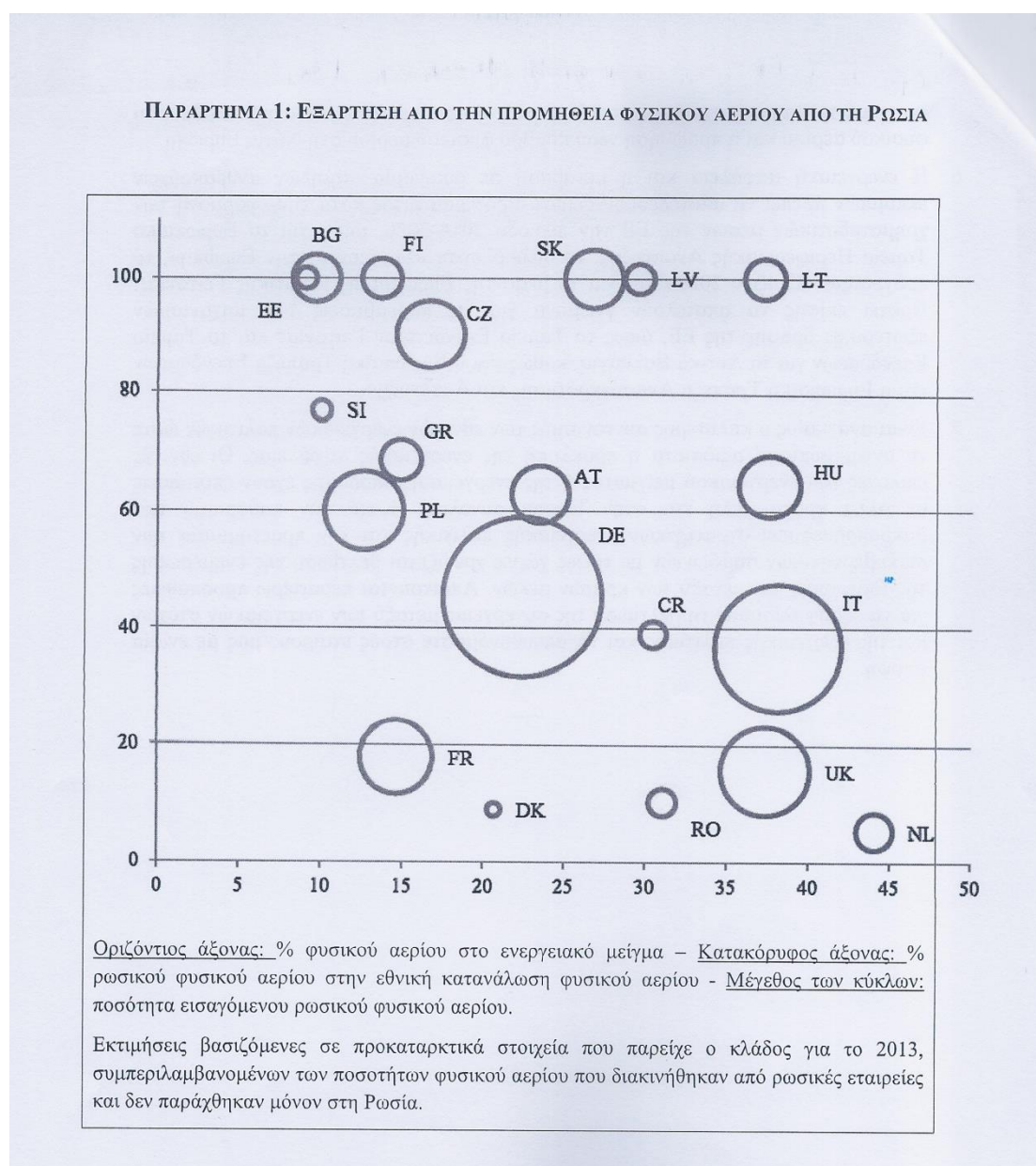
5. Η Ένωση πρέπει να μειώσει την εξάρτησή της από συγκεκριμένους προμηθευτές εκτός ΕΕ, συγκεκριμένα με τη διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών, των προμηθευτών και των οδύσεων εφοδιασμού. Ειδικότερα, πρέπει να επιδιωχθούν: η 25 ενισχυμένη εταιρική σχέση με τη Νορβηγία, η επιτάχυνση του Νότιου Διαδρόμου φυσικού αερίου και η προώθηση νέου κόμβου φυσικού αερίου στη Νότια Ευρώπη.

6. Η ενεργειακή ασφάλεια και η μετάβαση σε οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών πρέπει να αποτελέσουν θέματα προτεραιότητας κατά την εφαρμογή των χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ την περίοδο 2014-2020, ιδίως για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, τη διευκόλυνση «Συνδέοντας την Ευρώπη», το πρόγραμμα «Ορίζων 2020» και για το μέσο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας. Πρέπει επίσης να αποτελούν γνώμονα για τις παρεμβάσεις των μηχανισμών εξωτερικής δράσης της ΕΕ, όπως το Ταμείο Επενδύσεων Γειτονίας και το Ταμείο Επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια, καθώς και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης.

7. Είναι αναγκαίος ο καλύτερος συντονισμός των εθνικών ενεργειακών πολιτικών ώστε να αντιμετωπιστεί αξιόπιστα η πρόκληση της ενεργειακής ασφάλειας. Οι εθνικές επιλογές του ενεργειακού μείγματος ή της ενεργειακής υποδομής έχουν επιπτώσεις σε άλλα κράτη μέλη και στην Ένωση συνολικά. Κατά τον καθορισμό των μακροπρόθεσμων στρατηγικών ενεργειακής πολιτικής και την προετοιμασία των διακυβερνητικών συμφωνιών με τρίτες χώρες χρειάζεται βελτίωση της ενημέρωσης

της Επιτροπής και μεταξύ των κρατών μελών. Απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για να εξασφαλίσουμε τη βελτίωση της συνέργειας μεταξύ των ενεργειακών στόχων και της εξωτερικής πολιτικής και να απευθυνόμαστε στους εταίρους μας με ενιαία άποψη.

Παρακάτω παρατίθεται το Παράρτημα 1 της σχετικής Ανακοίνωσης, όπου αποτυπώνεται η εξάρτηση της ΕΕ από το ρωσικό φυσικό αέριο:

Στη συνέχεια ακολουθεί το ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 της Ανακοίνωσης, όπου αναφέρεται η κατάσταση των βασικών έργων υποδομής για την ασφάλεια του εφοδιασμού

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ

Έργα φυσικού αερίου

A Έργα με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα (2014 – 2016)			
#	Όνομασία έργου	Λεπτομέρειες	Περάτωση
Αγορά φυσικού αερίου της Βαλτικής			
1	LT: Δεξαμενόπλοιο ΥΦΑ	Δεξαμενόπλοιο (δεν πρόκειται για ΕΚΕ). Κατάσταση: υπό κατασκευή	Τέλος 2014
2	Αναβάθμιση του αγωγού Klairėda-Kiemėna	Ενίσχυση της χωρητικότητας της σύνδεσης από Klairėda προς τον αγωγό διασύνδεσης LT-LV. Κατάσταση: ΕΠΕ και τεχνική μελέτη	2017
Αύξηση επιλογών εφοδιασμού με φυσικό αέριο στην Κεντρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη			
1	PL: Τερματικός σταθμός ΥΦΑ	Τερματικός σταθμός Swinoujście και αγωγός σύνδεσης (δεν πρόκειται για ΕΚΕ λόγω ωριμότητας). Κατάσταση: υπό κατασκευή	Τέλος 2014
2	Αγωγός διασύνδεσης EL-BG	Νέος αγωγός διασύνδεσης για την υποστήριξη της διαφοροποίησης και την παράδοση στη Βουλγαρία φυσικού αερίου από το κοίτασμα Shah Deniz. Κατάσταση: αδειοδότηση, ΕΠΕ (δύο έτη καθυστέρηση)	2016
3	Αντίστροφη ροή EL-BG	Μόνιμη αντίστροφη ροή στον υφιστάμενο αγωγό διασύνδεσης (εναλλακτική λύση/συμπλήρωση του αγωγού διασύνδεσης Ελλάδας – Βουλγαρίας/IGB). Κατάσταση: προμελέτη εφικτότητας	2014
4	BG: αναβάθμιση χωρητικότητας	Αύξηση της χωρητικότητας αποθήκευσης στο Chiren. κατάσταση: προμελέτη εφικτότητας	2017
5	Αντίστροφη ροή HU-HR	Αντίστροφη ροή που θα καθιστά δυνατή τη ροή αερίου από την Κροατία στην Ουγγαρία. Κατάσταση: μελέτες εφικτότητας.	2015
6	Αντίστροφη ροή HU-RO	Έργου που θα καθιστά δυνατή τη ροή φυσικού αερίου από τη Ρουμανία στην Ουγγαρία. Κατάσταση: μελέτες εφικτότητας	2016
7	Αγωγός διασύνδεσης BG-RS	Νέος αγωγός διασύνδεσης για την υποστήριξη της ασφάλειας του εφοδιασμού της Βουλγαρίας και της Σερβίας. Κατάσταση: ΕΠΕ, όδευση και χρηματοδότηση (προβλήματα με	2016

		τον διαχωρισμό των δραστηριοτήτων της εταιρίας Srbijagas για την πρόσβαση σε χρηματοδότηση)	
8	Αγωγός διασύνδεσης SK-HU	Νέος αγωγός αμφίδρομης ροής. Κατάσταση: υπό κατασκευή (2017 – 2020)	2015
B Έργα με μεσοπρόθεσμο ορίζοντα			
#	Όνομασία έργου	Λεπτομέρειες	Παράταση
Αγορά φυσικού αερίου της Βαλτικής			
1	Αγωγός διασύνδεσης PL-LT	Νέος αγωγός αμφίδρομης ροής (GIPL) για τον τερματισμό της απομόνωσης των χωρών της Βαλτικής. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας /προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός (Front-End-Engineering-Design/FEED)	2019
2	Αγωγός διασύνδεσης FI-EE	Νέος υπεράκτιος αγωγός αμφίδρομης ροής («Balticconnector»). Κατάσταση: προμελέτη εφικτότητας /αδειοδότηση	2019
3	Τερματικός σταθμός ΥΦΑ στη Βαλτική	Νέος τερματικός σταθμός ΥΦΑ σε τοποθεσία που θα αποφασιστεί (EE/FI). Κατάσταση: προμελέτη εφικτότητας /αδειοδότηση	2017
4	Αγωγός διασύνδεσης LV-LT	Αναβάθμιση του υφιστάμενου αγωγού διασύνδεσης (συμπεριλαμβανομένου του σταθμού συμπίεσης). Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας	2020
Δυνατότητα ροής φυσικού αερίου από την Ισπανία προς τον βορρά			
1	Αγωγός διασύνδεσης ES-FR «Midcat»	Νέος αγωγός (με συμπίεση) για να καταστεί δυνατή η αμφίδρομη ροή ²⁹ μεταξύ Γαλλίας και Ισπανίας. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας	Προς επιβεβαίωση
Ομάδα έργων στην Κεντρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη για την αύξηση των επιλογών εφοδιασμού με φυσικό αέριο			
1	Αγωγός διασύνδεσης PL-CZ	Νέος αγωγός αμφίδρομης ροής μεταξύ Τσεχικής Δημοκρατίας και Πολωνίας. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας / προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός, αδειοδότηση	2019

²⁹ Ροή φυσικού αερίου από την Ισπανία στη Γαλλία σε περίπτωση κρίσης εφοδιασμού στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη. Ροή φυσικού αερίου από τη Γαλλία στην Ισπανία για την αντιμετώπιση υψηλών τιμών φυσικού αερίου στην Ισπανία. Πρέπει επίσης να ενισχυθεί ο αγωγός «Artère du Rhône».

		(CZ)	
2	Αγωγός διασύνδεσης PL-SK ³⁰	Νέος αγωγός αμφίδρομης ροής μεταξύ Σλοβακίας και Πολωνίας. Κατάσταση: τελική απόφαση επένδυσης εντός του 2014	2019
3	PL: 3 εγχώριοι αγωγοί και σταθμός συμπίεσης	Εγχώριες ενισχύσεις που απαιτούνται για τη σύνδεση των σημείων εισόδου στις ακτές της Βαλτικής με τους αγωγούς διασύνδεσης PL-SK και PL-CZ. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας	2016-2018
4	TANAP (TR-EL)	Αγωγός που διασχίζει την Ανατολία για τη μεταφορά φυσικού αερίου από την Κασπία προς την ΕΕ μέσω Τουρκίας και άνοιγμα του Νότιου Διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας/ τελική απόφαση επένδυσης	2019
5	TAP (EL-AL-IT)	Εντός της ΕΕ τμήμα του Νότιου Διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου. Απευθείας σύνδεση με τον αγωγό TANAP. Κατάσταση: αδειοδότηση	2019
6	IAP (AL-ME-HR)	Νέο τμήμα αγωγού διασύνδεσης του βαλκανικού δακτυλίου φυσικού αερίου και σύνδεση με το TAP. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας / προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός	2020
7	Τερματικός σταθμός ΥΦΑ στη HR	Νέος τερματικός σταθμός ΥΦΑ στο Κrk για την υποστήριξη της ασφάλειας και της διαφοροποίησης του εφοδιασμού της περιοχής. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας / προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός (ζητήματα χρηματοδότησης)	2019
8	BG: εγχώριο σύστημα	Αποκατάσταση και επέκταση του συστήματος μεταφοράς που απαιτείται για την περιφερειακή ενοποίηση. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας/ προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός	2017 (προς επιβεβαίωση)
9	RO: εγχώριο σύστημα και αντίστροφη ροή	Ολοκλήρωση του ρουμανικού συστήματος διαμετακόμισης και	Προς επιβεβαίωση

³⁰ Αυτοί οι δύο αγωγοί διασύνδεσης (Πολωνίας-Τσεχικής Δημοκρατίας, Πολωνίας-Σλοβακίας) θα καταστήσουν δυνατές τις ροές μεταξύ Βαλτικής και Αδριατικής, αλλά και φυσικού αερίου από τη Γερμανία-τις Κάτω Χώρες-τη Νορβηγία, αυξάνοντας αισθητά την κατάσταση από πλευράς ασφάλειας του εφοδιασμού ολόκληρης της (Νοτιο-) Ανατολικής Ευρώπης.

	προς την UA	μεταφοράς και αντίστροφη ροή προς την Ουκρανία. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας (ζητήματα ρυθμίσεων σχετικά με την αντίστροφη ροή)	
10	EL: σταθμός συμπίεσης	Σταθμός συμπίεσης στους Κήπους ώστε να καταστεί δυνατή η σύνδεση με τους αγωγούς TANAP και TAP. Κατάσταση: αδειοδότηση.	2019
11	EL: Τερματικός σταθμός ΥΦΑ στην Αλεξανδρούπολη	Νέος τερματικός σταθμός ΥΦΑ στη Βόρεια Ελλάδα. Κατάσταση: αδειοδότηση	2016 ³¹
12	EL: Τερματικός σταθμός ΥΦΑ Αιγαίου	Νέος πλωτός τερματικός σταθμός ΥΦΑ στον Κόλπο της Καβάλας. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας / προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός, αδειοδότηση	2016 ³²

Έργα ηλεκτρικής ενέργειας

Α Έργα με (2014 – 2016) βραχυπρόθεσμο ορίζοντα			
#	Όνομασία έργου	Λεπτομέρειες	Περάτωση
Τερματισμός της απομόνωσης της Βαλτικής			
1	Nordbalt 1&2	Γραμμές διασύνδεσης Σουηδίας-Λιθουανίας (δεν πρόκειται για ΕΚΕ) Κατάσταση: υπό κατασκευή	2015
2	Γραμμή διασύνδεσης LT-PL	Νέα γραμμή διασύνδεσης και back-to-back σταθμοί μετατροπής· προγραμματίζεται επόμενο στάδιο για το 2020· στην PL χρειάζονται σχετικές ενισχύσεις. Κατάσταση: υπό κατασκευή	2015 (πρώτο στάδιο)
Β Έργα με (2017 – 2020) μεσοπρόθεσμο ορίζοντα			
#	Όνομασία έργου	Λεπτομέρειες	Περάτωση
Τερματισμός της απομόνωσης της Βαλτικής			
1	Εγχώριες γραμμές διασύνδεσης στην LV και την SE	Αύξηση της δυναμικότητας της γραμμής διασύνδεσης LV-SE (Nordbalt). Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας/ προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός (FEED)	2019
2	Γραμμή διασύνδεσης EE-LV	Γραμμή διασύνδεσης και συναφείς ενισχύσεις στην EE. Κατάσταση: μελέτη εφικτότητας/ προκαταρκτικός τεχνικός σχεδιασμός	2020

³¹ Πληροφορίες που παρέχονται από τους φορείς υλοποίησης των έργων, αλλά η εκκίνηση μπορεί να αναμένεται εύλογα μετά το 2017.

³² Όπως ανωτέρω.

3	Συγχρονισμός των ΕΕ, LV, LT με τα ηπειρωτικά ευρωπαϊκά δίκτυα	Συγχρονισμός των κρατών της Βαλτικής. Κατάσταση: μελέτες εφικτότητας	2020 (προς επιβεβαίωση)
Τερματισμός της απομόνωσης της Ιβηρικής			
1	Γραμμή διασύνδεσης Γαλλίας — Ισπανίας	Υποθαλάσσια γραμμή διασύνδεσης συνεχούς ρεύματος υψηλής τάσης μεταξύ Aquitaine (FR) και Χώρας των Βάσκων (ES)	2020 (προς επιβεβαίωση)

ii. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή, Βρυξέλλες, 25.2.2015 COM(2015) 80 τελικό

Η Επιτροπή σε αυτή την ανακοίνωση της τονίζει την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας Ενεργειακής Ένωσης, στα πλαίσια της οποίας θα ολοκληρωθεί πλήρως η ένωση της εσωτερικής αγοράς υπό συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού, ώστε να παρέχεται ασφαλή και βιώσιμη ενέργεια σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες σε προσιτές τιμές, αλλά με γνώμονα πάντα την προστασία του περιβάλλοντος για μια αειφόρο ανάπτυξη. Στόχος είναι η δημιουργία μιας όχι μόνο ανταγωνιστικής οικονομίας, αλλά και μιας οικονομίας χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών. Παρακάτω παρατίθενται τα σχετικά εδάφια της Ανακοίνωσης.

Η ενεργειακή στρατηγική της Ένωσης έχει πέντε αμοιβαίως ενισχυόμενες και στενά αλληλένδετες διαστάσεις με στόχο την εξασφάλιση μεγαλύτερης ενεργειακής ασφάλειας, βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητας:

- ενεργειακή ασφάλεια, αλληλεγγύη και εμπιστοσύνη,
- πλήρως ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας,
- ενεργειακή απόδοση που συμβάλλει στον μετριασμό της ζήτησης,
- απαλλαγή της οικονομίας από τις ανθρακούχες εκπομπές και
- έρευνα, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα.

2.1. Ενεργειακή ασφάλεια, αλληλεγγύη και εμπιστοσύνη

Τον Μάιο του 2014 η Επιτροπή εξέθεσε στην στρατηγική της για την ενεργειακή ασφάλεια τους λόγους για τους οποίους η ΕΕ παραμένει ευάλωτη στις εξωτερικές ενεργειακές κρίσεις και κάλεσε τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, να καταστήσουν σαφείς στους πολίτες τις επιλογές που συνεπάγεται η μείωση της εξάρτησής μας από συγκεκριμένα καύσιμα, προμηθευτές ενέργειας και οδούς εφοδιασμού. Η Ενεργειακή Ένωση στηρίζεται στη στρατηγική αυτή.

Βασικοί παράγοντες της ενεργειακής ασφάλειας είναι η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και η αποδοτικότερη χρήση της ενέργειας. Αυτή προϋποθέτει περισσότερη διαφάνεια καθώς και μεγαλύτερη αλληλεγγύη και εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών. Για την ενεργειακή της ασφάλεια, η ΕΕ εξαρτάται στενά από τους γείτονές της.

Με κοινές προσεγγίσεις στον τομέα της ενέργειας είναι δυνατόν να καταστούν όλες οι περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ισχυρότερες, για παράδειγμα σε περίπτωση ελλείψεων ή διαταραχών εφοδιασμού. Το πνεύμα της αλληλεγγύης σε θέματα ενέργειας αναφέρεται ρητά στη Συνθήκη και αποτελεί τον πυρήνα της Ενεργειακής Ένωσης.

Διαφοροποίηση της προσφοράς (πηγές, προμηθευτές και οδοί εφοδιασμού ενέργειας)

.....Για να εξασφαλιστεί η διαφοροποίηση του εφοδιασμού με φυσικό αέριο, πρέπει να εντατικοποιηθούν οι εργασίες για τον Νότιο Διάδρομο φυσικού αερίου, ώστε να δοθεί στις χώρες της Κεντρικής Ασίας η δυνατότητα να εξάγουν το φυσικό τους αέριο στην Ευρώπη. Στη Βόρεια Ευρώπη, η ασφάλεια του εφοδιασμού ενισχύεται σε μεγάλο βαθμό από τη δημιουργία κόμβων υδροποιημένου φυσικού αερίου που λειτουργούν με πολλούς προμηθευτές. Το παράδειγμα αυτό πρέπει να ακολουθήσουν τόσο η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη όσο και η περιοχή της Μεσογείου, όπου βρίσκεται υπό κατασκευή μεσογειακός κόμβος φυσικού αερίου.

Πολλοί εταίροι συμμετέχουν στην κατασκευή των υποδομών για την παροχή νέων πηγών φυσικού αερίου στην ΕΕ, η οποία είναι και περίπλοκη και δαπανηρή. Για την επίλυση των προβλημάτων αυτών απαιτείται αποφασιστική δράση σε επίπεδο ΕΕ. Η Επιτροπή θα ενισχύσει τη στήριξη που παρέχει στη διαδικασία αυτή, με τη χρήση όλων των διαθέσιμων κοινοτικών χρηματοδοτικών μέσων, και ιδίως του μελλοντικού Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ), και με την πλήρη συμμετοχή των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών οργανισμών. Ωστόσο, οι αναγκαίες

υποδομές πρέπει επίσης να δημιουργηθούν στο εσωτερικό της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας των αντίστροφων ροών, ώστε να μεταφέρεται το αέριο εκεί όπου υπάρχει ανάγκη.

Θα διερευνήσουμε όλες τις δυνατότητες του υδροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ), μεταξύ άλλων και ως εφεδρική επιλογή σε καταστάσεις κρίσης, όταν δεν επαρκούν οι ποσότητες φυσικού αερίου που φτάνουν στην Ευρώπη μέσω του υφιστάμενου συστήματος αγωγών.....Η Επιτροπή θα καταβάλει επίσης προσπάθειες για την άρση των εμποδίων στις εισαγωγές ΥΦΑ από τις ΗΠΑ και άλλους παραγωγούς ΥΦΑ.

Η εσωτερικά παραγόμενη ενέργεια συμβάλλει επίσης στη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από τις εισαγωγές ενέργειας. Αυτή περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, που είναι αναγκαία για την απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές, καθώς και την ενέργεια από συμβατικούς πόρους και —για όσα κράτη μέλη το επιλέγουν— από μη συμβατικούς ορυκτούς πόρους. Υπάρχει η επιλογή της εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου από μη συμβατικές πηγές στην Ευρώπη, όπως το σχιστολιθικό φυσικό αέριο, υπό τον όρο ότι θα αντιμετωπιστούν ικανοποιητικά τα ζητήματα αποδοχής από την κοινωνία και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Η συνεργασία για την ασφάλεια του εφοδιασμού

Τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν τη βεβαιότητα ότι σε περίπτωση περιορισμένης προσφοράς μπορούν να στραφούν στους γείτονές τους. Στην έκθεση της Επιτροπής του 2014 σχετικά με τη βραχυπρόθεσμη αντοχή του τομέα του φυσικού αερίου¹¹ τονίστηκε η ανάγκη για μεγαλύτερη συνεργασία όσον αφορά την αντιμετώπιση δυνητικής διαταραχής του εφοδιασμού. Η Επιτροπή θα προτείνει σχέδια προληπτικής δράσης και έκτακτης ανάγκης σε περιφερειακό και ενωσιακό επίπεδο για την καθιέρωση κοινής διαχείρισης κρίσεων, μεταξύ άλλων με συμβαλλόμενα μέρη της Ενεργειακής Κοινότητας. Πρέπει να ενισχυθεί η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών, ιδίως σε περιόδους κρίσης ενεργειακού εφοδιασμού. Τα ζητήματα αυτά και η πείρα που αποκτήθηκε από την εφαρμογή του κανονισμού θα ληφθούν υπόψη κατά την υποβολή πρότασης αναθεώρησης του κανονισμού για την ασφάλεια του εφοδιασμού με αέριο.

....Πολλά κράτη μέλη διαθέτουν σήμερα ανεπαρκή πλαίσια για την ασφάλεια του εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια και χρησιμοποιούν παρωχημένες και αντιφατικές προσεγγίσεις για την αξιολόγηση της ασφάλειας του εφοδιασμού με ηλεκτρική

ενέργεια. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα καθορίσει ένα φάσμα αποδεκτών επιπέδων κινδύνου διαταραχών του εφοδιασμού και θα προβεί σε αντικειμενική, πανενωσιακή και τεκμηριωμένη αξιολόγηση της κατάστασης στα κράτη μέλη όσον αφορά την ασφάλεια εφοδιασμού.....

Ισχυρότερος ρόλος της Ευρώπης στις παγκόσμιες αγορές ενέργειας

Η Ενεργειακή Ένωση δεν είναι εσωστρεφές έργο. Μια ισχυρότερη και πιο ενωμένη ΕΕ μπορεί να συνεργαστεί πιο εποικοδομητικά με τους εταίρους της, προς αμοιβαίο όφελος όλων των μερών.

Η ενεργειακή πολιτική χρησιμοποιείται συχνά ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής, ιδίως στις μεγάλες χώρες παραγωγής και διαμετακόμισης ενέργειας. Το γεγονός αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη συζήτηση της ευρωπαϊκής εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής.

Κατά συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να βελτιώσει την ικανότητά της να προβάλλει τη βαρύνουσα επιρροή της στις παγκόσμιες αγορές ενέργειας. Σε συνεργασία με τους κυριότερους εταίρους της, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εργαστεί για τη βελτίωση του συστήματος παγκόσμιας διακυβέρνησης της ενέργειας, που θα αποφέρει μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα και διαφάνεια στις παγκόσμιες αγορές ενέργειας.

Η εμπορική πολιτική της ΕΕ συμβάλλει στην αύξηση της ενεργειακής ασφάλειας και διαφοροποίησης, με τη συμπερίληψη διατάξεων για την ενέργεια στις εμπορικές συμφωνίες με τους εταίρους της. Όταν η ΕΕ διαπραγματεύεται συμφωνίες με χώρες που είναι σημαντικές από την άποψη της ασφάλειας του εφοδιασμού, η Επιτροπή θα επιδιώκει κατά προτεραιότητα τη διαπραγμάτευση ειδικών διατάξεων για την ενέργεια που συμβάλλουν στους στόχους της Ενεργειακής Ένωσης για ενεργειακή ασφάλεια, και συγκεκριμένα την πρόσβαση σε πόρους, και βιώσιμη ενέργεια. Γενικά, η Επιτροπή θα επιδιώξει δυναμικό εμπορικό και επενδυτικό θεματολόγιο στον τομέα της ενέργειας, στο οποίο θα συμπεριλαμβάνεται η πρόσβαση των ευρωπαϊκών ενεργειακών τεχνολογιών και υπηρεσιών στις ξένες αγορές .

Στο πλαίσιο της αναζωογόνησης της ευρωπαϊκής διπλωματίας για την ενέργεια και το κλίμα, η ΕΕ θα χρησιμοποιήσει όλα τα οικεία μέσα εξωτερικής πολιτικής για να συνάψει στρατηγικές εταιρικές σχέσεις στον τομέα της ενέργειας με χώρες ή περιφέρειες παραγωγής και διαμετακόμισης που αποκτούν ολοένα μεγαλύτερη

σημασία, όπως η Αλγερία και η Τουρκία· το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν· η Μέση Ανατολή· η Αφρική και άλλοι δυνητικοί προμηθευτές.

Η ΕΕ θα αναπτύξει περαιτέρω την εταιρική της σχέση με τη Νορβηγία, τον δεύτερο μεγαλύτερο προμηθευτή αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου της ΕΕ. Η ΕΕ θα συνεχίσει να ενσωματώνει πλήρως τη Νορβηγία στις εσωτερικές της ενεργειακές πολιτικές. Η ΕΕ θα αναπτύξει επίσης τις εταιρικές της σχέσεις με χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς.

Όταν ωριμάσουν οι συνθήκες, η ΕΕ θα εξετάσει το ενδεχόμενο επαναπροσδιορισμού της ενεργειακής σχέσης με τη Ρωσία, με βάση ισότιμους όρους ως προς το άνοιγμα της αγοράς, τον θεμιτό ανταγωνισμό, την προστασία του περιβάλλοντος και την ασφάλεια, προς το αμοιβαίο συμφέρον και των δύο πλευρών.

Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στην αναβάθμιση της στρατηγικής εταιρικής σχέσης με την Ουκρανία στον τομέα της ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστούν θέματα που αφορούν τη σημασία της Ουκρανίας ως χώρας διαμετακόμισης, καθώς και θέματα σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς ενέργειας της Ουκρανίας, όπως η αναβάθμιση του δικτύου φυσικού αερίου της, η θέσπιση κατάλληλου κανονιστικού πλαισίου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης στην Ουκρανία, ως μέσα για τη μείωση της εξάρτησής της από τις εισαγωγές ενέργειας.

Στην άμεση γειτονία μας, η Επιτροπή θα προτείνει να ενισχυθεί η Ενεργειακή Κοινότητα, με στόχο τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του κεκτημένου της ΕΕ στους τομείς της ενέργειας, του περιβάλλοντος και του ανταγωνισμού, την πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων στην αγορά ενέργειας και την παροχή κινήτρων για επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας. Στόχος είναι η στενότερη ενοποίηση των ενεργειακών αγορών της ΕΕ και της Ενεργειακής Κοινότητας. Οι ενεργειακές σχέσεις με τις χώρες του ευρωπαϊκού μηχανισμού γειτονίας και εταιρικής σχέσης θα εξεταστούν στο πλαίσιο της εν εξελίξει αναθεώρησης του εν λόγω μηχανισμού.

Μεγαλύτερη διαφάνεια όσον αφορά τον εφοδιασμό με φυσικό αέριο

Σημαντικό στοιχείο για την κατοχύρωση της ασφάλειας του εφοδιασμού με ενέργεια (και ιδίως με φυσικό αέριο) αποτελεί η πλήρης συμμόρφωση των συμφωνιών που αφορούν την αγορά ενέργειας από τρίτες χώρες με το δίκαιο της ΕΕ.... Στο μέλλον θα πρέπει να ενημερώνεται σε πρώιμο στάδιο η Επιτροπή για τη διαπραγμάτευση των διακυβερνητικών συμφωνιών, ώστε να διασφαλίζεται καλύτερη εκ των προτέρων

αξιολόγηση της συμβατότητας διακυβερνητικής συμφωνίας με τους κανόνες της εσωτερικής αγοράς και τα κριτήρια ασφάλειας του εφοδιασμού.....

Κατάκτηση της πρώτης θέσης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποφασισμένη να καταστεί παγκόσμιος ηγέτης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και συγκεκριμένα παγκόσμιος κόμβος για την ανάπτυξη της επόμενης γενιάς τεχνολογικά προηγμένων και ανταγωνιστικών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η ΕΕ έχει επίσης θέσει ως στόχο της ΕΕ το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές που θα καταναλώνεται στην ΕΕ το 2030 να ανέρχεται σε τουλάχιστον 27 %.

Η ΕΕ κινείται ήδη στη σωστή κατεύθυνση για την επίτευξη του στόχου της να αυξηθεί, έως το 2020, σε 20 % το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στο ενεργειακό της μείγμα. Το κόστος του νέου δυναμικού αιολικής και φωτοβολταϊκής ενέργειας έχει μειωθεί σημαντικά, χάρη κυρίως στη δέσμευση της ΕΕ στον τομέα αυτό, και η μεταρρύθμιση των καθεστώτων στήριξης για περαιτέρω μείωση του κόστους προχωρεί ικανοποιητικά. Ωστόσο πρέπει να υπερνηκηθούν νέες δυσκολίες για να επιτευχθεί ο στόχος του 27 %.

Για να καταστεί δυνατή η σταδιακή και αποδοτική ενσωμάτωση της παραγωγής από ανανεώσιμες πηγές σε μια αγορά που προωθεί τις ανταγωνιστικές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τονώνει την καινοτομία, οι αγορές και τα δίκτυα ενέργειας πρέπει να προσαρμοστούν στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η πλήρης εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας και των νέων κανόνων της αγοράς, προκειμένου να επιτραπεί η εμπορική επέκταση έξυπνων δικτύων βασισμένων σε νέες τεχνολογίες και η ανταπόκριση στη ζήτηση για αποδοτική ενεργειακή μετάβαση.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας, η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές πρέπει να υποστηρίζεται από μηχανισμούς βασισμένους στην αγορά οι οποίοι διορθώνουν τις αδυναμίες της αγοράς, εξασφαλίζουν την οικονομική αποδοτικότητα και αποφεύγουν την υπεραντιστάθμιση ή τις στρεβλώσεις. Η χαμηλού κόστους χρηματοδότηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας έντασης κεφαλαίου προϋποθέτει την ύπαρξη σταθερού επενδυτικού πλαισίου, που να μειώνει τον κανονιστικό κίνδυνο. Αυτό είναι αναγκαίο για να διασφαλιστεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών και να προσελκυστούν επενδύσεις από διεθνή ταμεία, φορείς υλοποίησης έργων μεγάλης κλίμακας, συνεταιρισμούς κανοικοκυριά, σε ένα πλαίσιο βασισμένο στην αγορά το

οποίο διατηρεί το κόστος κεφαλαίου σε χαμηλά επίπεδα. Η Επιτροπή θα διευκολύνει τη συνεργασία²⁶ και τη σύγκλιση των εθνικών καθεστώτων στήριξης που οδηγούν σε μεγαλύτερο διασυντοιακό άνοιγμα μέσω διεξοδικών συζητήσεων με τα κράτη μέλη για τις αντίστοιχες οδηγίες της Επιτροπής και τις κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας.

Στις αποφάσεις επενδύσεων στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πραγματικά επικρατούσες φυσικές συνθήκες από πλευράς διαθεσιμότητας πόρων και δικτύου, η αποδοχή από το κοινό, η τοποθεσία κατανάλωσης και τα διοικητικά εμπόδια. Επίσης, η ανάπτυξη νέων υποδομών, και ιδίως διασυνδέσεων, πρέπει να μειώσει το κόστος της ενσωμάτωσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην εσωτερική αγορά ενέργειας.

Η ΕΕ πρέπει να επενδύσει σε προηγμένα και αειφόρα εναλλακτικά καύσιμα, μεταξύ άλλων και στις διεργασίες παραγωγής βιοκαυσίμων, και στη βιοοικονομία γενικότερα. Με τον τρόπο αυτό θα είναι σε θέση να διατηρήσει την τεχνολογική και βιομηχανική υπεροχή της και να επιτύχει τους στόχους της όσον αφορά την αλλαγή του κλίματος. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να λάβει υπόψη τον αντίκτυπο της βιοενέργειας στο περιβάλλον, στη χρήση της γης και στην παραγωγή τροφίμων. Το επενδυτικό σχέδιο της ΕΕ, καθώς και άλλες πηγές χρηματοδότησης της ΕΕ, θα μπορούσαν να συμβάλουν στη διασφάλιση της αναγκαίας χρηματοδότησης

Μια Ενεργειακή Ένωση για έρευνα, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα

Μια νέα στρατηγική για την έρευνα και την καινοτομία (Ε&Κ) πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο της Ενεργειακής Ένωσης. Προκειμένου να κατακτήσει η Ενεργειακή Ένωση της Ευρώπης την πρώτη θέση παγκοσμίως στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, πρέπει να διαδραματίσει πρωτοποριακό ρόλο όσον αφορά την επόμενη γενιά τεχνολογιών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τις λύσεις αποθήκευσης.

Εξίσου σημαντικό προκειμένου να μετεξελιχθεί η Ενεργειακή Ένωση σε κινητήρια δύναμη για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανταγωνιστικότητα είναι να διαδραματίσει η ΕΕ πρωταγωνιστικό ρόλο στις τεχνολογίες έξυπνου δικτύου και έξυπνου σπιτιού, τις καθарές μεταφορές, καθώς και τα καθарά ορυκτά καύσιμα και την ασφαλέστερη παγκοσμίως παραγωγή πυρηνικής ενέργειας.

Διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης

Η Ενεργειακή Ένωση χρειάζεται επίσης μια ολοκληρωμένη διαδικασία διακυβέρνησης και παρακολούθησης, ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι δράσεις που σχετίζονται με την ενέργεια σε ευρωπαϊκό, περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο συμβάλλουν όλες στην επίτευξη των ενεργειακών στόχων της Ένωσης. Η διαδικασία διακυβέρνησης πρέπει να εξυπηρετεί τους εξής σκοπούς:

- τη συγκέντρωση των δράσεων για την ενέργεια και το κλίμα, καθώς και των δράσεων σε άλλους συναφείς τομείς πολιτικής, με στόχο την ενίσχυση και την παγίωση της συνοχής των πολιτικών. Η συγκέντρωση αυτή προσφέρει μακροπρόθεσμη βεβαιότητα και κατευθύνσεις στους επενδυτές·

- την εξασφάλιση της εφαρμογής της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και της υλοποίησης του πλαισίου δράσης για την ενέργεια και το κλίμα με ορίζοντα το 2030, και ιδίως της επίτευξης των συμφωνηθέντων στόχων για το 2030 όσον αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση, τις εκπομπές που δεν υπάγονται στο σύστημα εμπορίας εκπομπών και τις διασυνδέσεις·

- τον εξορθολογισμό των ισχυουσών απαιτήσεων προγραμματισμού και υποβολής εκθέσεων, με την αποφυγή της περιττής διοικητικής επιβάρυνσης·

- τη δρομολόγηση διαλόγου για την ενέργεια με τους ενδιαφερομένους, με στόχο την τεκμηρίωση της χάραξης πολιτικής και την ενεργό συμμετοχή στη διαχείριση της ενεργειακής μετάβασης·

- την εμπάθυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και σε περιφερειακό επίπεδο, και με την Επιτροπή·

- τη βελτίωση των δεδομένων, της ανάλυσης και των πληροφοριών που απαιτούνται για την υποστήριξη της Ενεργειακής Ένωσης, με τη συγκέντρωση των σχετικών γνώσεων και την εύκολη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων σε αυτές· και

- την υποβολή ετήσιας έκθεσης προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης, με στόχο την εξέταση των βασικών ζητημάτων και την καθοδήγηση της συζήτησης προσανατολισμού.

Η Επιτροπή θα δρομολογήσει μια δυναμική διαδικασία διακυβέρνησης για την ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ένωση. Μολονότι θα υπάρχουν σαφείς δεσμοί μεταξύ της εν λόγω διαδικασίας διακυβέρνησης και του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, οι δύο διαδικασίες θα αποτελούν αντικείμενο χωριστής διαχείρισης.

Η υλοποίηση της Ενεργειακής Ένωσης

Προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της Ενεργειακής Ένωσης αποτελεί η υλοποίηση των δράσεων που ορίζονται στην παρούσα στρατηγική και συνοψίζονται στα δεκαπέντε σημεία που εκτίθενται κατωτέρω. Στον συνημμένο χάρτη πορείας παρατίθενται οι πρωτοβουλίες που πρόκειται να αναληφθούν στο πλαίσιο της στρατηγικής, με σαφές χρονοδιάγραμμα θέσπισης και εφαρμογής, και αναφορά των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων. Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι εν λόγω δράσεις είναι αλληλένδετες και ανάλογες με τη φιλοδοξία που πρέπει να επιδείξει η ΕΕ για τον μετασχηματισμό του ενεργειακού συστήματος της Ευρώπης.

Η επιτυχία της εφαρμογής εξαρτάται από την πολιτική δέσμευση όλων των εμπλεκόμενων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, των κρατών μελών, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, μεταξύ άλλων και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας, της αναλογικότητας και της βελτίωσης της νομοθεσίας.

Η ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να αντιδρά σε απροσδόκητα γεγονότα, να εκμεταλλεύεται νέες ευκαιρίες, να προσδιορίζει τις μελλοντικές τάσεις και να προσαρμόζεται σε αυτές. Όποτε θα είναι απαραίτητο, η Επιτροπή θα ασκεί το δικαίωμα πρωτοβουλίας που διαθέτει για να καθορίσει την κατάλληλη αντίδραση στα γεγονότα.

Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να εγκρίνουν την παρούσα στρατηγική της Ένωσης για την υλοποίηση της Ενεργειακής Ένωσης και να δεσμευτούν ενεργά για την υλοποίησή της, σε στενή συνεργασία με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς.

iii. Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ¹¹⁷

Οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 (αραβοϊσραηλινός πόλεμος) και του 1979 (ιρανική επανάσταση) δημιούργησαν ή επέτειναν ένα κλίμα ανασφάλειας στις χώρες εισαγωγείς πετρελαίου και ιδίως στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αφού η ΕΣΔΔ λόγω του ψυχρού πολέμου, δεν αποτελούσε πραγματική εναλλακτική λύση για την εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού τους και υπήρχαν περιορισμένες μόνο

---

¹¹⁷ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, 3/2009, www.europoliteia.gr, www.ant-sakkoulas.gr, σελ. 593

συναλλαγές. Έτσι η αλλαγή του πολιτικού και οικονομικού συστήματος στις χώρες του πρώην ανατολικού συνασπισμού και το εξ αυτής τέλος του ψυχρού πολέμου προσέφερε μια μοναδική ευκαιρία για αμοιβαία επικερδή συνεργασία στον τομέα της ενέργειας.

Τον Ιούνιο του 1991 κατόπιν πρωτοβουλίας του τότε προεδρεύοντος Ολλανδού πρωθυπουργού Ruud Lubbers στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου προτάθηκε η θέσπιση συνεργασίας στον ενεργειακό τομέα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών της από τη μια πλευρά και των κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης από την άλλη πλευρά, καθόσον κατά αυτόν τον τρόπο εξυπηρεούνταν τα συμφέροντα και των δύο πλευρών, ήτοι ενισχύεται η οικονομική ανόρθωση των τελευταίων και από την άλλη βελτιώνεται η ασφάλεια εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Κατόπιν σχετικού αιτήματος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Επιτροπή πρότεινε την υιοθέτηση ενός «Ευρωπαϊκού Χάρτη Ενέργειας». Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας στον οποίο μέχρι σήμερα έχουν προσχωρήσει 51 κράτη και οι τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες αποτελεί πολιτική διακήρυξη, με την πολιτική του αξία να έγκειται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά καταγράφεται σε πολιτικό κείμενο η κοινή βούληση για συνεργασία στον τομέα της ενέργειας με αμοιβαία οφέλη, μεταξύ των κρατών κυρίως της Δυτικής Ευρώπης, τα οποία διαθέτουν τεχνολογία και κεφάλαια και των κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, τα οποία διαθέτουν άφθονους ενεργειακούς πόρους, αλλά έχουν ανάγκη από επενδύσεις και εξελιγμένη τεχνολογία. Ο ΕΧΕ αποτελείται από τέσσερις τίτλους: Στον πρώτο ορίζονται οι στόχοι και οι αρχές της συνεργασίας στον τομέα της ενέργειας, στον δεύτερο τα συγκεκριμένα μέσα, με τα οποία θα υλοποιηθούν οι στόχοι αυτοί, στον τρίτο εισάγονται ειδικές ρυθμίσεις προς διευκόλυνση των κρατών με «οικονομία υπό μετάβαση», δηλ. των πρώην κομμουνιστικών κρατών και στον τέταρτο περιέχονται οι τελικές διατάξεις. Οι σημαντικότερες συμφωνίες περιέχονται στους δύο πρώτους τίτλους: Μάλιστα μεταξύ άλλων στον πρώτο τίτλο ορίζονται και οι τέσσερις ανώτατοι στόχοι, δηλαδή η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού των καταναλωτριών χωρών, την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού βαθμού αποδοτικότητας της παραγωγής, επεξεργασίας, μεταφοράς και διανομής ενέργειας, την ενίσχυση της ασφάλειας των τεχνικών εγκαταστάσεων και των δικτύων και την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε από οικονομικής πλευράς ανεκτή βάση. Σε υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων του ΕΧΕ στις 17 Δεκεμβρίου 1994 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (σήμερα Ευρωπαϊκή Ένωση) και όλα τα κράτη-μέλη αυτής υπέγραψαν στη Λισσαβόνα τη πολυμερή Συνθήκη για το Χάρτη Ενέργειας με τη Ρωσία και τα κράτη της πρώην ΕΣΔΔ περί την Κασπία και πέραν αυτής στην Κεντρική Ασία (Καζακστάν,

Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Κιργιστάν) και αργότερα και με άλλα Κράτη. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ την 16^η Απριλίου 1998. Σήμερα στη Συνθήκη του Χάρτη Ενέργειας συμμετέχουν 51 Κράτη και οι ΕΚ/ΕΕ και ΕΚΑΕ. Για λόγους πρακτικούς θα αναφερόμαστε σε 51 κράτη και τη ΕΕ. Τα κράτη αυτά είναι τα 27 κράτη – μέλη που αποτελούν την Ευρωπαϊκή Ένωση (πλην της Βουλγαρίας) και επιπλέον τα εξής: Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βοσνία- Ερζεγοβίνη, Γεωργία, Ελβετία, Κροατία , Ιαπωνία, Καζακστάν, Κιργιστάν, Λιχτενστάιν, Μολδαβία, Μογγολία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Ουκρανία, Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Τουρκία, Τουρκμενιστάν, καθώς επίσης και Αυστραλία, Ισλανδία, Λευκορωσία, Νορβηγία και Ρωσική Ομοσπονδία, οι οποίες έχουν υπογράψει τη Συνθήκη, αλλά δεν έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία επικυρώσεως της. Η Λευκορωσία και η Ρωσική Ομοσπονδία συναίνεσαν στην προσωρινή εφαρμογή της Συνθήκης ως προς αυτές βάσει του άρθρου 45 της Συνθήκης. Πάραυτα τον Αύγουστο του 2009 η Ρωσική Ομοσπονδία γνωστοποίησε στον θεματοφύλακα της Συνθήκης (κυβέρνηση της Πορτογαλίας) δήλωση περί λήξεως της προσωρινής εφαρμογής της Συνθήκης (αρθ.45παρ.3 της συνθήκης) και τον Οκτώβριο του 2009 σταμάτησε η προσωρινή εφαρμογή. Η ενέργεια αυτή της Ρωσίας θεωρήθηκε και ως μέσο πίεσεως για την αναθεώρηση ορισμένων διατάξεων της Συνθήκης. Πάντως σε κάθε περίπτωση υπάρχει διάθεση και από τις δύο πλευρές για διαπραγματεύσεις επί του σχετικού ζητήματος, καθώς η αποχώρηση αυτού του παγκόσμιου ενεργειακού κολοσσού από την Συνθήκη θα αποτελούσε τεράστιο πλήγμα για την ενεργειακή συνεργασία στην περιοχή της Ευρασίας. Υπάρχουν και τα κράτη παρατηρητές, τα οποία να και δεν έχουν υπογράψει τη Συνθήκη, δικαιούνται απλά να συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου στις εργασίες των διασκέψεων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του βήματος πολιτικού διαλόγου «Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας». Τα κράτη αυτά είναι: Αφγανιστάν, ΗΠΑ, Ινδονησία, Ιορδανία, Καναδάς, Πακιστάν και Σερβία- τα οποία υπέγραψαν την διακήρυξη του ΕΧΕ όχι όμως τη Συνθήκη-, Αίγυπτος, Αλγερία, Βενεζουέλα, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ιράν, Κατάρ, Κίνα, Κορέα. Κουβέιτ, Μαρόκο, Μπαχρέιν, Νιγηρία, Ομάν, Παλαιστινιακή Αρχή, Σαουδική Αραβία και Τυνησία. Καθεστώς παρατηρητή έχουν και πολλοί Διεθνείς Οργανισμοί, σημαντικότεροι των οποίων είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης και η Διεθνής Υπηρεσία Ενέργειας. Είναι προφανές ότι αν και η διεθνής αυτή Συνθήκη ξεκίνησε ως μια Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία, στηριζόμενη στον ΕΧΕ του 1991, τείνει πλέον να αποτελέσει πρότυπο για δημιουργία Συνθήκης σε παγκόσμιο επίπεδο, αφού συμμετέχουν είτε ως κράτη-μέλη, είτε ως κράτη-παρατηρητές, η πλειοψηφία των κρατών που παράγουν και

εξάγουν ενέργεια (κυρίως πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακα) αλλά και των κρατών-καταναλωτών των μεγαλύτερων ποσοτήτων ενέργειας. Η Συνθήκη αποτελείται από οχτώ μέρη, τα οποία περιλαμβάνουν συνολικά 50 άρθρα, και περιέχει 14 Παραρτήματα. Η προστασία των επενδύσεων από μη εμπορικούς κινδύνους, η απελευθέρωση του εμπορίου των ενεργειακών προϊόντων, η ελεύθερη πρόσβαση στην τεχνολογία, η ελεύθερη πρόσβαση στην χρηματοδότηση, ο ανταγωνισμός (συμπεριλαμβανομένων διατάξεων περί κρατικών επιχειρήσεων και συνεργασίας μεταξύ των αρμοδίων αρχών), η ελευθερία της διαμετακομίσεως ενεργειακών υλικών, ζητήματα προστασίας περιβάλλοντος και η διαδικασία επιλύσεως των διεθνών διαφορών, οι οποίες προκύπτουν από τα παραπάνω ζητήματα, αποτελούν θέματα ρύθμισης της αυτής Συνθήκης. Νομικό ενδιαφέρον έχει και η διάκριση των πηγών ενέργειας σύμφωνα με την πολυμερή Συνθήκη για τον Χάρτη της Ενέργεια. Σύμφωνα με τον πίνακα που περιλαμβάνεται στο «Παράρτημα EM» υπό τον τίτλο “An inclusive list of energy materials and products” ορίζονται τρεις πηγές ενέργειας και τα αντίστοιχα προϊόντα, τα οποία χρησιμεύουν στην παραγωγή ενέργειας, ως εξής: α) πυρηνική ενέργεια (παραγόμενη από ουράνιο, θόριο, εμπλουτισμένο ουράνιο και πλουτόνιο, βαρύ ύδωρ κλπ.), β) ο άνθρακας, το φυσικό αέριο, το πετρέλαιο, τα προϊόντα πετρελαίου και η ηλεκτρική ενέργεια (η αντίστοιχη ενέργεια παράγεται από διάφορα είδη άνθρακα, από λιγνίτη, πίσσα, πετρέλαιο, αέρια πετρελαίου, υγρό φυσικό αέριο, υγρό προπάνιο, φυσικό αέριο κλπ.) και γ) άλλα ενεργειακά είδη, δηλαδή είδη, στα οποία η αντίστοιχη ενέργεια παράγεται από καυσόξυλα (fuel wood) και άνθρακα καύσεως (charcoal). Σε αυτό τον διαχωρισμό παρατηρητέο είναι ότι η ηλεκτρική ενέργεια ως δευτερογενής πηγή ενέργειας θα έπρεπε να αποτελεί μια κατηγορία από μόνη της, καθόσον ακόμα και αν αντιμετωπίζεται ως ενεργειακό προϊόν, δεν παύει αυτή να διαχωρίζεται από τις πρωτογενείς πηγές ενέργειας, όπως π.χ. άνθρακας, αλλά και να παράγεται και από την πυρηνική ενέργεια, η οποία αποτελεί αυτοτελή κατηγορία. Ιδιαίτερο επίσης νομικό ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι δεν αναφέρονται ευθέως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι οποίες ωστόσο βρίσκονται εμμέσως στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των συμβαλλομένων μερών, αφού οι ΑΠΕ αποτελούν αντικείμενο επενδύσεων προς παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες προστατεύονται από τη Συνθήκη και η παραχθείσα από αυτές ηλεκτρική ενέργεια είναι εμπορεύσιμη. Τέλος σύμφωνα με τη Συνθήκη σκοπός αυτής αποτελεί « η δημιουργία ενός νομικού πλαισίου, προκειμένου να προαχθεί μια μακροπρόθεσμη συνεργασία στον ενεργειακό τομέα, βασισμένη σε συμπληρωματικά συμφέροντα και αμοιβαία οφέλη, επί τη βάση των στόχων και των αρχών της ίδιας της Συνθήκης» (άρθρο 2). Οι αρχές αυτές είναι η αρχή της κρατικής κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων, η αρχή των ανοικτών αγορών (ελεύθερη

πρόσβαση των επιχειρήσεων, ανταγωνισμός και απελευθέρωση του εμπορίου των ενεργειακών προϊόντων) και η αρχή της ίσης μεταχείρισης των επιχειρήσεων. Προς επίτευξη όλων των στόχων της Συνθήκης προβλέπεται και η παροχή βοήθειας από τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης στις χώρες της πρώην ΕΣΔΔ («χώρες με μεταβατική οικονομία») για την ανάπτυξη δικής τους ενεργειακής στρατηγικής, για τη δημιουργία ενός κατάλληλου νομικού πλαισίου για την ενέργεια και για τη βελτίωση και εκσυγχρονισμό των ενεργειακών βιομηχανιών τους.

iv. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ – ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

α. ΓΕΝΙΚΑ

Καθοριστικό ρόλο για την ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρώπης έχει ο «εξευρωπαϊσμός» των δικτύων μεταφοράς ενεργειακών πόρων στην Ευρώπη, δηλαδή η «μετάγγιση» σε κράτη εκτός ΕΕ των ενωσιακών ενεργειακών πολιτικών και στην ενσωμάτωση όσο το δυνατόν περισσότερων ενεργειακών παικτών κατά μήκος των ενεργειακών δικτύων σε μια κοινή θεσμοποποιημένη δομή, την οποία οικοδομεί η ΕΕ για την εξυπηρέτηση των ενεργειακών συμφερόντων της.

Μέσα από την εξωτερική δράση της στον τομέα της ενέργειας, η Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα η Επιτροπή προωθεί ένα σύνολο ιδεών, το οποίο διέπει το πρότυπο της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Μέσα από την «εξαγωγή» του ιδεολογικού αυτού πλαισίου επιδιώκεται η άσκηση επιρροής σε υλικές και ιδεολογικές δομές σε τρίτες χώρες, προκειμένου να διαμορφωθεί το κατάλληλο περιβάλλον για τη γεωγραφική επέκταση των ενεργειακών δικτύων της ΕΕ.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα άσκησης αυτής της πολιτικής, από πλευράς ΕΕ, αποτελούν τα Δυτικά Βαλκάνια και η Νότιος Μεσόγειος. Έχοντας αναπτύξει στην πρώτη περίπτωση, μία αρκετά σύνθετη και τη δεύτερη μια σαφώς χαλαρότερη θεσμική δομή συνεργασίας, η ΕΕ επιχειρεί να αναπαραγάγει το πρότυπο της εσωτερικής αγοράς ενέργειας στις εν λόγω γειτονικές της περιοχές.

β .ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

1. Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ στα Δυτικά Βαλκάνια αναπτύσσεται εντός του πλαισίου της πρωτοβουλίας για την Ενεργειακή Κοινότητα. Η Ενεργειακή Κοινότητα

είναι μια περιφερειακή πρωτοβουλία στον τομέα της ενεργειακής συνεργασίας και είναι σημαντικό να μην συγχέεται με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη της Ενέργειας. Βασικοί της στόχοι είναι η επέκταση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας της ΕΕ σε χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και η αναβάθμιση της ενεργειακής συνεργασίας στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων της ΕΕ. Στον τομέα των υδρογονανθράκων, η Ενεργειακή Κοινότητα υποστηρίζει την υιοθέτηση κοινών κανόνων, αλλά και την υλοποίηση σημαντικών έργων στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ενεργειακής Κοινότητας υπογράφηκε στην Αθήνα στις 25 Οκτωβρίου 2005 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 2006. Η αρχική δεκαετής διάρκεια της ΣυνθΕνΚ παρατάθηκε ήδη για ακόμα δέκα έτη, δηλαδή μέχρι το 2026. Τα συμβαλλόμενα μέρη είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και οχτώ κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Ουκρανία, Σερβία, Σκόπια, καθώς και η αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για την προσωρινή διοίκηση του Κοσσυφοπεδίου κατ'εφαρμογή του ψηφίσματος 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών). Εκτός από την ΕΕ ως οργανισμό, τα μεμονωμένα κράτη Μέλη της ΕΕ δύνανται να συμμετέχουν στις συζητήσεις των θεσμικών οργάνων της Ενεργειακής Κοινότητας. Επίσης έχουν γίνει δεκτές και τρίτες χώρες (Αρμενία, Νορβηγία, Τουρκία) με την ιδιότητα του παρατηρητή, χωρίς να έχουν όμως δικαίωμα συμμετοχής στις συζητήσεις των θεσμικών οργάνων.

Η Ενεργειακή Κοινότητα λειτουργεί ως μέσο προ- ενταξιακής προσαρμογής υποψηφίων και δυνητικώς υποψηφίων κρατών για μελλοντικές διευρύνσεις της ΕΕ. Ωστόσο η ΣυνθΕνΚ συνεπάγεται οφέλη και στον παρόντα χρόνο, ως μια διαδικασία πανευρωπαϊκής ενοποίησης των εθνικών αγορών ενέργειας. Ανεξάρτητα, λοιπόν, από την προοπτική της μελλοντικής προσχώρησης στην ΕΕ, τα συμβαλλόμενα μέρη επωφελούνται σήμερα από τη σταδιακή ωρίμανση μια περιφερειακής ενεργειακής αγοράς. Ακόμη πιο φιλόδοξη εμφανίζεται η πρόταση για μια πανευρωπαϊκή ενεργειακή κοινότητα μέσω μιας νέας συνθήκης και μέσω διμερών συμφωνιών, με τη συμμετοχή των χωρών της Κασπίας και της Μεσογείου. {Ευρωπαϊκή Επιτροπή , Πράσινη Βίβλος: Ευρωπαϊκή στρατηγική για αειφόρο, ανταγωνιστική και ασφαλή ενέργεια, COM(2006) 105 τελικο}

Ως προς τη νομική της φύση η Ενεργειακή Κοινότητα αποτελεί έναν ιδιότυπο διεθνή οργανισμό, καθώς τα συμβαλλόμενα μέρη της έχουν αναλάβει νομική δέσμευση, με βάση το συμβατικό διεθνές δίκαιο, να ενσωματώσουν και να εφαρμόσουν το κοινοτικό κεκτημένο σε θέματα ενέργειας, δηλαδή τους κανόνες του δικαίου της ΕΕ. Κατά αυτόν τον τρόπο, μια πολυμερής διεθνής σύμβαση και ένας διεθνής

οργανισμός με ξεχωριστή νομική προσωπικότητα καθίστανται μηχανισμοί για τη μεταφορά κανόνων δικαίου της ΕΕ σε χώρες που δεν αποτελούν κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ λαμβάνει σταδιακά αλλά σταθερά, μια εξωτερική διάσταση, που λειτουργεί σε συμπληρωματικά πλαίσια{ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος : Ευρωπαϊκή στρατηγική για αειφόρο, ανταγωνιστική και ασφαλή ενέργεια , COM (2006) 105 τελικό}: α)διμερείς συμφωνίες και μνημόνια συνεννόησης με μεμονωμένους παραγωγούς και χώρες διαμετακόμισης (π.χ. Ρωσία, Τουρκία), β) συμμετοχή σε περιφερειακές πρωτοβουλίες, όπως η Ενεργειακή Κοινότητα και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας και γ) συμμετοχή σε πολυμερείς πρωτοβουλίες , λ.χ. ενσωμάτωση των ενεργειακών στόχων της ΕΕ στην προωθούμενη εμπορική στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Πάραυτα η παρουσία της ΕΕ στη διεθνή ενεργειακή σκηνή και η εξωτερική διάσταση της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις.

Η Ενεργειακή Κοινότητα συνιστά ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας της ΕΕ με τις γείτονες χώρες στον τομέα της ενέργειας. Το πεδίο εφαρμογής της συνεργασίας καλύπτει τη «δικτυακή ενέργεια»,κατά άρθρο 2 παρ.2 της ΣυνθΕνΚ ορίζεται ως η «δικτυακά παρεχόμενη ενέργεια», και περιλαμβάνει τους κλάδους της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου. Το 2008, το πεδίο εφαρμογής της επεκτάθηκε και στον τομέα του πετρελαίου, εξαιρούμενες κάποιων των διατάξεων που δεν τυγχάνουν εφαρμογής στον τομέα του πετρελαίου (π.χ. διατάξεις περί αμοιβαίας συνδρομής).

Οι σκοποί της Ενεργειακής Κοινότητας κατά το άρθρο 2 παρ.1 ΣυνθΕνΚ –σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο και πλαίσιο αγοράς, ασφαλής και συνεχής ενεργειακός εφοδιασμός, ενίσχυση ανταγωνισμού στην αγορά της δικτυακής ενέργειας κλπ.- συγκλίνουν στα περισσότερα σημεία με τους στόχους της ΕΕ βάσει του άρθρου 194 ΣΛΕΕ. Οι δύο βασικές διαδικασίες που αξιοποιεί η Ενεργειακή Κοινότητα προς την υλοποίηση αυτών των στόχων είναι : α) η επέκταση του κοινοτικού κεκτημένου και β) η δημιουργία ενιαίας αγοράς ενέργειας για τα συμβαλλόμενα μέρη.

α)Η επέκταση του κοινοτικού κεκτημένου: Η Ενεργειακή Κοινότητα έχει στόχο να επεκτείνει σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη την ενσωμάτωση και εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ τόσο στον τομέα της ενέργειας όσο και στους τομείς του περιβάλλοντος, του ανταγωνισμού και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας(ΑΠΕ). Στις ετήσιες εκθέσεις της, η Γραμματεία της Ενεργειακής Κοινότητας παρακολουθεί και καταγράφει την πρόοδο κάθε συμβαλλόμενου μέρους στον τομέα αυτό.

β) Η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς ενέργειας: Με το άρθρο 41 ΣυνθΕνΚ δημιουργείται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών μια αγορά ενέργειας χωρίς εσωτερικά σύνορα, στην οποία απαγορεύεται η επιβολή δασμών και ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές και εξαγωγές δικτυακής ενέργειας. Απαγορεύονται όλα τα μέτρα με ανάλογο αποτέλεσμα. Εξαιρέσεις μπορεί να προβλέπονται για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας, προστασίας της υγείας και ζωής ανθρώπων, ζώων ή φυτών και προστασίας της βιομηχανικής ή εμπορικής ιδιοκτησίας. Στις εξαιρετικές αυτές περιπτώσεις, οι περιορισμοί ή τα μέτρα είναι θεμιτά, μόνο εφόσον δεν συνιστούν μέσο αυθαίρετης διάκρισης ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στις συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλομένων μερών.

Σημαντικό στοιχείο για κάθε πολυμερή διαδικασία εναρμόνισης νομοθεσιών αποτελεί η πρόβλεψη μηχανισμού διασφάλισης της συμμόρφωσης και επίλυσης διαφορών. Στο πλαίσιο της ΣυνθΕνΚ, η μη συμμόρφωση με τις συμβατικές υποχρεώσεις και η μη εφαρμογή απόφασης συνεπάγονται την κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 90επ. Εν συνεχεία αναφέρεται ένα παράδειγμα από το τομέα των υδρογονανθράκων : Τον Οκτώβριο του 2011, η Γραμματεία κίνησε τη διαδικασία κατά της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης για μη συμμόρφωση με διατάξεις της Οδηγίας 2003/55 και του Κανονισμού 1775/2005 (υπόθεση ECS 8/11). Η υπόθεση υποβλήθηκε στο Συμβούλιο Υπουργών, το οποίο ομόφωνα διαπίστωσε παράβαση και απαίτησε από τα κράτος μέλος να λάβει όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα για να συμμορφωθεί. Επειδή αυτό δεν επετεύχθη και η παράβαση συνεχίστηκε, το Σεπτέμβριο του 2014 το Συμβούλιο Υπουργών διαπίστωσε σοβαρή και διαρκή παράβαση σύμφωνα με το άρθρο 92 ΣυνθΕνΚ και επιφυλάχθηκε να επιβάλλει κυρώσεις εντός του 2015. Για να αντιμετωπιστούν παρόμοια προβλήματα συμμόρφωσης, έχει ήδη προταθεί η ανάθεση της διαδικασίας σε ειδικό και μόνιμο δικαιοδοτικό όργανο, κατά το πρότυπο του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με παράλληλη πρόβλεψη οικονομικών κυρώσεων και δυνατότητας ευθείας προσφυγής, γιατί μόνο ένας τέτοιος θεσμός θα μπορούσε να ενισχύσει τη δυναμική της ολοκλήρωσης.

2. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

Η Νοτιοανατολική Ευρώπη και ειδικότερα τα Δυτικά Βαλκάνια παρουσιάζουν, σήμερα, σημαντική υστέρηση σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη στους τομείς της ενέργειας και της ενεργειακής διακυβέρνησης. Υπάρχει μεγάλη εξάρτηση τους από εισαγωγές φυσικού αερίου και δεν έχουν ευελιξία όσον αφορά στην διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού τους. Επιπλέον είναι εμφανές ότι υπάρχουν σημαντικές

ελλείψεις στις ενεργειακές υποδομές και κυρίως δεν υπάρχουν συνδέσεις ανάμεσα στα συστήματα φυσικού αερίου των χωρών της περιοχής.

Πάραυτα υπάρχουν και διαφορές ανάμεσα στις χώρες αυτές, ιδιαίτερα στον τομέα του φυσικού αερίου. Στην Αλβανία και στο Μαυροβούνιο, η συμμετοχή του φυσικού αερίου στο ενεργειακό τους μείγμα είναι αμελητέα και ανύπαρκτη αντίστοιχα, και σε ανάλογο επίπεδο βρίσκονται οι υποδομές και η αγορά φυσικού αερίου. Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στα Σκόπια το φυσικό αέριο έχει μικρή συμμετοχή στο ενεργειακό τους μείγμα, ενώ προέρχεται εξολοκλήρου από τη Ρωσία. Οι Βουλγαρία, Ελλάδα και Σερβία προμηθεύονται φυσικό αέριο σε ποσοστό 10- 15% έναντι του συνόλου των ενεργειακών προμηθειών τους και καλύπτονται σε μεγάλο ποσοστό από τη Ρωσία. Από την άλλη μεριά στην ενεργειακή αγορά της Κροατίας και της Ρουμανίας έχει διεισδύσει σε μεγάλο ποσοστό (άνω του 30%) το φυσικό αέριο, διεπόμενες από το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό να καλύπτουν ένα σημαντικό μερίδιο (άνω του 50%) των ενεργειακών τους αναγκών από δικής τους παραγωγή.

Με εξαίρεση την Ελλάδα, το σύνολο του εισαγόμενου φυσικού αερίου από τις υπόλοιπες χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης προέρχεται από τη Ρωσία και διέρχεται από την Ουκρανία. Οι κύριες οδοί τροφοδοσίας από την τελευταία είναι τρεις, με σημεία εισόδου στα ανατολικά τη Ρουμανία και στα βόρεια τη Σερβία (μέσω Ουγγαρίας) και την Κροατία (μέσω Σλοβακίας, Αυστρίας και Σλοβενίας). Τα τρία αυτά συστήματα εφοδιασμού δεν συνδέονται μεταξύ τους, κάτι το οποίο επιτείνει το πρόβλημα ασφάλειας της περιοχής. Υπό αυτές τις συνθήκες, η ΕΕ αναπτύσσει ένα δυναμικό και παρεμβατικό ρόλο στον ενεργειακό τομέα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, στοχεύοντας στην προώθηση των απαραίτητων αλλαγών και της ολοκλήρωσης, υπό ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο, των αγορών ενέργειας της περιοχής.

Στον τομέα των υδρογονανθράκων βρίσκονται σε εξέλιξη σημαντικές πρωτοβουλίες και δράσεις στο πλαίσιο της Ενεργειακής Κοινότητας:

1) Βασική προτεραιότητα της Ενεργειακής Κοινότητας είναι η προσέλκυση επενδύσεων σε έργα υποδομής, συμπεριλαμβανομένου του τομέα των υδρογονανθράκων. Ο σχεδιασμός περιλαμβάνει έργα ύψους σχεδόν 40 δισεκατομμύρια ευρώ μέχρι το 2020 για τη διαφοροποίηση των υφιστάμενων ενεργειακών πόρων και τον εκσυγχρονισμό παλαιών υποδομών. Η Ενεργειακή Κοινότητα εκπόνησε μάλιστα ένα κατάλογο με 35 ΕΚΕ της Ενεργειακής Κοινότητας (Projects of Energy Community Interest- PECIs), τα οποία υποβλήθηκαν σε διαβούλευση και έλαβαν τελικά την έγκριση του Συμβουλίου των Υπουργών της

Ενεργειακής Κοινότητας τον Οκτώβριο του 2013. Προτεραιότητα δίνεται σε έργα τα οποία διευκολύνουν τις διασυνοριακές συναλλαγές. Μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται δέκα έργα υποδομών φυσικού αερίου και δύο έργα υποδομών πετρελαίου, τα οποία κρίθηκαν ιδιαίτερα σημαντικά για την ανάπτυξη των διασυνοριακών αγορών ενέργειας. Τα έργα αυτά συνίστανται σε 2500 χιλιόμετρα αγωγών φυσικού αερίου και σε πάνω από 600 χιλιόμετρα αγωγών πετρελαίου. Η υιοθέτηση από την Ενεργειακή Κοινότητα του Κανονισμού 347/2013 της ΕΕ σχετικά με τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές υπόσχεται να βελτιώσει σημαντικά τις συνθήκες χρηματοδότησης για την υλοποίηση τέτοιων έργων.

II) Έργο στρατηγικής σημασίας είναι ο δακτύλιος φυσικού αερίου (Gas Ring). Γεωγραφικά θα συνδέει σε μορφή δακτυλίου, έξι αγορές (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κόσοβο, Μαυροβούνιο, Σερβία και Σκόπια) μεταξύ τους, αλλά και με τις αγορές πέντε γειτονικών κρατών μελών της ΕΕ (Βουλγαρία, Ελλάδα, Κροατία, Ουγγαρία, Ρουμανία). Με το έργο αυτό αναμένεται να αυξηθεί το μερίδιο του φυσικού αερίου στα μείγματα ηλεκτροπαραγωγής των συμβαλλομένων κρατών. Αν και ένα τέτοιο έργο συνεπάγεται ποικίλα προβλήματα σε τεχνικό, οικονομικό και κανονιστικό επίπεδο σε ολόκληρη την περιοχή, εντούτοις η ανάπτυξη αυτού του αγωγού αποτελεί προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο της Ενεργειακής Κοινότητας.

III) Πρόκληση για την Ενεργειακή Κοινότητα συνεχίζει να αποτελεί η εφαρμογή της Οδηγίας 2009/119 σχετικά με τα αποθέματα αργού πετρελαίου, σε συνδυασμό με την περιφερειακή προσέγγιση για το συντονισμό των αποθεμάτων (δημιουργία και συντονισμός κεντρικών φορέων διατήρησης αποθεμάτων, σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης, σχέδια επέμβασης σε περίπτωση σοβαρής διαταραχής του εφοδιασμού, κλπ). Άλλωστε η αυτή Οδηγία ταυτίζεται με τις κατευθύνσεις που δίνει ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (International Energy Agency, IEA) σχετικά. Μελέτη του IEA τονίζει ότι η επάρκεια αποθεμάτων πετρελαίου έκτακτης ανάγκης αποτελεί κλειδί για την ενεργειακή ασφάλεια, το πρόβλημα όμως είναι η χρηματοδότηση της δημιουργίας και της διατήρησης τέτοιων αποθεμάτων δεν είναι πάντοτε τόσο ευχερής.

Iv) Κατόπιν αιτήματος του Συμβουλίου Υπουργών της Ενεργειακής Κοινότητας, η Γραμματεία δημοσίευσε μελέτη (Σεπτέμβριος 2013) σχετικά με την ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο, όπου συστήνεται να προχωρήσει η Ενεργειακή Κοινότητα σε υιοθέτηση του Κανονισμού 994/2010 σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού, ο οποίος καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με τον Κανονισμό 1938/2017.

ν) Η μόνιμη Γραμματεία του Οργανισμού στην έκθεσή της για την εφαρμογή του κεκτημένου της Ενεργειακής Κοινότητας το 2012, σημειώνει ότι στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας δεν σημειώθηκε σημαντική πρόοδος, ενώ στο φυσικό αέριο, αν και οι εθνικές νομοθεσίες έχουν επί της αρχής προσαρμοστεί στο κεκτημένο, το επίπεδο πρακτικής εφαρμογής κρίνεται ως μη ικανοποιητικό. Επιπλέον, έξι χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης, η απελευθέρωση στην χονδρική αγορά ενέργειας δεν έχει εξελιχθεί, οι τιμές ενέργειας δεν αντανακλούν το πραγματικό της κόστος, η πρόσβαση στους αγωγούς συναντά εμπόδια και τελικά ο στόχος της διαμόρφωσης ενός ολοκληρωμένου ενεργειακού δικτύου μεταξύ των χωρών – εταίρων της Ενεργειακής Κοινότητας δεν έχει επιτευχθεί.

νι) Στο πεδίο πάντοτε της διασφάλισης του εφοδιασμού της Ενεργειακής Κοινότητας, σημαντικότερη εξέλιξη αποτελεί η οργάνωση stress tests για τον εφοδιασμό με φυσικό αέριο. Τα σενάρια των stress tests περιελάμβαναν πλήρη διακοπή των εισαγωγών ρωσικού φυσικού αερίου μέσω Ουκρανίας για περίοδο ενός έως έξι μηνών. Η σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 2014 και περιελάμβανε ανάλυση για το σοβαρό αντίκτυπο τέτοιων πιθανών διακοπών φυσικού αερίου στο έδαφος της Ενεργειακής Κοινότητας. Η έκθεση κατέληξε σε μια σειρά από συστάσεις, όπως η απορρύθμιση των αγορών φυσικού αερίου, η σταδιακή διαφοροποίηση των καυσίμων, η εξέταση μέτρων στο κομμάτι της ζήτησης, ο προσδιορισμός ευπαθών ομάδων καταναλωτών που χρήζουν προστασίας, η ολοκλήρωση υποδομών (ιδίως διασύνδεση Βουλγαρίας/Σερβίας, κατασκευή KrK LNG terminal στην Κροατία, κλπ). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απήμυθε επίσης Σύσταση στα Κράτη Μέλη της ΕΕ για συνεργασία με τα Κράτη Μέλη της Ενεργειακής Κοινότητας για την διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και για την εφαρμογή της τρίτης δέσμης μέτρων για την ενέργεια.

3.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ενεργειακή Κοινότητα δημιουργεί μια διαδικασία ευνοϊκή για το ενεργειακό εμπόριο και τον ανταγωνισμό, υιοθετώντας το πρότυπο αγοράς της ΕΕ, γεγονός το οποίο υποστηρίζει τη δημιουργία σταθερού ρυθμιστικού πλαισίου αγοράς και ενισχύει την ασφάλεια του εφοδιασμού. Παρόλα αυτά δεν πρέπει όμως να παραβλέπει κανείς το γεγονός ότι υπάρχει νομικό χάσμα μεταξύ της ΕΕ και των Κρατών Μελών της Ενεργειακής Κοινότητας, καθώς και ότι οι ανάγκες για νέες επενδύσεις σε υποδομές,

ιδίως στον τομέα των υδρογονανθράκων, δείχνουν να αυξάνονται ταχύτερα από ό,τι μπορεί η αγορά να καλύψει με τις δικές της δαπάνες.

Πάντως το νέο-λειτουργικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται η συγκεκριμένη πρωτοβουλία της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια, φαίνεται να έχει στην πράξη τα όρια του. Είναι αξιοπρόσεκτο το γεγονός ότι οι θεμελιώδεις ιδέες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης διαμορφώθηκαν σε μεγάλο βαθμό, από πολιτικές ελίτ εντός των χωρών που συμμετείχαν σε αυτή (κατά κύριο λόγο δε στη Γαλλία). Στην περίπτωση όμως της Ενεργειακής Κοινότητας οι ιδέες εισήχθησαν από εξωτερικούς δρώντες (εκτός των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων), όπως η ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οποίοι προσέγγισαν την Ενεργειακή Κοινότητα ως μία σύγχρονη εκδοχή της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η επίδραση των ιδεών αυτών στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων τα συμφέροντα τους, είναι επιφανειακή, δεδομένου ότι μπορεί το κανονιστικό πλαίσιο της Συνθήκης για την Ενεργειακή Κοινότητα να εισάγεται στην εσωτερική τους νομοθεσία, αλλά η εφαρμογή του είναι κάθε άλλο παρά αποτελεσματική.

Σε κάθε περίπτωση είναι δεδομένο ότι η διατήρηση κατακερματισμένων εθνικών αγορών ενέργειας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη αποτελεί τροχοπέδη για επενδύσεις, όταν την ίδια στιγμή η τάση που παγκοσμίως υπάρχει, ιδίως στην Ασία, ευνοεί το εμπόριο ενέργειας και τη διασύνδεση αγορών. Σε αυτό το περιβάλλον καλείται η Ενεργειακή Κοινότητα να βρει πιο ευέλικτες δομές χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς , που θα επιτρέπουν να συμμετέχουν όσες χώρες το επιθυμούν και είναι σε θέση να εφαρμόσουν τους κανόνες (όπως πχ. Νορβηγία, χώρες της Ένωσης για τη Μεσόγειο). Σαφώς είναι προς όφελος όλων η μεγιστοποίηση του χώρου εντός του οποίου διασφαλίζεται σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο και πλαίσιο αγοράς για την ενέργεια, τον ελεύθερο ανταγωνισμό και τον ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό, ιδίως στον τομέα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου.

γ. ΕΥΡΩ-ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Η θεσμοποίηση της ευρω-μεσογειακής ενεργειακής συνεργασίας προηγείται της πρωτοβουλίας για την Ενεργειακή Κοινότητα και χρονολογείται κατά το έτος 1996. Η όλη δομή της είναι χαλαρή και το θεσμικό πλαίσιο περιελάμβανε αρχικά το ευρω-μεσογειακό Συμβούλιο Υπουργών και το ευρω-μεσογειακό ενεργειακό forum για να εμπλουτισθεί αργότερα από ομάδες ειδικών, υπεύθυνες για την προετοιμασία των υπουργικών συνόδων, καθώς και την Ένωση των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας της Μεσογείου (MEDREG).

Η Επιτροπή, έχοντας ως στόχο να αναπαραγάγει το ενεργειακό πρότυπο της ΕΕ, προτείνει τη δημιουργία μιας περιφερειακής αγοράς για το Μαγκρέμπ (που θα περιλαμβάνει Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία και πιθανόν τη Λιβύη), βασισμένης στους κανόνες της εσωτερικής αγοράς και στη θεσμική μορφή της αγοράς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Στο πλαίσιο της ενεργειακής στρατηγικής της ΕΕ για το 2020, η Επιτροπή προτείνει την επέκταση της Συνθήκης για την Ενεργειακή Κοινότητα σε «όλους τους γείτονες της ΕΕ που θέλουν να υιοθετήσουν το πρότυπο της ενεργειακής αγοράς της ΕΕ», παραβλέποντας όμως τα πραγματικά δεδομένα. Για τους παραγωγούς/εξαγωγείς ενέργειας της Νοτίου Μεσογείου (Αλγερία, Αίγυπτος και Λιβύη) το ενεργειακό πρότυπο που προβάλλει η ΕΕ και η προοπτική μιας Ενεργειακής Κοινότητας δεν είναι συμβατά με το σχεδιασμό της πολιτικής τους. Αντίθετα, βάσει της δομής των οικονομιών τους και της υψηλής εξάρτησης τους από τις εξαγωγές ενέργειας (π.χ. η αξία των εξαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της Αλγερίας ανέρχεται στο 97% των συνολικών εσόδων από τις εξαγωγές της χώρας), το πρότυπο της ανταγωνιστικής αγοράς δεν συνάδει με την ενεργειακή τους πολιτική. Έτσι, η μετατροπή της ευρω-μεσογειακής ενεργειακής συνεργασίας σε μια Ενεργειακή Κοινότητα φαίνεται να μην είναι συμβατή με την αντίληψη των χωρών – εξαγωγέων ενέργειας για την περιφερειακή και δια-περιφερειακή ενεργειακή συνεργασία. Επομένως η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ στην περιοχή είναι μέχρι στιγμής κατώτερη των προσδοκιών.

10. Η ΡΩΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΑΛΕΙΨΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Μια από τις πτυχές άσκησης της ρωσικής ενεργειακής πολιτικής αποτελεί η εξάλειψη των εναλλακτικών πηγών για την Ευρώπη, ήτοι η Ρωσία προσπαθεί να ιδιοποιηθεί μέρος της παραγωγής των περιοχών που εξοπλίζουν ενεργειακά την Ευρωπαϊκή Ένωση (υποσημείωση κοιτάσματα της Κασπίας αναφορικά με το πετρέλαιο Κασπία και Μέση Ανατολή, αναφορικά με το φυσικό αέριο Κεντρική Ασία και Βόρειο Αφρική).

Το 2003, η Ρωσία συμφώνησε με το Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν και Καζακστάν, χώρες πλούσιες σε κοιτάσματα φυσικού αερίου, όσον αφορά στις ποσότητες και τις τιμές του αερίου που θα προμήθευαν τη Ρωσία, με αντάλλαγμα η τελευταία να τις βοηθήσει στην αναβάθμιση των δικτύων τους και στην έρευνα και εκμετάλλευση των νέων κοιτασμάτων τους. Συγκεκριμένα:

-Η συμφωνία Ρωσίας-Τουρκμενιστάν έχει ισχύ έως 25 έτη με βασικό όρο η Gazprom να συμβάλλει στην έρευνα για την εξεύρεση νέων αποθεμάτων αερίου, και αυτή με τη σειρά της να προμηθεύεται τουρκμενικό αέριο σε πολύ χαμηλές τιμές. Το φυσικό αέριο του Τουρκμενιστάν έχει ζωτική σημασία για την εφοδιαστική αλυσίδα της Gazprom. Όταν ο Πρόεδρος του πέθανε απροσδόκητα το 2006, η Ουάσινγκτον άρχισε να τρέφει ελπίδες για τον απογαλακτισμό της νέας κυβέρνησης από τη Ρωσία και την είσοδο του Τουρκμενιστάν στην σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ. Οι σχετικές νέες συμφωνίες Ρωσίας- Τουρκμενιστάν για μακροπρόθεσμη προμήθεια αερίου στη Gazprom άφησε λοιπόν μάλλον «στεγνό» τον Nabucco. Η δυναμική ρωσική διπλωματία για τους αγωγούς επιφέρει ένα ισχυρό πλήγμα στο εναλλακτικό σχέδιο της Ουάσινγκτον για τον Nabucco, που προγραμματίζεται να φτάνει από την περιοχή της Κασπίας και τη Μέση Ανατολή στις ευρωπαϊκές αγορές φυσικού αερίου της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης μέσω Τουρκίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Ουγγαρίας και Αυστρίας.

-Βάσει της συμφωνίας Ρωσίας-Ουζμπεκιστάν η Gazprom απέκτησε δικαιώματα εξόρυξης και ανάπτυξης μιας σειράς κοιτασμάτων για 35 χρόνια και αγόρασε μερίδιο 44% του δικτύου εγχώριας διανομής φυσικού αερίου, με αντάλλαγμα να συμβάλλει η Ρωσία στον εκσυγχρονισμό των δικτύων μεταφοράς που συνδέουν τις δύο χώρες.

Το Τουρκμενιστάν και ιδίως το Ουζμπεκιστάν, είναι κατά το μάλλον ή ήττον, λιγότερο δεκτικά από το Αζερμπαϊτζάν σε εξωτερικούς επενδυτές, γεγονός που συνυφαίνεται, οπωσδήποτε, με την παγίωση και ενίσχυση των σχέσεων τους με τη Ρωσία.

Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, σε σχέση με το Τουρκμενιστάν είναι ο σχεδιαζόμενος, διακασπιακός υποβρύχιος αγωγός που θα συνδέει το Τουρκμενιστάν και το Μπακού στο Αζερμπαϊτζάν και σύμφωνα με ορισμένες προτάσεις θα περιλαμβάνει επίσης μια σύνδεση και με το κοιτάσμα Tengiz Field Καζακστάν. Ο Trans Caspian Gas Pipeline αν κατασκευαστεί, θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν στην κεντρική Ευρώπη, παρακάμπτοντας τόσο τη Ρωσία όσο και το Ιράν. Το έργο προτάθηκε από τις ΗΠΑ το 1996 τελικά ανεστάλη, λόγω της ρωσικής και ιρανικής αντιπολίτευσης της ανεπίλυτης νομικής διαμάχης για τα σύνορα της Κασπίας Θάλασσας και της ανακάλυψης του πλουσιότατου κοιτάσματος Shah Deniz, και τέθηκε στο αρχείο το καλοκαίρι του 2000. Στις 12 Σεπτεμβρίου 2011, όμως το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ συμφώνησε να δώσει εντολή διαπραγματεύσεως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για έναρξη διαπραγματεύσεων με το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν για τον διακασπιακό αγωγό, Trans-Caspian Gas Pipeline.

-Η Gazprom και Καζακστάν δημιούργησαν μια νέα εταιρία την Kazrosgaz , προκειμένου να παράγει και να εξαγάγει, κατά κύριο λόγο στις ευρωπαϊκές αγορές, καζακικό αέριο και να μεταφέρεται τουρκμενικό και ουζμπέκικο αέριο μέσω Καζκαστάν στη Ρωσία.

Ουσιαστικά βάσει των ανωτέρω συμφωνιών η Gazprom ιδιοποιήθηκε το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής φυσικού αερίου των τριών δημοκρατιών. Μάλιστα η συμφωνία με το Καζακστάν (από το οποίο περνάει το αέριο που έρχεται από το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν) την κατέστησε τον μόνο διαχειριστή του αερίου της Κεντρικής Ασίας που κατευθύνεται στην Ευρώπη. Κατά αυτόν τον τρόπο η Gazprom επεκτείνει την εξαγωγική της δύναμη, ελέγχει ενεργειακές πηγές και οδεύσεις με καίρια σημασία, εξαλείφοντας τον ανταγωνισμό και απωθώντας νέες επενδύσεις ενεργειακού ενδιαφέροντος στην περιοχή. Επιπρόσθετα μειώνει τις πιθανότητες υλοποίησης ενός υποθαλάσσιου αγωγού που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν στο Αζερμπαϊτζάν από εκεί στην Ευρώπη, καθώς δεν υπάρχει τόσο διαθέσιμο φυσικό αέριο για να προωθηθεί ένα τέτοιο έργο. Μάλιστα ένας από τους λόγους που η Ρωσία εμμένει στην άρνηση να υπογράψει τον Ενεργειακό Χάρτη Ενέργειας είναι γιατί αν γίνει μέλος της Συνθήκης υποχρεώνεται να επιτρέψει την ελεύθερη διέλευση των υδρογονανθράκων της Κεντρικής Ασίας μέσα από το δίκτυο της. Αυτό συνιστά πλήγμα για το ρωσικό κράτος, αφού θα μειωθούν οι δικές του ποσότητες αερίου προς εξαγωγή και θα εισχωρούσαν στην αγορά νέες επενδύσεις σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Περαιτέρω η Gazprom έχει επιχειρήσει κατά καιρούς, άλλοτε με επιτυχή αποτελέσματα και άλλοτε όχι, να εισχωρήσει στα ενεργειακά δρώμενα σε περιοχές, όπως την Αλγερία, Αίγυπτο, Ιράν και Κατάρ.

Επίσης ο ρόλος της Gazprom ήταν καταλυτικός όσον αφορά στην ματαίωση του Nabucco. Ο ρωσικός ενεργειακός κολοσσός έχει κλειδώσει μακροπρόθεσμες συμβάσεις παροχής φυσικού αερίου με όλους τους δυνητικούς προμηθευτές φυσικού αερίου του αγωγού Nabucco. Τον Ιούλιο του 2009 οι Ρώσοι, επιχειρώντας να προλάβουν τυχόν αρνητικές εξελίξεις, πήγαν στο Μπακού και υπέγραψαν μια μακροπρόθεσμη σύμβαση για να αγοράσουν φυσικό αέριο από το αζέρικο κοίτασμα Shah Deniz 2, το ίδιο δηλαδή κοίτασμα που ο Nabucco ήλπιζε να αξιοποιήσει. Το Αζερμπαϊτζάν όμως φαίνεται να παίζει το παιχνίδι της γάτας με το ποντίκι τόσο με τη Ρωσία όσο και με την ΕΕ και την Ουάσινγκτον. Η Gazprom συμφώνησε μάλιστα να καταβάλλει μια ασυνήθιστα υψηλή τιμή, μια πολιτική και οικονομική απόφαση της Μόσχας που ελέγχει το μεγαλύτερο μερίδιο του μετοχικού κεφαλαίου της Gazprom.

Το 2010, η κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν ανακοίνωσε επίσης πώληση ενός τμήματος του φυσικού αερίου στο γειτονικό Ιράν, αφήνοντας ακόμα πιο στεγνό τον Nabucco. Προσθέτοντας νέο πλήγμα στα ήδη υπάρχοντα δεινά του Nabucco, η Αυστριακή OMV τοποθετείται ξεκάθαρα και δηλώνει ότι ο αγωγός Nabucco δεν πρόκειται να κατασκευαστεί αν η ζήτηση είναι χαμηλή. Ωστόσο, η μεγαλύτερη ήττα για το εγχείρημα Nabucco δόθηκε από τη κοινοπραξία Shah Deniz το 2013, όταν επέλεξε τον αγωγό TAP έναντι του Nabucco West για τη μεταφορά του αζέρικου φυσικού αερίου από το κοίτασμα Shah Deniz II, ένα από τα μεγαλύτερα κοιτάσματα στον κόσμο, στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Ιταλία μέσω Τουρκίας, Ελλάδας και Αλβανίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αμυνόμενη επισήμανε σχετικά : « Κατ' αρχήν, το φυσικό αέριο από την Κασπία Θάλασσα θα μπορούσε να παραδοθεί στην ΕΕ τόσο στο Baumgarten/ Βιέννη (Nabucco West) ή προς την Ιταλία(TAP)».

Και στον πετρελαϊκό τομέα, η Ρωσία ακολουθεί επιθετική πολιτική σε σχέση με τις πλούσιες ενεργειακά χώρες της Κεντρικής Ασίας, δηλαδή το Καζακστάν και το Αζερμπαϊτζάν, με σκοπό τον έλεγχο του παραγόμενου πετρελαίου και των διαδρόμων μέσω των οποίων αυτό φτάνει στις ευρωπαϊκές αγορές, ώστε να εξουδετερώσει τον ανταγωνισμό από το πετρέλαιο της Κασπίας και να διατηρήσει τον ρόλο της ως κύριου εξαγωγού.

Είναι γεγονός ότι οι ρωσικές πετρελαϊκές επιχειρήσεις αγοράζουν μεγάλες ποσότητες πετρελαίου από την Κεντρική Ασία. Αναμειγνύουν αυτό το πετρέλαιο –που είναι ποιοτικά ανώτερο- με το ρωσικό και επιτυγχάνουν υψηλές τιμές για το πετρέλαιο που εξάγουν. Επίσης το Κρεμλίνο προσπαθεί να μονοπωλήσει τις πετρελαϊκές οδούς, καθώς έχει καταστήσει σαφές ότι η διατήρηση του ελέγχου του εξαγωγίμου πετρελαίου των χωρών της Κασπίας είναι ρωσικό στρατηγικό συμφέρον. Το Κρεμλίνο έχει αντιπαχθεί σε κάθε προτεινόμενο έργο κατασκευής αγωγών που θα μετέφεραν πετρέλαιο από την Κασπία στην Ευρώπη παραβλέποντας το ρωσικό έδαφος. Θέλει να εξουδετερώσει τις συνέπειες που μπορεί να έχει η λειτουργία των δυτικών αγωγών Μπακού-Σούπσα και Μπακού-Τιφλίδα-Τσεύχάν, καθώς προχωρά σε εξαγορά μεγάλων ποσοτήτων πετρελαίων από την περιοχή της Κασπίας, ώστε να υπονομευθεί η λειτουργία τους. Παράλληλα γίνεται προσπάθεια εκ μέρους της Ρωσίας να αποσταθεροποιήσει την ενεργειακή ροή από τους δυτικούς αγωγούς και να ανησυχήσει τις επιχειρήσεις που τους λειτουργούν. Έτσι, η επιθετική πολιτική απέναντι στη Γεωργία και η στήριξη των αποσχιστικών κινημάτων στην Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία στόχο έχουν, μεταξύ άλλων, να δημιουργήσουν ένα ασταθές πολιτικό περιβάλλον που θα καταστήσει την ενεργειακή ροή μέσω του γεωργιανού εδάφους προβληματική και θα αποτρέψει τυχόν μελλοντική επενδυτική δράση στην

περιοχή. Η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας από τη Ρωσία τον Αύγουστο του 2008, έπληξε σοβαρά την εθνική κυριαρχία της Γεωργίας και αποδυναμώνουν τον ρόλο της ως μελλοντικού κόμβου για τη διέλευση μη ρωσικού πετρελαίου και φυσικού αερίου. Πέρα από τη κρατική πολιτική της Ρωσίας, στο ίδιο πλαίσιο κινούνται και οι ρωσικές ενεργειακές εταιρίες, καθώς η Lukoil και η Rosneft είναι από τους σημαντικότερους ξένους επενδυτές στην πλουσιότερη πετρελαϊκά χώρα της κεντρικής Ασίας.

Επίσης η Ρωσία κατέληξε σε συνεργασίες μέσω συμφώνων κατανόησης, με χώρες όπως η Αίγυπτος, το Ιράν, το Κιργιστάν, η Λιβύη, η Νιγηρία, το Κατάρ, προκειμένου να διατηρήσει μια ισορροπία στο ενεργειακό παιχνίδι. Παράλληλα «ενσωμάτωσε» έναν από τους βασικούς ενεργειακούς της ανταγωνιστές στο GECF (φόρουμ χωρών εξαγωγής φυσικού αερίου), στο οποίο συμμετέχει και το Ιράν.

Από την άλλη πλευρά, οι ξένες εταιρίες και τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ομολογούν ότι η συμμετοχή των ρωσικών εταιριών στα διάφορα εγχειρήματα ανάπτυξης κοιτασμάτων στην Κασπία είναι απαραίτητη. Γι' αυτό και προτίθενται να τις συμπεριλάβουν σε έργα ενεργειακής εκμετάλλευσης, προκειμένου να αποφύγουν την παρελκυστική πολιτική του Κρεμλίνου. Αυτό σημαίνει τη διαιώνιση της ρωσικής επιρροής στο εγγύς εξωτερικό της και τη συμμετοχή του τόσο στα οικονομικά όσο και στα πολιτικά οφέλη που εκπορεύονται από τη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών των χωρών της Κασπίας.

11.ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Α.ΥΓΡΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ (ΥΦΑ)

Το ΥΦΑ εξασφαλίζει μεγάλη ευελιξία καθώς επιτρέπει την μεταφορά οπουδήποτε υπάρχει αυξημένη ζήτηση και με ανταγωνιστικούς εμπορικούς όρους αφού δεν

υπάρχει καμία δέσμευση που να απορρέει από μακροπρόθεσμες συμβατικές υποχρεώσεις. Επομένως, η συνεχής κατασκευή υποδομών ΥΦΑ σε συνδυασμό με την χρήση των ήδη υπαρχόντων, έχει βοηθήσει τόσο στην επίτευξη σε μεγάλο βαθμό της ασφάλειας του εφοδιασμού όσο και στην καλή λειτουργία της αγοράς, σηματοδοτώντας πολύπλευρα την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής πολιτικής και καθιστώντας την αγορά του ΥΦΑ μια πολλά υποσχόμενη αγορά ενέργειας.

α.Ευρωπαϊκοί Τερματικοί Σταθμοί Επαναεριοποίησης

Αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες επενδύουν σε εγκαταστάσεις υδροποίησης φυσικού αερίου, προκειμένου να εισάγουν και να επιτύχουν έτσι τη διαφοροποίηση των πηγών τροφοδοσίας τους και κατ'επέκταση να ενισχύσουν την ασφάλεια του εφοδιασμού τους. Η Πολωνία είναι ένα τέτοιο παράδειγμα, με τη δημιουργία τερματικού σταθμού στη Βαλτική Θάλασσα στην Swinoujscie, όπου η κατασκευή του αποφασίστηκε το 2006, ενώ υπήρξε συνεργασία και με το Κατάρ για την τροφοδοσία του με αέριο. Η Ελλάδα από την πλευρά της με τη Ρεβουθούσα και έπειτα με τη Καβάλα θα μπορούσε να αποτελέσει το νότιο ισοδύναμο της Swinoujscie ανοίγοντας την Βαλκανική αγορά σε εισαγωγές αραβικού LNG. Σύμφωνα και με την έκθεση σχετικά με την «πορεία προς μια νέα ενεργειακή στρατηγική για την Ευρώπη» την περίοδο 2011-2020, που ψηφίστηκε κατά τη Σύνοδο της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του Στρασβούργου το 2010, έγινε αναφορά στην σημασία ανάπτυξης των ενεργειακών υποδομών ως ένα μέσο διασφάλισης της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης. Στην έκθεση αυτή, τονίζεται η σημασία δημιουργίας περισσότερων τερματικών σταθμών ΥΦΑ για τη σύνδεση των γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών με το κεντρικό δίκτυο{Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νέα ενεργειακή στρατηγική για την Ευρώπη την περίοδο 2011-2020, P7_TA (2010)0441, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25^{ης} Νοεμβρίου 2010 σχετικά με την πορεία προς νέα ενεργειακή στρατηγική για την Ευρώπη την περίοδο 2011-2020(2010/2108(INI)), (2012/C 99 E/14)}.

Μέχρι το τέλος του 2009 υπολογιζόταν ότι η δυναμικότητα του ΥΦΑ θα έφτανε τα 542 κυβικά μέτρα το χρόνο(bmc/y). Η ίδια χρονιά όμως θεωρήθηκε ως η χρονιά επέκτασης της αγοράς του ΥΦΑ με την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων επαναεριοποίησης σε όλον τον κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, στην Ευρώπη υπάρχουν αρκετές χώρες που διαθέτουν τερματικούς σταθμούς επαναεριοποίησης, ενώ άλλες βρίσκονται στην διαδικασία κατασκευής τους.

Παίκτες και κυβερνήσεις της Δυτικής Ευρώπης, όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία είναι εισαγωγείς φυσικού αερίου από τη Ρωσία, αλλά όχι απόλυτα εξαρτημένα

από αυτήν με αποτέλεσμα να έχουν τη τάση να αυξάνουν τις εισαγωγές του από αυτήν, είτε κάποιες από τις επιχειρήσεις τους να συνεργάζονται με τη Ρωσία. Ανάμεσα τέλος στη Ρωσία και την Δυτική Ευρώπη υπάρχουν χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Πολωνία, Λιθουανία, Λετονία, Εσθονία, που ως χώρες εισαγωγείς, αλλά και διέλευσης στην υπόλοιπη Ευρώπη, ενδιαφέρονται να μειώσουν την εξάρτησή τους από το ρωσικό φυσικό αέριο και να στραφούν προς την Κασπία και το ΥΦΑ.

Πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν σχέδια που βρίσκονται υπό κατασκευή, τα οποία δεν αναμένεται να υλοποιηθούν σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα και τα οποία έχουν χρονικό ορίζοντα έως το 2020, ενώ 32 νέοι τερματικοί σταθμοί βρίσκονται υπό μελέτη. Εάν υλοποιηθούν όλα τα σχέδια που πρόκειται να κατασκευαστούν, μαζί με τα ήδη υπάρχοντα και τις αναμενόμενες επεκτάσεις τότε η ενεργειακή δυναμικότητα της ΕΕ μέχρι το 2020 θα γνωρίσει μεγάλη ανάπτυξη.

β.Η Γεωπολιτική του ΥΦΑ

Οι παγκόσμιοι εξαγωγείς φυσικού αερίου διαιρούνται σε 3 περιοχές, ήτοι: α) στη λεκάνη του Ειρηνικού με την Ινδονησία, το Μπρουνέι, την Αυστραλία, τις Η.Π.Α. και την Ρωσία, β)στη Μέση Ανατολή με το Κατάρ, το Ομάν και τα Αραβικά Εμιράτα και γ)στην Ατλαντική Λεκάνη με την Αλγερία και την Λιβύη.

Στη Ρωσία έχουμε αναφερθεί εκτενώς στην παρούσα.

Στη Μέση Ανατολή υπάρχουν ενεργειακοί εξαγωγείς όπως το Κατάρ ή το Ομάν και τα Εμιράτα. Το Ομάν έχει τερματικό εξαγωγής ΥΦΑ που λειτούργησε το 2000, ενώ τα Εμιράτα παράλο που έχουν αποθέματα, θεωρούνται ένατα στην κατάταξη των χωρών που εξάγουν σε υγρή μορφή. Το Κατάρ από την άλλη πλευρά είναι από τους παραδοσιακούς εισαγωγείς ΥΦΑ. Μετά το 1992 αναδείχθηκε στο μεγαλύτερο εξαγωγέα ΥΦΑ στον κόσμο. Το 2011 μετρούσε το 31% των παγκόσμιων εισαγωγών LNG, ενώ το 2010 εξήγαγε 6 φορές περισσότερο από τη Ρωσία. Οι περισσότερες εξαγωγές του πηγαίνουν σε ασιάτικες αγορές, όπως Ιαπωνία και Νότια Κορέα, αλλά και κάποιες μικρές ποσότητες σε ΗΠΑ και Ευρώπη. Η ύπαρξη αερίου βοήθησε το Κατάρ να επανατοποθετηθεί στη διεθνή σκηνή. Ο εμφύλιος πόλεμος και οι αμερικανικές κυρώσεις παρέλυσαν την ανάπτυξη υποδομών φυσικού αερίου στο Ιράν και Ιράκ, κάτι το οποίο βοήθησε το Κατάρ και του έδωσε νέα θέση στην αγορά. Υπάρχουν χώρες όπου η δυνατότητα επίγειας μεταφοράς αερίου είναι εφικτή, όπως

συμβαίνει και στη περίπτωση της Ρωσίας με την Ευρώπη. Σε αντίστοιχη περίπτωση το Κατάρ, όταν η προμήθεια αγοραστών αφορά χώρες μακριά, τότε το ΥΦΑ είναι η προτιμότερη λύση. Το καταριανό ΥΦΑ είναι εκείνο που προορίζεται για χώρες όπως το Βέλγιο, την Ιαπωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο,

Τέλος, στην Ατλαντική Λεκάνη, η Αλγερία αποτελεί ένα παγκόσμιο προμηθευτή ΥΦΑ και φυσικού αερίου. Θεωρείται η 5^η παραγωγός, η 3^η εξαγωγέας και ο 3^{ος} προμηθευτής της Ευρώπης. Είναι μια από τις μεγαλύτερες χώρες εξαγωγούς και έχει ένα γιγαντιαίο επίπεδο εξόρυξης φυσικού αερίου Hassi R Mel που βρίσκεται στο κέντρο της Βόρειας Αλγερίας και προμηθεύει αγωγούς της Ευρώπης. Ανακαλύφθηκε το 1956 και μπήκε σε εφαρμογή το 1961 και εφοδίαζε κυρίως με ΥΦΑ. Με την έναρξη λειτουργίας του εργοστασίου Arzew της Αλγερίας, το Ηνωμένο Βασίλειο έγινε ο πρώτος εισαγωγέας ΥΦΑ στον κόσμο και η Αλγερία ο πρώτος εξαγωγέας. Αποτελεί τον μοναδικό εξαγωγέα της Βόρειας Αφρικής, θεωρείται η πύλη της Αφρικής σε φυσικό αέριο και σε αέριο υγρής μορφής, αφού διαθέτει αγωγούς φυσικού αερίου, όπως ο Trans-Mediterranean και το Maghreb-Europe. Αυτοί ενώνουν την Αλγερία με τη Ευρώπη και άλλοι τρεις πρόκειται να ολοκληρωθούν, που συνδέουν την Ισπανία, την Ιταλία και τη Νιγηρία. Παράλληλα, διαθέτει τέσσερα ακόμα τερματικά μέσω των οποίων προμηθεύει με ΥΦΑ χώρες της Ευρώπης, τρία τερματικά στην περιοχή της Arzew και ένα στη Skikda, ενώ εκτιμάται η ανάγκη ανάπτυξης ενός επιπλέον εργοστασίου για επεξεργασία ΥΦΑ.

B. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΑΣΠΙΑΣ

α.Γενικά

Οι υδρογονάνθρακες στη λεκάνη της Κασπίας συνιστούν αναπόφευκτα πεδίο διεθνούς οικονομικού και γεωπολιτικού ανταγωνισμού, κυρίως για τους εξής δύο λόγους: α) Τα μετασοβιετικά κράτη, συνειδητοποιώντας σταδιακά τη δύναμη που τους προσδίδουν οι ενεργειακοί τους πόροι, επιδιώκουν να τους εκμεταλλευτούν προς εξυπηρέτηση των εθνικών τους συμφερόντων αλλά παράλληλα να απογαλακτιστούν και από τη Ρωσία, παρά το γεγονός ότι είναι ακόμα ευάλωτα σε εξωτερικές πιέσεις, με αδύναμους στρατούς, ευπαθείς οικονομίες και εσωτερική πολιτική ρευστότητα και συνιστούν εύκολους στόχους χειραγώγησης. Η Ρωσία φυσικά επιδιώκει να παγιώσει τις όποιες πολιτικές και εταιρικές της σχέσεις ή να

συνάψει και νέες κρατώντας τα υπό την επιρροή της. β) Η εκμετάλλευση των εκτιμώμενων αποθεμάτων προσκρούει στο αρρυθμιστο νομικό καθεστώς της Κασπίας και στις αλληλοαμφισβητήσεις των διεκδικούντων παράκτιων κρατών ενώ η μεταφορά των ενεργειακών πόρων στις ξένες αγορές προϋποθέτει τη διέλευση αγωγών μέσα από δυσπρόσιτες περιοχές που συχνά ταλανίζονται από εμφύλιες συγκρούσεις και έντονη βία. Την εποχή της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, η διαμετακόμιση των ενεργειακών πόρων γινόταν μέσω αγωγών που όλοι ανεξαιρέτως κατευθύνονταν βόρεια προς Ρωσία. Σήμερα όμως, οι εμπλεκόμενοι δρώντες και ιδίως οι μεγάλες δυνάμεις, έχοντας αντιληφθεί τη σημασία της ενέργειας για την εθνική ασφάλεια και την επαύξηση της εθνικής ισχύος αποζητούν είτε την αναβάθμιση αυτών των αγωγών (Ρωσία) είτε την κατασκευή νέων με στόχο την απεξάρτηση από το ρωσικό μονοπώλιο (ΗΠΑ και ΕΕ).

β.Ο ρόλος της Ρωσίας

Η Ρωσία επιθυμεί να διατηρήσει τη δεσπόζουσα θέση της ως μεγαλύτερου διάδοχου κράτους της Σοβιετικής Ένωσης και να διαδραματίσει κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή της Κασπίας, μιας και τα περισσότερα μετασοβιετικά κράτη παραμένουν εξαρτημένα όχι μόνο από τους ρωσικούς ενεργειακούς πόρους αλλά και από τα ρωσικά ενεργειακά δίκτυα, τους προϋπάρχοντες αγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Το ρωσικό μονοπώλιο «έσπασε» στα τέλη του 1990, όταν ένας μικρής κλίμακας αγωγός ανάμεσα στο Μπακού και το γεωργιανό λιμάνι της Supsa άρχισε να λειτουργεί και άνοιξε ο αγωγός φυσικού αερίου μεταξύ του Τουρκμενιστάν και του Ιράν. Προς υπεράσπιση των ζωτικών της συμφερόντων στη περιοχή, η Ρωσία πέτυχε την εξασφάλιση μιας δυναμικής συμμετοχής στην κοινοπραξία Caspian Pipeline Consortium (CPC), που κατασκεύασε ένα μεγάλο όγκου αγωγό από το κοίτασμα Tengiz του Καζακστάν στο ρωσικό λιμάνι του Novorossiysk στη μαύρη Θάλασσα.

Η ανάληψη της προεδρίας από τον Πούτιν προσέδωσε νέα δυναμική στη ρωσική εξωτερική πολιτική. Ο Πούτιν έθεσε ως προτεραιότητα τη σύσφιξη των σχέσεων με τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Δημοκρατίας, παροτρύνοντας τους Ρώσους σε επενδύσεις στην ανάπτυξη της ενέργειας και προτείνοντας την αύξηση των μεταφορών πετρελαίου και φυσικού αερίου της περιοχής από ρωσικούς αγωγούς σε μια προσπάθεια να αποτρέψει την οικοδόμηση εναλλακτικών αγωγών. Τον Ιούλιο του 2000 οι ρωσικές ενεργειακές εταιρίες Lukoil, Yukos και Gazprom σχημάτισαν την Κασπία πετρελαϊκή εταιρία για την ανάπτυξη νέων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου τόσο στα ρωσικά εδάφη της περιοχής όσο και σε γειτονικές χώρες.

Οι σχέσεις της Ρωσίας με το Αζερμπαϊτζάν παρατέθηκαν αναλυτικά στο σχετικό με τον αγωγό TAP κείμενο της παρούσας.

γ.Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το ενεργειακό χρυσωρυχείο στη λεκάνη της Κασπίας έχει βέβαια προσελκύσει και το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων. Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, μεμονωμένα ευρωπαϊκά κράτη και ευρωπαϊκές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται πλέον πολύ έντονα στην περιοχή. Η British Petroleum υπήρξε ο μεγαλύτερος επενδυτής σε αρκετά έργα (λ.χ. Chirag-Guneshli και Shah Deniz) στο Αζερμπαϊτζάν, ενώ και άλλες ευρωπαϊκές εταιρίες όπως η Royal Dutch Shell, British Gas, Total(Γαλλία) και Agip και Eni (Ιταλία) έχουν επενδύσει σε κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στο Αζερμπαϊτζάν και το Καζακστάν, με την ιταλική Eni, να έχει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο κοιτάσμα Kashagan. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν δώσει την υποστήριξη τους στις ιδιωτικές επενδύσεις, και ως επί το πλείστον έχουν συμμαχήσει με την Ουάσινγκτον όσον αφορά στην προσπάθεια τους να επιτύχουν μεγαλύτερη ποικιλία στις πηγές καις τη μεταφορά των εισαγόμενων ενεργειακών πόρων, λιγότερο ρωσική.

Η ΕΕ με τη συνδρομή των ΗΠΑ έχει προσεγγίσει το Τουρκμενιστάν ως βασικό προμηθευτή για μια πιθανή εξαγωγή φυσικού αερίου από την Κασπία προς την Ευρώπη μέσω του υποθαλάσσιου διακασπιακού αγωγού, μία από τις πηγές του οποίου έχει προταθεί να είναι και το Καζακστάν . Η σημασία του TAP έχει ήδη αναλυθεί στην παρούσα. Η Γεωργία και η Τουρκία, αλλά και το Ιράν θα μπορούσαν επίσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση νέων δρομολογίων εξαγωγών φυσικού αερίου από την Κασπία και την περιοχή της Κεντρικής Ασίας προς την Ευρώπη αποκλείοντας τις παραδοσιακές ρωσικές διαδρομές. Ωστόσο το ασαφές νομικό καθεστώς της Κασπίας Θάλασσας, η όλο και πιο δυναμική πολιτική και επενδυτική διείσδυση των Ρώσων στην περιοχή και η γεωπολιτική αβεβαιότητα (που αφορούν κυρίως στην ιρανική πλευρά) υπονομεύουν τη δυνατότητα υλοποίησης έργων αγωγού φυσικού αερίου που θα παρακάμψουν τη ρωσική επικράτεια.

Ένα από τα μειονεκτήματα που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ είναι ότι,σε αντίθεση με ένα ενιαίο ή ομοσπονδιακό κράτος, η ΕΕ δεν έχει μια κεντρική εξωτερική πολιτική αρχή που να υπερσκελίζει την εθνική κυριαρχία των κρατών μελών ενώ σύμφωνα και με την Μεταρρυθμιστική Συνθήκη παραμένει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών

μελών η επιλογή «μεταξύ διαφορετικών πηγών ενέργειας και η γενική διάρθρωση του ενεργειακού εφοδιασμού τους».

Η ΕΕ επιδιώκει να μεταγγίσει το ενεργειακό της δίκαιο στις χώρες που παράγουν υδρογονάνθρακες μέσω διάφορων μηχανισμών. Αναλυτικότερα παρατίθενται στις παραγράφους για την Ενεργειακή Κοινότητα, Συνθήκη για τον ενεργειακό Χάρτη και ευρωμεσογειακή Ένωση.

Το τρίτο Ενεργειακό Πακέτο έχει μεταβάλλει ριζικά την χονδρική αγορά φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Αυτή η νέα αρχιτεκτονική της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στη Ρωσία, δεδομένου ότι μπορεί να μεταβάλλει το μηχανισμό μεταφορών των ενεργειακών πόρων της. Επιπλέον οι διατάξεις του τρίτου ενεργειακού πακέτου για τον «ιδιοκτησιακό διαχωρισμό» σημαίνουν ότι στο μέλλον η Gazprom μπορεί να είναι παρών στην αγορά της ΕΕ μόνο ως αποστολέας και όχι ταυτόχρονα ως ιδιοκτήτης /διαχειριστής των συστημάτων μεταφοράς του φυσικού αερίου στην ΕΕ. Οι συγκεκριμένες ρήτρες της 3^{ης} δέσμης μέτρων ενέργειας της ΕΕ είναι εξαγωγείς της νομοθεσίας της ΕΕ στις γειτονικές χώρες. Το 3^ο πακέτο απαιτεί ότι οι εταιρίες από τις χώρες αυτές, που επιθυμούν να επενδύσουν και να δραστηριοποιηθούν στην ΕΕ, θα πρέπει να οργανωθούν στις χώρες τους με βάση τη νομοθεσία της ΕΕ. Στην περίπτωση δε παραβίασης αυτών των ρυθμίσεων οι μητέρες εταιρίες των τρίτων κρατών μπορούν να επιβαρυνθούν με βαριά πρόστιμα , γεγονός που έχει βέβαια άμεση επίδραση στο κόστος που οφείλουν να αναλάβουν και να αναλογιστούν οι εξωτερικοί προμηθευτές. Αυτοί οι εξωτερικοί προμηθευτές βέβαια έχουν το προνόμιο να λαμβάνουν τις όποιες επενδυτικές αποφάσεις ανεξάρτητα, σύμφωνα με τα κυριαρχικά τους δικαιώματα, και δεν είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν τις αποφάσεις των Βρυξελλών . Κατ'επέκταση, είναι ένα ζήτημα προς διερεύνηση αν εν τέλει αυτές οι θεσμικές ρυθμίσεις θα χρησιμεύσουν μακροπρόθεσμα ως κινητήριο μοχλός για μελλοντικές επενδύσεις και αν όντως θα ενθαρρύνουν τις εμπορικές ροές προς την ΕΕ ή αντίθετα θα τις περιορίσουν στην περίπτωση που θα θεωρηθούν ως διάκριση σε βάρος των εξωτερικών προμηθευτών, οπότε τα περιθώρια της συνεργασίας μάλλον θα στενεύσουν.

Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ όφειλαν να μεταφέρουν τις οδηγίες του τρίτου ενεργειακού πακέτου στην εθνική τους νομοθεσία τον Μάρτιο του 2011, αλλά η διαδικασία ενσωμάτωσης έχει γενικά καθυστερήσει. Εν γένει, αν και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επανειλημμένα αποδώσει την προσπάθεια ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας – και την μετάδοση του ενωσιακού κεκτημένου στους ενεργειακούς εταίρους της- στην εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της,

ενδιαφέρουσα είναι η άποψη ότι «η ΕΕ δεν κινείται λιγότερο εγωιστικά – γεωπολιτικά από οποιοδήποτε άλλο διεθνή δρώντα, αλλά επιδιώκει να ντύσει τη γεωπολιτική στρατηγική της με τους φίνους μανδύες ενός κανονιστικού πλαισίου και διαλογου».

Γ.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

i. Η Ανατολική Μεσόγειος

α.Γενικά

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί πεδίο συχνών κρίσεων , ιδεολογικών διαφορών και ένοπλων συγκρούσεων. Συνάμα όμως τα κράτη της περιοχής(Κύπρος , Ισραήλ, Λίβανος, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτος, Ελλάδα και Τουρκία), μετά τα πρόσφατα ευρήματα σε υδρογονάνθρακες στην περιοχή, έχουν μια μοναδική ευκαιρία να παραμερίσουν τις διαφορές τους και να δημιουργήσουν μακροπρόθεσμα ένα σταθερό και ελκυστικό περιβάλλον για επενδύσεις , ώστε να ωφεληθούν όλοι στο αναλογούν μερίδιο. Τα οικονομικά και τα ευρύτερα γεωπολιτικά οφέλη της ένταξης της εν λόγω περιοχής στον ενεργειακό χάρτη υπερβαίνουν κατά πολύ τις δήθεν ζημίες εξόδου από τον φαύλο κύκλο εντάσεων και συγκρούσεων που συντηρούν και συντηρούνται από συγκεκριμένα συμφέροντα. Οι κοινωνίες των πολιτών πρέπει να αναλάβουν δράση προς την εξομάλυνση και την εκτόνωση των εντάσεων στην περιοχή, ώστε να απομονωθούν όσοι επιχειρούν ενέργειες αποσταθεροποίησης , και να ωφεληθούν από την ορθή εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων.

β.Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Τα ευρήματα της Ανατολικής Μεσογείου αποτελούν μια σοβαρή εναλλακτική προμήθειας για την Ευρώπη, η οποία προσπαθεί να μειώσει την ενεργειακή της εξάρτηση από τους παραδοσιακούς προμηθευτές της, και κατά κύριο λόγο από τη Ρωσία, Νορβηγία και Βόρειο Αφρική.

Τα συνολικά ανακτήσιμα αποθέματα στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου υπολογίζονται σε 3,4 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα. Μέσα στην τελευταία πενταετία έχουν επιβεβαιωθεί σημαντικά αποθέματα στα μεγάλα πεδία Λεβιάθαν και Ταμάρ στο Ισραήλ και Αφροδίτη στην Κύπρο, καθώς και μικρότερα κοιτάσματα στο Ισραήλ, όπως των Dalit, Tanim, Dolphin, Shimson, Sara και Noa. Βέβαια για τα ενεργειακά δρώμενα της περιοχής καταλυτική είναι η ανακάλυψη του κοιτάσματος Zohr από την ιταλική εταιρία Eni SpA , στο οικόπεδο 9, γνωστό και ως «Shorouk Block» στα

ανοικτά των αιγυπτιακών ακτών και εκτιμάται ότι περιέχει 30 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου έναντι των 22 τρισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων επιβεβαιωμένων αποθεμάτων στην περίπτωση του Λεβιάθαν. Πάντως η Αίγυπτος με απόλυτη ρεαλιστική διάθεση φαίνεται να είναι συγκρατημένη όσον αφορά τις μελλοντικές εξαγωγές φυσικού αερίου, καθώς συνεχώς επισημαίνει την προτεραιότητα της κάλυψης των ενεργειακών αναγκών της ίδιας της χώρας, με τελικό στόχο να καταστεί αυτόνομη και να μη εισάγει φυσικό αέριο από Κύπρο και Ισραήλ. Μέσα στο τελευταίο έτος πολύ σημαντική είναι και η ανακάλυψη του ιταλικού ενεργειακού κολοσσού Eni σε συνεργασία με την γαλλική εταιρία Total στο μπλοκ 6 του κοιτάσματος Καλυψώ στην Κύπρο, απέχοντας μόλις 80 χιλιόμετρα από το κοιτάσμα Zohr. Αυτή η ανακάλυψη μπορεί να δημιουργήσει επιπλοκές στην εκμετάλλευση του Λεβιάθαν. Σε όλα αυτά πρέπει να προστεθεί και η αρνητική και άκρως προκλητική στάση της Τουρκίας, υποστηριζόμενη από τη Ρωσία, αφού η Τουρκία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος πελάτης της Gazprom μετά τη Γερμανία. Σε κάθε περίπτωση η Τουρκία πρέπει να θεωρηθεί ως επισφαλής διαμετακομιστής του φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου προς την Ευρώπη, αναλογιζόμενος κανείς ότι το δίκτυο αγωγών του TANAP έχει υποστεί επανειλημμένες επιθέσεις προκαλώντας σοβαρές διακοπές και δημιουργώντας σοβαρούς κινδύνους για τη διαμετακόμιση. Οι επενδυτές, αγοραστές, εισαγωγείς και καταναλωτές επιζητούν βεβαιότητες, διαρκή και αδιάλειπτη ροή, αξιόπιστους και προβλέψιμους εταίρους, είτε πρόκειται για προμηθευτές είτε για διαμετακομιστές. Στο πλαίσιο αυτό, με ευρωπαϊκό προσανατολισμό, πρέπει να τεθούν στο περιθώριο όσοι (στην περίπτωση αυτή η Τουρκία) επιχειρούν να αποτρέψουν ευρύτερες συνεργασίες και να αποθαρρύνουν τους επενδυτές.

Από την άλλη πλευρά των εντάσεων και των κλιμακώσεων στην περιοχή, τα δρώμενα στον ενεργειακό χάρτη φαίνεται να ενισχύουν τη σημασία της Ανατολικής Μεσογείου για την Ευρώπη. Η υλοποίηση του αγωγού Nabucco φαίνεται να έχει παγώσει, εξαιτίας κυρίως της αναγκαστικής αναμονής για επιπλέον ποσότητες φυσικού αερίου (Τουρκμενιστάν, Ιράκ), ώστε το έργο να καταστεί βιώσιμο. Το Τουρκμενιστάν έχει στραφεί προς την αγορά της Ασίας, αφού η τροφοδοσία της Ευρώπης προϋποθέτει υποθαλάσσιο δια-κασπιακό διασυνδεδημένο αγωγό με το Αζερμπαϊτζάν και η Ρωσία καιροφυλακτεί. Ο South Stream, αν το Κρεμλίνο αποφασίσει να προχωρήσει στην κατασκευή του παρά το μεγάλο οικονομικό κόστος, δεν εξυπηρετεί τη στρατηγική ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ. Το Ιράν, που βάσει ποσοτήτων αποτελεί τον μοναδικό σοβαρό ανταγωνιστή της Ρωσίας, βρίσκεται σε προβληματική κατάσταση όπως έχει αναφερθεί στην παρούσα. Τα ευρωπαϊκά κράτη είναι πλέον εντόνως

επιφυλακτικά απέναντι στην χρήση της πυρηνικής ενέργειας με αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης πρωτίστως φυσικού αερίου και υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG). Χαρακτηριστικό παράδειγμα προς τούτο συνιστά η Γερμανία, όπου οι απώλειες της γερμανικής εταιρίας RWE το πρώτο εννεάμηνο του 2011 ανέρχονται στα 6,3 δις ευρώ, κυρίως λόγω της επιτάχυνσης των διαδικασιών αποδέσμευσης από τη χρήση πυρηνικής ενέργειας. Με την Ευρώπη σε οικονομική κρίση, η αναζήτηση εναλλακτικών στην πυρηνική ενέργεια μορφών ενέργειας με χαμηλότερο κόστος καθιστά το φυσικό αέριο αδιαμφισβήτητα κυρίαρχο.

Περαιτέρω αξίζει να υπογραμμιστεί πως η ΝΑ Ευρώπη, ιδίως τα Βαλκάνια, θα έχουν το 2025 κενό μεταξύ προσφοράς και ζήτησης της τάξεως των 20δισ κ.μ.. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι μέρος των ποσοτήτων της Ανατολικής Μεσογείου που ενδέχεται να κατευθυνθούν στην Κεντρική Ευρώπη (η οποία αποτελεί και την αγορά που μπορεί να απορροφήσει τις μεγαλύτερες ποσότητες) μπορούν να καταναλώνονται στις ενδιάμεσες χώρες των Βαλκανίων, μειώνοντας το κόστος προώθησης και αυξάνοντας τα έσοδα για τους παραγωγούς.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση τροφοδοσίας της Ιταλίας το κόστος μεταφοράς από την Ανατολική Μεσόγειο φέρεται να είναι κατά 15% φθηνότερο σε σχέση με αντίστοιχες πηγές από την περιοχή της Κασπίας, ενώ σε ότι αφορά στην Νοτιανατολική Ευρώπη, επίσης , δείχνει να είναι έστω και οριακά χαμηλότερο. Το σημαντικότερο, ωστόσο, στοιχείο είναι πως η Ανατολική Μεσόγειος πληροί και τους τρεις όρους διαφοροποίησης, όπως αυτοί έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ήτοι πηγή, διαδρομή και ιδιοκτησιακό/διαχειριστικό καθεστώς.

ii. Η Νότιος Μεσόγειος

Η Επιτροπή έχει αναγνωρίσει τη σημασία της ολοκλήρωσης των δικτύων στη Μεσόγειο για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της ευρωπαϊκής αγοράς τονίζοντας την ανάγκη η ΕΕ να δραστηριοποιηθεί ενεργότερα στην ανάπτυξη της ενεργειακής υποδομής της περιοχής ((COM /2011) 539, Βρυξέλλες, 07.09.2011. σελ12).

Το μεσογειακό σχέδιο για την ηλιακή ενέργεια (Mediterranean solar plan) αποτελεί μία από τις έξι θεματικές προτεραιότητες που καθορίστηκαν το 2008, στο πλαίσιο της Ένωσης για τη μεσόγειο. Στόχος του συγκεκριμένου σχεδίου είναι η παραγωγή 20 GW μέχρι το 2020 μέσα από την εκμετάλλευση των ΑΠΕ. Το έργο αυτό είναι ο

μεσογειακός ενεργειακός δακτύλιος και η ανάπτυξή του αποσκοπεί στη διασύνδεση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου των χωρών της Μεσογείου καις την αξιοποίηση του δυναμικού ηλιακής και αιολικής ενέργειας των τελευταίων.

Ο υφιστάμενος σχεδιασμός για τον μεσογειακό ενεργειακό δακτύλιο περιλαμβάνει τέσσερα συστήματα ηλεκτρικής ενέργειας, συνδέοντας το δίκτυο της Ισπανίας με το Μαρόκο και στη συνέχεια με τις υπόλοιπες χώρες της Νοτίου Μεσογείου για να καταλήξει στην Τουρκία και να «κλείσει» στην Ελλάδα. Κατά αυτόν τον τρόπο όχι μόνο ενισχύεται η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, αλλά διαμορφώνονται οι κατάλληλες συνθήκες για αποδοτικότερες ροές ηλεκτρικής ενέργειας με όσον το δυνατό χαμηλότερο κόστος. Αν και ορισμένες από τις χώρες της Μεσογείου έχουν ήδη συνδέσει τα συστήματά τους (π.χ. Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία), σύμφωνα με τη τελευταία μελέτη για το έργο που χρηματοδοτήθηκε από την ΕΕ, η συντελεσθείσα πρόοδος προς τη κατεύθυνση της ολοκλήρωσης του σχεδίου- του κλεισίματος του δακτυλίου χαρακτηρίζεται ως «φτωχή».

Νέα ώθηση στη σύνδεση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ Βορρά και Νότου της Μεσογείου έδωσε η ιδιωτική πρωτοβουλία 'MEDGRID' , η οποία βασίζεται στη συνεργασία 20 μεγάλων εταιριών και από τις δύο πλευρές της Μεσογείου. Το έναυσμα για την ανάληψη της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας δόθηκε από μεσογειακό σχέδιο για την ηλιακή ενέργεια. Με δεδομένο ότι η ιδέα του μεσογειακού ενεργειακού δακτυλίου είναι προβληματική, εξαιτίας της έλλειψης συνδέσεων μεταξύ των δικτύων Αλγερίας-Λιβύης και Συρίας-Τουρκίας, το 'MEDGRID' στοχεύει στη δημιουργία νέων δικτύων υψηλής χωρητικότητας για τη σύνδεση Βορείων, ανατολικών και Νοτίων μεσογειακών ακτών. Ως χρονικός ορίζοντας για την υλοποίηση του εν λόγω σχεδίου έχει τεθεί το 2020-2025.

Παράλληλα, δεδομένου του ολοένα και σημαντικότερου ρόλου της Ανατολικής Μεσογείου για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ, στα έργα κοινού ενδιαφέροντος που ανακοίνωσε η Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2013, περιλαμβάνεται η ηλεκτρική διασύνδεση Ισραήλ- Κύπρου- Ελλάδας με υποθαλάσσιο καλώδιο. Το εν λόγω που ονομάζεται « Euro Asia Interconnector» εντάσσεται στο πλαίσιο της συνεργασίας των τριών χωρών στον ενεργειακό τομέα. Η συνολική μεταφορική ισχύς του υποθαλάσσιου ηλεκτρικού καλωδίου θα ανέρχεται σε 2000MW και η συνολική απόσταση που θα καλύψει ανέρχεται σε περίπου 820ν.μ..

Σημαντικότερο ρόλο για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ διαδραματίζουν τα δίκτυα φυσικού αερίου στη Μεσόγειο. Οι πρόσφατες ανακαλύψεις κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο, στις ΑΟΖ Ισραήλ και

Κύπρου και οι συνεχιζόμενες έρευνες έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ. Υπάρχει η δυνατότητα να διευρυνθεί το υφιστάμενο δίκτυο φυσικού αερίου στη Μεσόγειο, το οποίο είναι κυρίως στραμμένο προς τα Δυτικά. Συγκεκριμένα, όπως διαμορφώνεται σήμερα, περιλαμβάνει τους διασυνδεδημένους αγωγούς της Αλγερίας με την Ιταλία και την Ισπανία και της Λιβύης με την Ιταλία, ενώ σημαντικό μέρος των αναγκών (28,5%) καλύπτεται από τη μεταφορά Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ) με κύρια χώρα προέλευσης την Αλγερία και κυριότερους εισαγωγείς τη Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία. Στο προαναφερθέν δίκτυο έρχεται να προστεθεί η διάσταση της Ανατολικής Μεσογείου, η οποία δύναται να ενισχύσει σε μεγάλο βαθμό την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού όχι μόνο των μεσογειακών κρατών μελών, αλλά και της ΕΕ στο σύνολο της.

iii. ΤΟ ΥΦΑ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Η δημιουργία ενός νέου ενεργειακού τριγώνου με τη συμμετοχή της Κύπρου, της Ελλάδας και του Ισραήλ, έχει χαρακτηριστεί ως ένας «άξονας σταθερότητας» για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου με την σταδιακή απεξάρτηση της αγοράς από τους ρωσικούς αγωγούς.

Με την ανακάλυψη των κοιτασμάτων στη λεκάνη της Λεβαντίνης, εξετάζεται η κατασκευή τερματικού σταθμού ΥΦΑ σε περιοχή εκτός ισραηλινού εδάφους, όπως στην Κύπρο, που θα φτάνει μέσω της Μεγαλονήσου στην Ελλάδα.

Μακροπρόθεσμα η ανακάλυψη του κοιτάσματος της Αφροδίτης, αποτελεί ένα σημαντικό γεωστρατηγικό πλεονέκτημα για την Κύπρο. Σύμφωνα με τον επίτροπο Oettinger « η Κύπρος μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις ευρωπαϊκές αγορές και τις προοπτικές που ανοίγονται στον τομέα του φυσικού αερίου, αποτελεί μια “win-win” κατάσταση για όλες τις χώρες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου». Το 2012 αποφασίστηκε η έναρξη εργασιών για τη δημιουργία μονάδας υγροποίησης φυσικού αερίου. Η μονάδα αυτή θα περιλαμβάνει εγκαταστάσεις υγροποίησης και αποθήκευσης φυσικού αερίου. Η μονάδα αυτή θα περιλαμβάνει εγκαταστάσεις υγροποίησης και αποθήκευσης φυσικού αερίου και τη μεταφορά του με δεξαμενόπλοια στις διεθνείς αγορές.

iv. Η ΕΛΛΑΔΑ

Για την Ελλάδα, η χρήση του υγροποιημένου φυσικού αερίου και κυρίως μέσω και της εξασφάλισης περισσότερων αποθηκευτικών χώρων, πλην της Ρεβυθούσας,

μπορεί να καταστήσει την χώρα μας σημαντικό ενεργειακό κόμβο, αλλά και να εξασφαλίσει ως ένα βαθμό την ενεργειακή της αυτονομία. Εκτός από αυτό, τονίζεται από τους καλά γνωρίζοντες ότι οι εισαγωγείς και οι μεγάλοι καταναλωτές, θα έπρεπε να αξιοποιούν και τις άλλες εισόδους του Εθνικού Συστήματος, δηλαδή τις διασυνοριακές συνδέσεις με αγωγούς. Έτσι θα δίνεται η δυνατότητα να διαφοροποιήσουν τις πηγές προμήθειας (αέριο με αγωγούς, LNG spot, LNG με σύμβαση προμήθειας) και να διασπείρουν το ρίσκο των τιμών.

Η χώρα μας με τη συμμετοχή της σε projects διαφόρων αγωγών, όπως ο διασυνδετήριος αγωγός φυσικού αερίου Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB) και ο διασυνδετήριος αγωγός φυσικού αερίου Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας (ITGI), που μπορεί να αποτελέσει συμπληρωματικό του πρώτου και έχουν τη δυνατότητα αντίστροφης ροής, αυξάνουν τη στρατηγική θέση της χώρας μας, καθώς μπορεί να εφοδιαστεί με αζέρικο αέριο και να το εξάγει στη Βουλγαρία. Συνεπώς αυξάνεται ο ρόλος της Ρεβυθούσας, λόγω της ένωσης της με τις Βαλκανικές αγορές.

α.ΝΗΣΟΣ ΡΕΒΥΘΟΥΣΑ:

Ο τερματικός σταθμός υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) της Ρεβυθούσας αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές εθνικές υποδομές στη χώρα μας. Συγκαταλέγεται στους 13 αντίστοιχους σταθμούς ΥΦΑ, που λειτουργούν σε όλη τη Μεσόγειο και την Ευρώπη. Είναι εγκατεστημένος στη νήσο Ρεβυθούσα, 500 μέτρα από την ακτή της Αγίας Τριάδας στο Κόλπο Πάχης Μεγάρων. Αποτελεί ένα σπουδαίο ενεργειακό κεφάλαιο για τη χώρα μας, αφού παρέχει ασφάλεια ενεργειακής τροφοδοσίας, ευελιξία στο σύστημα μεταφοράς και αυξημένη δυνατότητα κάλυψης των απαιτήσεων της αγοράς σε περιόδους αιχμής.

Η εγκατάσταση επαναεριοποίησης της Ρεβυθούσας λειτουργεί σε επίπεδα κοντά στο 20-25% της τελικής τεχνικής δυναμικότητας και έχει λειτουργήσει έστω και πειραματικά, στην πρόσφατη κρίση αερίου, ως πηγή τροφοδοσίας της βουλγαρικής πλευράς τις τελευταίες μέρες της κρίσης.

β.ΤΕΡΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΒΑΛΑ

Η ΔΕΠΑ έχει εκδηλώσει το ενδιαφέρον της για την κατασκευή ενός τερματικού σταθμού ΥΦΑ στη Νότια Καβάλα σε συνεργασία με μια άλλη εταιρία ως κοινοπραξία (joint venture) και που δεν θα ανήκει στον Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου. Η συνολική του έκταση θα είναι 2.500 στρέμματα, σε ένα ιδιόκτητο χώρο της Βιομηχανίας Φωσφορικών Λιπασμάτων. Παράλληλα η ΔΕΠΑ βρίσκεται σε

συζητήσεις και με διεθνείς εταιρίες ενέργειας για προμήθεια LNG από Αίγυπτο, Κατάρ, Αλγερία. Ο νέος τερματικός σταθμός θα συμβάλλει στην εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς με αέριο, ενώ θα αποτελέσει τον «Βόρειο Πόλο» της ΔΕΠΑ σε σχέση με τη Ρεβουόσα. Επιπροσθέτως, θα εξυπηρετήσει όχι μόνο τις ενεργειακές ανάγκες της χώρας, αλλά θα αποτελέσει μια επιπλέον διέξοδο αερίου, στον διάδρομο αερίου που αφορά τον αγωγό ITGI.

γ.ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ :Υπεράκτιος Σταθμός Παραλαβής και Αεριοποίησης ΥΦΑ

Πρόκειται για ένα έργο κατασκευής ενός Υπεράκτιου Σταθμού Παραλαβής και Αεριοποίησης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου, το οποίο θα συμπληρώσει και παράλληλα θα ενισχύσει την ενεργειακή θέση της χώρας μας. Συγκεκριμένα, έχει αναφερθεί ότι « η ολομέλεια της ΡΑΕ ενέκρινε το επενδυτικό σχέδιο της εταιρίας, Gastrade, συμφερόντων του ομίλου Καπελούζου για την δημιουργία πλωτού τερματικού ΥΦΑ στη θάλασσα της Αλεξανδρούπολης. Ο Υπεράκτιος Σταθμός Παραλαβής και Αεριοποίησης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου στο Θρακικό Πέλαγος θα κατασκευαστεί περί τα 22χλμ. νοτιοδυτικά του λιμένα της Αλεξανδρούπολης. Ο σταθμός αυτός θα παρέχει φυσικό αέριο μέσω υποθαλάσσιου και στη συνέχεια χερσαίου αγωγού στο Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου (ΕΣΦΑ) με σύνδεση στην περιοχή της Αμφιπρίτης». Το τερματικό θα έχει χωρητικότητα 135χιλ-145χιλ κυβικά μέτρα και δυνατότητα μεταφοράς στην ακτή 500 εκατ. κυβικά πόδια ανά ημέρα. Η δυναμικότητα του υπολογίζεται σε 3 περίπου δις κυβικά μέτρα το χρόνο, ενώ η διασύνδεση του τερματικού θα περιλαμβάνει επίσης υποθαλάσσιο τμήμα μήκους 12 χιλιομέτρων, καθώς και επίγειο τμήμα μήκους 9 χιλιομέτρων, που θα καταλήγει στη βιομηχανική περιοχή της Αλεξανδρούπολης.

Η Αλεξανδρούπολη με την κατασκευή του υπεράκτιου τερματικού σταθμού, θα διαδραματίσει έναν κομβικό ρόλο στην Εθνική Ενεργειακή Πολιτική, καθώς έρχεται να ενισχύσει περισσότερο τη δυναμική που μπορεί να αναπτύξει η χώρα μας συμπληρώνοντας τη Ρεβουόσα. Ως εναλλακτική δίοδος τροφοδοσίας για την χώρα μας, θα μπορέσει να εξασφαλίσει εν μέρει την ενεργειακή της αυτονομία, αλλά και να βοηθήσει στην εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρώπης και των Βαλκανίων καθώς θα τροφοδοτείται από τις πηγές της Κασπίας.

Η Ελλάδα πληροί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για να καταστεί κόμβος εμπορίας φυσικού αερίου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, συνδεδεμένη με τα αποθέματα της Βορείου Αφρικής, της περιοχής της Κασπίας Θάλασσας και της Μέσης Ανατολής, έχοντας τη δυνατότητα να αναδειχθεί σε έναν σημαντικό περιφερειακό ενεργειακό παίχτη, με ουσιαστικό έρεισμα στην αγορά.

Στρατηγικής σημασίας θεωρείται και η «Βαλκανική Πύλη» για την χώρα μας, καθώς λόγω της γειτνίασης με τα Βαλκάνια, αλλά και της ανάπτυξης ενεργειακών εγκαταστάσεων (αγωγοί και τερματικοί σταθμοί LNG), έχει τη δυνατότητα να παίξει καταλυτικό ρόλο στα ενεργειακά δρώμενα της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, ο αγωγός IGB που συνδέει την Ελλάδα με την Βουλγαρία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αγωγός αφητηρία για να διοχετεύει αραβικό LNG από την Αίγυπτο, την Αλγερία και τον Περσικό Κόλπο προς την Βαλκανική και την Κεντρική Ευρώπη, ειδικά αν σκεφτούμε ότι ο αγωγός αυτός θα μπορεί να συνδέεται με τα αντίστοιχα δίκτυα μεταφοράς της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας. Η ίδια η Βουλγαρία υπέγραψε δύο μνημόνια κατανόησης στη διάρκεια του 2009 με την Αίγυπτο και το Κατάρ για την παροχή ποσοτήτων LNG που θα μπορούσαν να διοχετευθούν από τη Ρεβυθούσα. Έτσι, η Ρεβυθούσα αλλά και η Καβάλα θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σημαντικό ενεργειακό ρόλο ανοίγοντας την Βαλκανική αγορά στις εισαγωγές Αραβικού ΥΦΑ, με επέκταση και στις αγορές της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας. Μια τέτοια κίνηση μπορεί να θεωρηθεί περισσότερο προστατευμένη σε σχέση με την ύπαρξη ενός αγωγού, καθώς η Ρωσία δεν έχει την ίδια δυνατότητα επιρροής στο Κατάρ, όπως έχει στο Τουρκμενιστάν ή στο Αζερμπαϊτζάν και στην Τουρκία, ενώ ελλοχεύουν και λιγότεροι κίνδυνοι για την ασφάλεια του εφοδιασμού αν λάβουμε υπόψη τις σχέσεις της Ρωσίας με την Ουκρανία και την Γεωργία αλλά και της Αρμενίας με το Αζερμπαϊτζάν.

Σημαντικός είναι και ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η χώρα μας μέσα από την Ευρωπαϊκή Προώθηση της Στρατηγικής του Νοτίου Διαδρόμου της ΕΕ, όπως έχει υπογραμμιστεί από τον συντονιστή της ΕΕ, Jozias Van Aartsen, για την πολιτική του Νοτίου Διαδρόμου. Στην πρώτη έκθεση προόδου, τον Φεβρουάριο του 2009, αναφέρει: « εκτός από την προτεραιότητα που δίνει τώρα η πολιτική του Νοτίου Διαδρόμου στην Τουρκία, θα πρέπει να συμπεριλάβουμε στην στρατηγική μας, την ανάπτυξη του (δυναμικού) ΥΦΑ της Αιγύπτου και του Κατάρ, τη διασύνδεση με το Κγκ στην Κροατία και τη Κωσταντίνα στη Ρουμανία, ενώ θα πρέπει να δώσουμε μεγαλύτερη έμφαση στην ένωση της Κύπρου, της Κρήτης και της Ελλάδας ως μιας ενιαίας αλυσίδας εξαγωγών (με απώτερο) στόχο την ανάδειξη της Ελλάδας ως περιφερειακού κόμβου που θα εισάγει αέριο από το Νότο, τη Βόρειο Αφρική και την περιοχή της Κασπίας τροφοδοτώντας με προϊόντα ενεργειακής ασφάλειας τα βόρεια σύνορα της και την Κεντρική Ευρώπη».

v. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ¹¹⁸

Τα πρότζεκτ για την κατασκευή τερματικών σταθμών εισαγωγής υγροποιημένου αερίου (LNG) στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Κροατία ήταν η απάντηση της Κομισιόν στις πιέσεις του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ για την κατασκευή 9 ως 11 τερματικών LNG σε χώρες της ΕΕ, με χρηματοδότηση των Βρυξελλών, για την υποδοχή αμερικανικού αερίου.

Σε κοινή συνέντευξη τύπου στο Λευκό Οίκο, που έδωσε πρόσφατα με τον Ιταλό πρωθυπουργό Giuseppe Conte, ο Ντόναλντ Τραμπ δήλωσε ότι μέρος των διαπραγματεύσεων μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ για το διμερές εμπόριο αφορούσε την πρόσβαση του αμερικανικού αερίου στην αγορά της Ευρώπης, όπου μεγάλο μερίδιο κατέχει το ρωσικό αέριο. Ο Αμερικανός πρόεδρος τόνισε ότι συζητήθηκε η κατασκευή εννέα ως έντεκα τερματικών LNG, με ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, προκειμένου να καταστούν εφικτές οι αμερικανικές εξαγωγές αερίου σε διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι δηλώσεις έγιναν λίγες ημέρες μετά τη συνάντηση που είχαν την περασμένη εβδομάδα ο Αμερικανός πρόεδρος με τον πρόεδρο της Κομισιόν Jean-Claude Juncker, όταν ο κ. Τραμπ είχε υπογραμμίσει ότι η ΕΕ θα μπορούσε να προμηθεύεται μεγάλες ποσότητες αμερικανικού LNG. Τότε ο κ. Juncker είχε πει ότι η Ευρώπη θα μπορούσε να κατασκευάσει περισσότερα τερματικά για να υποδεχθεί τις εισροές αερίου.

Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δήλωσε στο πρακτορείο Reuters ότι οι διμερείς διαπραγματεύσεις ΕΕ-ΗΠΑ βοήθησαν στη παγίωση ευρωπαϊκής χρηματοδότησης ύψους €278 εκατ. για την κατασκευή τερματικών εισαγωγής LNG στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Κροατία, τα οποία θα μπορούσαν να κατασκευαστούν την περίοδο μεταξύ του 2018 και του 2020.

Ας σημειωθεί ότι ενταγμένο στα Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI) είναι το πρότζεκτ για το πλωτό τερματικό της Αλεξανδρούπολης (FSRU), έργο που συνδυάζεται με τον ελληνο-βουλγαρικό αγωγό.

Όπως παρατηρεί πάντως ο ιστότοπος Euractiv και τα τρία πρότζεκτ, στα οποία έκανε αναφορά η Κομισιόν, έχουν δρομολογηθεί προ της διοίκησης Τραμπ και τα

---

¹¹⁸ europa.eu>press-release_IP-18-4920_el

περισσότερα προωθούνται από ιδιωτικές εταιρίες. Το δυναμικό τους δε θεωρείται σχετικά περιορισμένο, όπως και οι αγορές στις οποίες απευθύνονται

Εξάλλου, περίπου τα 3/4 του υπάρχοντος δυναμικού εισαγωγής LNG της ΕΕ μένει αχρησιμοποίητο, ενώ τα τρία νέα τερματικά στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Κροατία δεν αντιπροσωπεύουν παρά ένα πολύ μικρό κλάσμα του συνολικού ευρωπαϊκού δυναμικού. Επιπλέον το έργο στην Κροατία καθυστερεί εδώ και πάνω από μία δεκαετία, ενώ το τέρμιναλ της Κύπρου θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τα νέα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου.

Η ΕΕ στηρίζει συνολικά 14 έργα υποδομών LNG, τα οποία θα μπορούσαν να αυξήσουν το συνολικό δυναμικό εισαγωγής υγροποιημένου αερίου κατά 15 δισ. κυβικά μέτρα ως το 2021, ενώ το συνολικό δυναμικό LNG της Ευρώπης σήμερα ανέρχεται σε 210 δισ.κ.μ. Τα 14 αυτά πρότζεκτ δεν αφορούν όλα σε εισαγωγικά τέρμιναλ αλλά και σε αγωγούς που θα συνδέουν τερματικά με χερσαία κέντρα διανομής αερίου.

Το 2017 η μέση χρήση των υφιστάμενων τερματικών ήταν μόλις 26% σύμφωνα με την Κομισιόν. Περιθώρια για αύξηση του βαθμού χρησιμοποίησης υπάρχουν αλλά εξαρτώνται από την ανταγωνιστικότητα των τιμών σε σχέση με το αέριο που εισάγεται μέσω αγωγών, όπως το ρωσικό αέριο.

Οι ανταγωνιστικές τιμές είναι το κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι αμερικανικές εξαγωγές LNG στην Ευρώπη.

Μέχρι σήμερα οι πιο προσοδοφόρες αγορές για το αμερικανικό LNG είναι η Νότιος και Κεντρική Αμερική, η Ινδία και η Άπω Ανατολή. Η Ευρώπη είναι σχεδόν τελευταία στη λίστα, λόγω της άφθονης προσφοράς και των σχετικά χαμηλών τιμών του αερίου από τη Νορβηγία και τη Ρωσία

Τα δεδομένα αυτά θα μπορούσαν να αλλάξουν θεαματικά τα επόμενα χρόνια, καθώς αυξάνει η αμερικανική παραγωγή αερίου και μειώνεται η παραγωγή από τη Βόρεια Θάλασσα και τη Νορβηγία, αφήνοντας χώρο για περισσότερες εισαγωγές από τρίτους.

Η Ρωσία από την άλλη πλευρά ενδεχομένως να μην επιδιώξει να αυξήσει το μερίδιό της στην ευρωπαϊκή αγορά πάνω από το 40%, για να αποφύγει τον αυστηρό έλεγχο από τις αρχές των Βρυξελλών. Ταυτόχρονα αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα με τα

σχέδιά της για την ανάπτυξη νέων αγωγών μεταφοράς προς την ΕΕ, όπως ο Nord Stream II (Ρωσία- Γερμανία) και η επέκταση του Turkish Stream.

Οι περισσότεροι αναλυτές εκτιμούν ότι υπάρχουν όρια στο μερίδιο του ρωσικού αερίου στην Ευρώπη, από την άλλη πλευρά όμως η διείσδυση του αμερικανικού LNG σε ανταγωνιστικές ποσότητες και τιμές δεν είναι απλή υπόθεση, τουλάχιστον για τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Όσον αφορά στις ΗΠΑ, ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας παρατηρεί ότι ενώ παλαιότερα οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ο μεγαλύτερος εισαγωγέας πετρελαιοειδών, σήμερα εξελίσσεται σε έναν από τους μεγαλύτερους παραγωγούς υγρών καυσίμων, καθώς το σχιστολιθικό πετρέλαιο έχει χαρακτηριστεί ως η επόμενη «ενεργειακή επανάσταση». Σύμφωνα με ανάλυση της 'PWC', η παγκόσμια παραγωγή σχιστολιθικού πετρελαίου μπορεί να φτάσει έως και τα 14 εκ.βαρέλια ημερησίως,έως το 2035, αντιστοιχώντας στο 12% της παγκόσμιας προσφοράς πετρελαίου. Ωστόσο η ως άνω ειδυλλιακή εικόνα φαίνεται να έχει τα όρια της. Πέραν των σημαντικών περιβαλλοντικών ζητημάτων που εγείρει η μέθοδος της υδραυλικής ρωγμάτωσης – μέθοδος που γίνεται η εξόρυξη του σχιστολιθικού πετρελαίου, εξαιρετικά επίπονη για τη γη- τίθεται το ερώτημα κατά πόσον η διατήρηση των υψηλών ρυθμών παραγωγής σχιστολιθικού πετρελαίου είναι εφικτή με τις τιμές του πετρελαίου να σημειώνουν συνεχή πτώση. Ο μύθος που περιβάλλει τις δυνατότητες του σχιστολιθικού αερίου έχει αρχίσει, ήδη, να αποδομείται, ενώ ολοένα και περισσότερες αναλύσεις αναδεικνύουν το ρόλο παραδοσιακών παραγωγών πετρελαίου, όπως η Σαουδική Αραβία. Σύμφωνα δε με την εκδοθείσα το 2014 έκθεση του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας, ο αυξητικός ρυθμός παραγωγής αμερικανικού σχιστολιθικού αερίου αναμένεται ότι θα σταματήσει το 2020 και ότι θα αρχίσει να μειώνεται έκτοτε. Συνεπώς, φαίνεται ότι η παραγωγή σχιστολιθικού αερίου θίγεται, τελικά και η ίδια από τη σημαντική πτώση των τιμών πετρελαίου που προκάλεσε σε μεγάλο βαθμό.

119

12. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

---

¹¹⁹ ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ, «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ», ΔΙΚΑΙΟ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ, ΣΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε.ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗ ΚΑΙ ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΑ Θ. ΚΟΣΜΙΔΗ, ΕΚΔ.ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ,2015,σελ.7

Η ΕΕ σίγουρα θα μπορούσε να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την δημιουργία ενός σταθερού συστήματος σχέσεων ανάμεσα στα περιφερειακά «μπλοκ», βασισμένου στις αρχές της πολυμερούς συνεργασίας, κατά το πρότυπο του «πολύ-περιφερισμού», ο οποίος ορίζεται από τον Hettne ως «μία νέα περιφερειοποιημένη μορφή πολυμερούς παγκόσμιας τάξης». Ένα τέτοιο σύστημα προϋποθέτει τη διαμόρφωση ενός πλέγματος δια-περιφερειακών συνεργιών, στον χώρο της ενέργειας, οι οποίες θα λειτουργούν ως μέσα άμβλυνσης των αντιθέσεων που προκαλούνται από τον ανταγωνισμό μεταξύ των περιφερειακών «μπλοκ» για τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών. Η ΕΕ διαθέτει το απαραίτητο υπόβαθρο για να αναλάβει ηγετικό ρόλο στην προώθηση της συγκεκριμένης προοπτικής, καθώς ο πολυμερισμός, ως *modus operandi*, αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και διέπει το σύστημα της Ευρωπαϊκής Εξωτερικής Πολιτικής.

Η ανάληψη, όμως ενός τέτοιου ρόλου από την ΕΕ στη διεθνή ενεργειακή σκηνή προϋποθέτει μια πολιτική για την ενεργειακή ασφάλεια, η οποία θα είναι ικανή να γεφυρώσει τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών εντός της ΕΕ. Η προϋπόθεση αυτή είναι απαραίτητη, καθώς η ενέργεια αποτελεί πεδίο πολιτικής «με δομικά συμφέροντα», τα οποία δύσκολα μπορούν να συμβιβασθούν ή να συνδυασθούν. Ως εκ τούτου, μία σοβαρή κρίση στον ενεργειακό εφοδιασμό θα μπορούσε, ελλείψει μιας ισχυρής πολιτικής για την ενεργειακή ασφάλεια, να προκαλέσει ρήξεις στο εσωτερικό της ΕΕ, αναδεικνύοντας διαφορετικά, αν όχι συγκρουόμενα, συμφέροντα.

Η ΕΕ δεν έχει καταφέρει να οικοδομήσει, μέχρι σήμερα, μια πολιτική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, ικανή να διαδραματίσει αυτόν τον κρίσιμο ρόλο. Η Επιτροπή επισημαίνει στην Ανακοίνωση της σχετικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και τη διεθνή συνεργασία, την ανάγκη βελτίωσης του συντονισμού των εξωτερικών στρατηγικών των κρατών μελών {ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ , Ανακοίνωση σχετικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και την ενεργειακή συνεργασία- Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ: Η συνεργασία με τους πέραν των συνόρων μας εταίρους, COM(2011)539, 07.09.2011.ΣΕΛ.21}

Το δίπολο απελευθέρωση της αγοράς-ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού βρίσκεται σήμερα στον πυρήνα της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ. Διαπιστώνεται όμως ότι ανάμεσα στους δύο αυτούς πόλους της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού αναπτύσσονται δυνάμεις «άπωσης» που δυσχεραίνουν μια συνδυαστική ενεργειακή πολιτική από πλευράς

ΕΕ. Η ένταση αυτή ανάμεσα στους δύο πόλους εγείρει, συνεπώς, ερωτήματα ως προς τη δυνατότητα υλοποίησης του διακηρυγμένου στόχου για μια ενεργειακή πολιτική που θα συνδυάζει ανταγωνιστικότητα και ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού.

Παράλληλα, παρά τις συντελούμενες αλλαγές σε θεσμικό και ιδεολογικό επίπεδο, η ΕΕ στερείται μιας συνεκτικής πολιτικής για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού που θα της επέτρεπε την ανάληψη ενός ηγετικού ρόλου διεθνούς βεληνεκούς. Απαραίτητο έρεισμα για έναν τέτοιο ρόλο αποτελεί η αντίληψη της ύπαρξης μιας κοινότητας συμφερόντων στον τομέα της ενέργειας, η οποία επί του παρόντος απουσιάζει.

Η εμπέδωση της ιδέας της αλληλεγγύης θα σηματοδοτούσε μια σημαντική ποιοτική διαφοροποίηση, δεδομένου ότι παραπέμπει στην κατασκευή μιας κοινότητας συμφερόντων, τα σημεία αναφοράς της οποίας δεν περιορίζονται στην απελευθέρωση της αγοράς και την εξασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού, αλλά επεκτείνονται και σε πιο ευαίσθητα για τα κράτη μέλη ζητήματα, όπως η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, όπως ορίζει και το 194 ΣΛΕΕ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Θεόδωρος Μάντουκας, «ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», σε Νικόλαου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκτυα & Υποδομές, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.267-320
- Ελισάβετ Λοβέρδου-Τυπάλδου, «ΔΙΕΘΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΕΕ:ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ», σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκτυα & Υποδομές, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.463-480
- Μιχάλης Χαροκόπος, «Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΓΕΙΤΟΝΩΝ ΤΗΣ ΣΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΜΕΣΟΓΕΙΟ : «ΕΞΑΓΩΓΗ» ΙΔΕΩΝ, ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΩΝ», σε Νικολάου Ε.Φαραντούρη (Επιμέλεια), ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκτυα & Υποδομές, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.481-497
- Ασπασία Αλιγιζάκη «ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ», σε Νικόλαου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκτυα & Υποδομές, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014,σελ.499-550
- Αγγελική Νικηφοράκη «Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΥΓΡΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ (LNG)» σε Νικόλαου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκτυα & Υποδομές, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014,σελ.551-570
- Στέλιος Σωτηρίου «Η ρωσική επιχειρηματική ολιγαρχία σε μια δυναμική σχέση εξουσίας με το Κρεμλίνο», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική, Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2010,σελ. 51-80
- Δημήτριος Κυρκιλής «Είναι η Ρωσία μία οικονομία φυσικών πόρων;οικονομική μετάβαση, οικονομική ανάπτυξη και ο ρόλος του πετρελαίου», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική, Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2010, σελ.84-112

- Φίλιππος Πρόεδρος, «Η ρωσική ενεργειακή στρατηγική στην Ευρώπη», Η Ρωσία Σήμερα Πολιτική, Οικονομία και Εξωτερικές Σχέσεις, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2010,σελ.115-144
- Μιχάλης Χαροκόπος , «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ», ΔΙΚΑΙΟ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη και Τιμολέοντα Θ.Κοσμίδη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.3-21
- Σπυρίδων Μπέλλας, «ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ,ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», ΔΙΚΑΙΟ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη και Τιμολέοντα Θ. Κοσμίδη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.23-35
- Νικόλαος Ε. Φαραντούρης, « ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ»,ΔΙΚΑΙΟ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη και Τιμολέοντα θ.Κοσμίδη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.39-56
- Γεώργιος Δ. Παυλίδης, «Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ:ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΣΦΑΙΡΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΤΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ», ΔΙΚΑΙΟ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη και Τιμολέοντα Θ.Κοσμίδη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.59-70
- Νικόλαος Ε.Φαραντούρης, «ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΣΤΗ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑ ΜΕΣΩ ΡΩΜΗΣ:Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΚ/ΕΕ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ», Δίκαιο,Οικονομία &Πολιτική, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη,2012, σελ.3-16
- Αικατερίνη Ηλιάδου, «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΑΓΟΡΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ», Δίκαιο,Οικονομία &Πολιτική, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη,2012, σελ.17-32
- Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, «Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ», Δίκαιο,Οικονομία &Πολιτική, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη,2012,σελ.415-434

- Κωνσταντίνος Φίλης, «ΕΝΕΡΓΕΙΑ:ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ Ή ΠΡΟΪΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ;Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ», Δίκαιο,Οικονομία &Πολιτική, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη,2012, σελ.435-443
- Μιχάλης Χαροκόπος, «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΔΕΣΜΙΟ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ:ΕΞ-ΑΣΦΑΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕ ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ», Δίκαιο,Οικονομία &Πολιτική, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη,2012, σελ.445-465
- Θεόδωρος Γαλάνης, «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ», Δίκαιο,Οικονομία &Πολιτική, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη,2012, σελ.115-151
- Νικήτας Νικητάκος, «ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑ LNG», ΕΝΕΡΓΕΙΑ Ναυτιλία &Θαλάσσιες Μεταφορές, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ.141-154
- Μιχάλης Χαροκόπος, «ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ: Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΜΕ ΥΦΑ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ Ναυτιλία &Θαλάσσιες Μεταφορές, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 155-191
- Στυλιανός Χ. Μπίκος, «ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΥΓΡΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ: ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ», ΕΝΕΡΓΕΙΑ Ναυτιλία &Θαλάσσιες Μεταφορές, σε Νικολάου Ε. Φαραντούρη (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013,σελ.193-239
- Ι. Μουρνιανάκης, «ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 194 ΣΛΕΕ», Συνθήκη της ΕΕ & ΣΛΕΕ, σε Β. Χριστιανού (Επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ.890-895
- Θεόδωρος Π. Φορτσάκης & Νικόλαος Ε. Φαραντούρης, ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, σε συνεργασία με Δημήτρη Παπαδόπουλο, Μαρία Τότσικα, Κωνσταντίνα Σουλτάτη, Αικατερίνη Ηλιάδου και Μιχάλη

Κοντογιώργη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.1-14, 39-45, 46-57, σελ.59-137

- Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ,2014, σελ.3-12, 13-58, 59-73, 75-192,193-247
- Παντελής Σκλιάς, ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ,ΑΘΗΝΑ 2001, σελ.245-298, 302-353
- Νικόλαος Κ.Καρατουλιώτης, ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΑΚΙΕΡΑ Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΩΝ ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ, ΗΡΟΔΟΤΟΣ, ΑΘΗΝΑ, 2013
- Ευστράτιος Β. Αλμπάνης, ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΙΑΣΠΑΣΗ, Καλλίγραφος 2014, σελ. 21-40, 160-163,230-235, 302-305
- Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, «Το ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας», ΤΙΜΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ Καθηγητή Ιωάννη Βούλγαρη, Εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2010, σελ. 156-166

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ 3/2009, , σελ.584-610
- Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος , «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας – Επενδύσεις», στο περιοδικό Ενέργεια και Δίκαιο, τόμος 21, Α' και Β' εξαμήνου 2014, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, παρ.28-44

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ARGHYRIOS A.FATOUROS, “AN INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK FOR ENERGY”, σελ.363-406
- SANAM S HAGHIGHI, ENERGY SECURITY THE EXTERNAL LEGAL RELATIONS OF THE EUROPEAN UNION WITH MAJOR OIL AND GAS SUPPLYING COUNTRIES, HART PUBLISHING, OXFORD AND PORTLAND.OREGON 2007, σελ.341-358,358-379

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- www.energypress.gr
- www.businessenergy.gr
- www.sigmalive.com
- www.naftemporiki.gr
- www.tanea.gr
- www.kathimerini.gr
- www.energy.reporter.com.cy
- www.inbusinessnews.com
- ec.europa.eu
- www.eni.com
- www.wikipedia.com
- www.naftikachronika.gr
- www.voria.gr
- <https://powerpolitics.eu>
- www.tovima.gr
- www.energia.gr
- www.efsyn.gr
- www.newspost.gr
- www.tap-ag.gr
- www.altsantiri.gr
- www.ypaithros.gr
- eur-lex.europa.eu
- www.capital.gr
- www.eni.com
- europa.eu

